

**T. C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı**

**HALİT ZİYA UŞAKLIĞIL'İN "KIRK YIL" ADLI ESERİNDE
EĞİTSEL İLETİLER**

**Semra DURDU
(Yüksek Lisans Tezi)**

İstanbul, 2019

**T. C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı
Türkçe Eğitimi Bilim Dalı**

**HALİT ZİYA UŞAKLIGİL'İN "KIRK YIL" ADLI ESERİNDE
EĞİTSEL İLETİLER**

**Semra DURDU
(Yüksek Lisans Tezi)**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Asuman AHMED ABDO SHABAN**

İstanbul, 2019

Tüm kullanım hakları

M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2019

ONAY

Semra DURDU tarafından hazırlanan “Halit Ziya Uşaklıgil’in “Kırk Yıl” Adlı Eserinde Eğitsel İletiler” konulu bu çalışma, 20 Haziran 2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	İmza
TEZ DANIŞMANI	Prof. Dr. Asuman AHMED ABDO SHABAN	
JÜRİ ÜYESİ	Doç. Dr. Mehmet GÜNEŞ	
JÜRİ ÜYESİ	Dr. Öğr. Üyesi Nuran ALTUNER	

ÖZGEÇMİŞ

- 2008-2012 Giresun Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı- Lisans Eğitimi
- 2012-2019 Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı- Yüksek Lisans Eğitimi
- 2013-2016 Harmantepe Ortaokulu- Türkçe Öğretmeni
- 2016 Feridun Tümer Ortaokulu-Türkçe Öğretmeni

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Feridun Tümer Ortaokulu

E-posta: semrackr88@gmail.com

ÖNSÖZ

Öğrendikleriyle büyüyüp gelişen çocukların eğitiminde atılan her bir adım çok büyük bir önem taşımaktadır. Çocuğun zihinsel ve duyuşsal açıdan sağlıklı bir birey olarak yetişmesi ihtiyaç duyduğu eksikliklerin giderilmesiyle yakından ilgilidir. Temel gereksinimlerinin dışında sosyal hayatını düzene koyması, iletişim kurabilmesi, kendini ifade edebilmesi, sorunlarına çözüm odaklı yaklaşabilmesi, hatalarının farkına varabilmesi, özür dilemeyi bilmesi ya da teşekkür edebilmesi gibi çocuğun iyi bir karaktere sahip olması için ihtiyaç duyacağı her şeyin öğretilmesi gerekmektedir. Bu öğrenme ve öğretme sürecinde bu kadar çok bilgiyi kısa sürede yaşantı yoluyla edinmesi mümkün değildir. Anlatıma dayalı bir öğretme yöntemi, çocuğun gelişim sürecindeki dönemler gereği etkili bir yöntem olarak görülmemektedir. Dolayısıyla hem öğreticilik yönü olan hem eğlendiren, merak uyandıran, keşfetmeye fırsat tanıyan, birçok şeyi kısa sürede öğreten, örneklendiren, zihinde sorgulamaya gidebileceği ve çıkarımlarda bulunabileceği bir imkân yaratan edebi eserler, çocuğun hayatına yön verebilecek etki oluşturmaktadır. Bu bağlamda doğru eserlerle buluşturulabilen çocukların hayata hazırlanması daha kolay olmaktadır.

Bu çalışmada Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* eserindeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda eserin çocukların seviyesine uyarlanarak Türkçe derslerinde okutulup okutulamayacağı irdelenmiştir.

Çalışmamda bana yol gösteren ve destek olan çok kıymetli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Asuman AHMED ABDO SHABAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca desteğini esirgemeyen aileme çok teşekkür ederim.

Semra DURDU

ÖZET

Bu araştırmada, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* adlı eserindeki eğitsel iletileri belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada betimsel teknik kullanılarak yapılan içerik analizi yöntemiyle aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Halit Ziya Uşaklıgil kimdir?
2. *Kırk Yıl* adlı eserin anı türü içindeki mahiyeti nedir?
3. Eğitsel ileti ifadesiyle ne anlatılmaktadır?
4. Anı türü eğitsel iletilerin etkili bir şekilde verilmesi için tercih edilebilecek bir türü özelliğinde midir?
5. Anı türünde yazılan *Kırk Yıl* adlı eserdeki metinler, Türkçe ders kitaplarında nasıl verilebilir?

Araştırmanın inceleme nesnesi, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* adlı eseridir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılarak incelenen eser taranmış ve iletiler tespit edilerek fişlenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerle ilgili içerik analizi yapılarak elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular şunlardır: Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler (526), Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler (108), Ahlaki Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler (21), Dini Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler (53), Ekonomik Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletiler (2), Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen İletiler (41), Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler (3), teki Eğitsel İletiler (3) olarak tespit edilmiştir. Toplamda incelenen eserde 757 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen sayı ve çeşitliliğin çok olması bu eserin eğitsel ileti yönüyle zengin olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitsel İleti, Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, Anı.

ABSTRACT

In this research, it is aimed to determine the educational messages of Halit Ziya Uşaklıgil in his *Kırk Yıl*. In the research, the following questions were asked with the content analysis method using descriptive technique:

1. Who is Halit Ziya Uşaklıgil?
2. What is the nature of the work called Forty Years?
3. What is the meaning of educational message?
4. Is the type of memory the kind of feature that can be preferred for effective delivery of educational messages?
5. How can the texts in the text named ders *Kırk Yıl*? Be written in Turkish textbooks?

The object of the study is Halit Ziya Uşaklıgil's *Kırk Yıl*. In the research, the study was scanned using the qualitative research method and the messages were identified and recorded. The data obtained from the research were interpreted by using content analysis. The findings of the research are: Educational Messages Supporting Personal Development (526), Educational Messages Supporting Social Development (108), Educational Messages Supporting Moral Development (21), Educational Messages Supporting Religious Development (53), Educational Messages Supporting Economic Development (2) The messages supporting the development of national thought (41), educational messages supporting the development of universal thought (3), and other educational messages (3). A total of 757 educational messages were identified in the study. The number and variety obtained as a result of the research shows that this work is rich in educational communication.

Keywords: Educational Message, Halit Ziya Uşaklıgil, *Kırk Yıl*, Memory.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No.
ONAY	i
ÖZGEÇMİŞ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	i
KISALTMALAR	ii
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1. 1. Problem Durumu	1
1. 1. 1. Problem Cümlesi	5
1. 1. 2. Alt Problemler	5
1. 2. Araştırmanın Amacı	5
1. 3. Araştırmanın Önemi	6
1. 4. Varsayımlar	8
1. 5. Sınırlılıklar	8
BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE	9
2. 1. Edebiyat ve Eğitim	9
2. 2. Çocuk Edebiyatı	10
2. 2. 1. Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi	13
2. 2. 2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi	14
2. 3. Çocuk Edebiyatında Edebi Türler ve Özellikleri	16
2. 4. Edebi Bir Tür Olarak Anı	19
2. 4. 1. Anı Türünün özellikleri	21
2. 4. 2. Çocuk Edebiyatında Anı Türünün Önemi	21
2. 5. Ana Dilin Önemi ve Türkçe Dersi	22
2. 5. 1. Türkçe Öğretiminin Genel Amaçları	25

2. 5. 2. Türkçe Dersinde Kullanılan Metin Türleri	25
2. 5. 3. Türkçe Dersinde Yararlanılacak Metinlerin Sahip Olması Gereken Özellikler	27
2. 6. İleti ve Eğitsel İleti Kavramı	28
2. 7. İletilerin Sınıflandırılması	32
2. 7. 1. Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler	32
2. 7. 2. Amaçlarına Göre İletiler	33
2. 8. Halit Ziya Uşaklıgil'in Hayatı	38
2. 9. Halit Ziya Uşaklıgil'in Edebi Kişiliği	39
2. 10. Halit Ziya Uşaklıgil'in Eserleri	41
2. 10. 1. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eseri	42
BÖLÜM III: YÖNTEM	46
3. 1. Araştırma Modeli	46
3. 2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi	46
3. 2. Verilerin Toplanması	47
3. 3. Verilerin Analizi	47
BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR	49
4. 1. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Eğitsel İletiler	49
4. 1. 1. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	49
4. 1. 2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	129
4. 1. 3. Ahlaki Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	145
4. 1. 4. Dinî Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	148
4. 1. 5. Ekonomik Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	158
4. 1. 6. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	159
4. 1. 7. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	166

4. 1. 8. Öteki Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi	168
BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER	172
5. 1. Sonuç	172
5. 2. Öneriler	176
KAYNAKÇA.....	179
EKLER.....	184

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 3.1. Halit Ziya Uşaklıgil'in "Kırk Yıl" Adlı Eserinden Seçilen Dört Farklı Anıdan Oluşturulan Metinlerin Sınıf Seviyelerine Göre Tespitine İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	48
Tablo 4.1. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı	127
Tablo 4.2. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı	144
Tablo 4.3. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Ahlaki Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı	148
Tablo 4.4. Halit Ziya'nın <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Dinî Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	158
Tablo 4.5. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Ekonomik Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı	159
Tablo 4.6. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı	166
Tablo 4.7. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı	167
Tablo 4.8. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Öteki Eğitsel İletilerin Dağılımı.....	169
Tablo 4.9. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Eğitsel İletilerin Genel Dağılımı.....	169

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa No.
Şekil 2.1. Ders Kitaplarında Yer Alacak Metinlerin Özellikleri.....	28
Şekil 2.2. Yazınsal İletişim Süreci	30
Şekil 4.1. Halit Ziya Uşaklıgil'in <i>Kırk Yıl</i> Adlı Eserindeki Eğitsel İletilerin Yüzdelik Oranlarının Genel Dağılımı.....	170

KISALTMALAR

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

TDK : Türk Dil Kurumu

BÖLÜM I: GİRİŞ

1. 1. Problem Durumu

İnsan, diğer canlılardan farklı olarak sosyal yönü olan ve hayatını devam ettirirken bu yönünü sık sık ortaya çıkaran bir varlıktır. Yaşadığı toplum içinde kendini ifade edebilmenin çeşitli yollarını arayan insan, duygularını, gözlemlerini, edindiği bilgileri ortaya koymaya çalışmaktadır. Yaşadığı dönemi anlamaya, anlamlandırmaya ve kazanımlarını aktarmaya çalışırken aynı zamanda geçmişinin de unutulmaması için gayret göstermektedir. Bu şekilde yazının önemini hissedilen insanoğlu, yazdıkça kendini geliştirmiş ve etrafındaki insanlara bunu aktarmayı başarmıştır. Yazılanların geçmişi anlatması, yaşamı güzelleştirmesi, insanları hayata bağlaması, yaşantımızda duygu zenginliği oluşturması ve geleceği şekillendirmesi yazmak fiilini, ihtiyaç olarak düşündürmektedir. Yazma faaliyetiyle ortaya çıkan eserlerin okunması, kişinin yaşadığı topluma uyumunu kolaylaştırırken kendi hayatını sürdürmesi için de eğitim rolü üstlenmektedir. Başka bir deyişle yazarak ya da okuyarak kişi kendini eğitmektedir.

Yazmak ve okumak kavramlarının tüm detaylarını ele alarak bilimsel bir disipline dönüştüren edebiyat alanı aynı zamanda eğitim faaliyetini de kapsayan geniş bir yelpazeye sahiptir. Edebiyat, geçmişten günümüze kadar farklı dönemlerde farklı şekillerde gelişme göstermişse de aslında hep aynı amaca hizmet etmiştir. Toplumları eğiterek geliştirmek, yükseltmek ve ahlak sahibi bireylerin yetişmesine hizmet etmek, edebiyat disiplininin en temel amacını oluşturmaktadır. Toplumun kültürünü geliştirecek ve kültürel birikimi aktaracak bireylerin gerekli birikime sahip olması için ihtiyaç duyulan eğitim, edebiyat öğretimiyle sağlanmaktadır. Edebiyatın içinde yer alan çocuk edebiyatı da sözlü ve yazılı özelliğiyle ayrıca önem taşımaktadır.

Geçmişten günümüze kadar geçen dönem içerisindeki yaşantıların oluşturduğu kültürel birikimin varisi konumunda olan çocuklar, hem iyi bir toplum yapısının ortaya çıkması hem de kültürel birikimin aktarılması açısından toplumu meydana getiren fertler içinde önemli bir yere sahiptirler. Sağlam temelleri olan bir toplum inşa edilmesi için çocukların iyi bir eğitimden geçmesi gerekmektedir. Çocuklar için kültürel öğelerin öğrenilmesi, toplumsal değerlerin benimsenmesi ve uygulanması gibi işlevleri üstlenen

çocuk edebiyatı, sözlü ve yazılı olarak eğitim konusunda yerine getirilmesi istenen işlevleri kapsayan bir alandır.

Çocuğun okuma yazma dönemine geçmeden önceki dönemi, okuma yazmaya hazırlık dönemi olarak bilinmektedir. Dolayısıyla bu dönemde çocuklara dönem özelliklerine uygun masalların anlatılması, eserlerin okunması, onların hayal dünyalarında okunan eserlerdeki konuyu ve olayları canlandırmalarını sağlamakta ve ileriki dönemler için çocuğun hazır bulunuşluğunu artıran bir etki oluşturmaktadır. Çocuk eğitiminin önemli bir bölümünü üstelenen çocuk edebiyatı, masal, fabl, hikâye, anı gibi türlerle çocuğa eğitim ve ahlaki değerler noktasında sağladığı kazanımların yanı sıra estetik zevk ve düşünce edindirmekte ayrıca dilin inceliklerini de öğretmektedir.

Yazılış amacı olarak çocuklara bir ileti vermeyi hedefleyen eserlerin, çocuk için hangi davranışların doğru olduğunu, toplum karşısında uyulması gereken kuralların neler olduğunu, topluma ait diğer dinamiklerin özelliklerini öğretirken aynı zamanda sevgi, saygı, yardımlaşma gibi değerleri de kazandırmaya yönelik amaç gütmeleri gerektiği belirtilmektedir (Arseven, 2005, s. 46-51). Yalçın ve Aytaş, edebi eser oluşturulurken ahlaki değerlerin öğretildiği iletilerin verilmesinin dışında çocuklara edebi zevk ve düşüncenin kazandırılacağı eserlerin de yazılması gerektiğini ifade etmektedirler (Yalçın ve Aytaş, 2003, s. 16). Bu bağlamda edebi bir eser, toplum dinamiklerine sahip çıkmayı öğretecek iletiler taşıırken aynı zamanda edebi zevk ve düşünmeye de hizmet etmesi gerekmektedir.

Eğitimin sistemli bir şekilde verildiği okullarda Türkçe ve Edebiyat dersleri içerisinde metinler aracılığıyla verilen birçok ileti, çocukları çok değişik yönlerde geliştirmektedir. Okuma ve yazma ilgisinin gelişmesi, olayları çok yönlü düşünerek eleştirel bir bakış açısı edinmesi, hayal gücünü kullanması, farklı yaşantıları tanınması ve bu yolla çıkarımda bulunması, iyiyi, doğruyu ve yanlış aynı metin içinde görerek mukayese edebilme yetisi kazanması, dilin inceliklerini ve tüm özelliklerini fark edebilmesi, Türkçe ve edebiyat derslerinin çocuk üzerindeki önemli etkileri olarak sıralanmaktadır. Dolayısıyla bu kadar çok kazanım oluşturması, bu dersleri diğer derslere kıyasla daha önemli kılmaktadır. Türkçe ve edebiyat derslerinde öğretilecek metinlerin türlerinin belirlenmesi de ayrıca önem taşıyan konulardandır. Bu derslerde okutulacak metinlerin özellikleri, insani değerlerin yok edilmeye yüz tuttuğu günümüzde toplumsal değerlerin

yeniden hatırlanmasını sağlayacak düzeyde olmalıdır. Kitle iletişim araçlarının toplumu şekillendirmesinin önüne geçilememesi, bu araçların bireylerin inanç ve değerlerini sarsan iletiler vererek fikirlerini yönlendirmesi, devamlı olarak yapılan tekrarlarla düşünme yetisinin yok edilmeye çalışılması, farklı olaylarla karşılaşıldığında ön yargılı davranılmasının telkin edilmesi gibi çeşitli olumsuzluklar yayması bireylerin ideal boyutlarda yetişmesini engellemektedir. Dejenerasyon yaratan kitle iletişim araçları, değerleri bireylerin hayatından uzaklaştırmaktadır. Bir taraftan bilgi taşıma gibi rol üstlenen kitle iletişim araçları diğer taraftan değerleri aşındıran bir işlev üstlenmektedir (Şirin, 2006, s. 106). Dolayısıyla çeşitli çalışmalar yapılarak değerlerin bireylere kazandırılması ve bu değerleri hayata aktarmalarının sağlanması, üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Ülkemizde bazı ders programlarında değerler eğitimi yer verilerek toplum yapısına uygun bireyler yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Eğitimin de asıl amaçlarından biri olarak belirtilen milli ve evrensel değerlerin benimsenmesi, hayatın her aşamasında uygulanması ve bu doğrultuda bireylerin yetiştirilmesinin gerekliliği, derslerde işlenen metinler aracılığıyla öğrencilere aktarılmaktadır.

Milli Eğitim'in üç maddelik genel amaçlarına kısaca göz atıldığında amacın; Türk milletinin milli, ahlaki, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen; ailesini, vatanını, milletini seven; Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen; ahlak bakımından sağlıklı gelişmiş bir kişiliğe sahip; insan haklarına saygılı; hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip; topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı bireyler yetiştirmek olduğu görülür (Kumbasar, 2011, s. 7).

Derslerde okutulan edebi eserler, bir millete ait kültürel unsurları, dilin işlevsel özelliklerini, örf, adet, gelenek ve göreneklerini, tutum ve inançlarını öğrencilere aktarmaktadır. Edebi eserlerle aktarılan iletiler sayesinde milli kültürün ve toplumsal değerlerin öğretimi sağlanmakta aynı zamanda kitle iletişim araçlarının değerlerin üzerindeki olumsuz etkisi en aza inmektedir. Okutulacak eserlerin milli ve manevi değerlerin anlatıldığı iletilere yer verilen eserler olmasına dikkat edilirken aynı zamanda sevgi, dürüstlük, çalışkanlık, saygı, adalet gibi evrensel değerler yönüyle de yoğun ileti taşıyan eserler olmasına özen göstermek gerekmektedir.

Değerler aktarılırken belli bir metin türüne göre verilmesi, programların amacına ulaşması için bir gerekliliktir. Anı türü de milli ve manevi değerlerin öğretilmesi

açısından eğitsel iletiler taşıyan bir metin türüdür. Anı (hatıra), hatıra gelen, hatırda kalan şey olarak açıklanmaktadır. Arapçada “hatur” kelimesinden türetilen hatıra kavramı Türkçede “anı” olarak kullanılmaktadır. Bir kişinin başından geçen ya da tanık olduğu olayları gözlemlerine ve izlenimlerine dayanarak bazen de kişisel duygu ve düşüncelerini de katarak yazmış olduğu metin türü, anı olarak tanımlanmaktadır (Özkırımlı’dan akt. Altınova, 2003, s. 3-12). Tanıma bakıldığında kişilerin gezip gördüğü yerleri, başından geçenleri, kendi duygu ve düşüncelerine göre anlatması, bu türde yazılmış bir eseri okuyan kişiyi hem bilgilendirmekte hem de okuduğu kişi hakkında birçok ayrıntıyı öğretmektedir. Edebiyat alanında çok önemli bir yere sahip olan anı türü, anlatıldığı dönemin özelliklerini yansıttığı, adalet, sevgi, dürüstlük, saygı, sabır, yardımseverlik gibi birçok evrensel duyguyu yazarın bakış açısıyla aktardığı, döneminde kullanılan dilin özellikleri, toplumun yapısı ve yaşayış özellikleriyle ilgili bilgileri paylaştığı için bu türde yazılan eseri okuyan kişiye birçok yönden zenginlik katmaktadır. Çocuk edebiyatına yönelik eserler yazan yazarların dışında da kalemi güçlü ve öğreticilik yönü zengin olan yazarlarımızın eserleri de çocuklar için sadeleştirilerek verilebilmektedir. Bu şekilde aynı yazarların eserlerini okumak yerine başka yazarların dünyaya bakış açısını yakalamak ve edebiyata kattığı düşünce ve estetik zevkini öğrenmek önem kazanmaktadır.

Yazın hayatının önemli isimleri arasında yer alan Halit Ziya Uşaklıgil’in yazmış olduğu *Kırk Yıl* adlı eser, anı türünde yazılmış bir eserdir. Bu eserde yazar, Uşak’tan başlayarak İstanbul’a uzanan bir yaşam öyküsünü, eğitim hayatının İstanbul’da başlamasını, okuldan sonra iş hayatına atılmasını ve çıkardığı gazete ve bu süreçte başından geçenleri anlatmaktadır. Başyapıt niteliğinde değerlendirilen *Kırk Yıl* adlı eser, ustaca kaleme alınmış, yaşanan döneme kaynaklık edecek özelliktedir. Yakınlarının ölümü, ülkenin hassas dönemlerinde yaşanan göçler, dönemdeki baskı ve savaşın izleri, bu eserde tüm ayrıntılarıyla ele alınmaktadır. Yaşamındaki ilk kırk yılı anlattığı eserde yazar, okuyucuya dönemin siyasi düşüncesini, fikir ve sanat zevkini, kendi iç dünyasını, duygularını ve fikirlerini, o dönem toplumuna ait sosyo-kültürel yansımaları sunmaktadır. Çok çeşitli konuları ele alması bakımından bu eserin zengin bir içeriğe sahip olması eseri, önemli kılmaktadır. Dil ve üslup yönünden ağır olan bu eserde eğitsel iletilerin yoğun olduğu metinler seçilerek sadeleştirmeye gidildiğinde çocuklar, eserde verilmek istenen iletileri rahatlıkla kavrayacaktır. Bu amaç doğrultusunda *Kırk*

Yıl adlı eserden seçilen dört metin sadeleştirilerek etkinlikler ile birlikte çalışmamızın ekler bölümünde verilecektir.

1. 1. 1. Problem Cümlesi

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* adlı eserinde, eğitsel iletilerden hangileri vardır?

1. 1. 2. Alt Problemler

1. Halit Ziya Uşaklıgil kimdir?
2. *Kırk Yıl* adlı eserin anı türü içindeki mahiyeti nedir?
3. Eğitsel ileti ifadesiyle ne anlatılmaktadır?
4. Anı türü eğitsel iletilerin etkili bir şekilde verilmesi için tercih edilebilecek bir tür özelliğinde midir?
5. Anı türünde yazılan *Kırk Yıl* adlı eserdeki metinler, Türkçe ders kitaplarında nasıl verilebilir?

1. 2. Araştırmanın Amacı

Haim Jinnot, çocukların verilen eğitimle şekilleneceğini ifade etmek için onları donmamış betona benzetmektedir. Donmamış betonun üzerine düşen nesnenin şeklinin çıkması gibi çocukların da öğretilenlere göre şekil alacağını belirtmektedir (Ergin ve Köse, 2008, s. 200). Henüz bir deneyim sahibi olmayan çocukların, kendisine gelen duygu ve düşünceleri doğru- yanlış analizi yapmadan olduğu gibi kabul etmesi, Jinnot'un sözünü açıklar nitelikte bir tespittir. Dolayısıyla çocuğun yetiştirilmesinde gereken hassasiyet gösterilmesi oldukça önemlidir. Çocuk eğitiminde en çok üzerinde durulan konu, çocuğun kitaplarla olan bağıdır. Başlangıçta çocuğa kitap okuma sevgisi kazandırılabilirse bu davranış bir alışkanlığa dönüşmektedir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken konu, çocuğu doğru eserle buluşturma, bu eserlerin çocukların eğitimine yönelik eğitsel iletileri içermesi ve bu eğitsel iletilerin verilme şekilleridir. Çocuk, okuduğu eserde bulduğu estetik zevk ve düşünce bağlamında gelişeceği için seçilen eserin belirlenen amaca hizmet ediyor olması gerekir. Nitekim içerik, çocuğun estetik yönünün, karakterinin, sosyo-kültürel değerlerinin gelişimine büyük katkı

sağlamaktadır. İyi bir eser, çocuk için önce kişilik anlamına gelmektedir. Bu kişilik sayesinde çocuk, hayatta izleyeceği yolu belirlemektedir. Ayrıca toplumsal kurallara uygun ahlaki davranışlar sergilemesi oluşturduğu kişilik ile ilgilidir.

Yazarlarımızın başından geçen olayları gözlem ve izlenimlerine göre kendi duygu ve düşüncelerini de katarak kaleme aldıkları anı türü, çocuklar için bir kişiliğin, duygu ve düşüncenin ete kemiğe bürünmüş hâlidir. Yaşanan olayların anlatılması, çocuğun zihninde bu olayları canlandırmasını ve bu yolla olaylar arasında ilişki kurarak çıkarımlarda bulunmasını sağlamaktadır. Bundan dolayı çalışmamızda Halit Ziya Uşaklıgil'in yaşamındaki ilk kırk yılını anlattığı *Kırk Yıl* adlı eserin incelenmesi ve bu eserdeki eğitsel iletilerin tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Eser, Uşaklıgil'in gözlemlerinin ve izlenimlerinin duygu ve düşünce bütünlüğü içerisinde aktarıldığı zengin bir içeriğe sahip, kaynak niteliği taşıyan bir eserdir. *Kırk Yıl* adlı eser incelenerek eserde geçen eğitsel iletilerin tek tek tespit edilmesi, fişlenmesi ve sınıflandırılarak hangi eğitsel iletiyi yansıttığının belirtilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca çocukların bu eseri kendi gelişim dönemlerine uygun olarak zevk alacağı bir metne dönüştürmek için eğitsel iletilerin yoğun olarak işlendiği iki metnin sadeleştirilmesi planlanmaktadır. Bu şekilde sadeleştirilen metinlerle eğitsel iletilerin çocuğa daha etkin biçimde aktarılması hedeflenmektedir.

1. 3. Araştırmanın Önemi

Edebiyat eğitimiyle kişi hem kendi yaşamında hem de sosyal yaşamında iyiye, güzele ve doğruya yönelme eğilimi içinde hareket etmektedir. Okumuş olduğu edebi metinlerde dikkatini çeken karakterlerle doğal bir özdeşim kuran birey, bu özdeşim neticesinde o karakterin davranışlarını özümser ve kendisi için rol model olarak belirler. Yazarı tarafından iyi bir karakter olarak kurgulanan olayın kahramanı, toplum tarafından da kabul gören bir karakter olduğu için kahramanın özellikleri doğrudan veya dolaylı şekilde bu karakteri özümseyen kişinin karakterine yansımaktadır. Bu bağlamda edebiyat eğitiminin kişilerin hayatında oldukça önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Edebiyat yalnızca bireysel anlamda kazanım sağlamamakta toplumsal yönden de birçok kazanım edindirmektedir. Toplumsal düzenin korunması adına toplumun dinamiklerini bireylere kazandırma, kültürel aktarım, estetik zevk ve düşünce

geliştirilmesi, bireylere kişilik kazandırılması gibi işlevler yönüyle edebiyat disiplini çok önemli görevler üstlenmektedir. Bireylerin ve toplumun geleceğini şekillendiren edebiyat eğitiminin en önemli unsuru olan edebi türler, bireylere aktarılırken doğru metinler üzerinden verilmesi gerekenlerin aktarılması önem taşımaktadır.

Demokratik kültür dokusunu meydana getiren davranışların, öğrencilere yaşantı yoluyla edindirilmesi, duygu ve düşüncelerin aktarımında bu duygu ve düşüncelerin sezdirilmesi edebiyat eğitimi içerisinde edebi metinlerle sağlanmaktadır. Edebi metinleri okurken eserdeki olayların içine girebilen birey, kahramanın olaylara karşı çok değişik açılardan yaklaşmasını keşfeder, farklı tipteki karakterleri bir arada görme fırsatı yakalar ve bu şekilde karakter yapılarıyla ilgili çok değişik bilgiler edinmiş olur, empati kurmayı öğrenir, farklı kişiliklere saygı duyar, hoşgörülülük vasfı edinir. Bireyin metni analiz etmesi olarak da belirtilen bu süreç, yeni yaşantılar kazanma, kişiliğinde beğenmediği bir özelliği değiştirme ve toplumun kabul gördüğü doğrultuda kişilik geliştirme süreci olarak belirtilmektedir (Sever, 2000, s. 4-5). Edebi eserleri okuyan bireylerin eserdeki insanlarla tanışmaları, hayal dünyalarında onları yaşatmaları, onlarla özdeşim oluşturmaları bireylerin gerçek yaşantısını daha verimli geçirmesinde etkili olmaktadır.

Kişilerin hayatında önemli yere sahip olan edebi metinlerden biri de “anı” türüdür. Bu tür taşıdığı özellik itibariyle önemli bir kaynak niteliği de taşımaktadır. Anı türünde eser veren sanatçı, yaşadığı dönemin özelliklerine değinirken yaşadığı toplumun düşünce biçimini de yansıtmaktadır (Oğuzkan, 2001, s. 180). Dolayısıyla anı türünde oluşturulan yapıtlar, geçmişte yaşanan olaylarla ilgili ayrıntılı bilgi verirler. Bu amaca yönelik eser oluşturan yazarlar, yazdıklarını bazen de belgelere dayandırarak anlatırlar. İleriki dönemlerde bu yazıların kaynak olarak değerlendirileceğini bildikleri için yazılanların ispatı niteliğinde belgeleri de eserlerinde kullanırlar (Zengin ve Zengin, 2003, s. 134).

Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Yıl*, edebiyat tarihine kaynaklık edecek niteliğe sahip bir eserdir. Halit Ziya’nın olayları objektif ve samimi bir havada ele alması sayesinde yaşadığı dönemin edebiyat anlayışını, zorlukların ve baskıların söz konusu olduğu toplumsal yapıyı, daha iyi idrak etmekteyiz. Bunların ekseninde gelişen yazarın iç çatışmaları, hezeyanları, çocukluk aşkı, en yakınlarının ölümüne tanık olması ve yaşadığı hayal kırıklıkları da esere yansıyan ayrıntılardır. Birinci ağızdan anlatılan bu

eser, yazarın iç yaşantısının yansımasıdır. Dolayısıyla yazarın kişiliğine, yaşamına, estetik anlayışına, sanatına ve yaptıklarına yön veren her olay bu eserde dile getirilmiştir.

Edebiyat dünyasında usta kalemler olarak bilinen isimlerin yaşam öykülerinin çocuklara okutulması, yazarın tüm yönleriyle tanınmasını sağladığı gibi duygu ve düşüncelerinin de bilinmesini mümkün kılmaktadır. Yaşadığı dönemin tüm zorlukları karşısında olaylara bakış açısını, yakınlarının kaybı gibi duygusal çöküntüleri yaşaması sonucunda hayatı algılama biçimini, hayal kırıklarında ya da kendi yaptığı yanlışlarda kişileri ve olayları değerlendirme yaklaşımını anlamamızı kolaylaştıran Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* eseri, okuyanlara da yön verme konusunda yardımcı olabilecek bir eserdir. Bu özelliklerinden dolayı araştırmamızda inceleme nesnesi olarak seçilmiştir.

1. 4. Varsayımlar

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* adlı eserinde eğitsel iletilerin yoğun olduğu varsayılmaktadır.

Kırk Yıl adlı eserin taşıdığı eğitsel iletilerden dolayı çocuğun gelişimine ve karakter yapısına faydalı olacağı varsayılmaktadır. Ayrıca bu eserde kullanılan kelimelerin derin anlamlarla yüklü olmasının çocuğun düşünme gücünü ve yorumlama kabiliyetini artıracığı gibi kelime dağarcığını da zenginleştireceği varsayılmaktadır düşünülmektedir.

1. 5. Sınırlılıklar

Bu çalışma Halit Ziya Uşaklıgil'in anı türünde yazmış olduğu *Kırk Yıl* adlı eserinde eğitsel iletilerin belirlenmesine yönelik bir incelemeyi kapsamaktadır.

BÖLÜM II: KURAMSAL ÇERÇEVE

2. 1. Edebiyat ve Eğitim

Eğitim, millete ait dinamiklerin nesilden nesle aktarılması için önemli bir vasıttır. Eğitim kavramı en genel anlamıyla bireyde istendik davranış değişiklikleri oluşturmaktır. Önceden planlanmış amaçlar doğrultusunda istendik davranış değişiklikleri kazandırmak için belli bir sistem takip edilmektedir. Bu sistem içerisinde amaçlara ulaşmak için birçok araç tercih edilmektedir. Edebiyat bu araçlardan en önemlisi ve etki gücü yüksek olanıdır. Tanzimat'ın ardından dilimizde kavram olarak kullanılmaya başlayan edebiyat kelimesi, kişilerin bakış açısına göre farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Kılıç, 2009, s. 29). Edebiyat tanımlarına bakıldığında bu kavramın ahlaki yönünü ortaya çıkaranlar, eğitim ve öğretimde bir araç olarak kabul edenler, dil ile yakın bir ilişkisi olduğuna değinenler, tarihle bağını vurgulayanlar, kültür kelimesiyle açıklamaya çalışanlar ve daha birçok yönden kavramın çerçevesine çizmeye çalışanların olduğu bilinmektedir. Bu tanımlamalar göstermektedir ki edebiyat, kapsamı oldukça geniş olan bir alandır. Bugüne kadar yapılan tanımlar içerisinde en çok yaygınlık kazanan tanım, edebiyatın eğitim yönünü ortaya çıkaran tanımdır. Nitekim edebiyat ve eğitim arasında görünür bir şekilde sıkı bir bağ bulunmaktadır. Edebiyat kelimesinin kökü olan edeb, terbiye ve eğitim sözcükleriyle karşılanmaktadır (Kavcar, 1999, s.2). Dolayısıyla edebiyat ve eğitim birlikte değerlendirilmesi gereken iki kavramdır.

Edebiyatla kazandırılan eğitim, bir ders öğretme şeklinde değil okuduklarını kavrama yoluyla edindirilmektedir. Okunan eserlerde gözlemediği, değerlendirdiği, sezdiği, muhakeme ettiği ve çıkarımlarda bulunduğu tarihi, sosyal, kültürel, dini, ahlaki unsurlar bireyin ruhuna şekil vererek onu terbiye etmektedir. Bu kazanımlar, bazen bir hikâyenin içerisinde bazen bir masalda bazen bir anı türünde yazılmış bir eserle bireye edindirilmektedir. Birey, yalnızca yaşayarak öğrenebileceği birçok şeyi eserleri okuyarak daha hızlı öğrenebilmektedir. İnsanların ruhsal yönlerini, farklı düşüncelere sahip kişilerin aynı ortamda saygı içinde yaşayabilmelerini, şefkat ve sevgi gibi

insanların arasındaki olumsuzlukları düzelten duyguları, merhameti, acımasızlığı yazınsal eserlerden okuyarak öğrenmekteyiz (Uçan, 2006, s. 25).

Edebi eserlerin taşıdığı eğitsel iletileri birey, okuduğu eserdeki kahramanla özdeşim kurarak almaktadır. Kendini kahramanın yerine koyarak onun duyuş, düşünüş ve davranışlarını örnek almaktadır. Dolayısıyla bireyin yaşantısında rol model olarak görebileceği ve toplum tarafından da benimsenen karakterler, eğitici bir unsur görevi görmektedir. Bu bağlamda eserlerin içerikleri oluşturulurken eğitim yönü düşünülerek hazırlanırsa bireylerin kazanımları daha fazla olacaktır.

2. 2. Çocuk Edebiyatı

Çocuk ve edebiyat kavramlarının birlikte değerlendirilmesiyle çocuk edebiyatı alanın meydana getirildiğini ifade eden edebiyatçılar, bu iki kavramın ayrı ayrı ele alınarak açıklanması gerektiğini ancak bu şekilde çocuk edebiyatının daha iyi anlaşılacağını belirtmektedirler. Çocuk, henüz olgunlaşmamış, gelişmekte olan ve reşit sayılmayan bir varlık olarak belirtilmektedir (Yörükoğlu, 1997, s. 13). Çocuğun içinde bulunduğu çocukluk dönemi ise, bireyin doğumla başlayan hikâyesinin ergenlik dönemine kadar sürmesi olarak açıklanmaktadır (Yavuzer, 1992, s. 15).

Edebiyat kavramı, edeb kelimesinden türeyen Arapça kökenli bir kavramdır. Edeb, güzel ve iyi ahlak sahibi olarak tanımlanmaktadır (Genç, 2011, s. 22). Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere edebiyatla ilgili olarak iyi ahlak kazandırma ve terbiye etme yönü vurgulanmaktadır. Edebiyatın terbiye edici özelliği de eğitim sözcüğünü karşılar niteliktedir. Edebiyatın eğitim olduğu yönünde düşünce bildiren Namık Kemal edebiyatı, milletin terbiye edilmesinde bir araç olarak görmekte ve edebiyatın faydacı yönüne dikkat çekmektedir. Kemal, edebiyatı sosyal faydanın sağlanması için bir vasıta olarak ifade etmektedir.

Gazali, çocukları saf bir cevhere benzetirken onlardaki kıymetin, kıymetli olanın cevher niteliğinde düşünülmesi gerektiği mesajını vermektedir. Çocukluk döneminde henüz hayatın hiçbir kötü yönünü bilmeyen çocuk, kendinde muhafaza ettiği saflık ve temizlikle cevher kıymetinde bir değere sahiptir. Bu değerın işlenmesi, şekillendirilmesi, yön verilmesi çevresindeki insanların elindedir. İyi bir eğitimle bir çocuk, ideal bir birey olarak da yetişebilir ya da eğitimden mahrum bırakılarak topluma

zarar veren bir insana da dönüşebilir. Edebiyatın insanın ruhunu besleyen bir kaynak olduğu düşünüldüğünde çocukların iyi bir şekilde yetişmesi için bu alana başvurulması gerektiği de açıkça görülmektedir.

Çocukların zihinsel, dilsel, sosyal, duygusal, düşünsel ve kişilik gelişimlerinde önemli bir yere sahip olan edebiyat, çocukların gözlemler yapabileceği, özdeşim kurabileceği, iyi ve kötüyü bir arada görme fırsatı yakalayarak muhakeme edebileceği, birtakım çıkarımlarda bulunarak hayatına yön verebileceği bir sahadır. Edebiyatı, çeşitli ürünlerin yetiştirildiği tarlalara da benzetmek mümkündür. Her eser, çocuğun dünyasında, bazen bir macera, bazen baş edilmez bir düşmanı yenip zafer kazanma, bazen eğlence bazen de yaptığı hatayı okuduğu eserde fark edip yanlışı düzeltme gibi etkiler yaratmaktadır. Çocuk, edebiyatla hiç bilmediği birçok nesneyi, yeri, daha önce karşılaşmadığı bir olayı okuma, kavrama ve yorumlama imkânı yakalamaktadır (Uçan, 2005, s. 22). Okuduklarını ve dinlediği yaşantıları çevresindekilerle paylaşmakta ve soyutla somut, gerçekle hayal arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmaktadır. Edebiyat, çocuğun kendini keşfetmesine daha da önemlisi ana dili üzerinde keşifler yapmasına olanak sunması olarak da ifade edilmektedir (Uçan, 2005, s. 19).

Çocuğun gelişiminde önemli bir yere sahip olan oyunlar, bilişsel yeteneklerin geliştirilmesinde, karar verme, strateji geliştirme, mekânsal akıl yürütme, problemlere çözüm odaklı yaklaşma gibi birçok beceriyi çocuğa kazandırmaktadır. Bu beceri alanları düşünüldüğünde çocuk, bu nitelikteki eserleri okuyarak eğlenirken öğrenme işlevini yerine getirmektedir diyebiliriz.

Edebiyat ve çocuk kavramının bulunduğu çocuk edebiyatı, çocukların ergenlik dönemine kadar bilişsel ve duygusal dünyasını sözlü ve yazılı ürünlerle besleyerek geliştiren etkinlikler alanı olarak açıklayan Güleryüz, bu alanın beslendiği detayları çocuk edebiyatının boyutları olarak değerlendirmekte ve bu boyutları; toplum, birey, doğa, felsefe ve evren arasındaki ilişkiye göre ele almaktadır (Güleryüz, 2006, s. 41-43):

“Toplumsal Boyut: Çocuk edebiyatı ürünleri toplumsal yapıya göre şekil alır, bu yapıyı biçimlemek ve yeniden yapılandırmak için de bir araç işlevini görür.”

“Doğasal Boyut: Doğa insan yaşamını ve davranışlarını biçimleyen, sonuçlandıran ve insanoğlunun yeterince keşfedemediği bir güçtür. İnsanı kuşatan onunla barışık

olma, onu keşfederek yaşama çabası elbette çocuk edebiyatının önemli bir bölümünü oluşturur.”

“Bireysel Boyut: Çocuk edebiyatı, bireyin önemini ortaya koymak, dahası yaratıcılığını geliştirmek için ortak bir kültürel çerçeve oluşturur. Gelişmiş bireylerden oluşan toplumun büyük uygarlıklar kurabileceği ve daha mutlu bir dünya oluşturabilecekleri beklenir.”

“Felsefi Boyut: Çocuk edebiyatında çocuğa kazandırılacak düşünce biçimi, dünyaya bakışı, bilimle evrenin yasalarının tutarlılığı felsefe kapsamında değerlendirilir. Çocuğa kesin, tartışılmayan, mutlak hakikatler vermek, gerçeğin tek ve bir olduğu gibi öznel yaklaşımlar takınmak; çocuğun yaratıcı ve eleştirel düşünme gücünü kırabilir, dahası çocuk bütünü görmeyebilir. O nedenle ele alınan konuya etki eden etmenler nedenleriyle birlikte verilir; doğanın, toplumların değişim ve dönüşüm yasaları dikkatle ele alınabilir. Bu özellik de çocuk edebiyatının felsefi boyutu olarak ifade edilir.”

“Evrensel Boyut: Edebiyat ürünleri, insanlığın oluşturduğu değerlerden yararlanılarak üst düzey düşünsel birleşimler sonucunda oluşmaktadır. Bu nedenle ele aldığı konular ve oluşturduğu değerlerin herkesi ilgilendirmesi evrensel boyut olarak değerlendirilir.”

Çocuk edebiyatı kavramının tanımı her edebiyatçı tarafından farklı yönleriyle değerlendirilmiştir. Birbirine benzeyen tanımlar olmakla birlikte her tanımda farklı geliştirici özellik vurgulanmaktadır. Çocuk edebiyatı ile ilgili tanımlardan birkaçı şu şekildedir:

Çocuk edebiyatı, genel edebiyattan ayrı tutulmadan algılanması gereken ancak hedef kitlesi olarak tanımlanmış ve pedagojik kaygılarla oluşturulan bir edebiyat olarak tanımlanmaktadır (Gündüz, 2005, s. 136).

Gelişim sürecindeki çocuğun anlama ve kavrama seviyesi göz önünde bulundurularak onun dünyasına uygun olarak düşünce ve duygularına hitap eden edebiyat, çocuk edebiyatı olarak ifade edilmektedir (Şimşek, 2011, s. 39).

Okul öncesi dönemle ergenliğe kadar geçen süre içerisinde yazınsal ve düşünsel anlamda çocukların duygu ve düşünce dünyasına seslenen eserlerin verildiği edebiyatın, çocuk yazını olduğu belirtilmektedir (Dilidüzgün, 2004, s. 22).

Malzemesinin dil olduğu, insanların düşünce, duygu ve hayallerinin söz ve yazıya dönüştüğü, kötü olan hiçbir şeyi kabul etmediği verimlerin tamamı, edebiyat olarak ifade edilmektedir (Yalçın ve Aytaş, 2003, s. 17).

Tanımlardaki ortak özellik, çocukların duygu, düşünce ve hayal dünyasına hitap eden eserlerin çocuk edebiyatıyla kazandırılmasıdır.

2. 2. 1. Dünyada Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Yazıyla tanışmaya kadar insanlar sözlü edebiyat kültürüyle duygu ve düşüncelerini aktarmışlardır. Dünyanın hemen hemen her bölgesinde yazıdan önce sözlü edebi ürünler vasıtasıyla edebiyatın işlevleri yerine getirilmiştir. Bu durum çocuk edebiyatı ürünleri için de geçerlidir.

“Batı dünyasında çocuk edebiyatı **ninniler** ve büyükler tarafından anlatılan **masallar**la başlar. Eski zamanlarda hiç kitap yoktu. Kabilelerdeki **hikâye** anlatıcıları kültürün, adetlerin, değerlerin ve tarihin birer koruyucusuydular. Hikâye anlatma asırlar boyunca bir nesilden diğerine bir toplumun geleneklerini ve inanışlarını aktarmanın temel yöntemi olmuştur. O devirlerde anlatılan hikâyeler aslında büyükler içindi. Ama çocuklar da bunları dinleyip kendilerine uygun olanları benimserlerdi.

Daha sonraları **halk ozanları** bu hikâyeleri derleyip, toplumdan topluma taşıdılar. Balat yani şarkıyla hikâye anlatma, destan, epik gibi halk masalı türleri de böyle oluşmuştur...”(https://www.turkceciler.com/çocuk_edebiyatı.html.e.t. 10.02.2019).

Yazının bulunmasından sonraki dönemlerde çocuk edebiyatının gelişimi, sözlü edebiyat eserlerinin yazıya geçirilmesi ile başlamıştır. Önce halk ağzındaki sözlü ürünler derlenmiştir. Sözlü edebiyat ürünlerinin kaynakları arasında kutsal kitaplar da bulunmaktadır.

“15. yüzyılda İngiliz matbacı Caxton ilk defa büyükler için küçük cep masalları basmıştır. Heyecan ve macera içeren bu kitapları İngiliz toplumunun halk tabakası okumaktaydı. Üst kesim ise Horn Book adı verilen ve boynuzdan yapılmış koruyucuların içine yerleştirilmiş bakır levhalardan oluşan kitapları okuyorlardı.

18. yüzyıla gelinceye kadar İngiltere’de aşırı dinci bir akım olan Quakerizm vardı. Bu akım çocukların son derece sıkı bir disiplinle yetişmesini savunuyordu. Çocuklar için hazırlanmış kitaplar daha çok İncil’den kaynaklanan kitaplardı ve

hikâyelerin sonu hep ölümle bitiyordu. Bu çocuk kitapları karamsarlık ve dindarlık aşıliyordu. ” (<https://www.turkecciler.com/cocuk-edebiyati.html>. e.t. 10.02.2019).

Fransa’da çocuklar için sözlü olarak oluşturulan masallar derlenerek kitap hâline dönüştürülmüştür. Bu masallar arasında “*Uyuyan Güzel*”, “*Çizmeli Kedi*”, “*Kırmızı Başlıklı Kız*”, “*Mavi Sakal*”, “*Kül Kedisi*”, “*Parmak Çocuk*” gibi eserler de bulunmaktaydı. Bu şekilde Fransa’da yaşayan çocukların kendileri için basılı kitapları olmuştur.

Matbaanın icadıyla edebi eserlerin sayısında önemli oranlarda artış yaşanmıştır. Önceki dönemlerde üretilen ürünlere kıyasla matbaa icat edildikten sonra daha fazla eser üretilmiş ancak bu eserler, nitelik yönünden çok da başarılı bulunmamıştır. 19. Yüzyıl itibariyle çocuk kitaplarının konuları çeşitlenmiştir. Bu dönemde macera türünde yazılan “*Define Adası*” macera türünün popüler olmasını sağlamıştır. Aile hikâyelerini konu alan eserler de tercih edilen ve beğenilen kitaplar olmuştur. Teknolojinin ilerlemesiyle olanaklar artmış ve kitaplar resimli basılmaya başlanmıştır. 1902’de yazarların mizahı ön plana çıkarması hayvan hikâyelerinin oluşmasını sağlamıştır. Çocuk okurlar, hayvan hikâyelerini beğenerek okumuşlar ve kısa sürede bu tarz hikâyeler yaygınlık kazanmıştır. O yıllardan günümüze kadar geçen süre içerisinde çocuk okurlar, hayvan hikâyelerini okumayı daha çok tercih etmektedirler. Sonrasında da çocuk edebiyatına dair eserler, dünyanın genelinde gelişmeye ve artmaya devam etmiştir.

2. 2. 2. Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi

Sözlü edebiyat ürünlerinin verildiği dönemden yazının bulunmasına kadar geçen süre içerisinde ülkemizde çocuk edebiyatının durumu, dünyadaki bu alana yönelik gelişmelerle paralellik göstermektedir. Ancak dinin edebiyat üzerindeki etkisi bu alana yönelik gelişmeler açısından Batıdan farklı bir seyirde devam etmiştir. Batı toplumunda yaygın olarak Hıristiyanlık inancı kabul görmüştür, bu inanca göre, çocuk doğduğunda günahkâr olarak dünyaya gelmektedir. Oysa Türk toplumsal yapısındaki dini inanışa göre, çocuk tertemiz doğmaktadır, saf ve günahsız olarak kabul edilmektedir. Bundan dolayı da çocuk eğitimine oldukça fazla önem verilmektedir. Çocuğun iyi ahlak sahibi olması ve dini çerçevede yetişmesi, toplumun ideal bir bireyi hâline gelmesi çocuk

sahibi olan kişilerin, eğitimcilerin ve devletin temel görüşü olarak bilinmektedir. Ve çocuklara yönelik eğitim faaliyetleri de bu doğrultuda şekillenmektedir. İslam uygarlığı görülen toplumlarda, çocuğun psikolojik, fiziksel gelişiminin önemsendiği belirtilmektedir (Tan, 1993, s. 3). İslam inancına göre çocuk belli bir yaşa gelinceye kadar (buluğ çağı) yaptıklarından sorumlu tutulmamaktadır. Bu yönüyle bakıldığında İslam toplumlarında çocuk, yetişkinlerden farklı olarak ayrı bir birey sayılmaktadır. İslamiyet'in kabulünden önceki dönemde de çocuğun toplumda ayrı bir değere sahibi olduğu ifade edilmektedir (Karaca, 2013, s. 27). Çocukların İslamiyet öncesi dönemde isimsiz bırakılması ve toplumdaki geleneğe göre kahramanlık yaptığında isim hakkı kazanması, çocuğun belli bir kültürde yoğrulduğunu göstermektedir. İsim hakkı kazanma yaşını on beş yaş olarak belirtmelerinin ergenliğe geçiş olarak düşünülebileceği de yorumlanmaktadır (Karaca, 2013, s. 28). Başka bir deyişle çocuk kavramı tanımlanırken on beş yaş altındakilerden bahsedilmektedir. Aynı toplumsal yapı içerisinde kız çocukları da erkek çocuklar gibi kendi isimlerini kendileri kazanmaktadır. Osmanlı döneminde çocuk eğitime önem verilmesi, asker yetiştirmek için devşirme sisteminin kurulması, Enderun mektebinin açılması, şehzadelerin eğitiminde oldukça hassas davranılması çocukların Osmanlı toplumunda ne kadar önemli bireyler olduğunu kanıtlar niteliktedir (Onur, 2005, s. 61).

Tanzimat dönemiyle birlikte başlayan Batılılaşma hareketi yazın dünyasında da hissedilmiş ve Batının izlerini taşıyan eserler verilmiştir. Bu dönemdeki yenileşme hareketi çocuk edebiyatı alanında görülmüş ve birçok çeviri eser edebiyatımıza kazandırılmıştır. Dönemin tanınmış isimlerinden Şinasi, toplumun anlayabileceği bir dilden yana yaklaşım içerisine girmiş ve bu yönde eserler oluşturmuştur. Şinasi, divan edebiyatının süslü dilinden sıyrılarak yalınlık ve sadelikten yana eserler vermeyi tercih etmiştir. Sözlü gelenek ürünleri olan masallar, destanlar ve efsaneleri yeterli görmeyen Şinasi, çocuklar için yabancı eserleri tercüme etmiştir. Tanzimat dönemindeki edebiyatçılar birçok çeviri eser meydana getirerek çocuk edebiyatının alanına zenginlik katmışlardır.

Meşrutiyet dönemindeki çalkantılara ve ardından gelen yeni rejim Cumhuriyetin siyasi ve toplumsal açısından sarsıntılara rağmen çocuk edebiyatı gelişimini hız kaybetmeden sürdürmüştür. Meşrutiyetin getirdiği fikirlerle çocuğa yönelik bakış açısı da gelişmiş ve çocuğun daha çok önemsenmeye başlandığı belirtilmektedir (Üstel,

2005, s. 32). Dönemin özellikleri gereği milliyetçilik fikri, üretilen eserlerle çocuklara aktarılmıştır. Millileşme sürecinin yansıması olarak edebiyat vasıtasıyla devlet ideolojisinin, çocuklara aşılandığı ifade edilmektedir (Karaca, 2013, s. 42). Özellikle Ömer Seyfettin hikâyelerinde verilen milliyetçilik iletileri ile çocukların vatanına bağlı bireyler olarak yetişmesi hedeflenmiştir. Hikâye kahramanlarının çocuklardan seçilmesi, bilinçli bir tercih olarak değerlendirilmektedir. Ömer Seyfettin, çocukların hikâye kahramanlarıyla özdeşim kurarak yeni bir şeyler öğrenmelerini ve vatan duygusunu somut bir şekilde hissetmelerini sağlamayı hedeflemiştir. Ayrıca hikâyelerle Türk dilini sevmeleri ve bu dili yaygınlaştırmaları da diğer hedefler arasındadır. Ömer Seyfettin'in, Türk çocuğunun öncelikli konuştuğu dili sevmesini çok önemseydiği belirtilmektedir (Öztan, 2012, s. 53). Bu dönemdeki eserlerin genelinde öğreticilik ilkesi temel alınmış ve çocukların ideal birey olmalarını sağlamaya dönük iletilere yoğunluk verilmiştir.

Günümüzdeki gelişimine bakıldığında hem çocuk edebiyatına yönelik eser veren yazar sayısı artmış hem eserler daha nitelikli olarak geliştirilmiş hem de çocuk dergilerinin içeriği genişletilerek sayıları da artırılmıştır. Oluşturulan eserlerde yalnızca iletilere yer verilmemiş çocuğun her anlamda gelişmesini sağlayacak kazanımların aktarılmasına da önem verilmiştir. Yazarlarımız çocuğa görelilik ilkesini temel alarak eser vermişlerdir. Son zamanlarda sadece çocuk edebiyatı yazarları değil popüler yazarlar da çocuklar için yazmaya başlamıştır.

2. 3. Çocuk Edebiyatında Edebi Türler ve Özellikleri

Çocuk edebiyatının ülkemizdeki tarihsel gelişimine bakıldığında daha çok ideolojik fikirlerin etkisini hissettiren eserlerin verildiği görülmektedir. Zamanla alan üzerine verilen eserlerde önemli gelişmeler kaydedilmiş ve çocuk edebiyatının önemi daha çok anlaşılmıştır. Özellikle günümüze yakın dönemlerde çocuk edebiyatının ayrı bir uzmanlık alanı olduğu konusu tartışılmış ve eğitimde yaşanan gelişmelere paralel olarak bu alanın uzmanlık isteyen bir alan olması gerektiği konusunda uzlaşa sağlanmıştır.

Çocuklara yönelik yazılan eserlerin ilgi görmesi üzerine yayınevleri bu alandaki yatırımlarını artırmışlardır. Alanın geliştirilmesine yönelik akademik çalışmalar da dikkat çeken gelişmeler arasındadır. Aynı zamanda çocuk edebiyatıyla ilgili olarak

panel düzenlenmesi, sempozyum yapılması da çocuk edebiyatının genel edebiyattan ayrı ele alınması gerektiğini ortaya koyan çalışmalardır.

Çocuk edebiyatında edebi türlerden hikâye ve masal türüne sıkça rastlanmaktadır. Ancak diğer edebi türlerde de çocuk edebiyatına yönelik eserler verilmesi ve çocuğun her edebi türde ayrı bir kazanım elde etmesi gerekmektedir. Edebi eserlerin hepsinde iletilmek istenen bir mesaj bulunmaktadır. Söz konusu mesajlar, sosyal konularda, tarihi içerikli, dini, ahlaki, ekonomik boyutlar taşıyabilmektedir. Edebi eserler çevremizde gördüğümüz her şeye farklı bir anlam yükleyebilir. Hatta zaman ve mekân ötesine geçebilir. Edebi türlerde eser yaratabilmek için belli tekniklerin bilinmesi gerekmektedir. Dolayısıyla bu özellikler edebi türlerin ana unsurunu oluşturmaktadır. Diğer bir ifadeyle edebi türler, biçimlerine, içeriklerine ve tekniklerine göre farklı gruplarda oluşturulan eserlerdir.

Yazınsal türler şu şekilde gruplandırılmaktadır:

Fabl; insanlara ders vermek maksadıyla yazılan öğretici yönü güçlü olan eserlerdir. Bu türün en ayırt edici özelliği, hayvanların ve insan dışındaki varlıkların konuşturulmasıdır. Çocuklar, hayvan hikâyelerini severek dinler ve okurlar dolayısıyla çocuklar için hayvan hikâyeleri ayrı bir önem taşımaktadır. Çocuklarda merak duygusu oldukça fazladır ve hayvan âlemleri onlar için keşfedilmesi gereken bir dünyadır. Çocuklar için edindirilmek istenen kazanımlar hayvanlar üzerinden verilmektedir. Bu türde verilen eserlerde ders verme özelliği temel teşkil ettiği için son bölümde mutlaka ana düşünce paylaşılmaktadır.

Destan; kaynağını mitolojiden alan ve toplumların hayatında derin izler bırakan savaş, göç, doğal afet gibi sıradan olmayan olayların anlatıldığı tür olarak açıklanmaktadır. Destanların en önemli özellikleri milletlerin tarihiyle ilgili bilgi içermeleridir, destanlar için geçmişin biyografisi benzetmesi de yapılmaktadır. Geçmişin yeni kuşaklara aktarılmasında köprü görevi görmektedir (Aytaş, 1999, s. 11).

Efsane; doğruluğundan emin olunmayan ancak halk arasında dilden dile konuşulan ve zamanla gerçek olduğuna inanılan söylentilere efsane denilmektedir. Neredeyse her bölgenin her şehrin kendine ait efsanesi bulunmaktadır. Konularına göre efsaneler gruplara ayrılmaktadır. Dünyanın yaratılışını konu alan efsaneler, doğüstü varlıkların

anlatıldığı efsaneler, dini inanışlarla ilgili anlatılan efsaneler gibi çeşitli konularda efsane örnekleriyle karşılaşılmaktadır(Temizyürek, 2003, s. 161-167).

Şiir; edebi türlerde önem derecesi yüksek olarak ifade edilen şiir, her çeşit duygu ve düşüncenin söze dönüşmüş hâlidir. Şiirin duyguya dayalı bir tür olmasından dolayı etki gücü yüksektir. Bu özellikleri fark eden bir öğrenci, şiir yazarak kendini daha güzel ifade edebilir ve hayallerine zenginlik katabilir. Çocuktaki heyecanı artıran şiir, diksiyon ve telaffuzda etkililik ve kolaylık sağlamaktadır. Yazılan bir şiirin çocuğa sesleniyor olması o şiirin çocuk şiiri olduğunu göstermemekte; kullanılan üslup ve anlam derinliği şiirin hitap ettiği kitleyi belirlemektedir.

Biyografi; ünlü kişilerin hayat öykülerinin ispata dayalı olarak anlatıldığı türdür. Biyografilerin çocuklar açısından önemi fazladır. Herkes tarafından tanınan insanların hayat öyküsünü okuyarak başarısındaki sırları öğrenip kendi yaşamında örnek alabilmektedir. Çocuklar, örnek aldıkları kişilerin yaşamına göre kendi yaşamlarına yön vermektedirler. Tanınmış kişilerin hayat tecrübelerinin, güçlü ve zayıf yönlerinin anlatıldığı biyografiler, tarihe kaynaklık etmesi açısından da önem taşımaktadır. Bu yönüyle de çocuğun biyografi türündeki eserleri okumasının olumlu davranış geliştireceği bilinmektedir.

Gezi yazısı; bu yazı türünde daha çok gözleme dayalı bir anlatım vardır. Yazarın gezme amacıyla gittiği yerleri betimleyerek yazması ve okuyucuda o yerleri görme isteği oluşturması bu türün önemli bir özelliğidir. Gezi türünün en önemli kazanımı, çocuğun genel kültürünü zenginleştirilmesi, tarih ve coğrafya konularında bilgisini artırmasıdır. Bu edebi tür, bir kaynak niteliğinde olduğu için aktarılan bilgilerin doğru ve kullanılabilir olması gerekmektedir. Aynı zamanda zengin içerikli betimlemelere de yer verilmelidir.

Dramatizasyon; sahnelenmek amacıyla yazılan oyunlardır. Drama çocuğun dünyasında ilk başlardan itibaren kendini göstermektedir. Çocuk, gördüklerini taklit etmeyle başlar, oyunlaştırır, konuşur, ileriki yaşlarda oyun kurar, oyuncularını konuşturur. Bu özellikler her çocukta rastlanabilen gelişimsel özelliklerdir.

Oyunların yazılı metne dönüştürülerek sahnede canlandırılması olarak tanımlanan tiyatro, çocukların birçok özelliğini ortaya çıkaran bir sanat dalıdır. Aynı zamanda sahnelenen bir oyunu izleyen çocuğun, soyut olan pek çok şeyi bu yolla

somutlaştıracığını bilmesi de önemli bir kazanım olarak ifade edilebilir. Tiyatro türünde çocuğun gelişim dönemine uygun oyunların tavsiye edilmesi üzerinde durulması gereken bir konudur. Her yaş grubunun gelişimsel özellikleri farklılık göstermektedir (Kuyumcu, 2008, s. 1).

Bilmece, tekerleme; ses tekrarlarıyla oluşturulan bir tür olan tekerlemeler, eğlence amacıyla söylenirken aynı zamanda çocukta dili kullanma becerisini de geliştirmektedir. Tekerlemeleri öğrenmek için dikkatli olması gerektiğini bilir, söz dağarcığının zenginleştirir. Söylenmesi zor olan sözcükleri tekrar edebiliyor olması çocuk da güven duygusu da oluşturmaktadır.

Bilmece türünde de bir nesnenin ya da varlığın adını söylemeden niteliklerini belirtilerek o nesneyi ya da varlığı buldurmaya çalışma oyunu oynanır. Çocuklar için eğlenceli ve öğretici bir türdür. Çocuk, bilmecenin cevabını ararken kavramlar arası ilişki kurmayı öğrenerek cevaba ulaşmaya çalışmaktadır. Bundan dolayı çocuğun zihinsel becerilerini artırmak adına bilmece türünden faydalanılması gerekmektedir.

2. 4. Edebi Bir Tür Olarak Anı

Anı(hatırat), ülkenin geçmişine kaynaklık eden bir türdür. Bazı anılarda yer verilen mektup ve belgeler bu türdeki eserlerin güvenilirliklerini artırarak esere kaynak niteliği kazandırmaktadır (Okay, 1997, s. 445). Anı, kişinin kendisiyle söyleşi olarak ifade edilmekte ve bu söyleşinin belgelere dayandırılması durumunda da önemli bir kaynak yerine geçtiği belirtilmektedir (Cavusoğlu, 2005, s. 185). Kendisiyle yaptığı söyleşiyi esere dönüştüren yazar, bu eserde şahsi gözlemlerine yer vermekte, yaşadığı dönemin özelliklerini yansıtmaktadır (Oğuzkan, 2001, s. 180). Dolayısıyla bu türün en önemli özelliği tarihçiler için önemli bir arşiv değerinde olmasıdır. Anı türünde oluşturulan eserlerde anlatılanlar, gerçekler üzerinedir. Yazar, bu gerçekleri değiştirmeden vermekte ancak anlatımın akıcı olması için kendi izlenimlerini de aktarmaktadır (Şimşek, 2002, s. 158).

Anılar, üslup bakımından farklı özellikler taşıyabilmektedir. Özellikle edebiyatçıların yazdığı anılarda kişilerden ve olaylardan bahsedilirken yazar üzerinde bıraktığı etki, oluşturduğu intiba, duygu ve öznel düşünceleri edebi bir dil kullanılarak verilmektedir. Anı sahibi tarihe tanıklık etmiş biri ise, yaşadığı savaş ortamını, insanların içinde

bulunduğu durumu, toplumun düşünce yapısını daha yalın ve objektif bir dille vermektedir.

Anı türüyle karıştırılan bazı türler, bu türde verilen eserlerin yaşadığı büyük bir problemdir. Anı türünün sınırlarının kesin bir şekilde tanımlanmamış olması, bu karışıklığın sebebini oluşturmaktadır. Anı türüyle karıştırılan biyografide, tanınmış kişilerin hayatları ele alınırken hatıra, günlük ve mektup gibi türlere yer verilmesi bu iki türün birbiriyle karıştırılmasına yol açmaktadır. Biyografiler yazılırken içinde hatıralara yer verilmesi, anının yardımcı kaynak olarak kullanıldığı anlamı taşıması gereken bazı kaynakçalarda biyografilerin anı türünde değerlendirilmesine neden olmaktadır. Biyografilerde amaç, kişinin hayatına dair detaylı bilgi vermektir. Bu bağlamda düşünüldüğünde biyografi ile anı türü birbirinden farklıdır.

Otobiyografi türü de anı türüyle sıkça karıştırılan bir türdür. Otobiyografilerde yazar, hatıralarına ve gözlemlerine yer vermektedir. Bu türde yazar, yaşam serüvenini arka planda tutup yaşanan dönemin yansıtılması kaygısını taşımaktadır. Bu durum, otobiyografileri anı türünden ayıran önemli bir özelliktir.

Günlükler, anı türüyle karıştırılan diğer bir türdür. Bu türde eser veren yazar, yaşadıklarını günü gününe yazmaktadır. Ancak yazar, gerçekleri olduğu gibi yansıtmak yerine görünmesini istediği şekilde aktarmaktadır. Dolayısıyla günlükler, güvenilirlik açısından anı kadar güvenilir kaynak özelliği göstermemektedir. Yazarın, olayları olduğu gibi aktarmaması yazılanların objektifliğini perdelemektedir. Anılar, tür olarak geçmiş dönemlere ışık tutacak gerçekleri içinde barındırmaktadır. Bu yönüyle günlük türünde yazılan eserler, anılardan kolayca ayırt edilebilmektedir. Günlüklerin ayırt edici başka bir yönü de günü gününe yazılan yazılardır. Anı türündeki eserlerin oluşturulması için sığağı sığağına olayların anlatılmasına gerek duyulmamaktadır, olayların yaşanmasının ardından uzun bir süre dahi geçmiş olsa hatırdaki kalanlar yazılabilmektedir.

Anı yazmak isteyen yazarlar, yaşadıklarının unutulması kaygısıyla o değerli anları ebedileştirme arzusu hisseder (Kaplan, 1998, s. 132), bildiği gerçeklerin kaybolup gitmesinden endişe eder, çevresindeki hayran olduğu kişilere karşı hissettiklerini söyleme isteği duyar, gelecek kuşaklara öğütler verme amacı taşır, düşman olduğu kişileri kötüleyerek kendi doğrularını savunarak haklılığını anlatmak istemektedir.

2. 4. 1. Anı Türünün özellikleri

Toplum içinde belli bir yer sahibi insanların kendi başından geçen olayları ya da tanık oldukları hadiseleri gözlem ve izlenimleriyle aktarmaları, anı olarak açıklanmaktadır. Bu doğrultuda anı türüyle ilgili tüm detayları bir arada görmek için özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

- ✓ Anı türünde yazılan eserler, öğreticilik yönü güçlü olan bilgilendirici yazılardır. Bu türde yazılan eserlerde anlatımda kuruluğa düşmemek için edebi bir üslup kullanılması, bu türü bilimsel tarihi metinlere benzemekten kurtarmaktadır (Şimşek, 2002, s. 158).
- ✓ Anı türü, gerçeklere dayalı bir anlatıma sahip olduğu için bu türde oluşturulan eserler, tarihe kaynaklık edecek yazılı eserlerdir. (Oğuzkan, 2001, s. 180).
- ✓ Olması gerekeni değil olanları dile getirmektedir. Yaşanan olayların üstünden zaman geçtikten sonra kaleme alınmaktadır.
- ✓ Yazarın unutulmasını istemediği gerçekleri kalıcı kılmaktadır. Yaşadığı döneme ışık tuttuğu için bir hesaplaşma, gelecek kuşaklara ders verme amacı bulunmaktadır (Zengin ve Zengin, 2003, s. 134).
- ✓ Eseri meydana getiren kişi, anlattığı döneme dair her türlü kaynaktan yararlanabilmektedir. Aradan uzun bir süre geçtiği için yazdıklarının gerçeği yansıtıp yansıtmadığı konusunda emin olamamaktadır bundan dolayı başka kaynaklara başvurmaya ihtiyaç duymaktadır.
- ✓ Anılar, arşiv görevi üstlenmiş olsa da tamamen gerçeği belgeleme kaygısıyla yazılmamaktadır. Tarihi olayların değerlendirilmesi yapılırken daha çok yardımcı kaynak olarak tercih edilmektedirler.

2. 4. 2. Çocuk Edebiyatında Anı Türünün Önemi

Genel edebiyatın içinde yeni bir alan olan çocuk edebiyatında anı türü, ayrı bir önem taşımaktadır. Anı türündeki gerçekleri yansıtma özelliği, anlatılan olaylara karşı ilgi uyandırdığı için çocukların dikkatini çekmekte ve kişilerin yaşantılarından bahsedilmesi, çocuğun geleceğini şekillendirmesi için yön belirleyici bir etki yaratmaktadır. Anıların çocuklar tarafından tercih edilme nedenleri arasında da kendilerine örnek alabilecekleri kişileri belirleme isteği yatmaktadır.

Tarihe kaynaklık eden anılar, olayların anlatımındaki heyecandan dolayı ilgiyle okunmakta ve yaşanan dönem özellikleri hakkında bilgi sahibi olan okurların genel kültürlerini de arttırmaktadır.

Çocukların okul çağında elde etmesi gereken kazanımları edindirmek için en güzel ve eğitici yol olan eser okutma çalışmaları, çocuğun birçok davranışı sezerek keşfetmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla Türkçe derslerinde okutulacak eserlerin türü tercih edilirken anı türüne daha çok yer verilmesi gerekmektedir. Çocuğun, gerçek yaşantıları tanıması, tarihi bilgilere ulaşması, herkes tarafından sevilen yazarların birçok yönünü öğrenmesi, tanınmış kişilerin başarı öykülerini kendi ağızlarından dinlemesi, toplumda belli bir yere gelmiş kişilerin hayatlarını okuyarak kendilerine örnek almaları açısından anı türü çocukların eğitiminde oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda anı türünün çocuklar tarafından tercih edilen bir tür olması için şu özelliklerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir:

- ✓ Çocuklara okutulacak anıların ilgi çekmesi ve heyecan uyandıran niteliklere sahip olması (Güteryüz, 2006, s. 309) gerekmektedir.
- ✓ Çocuklara belli davranışların kazandırılması hedeflendiği için çalışkanlık, dostluk, arkadaşlık, yardımseverlik, iyilik gibi iletilerin yoğun olduğu eserler okutulmalıdır.
- ✓ Objektif olma özelliğine uygun olarak yazılan anılar tavsiye edildiğinde bunu okuyan çocuk da çevresindeki olaylara tarafsız bakabilmeyi kavrayabilmektedir.
- ✓ Anı türünde yazılan eserlerde dil sade, anlatım duru ve akıcı olmalıdır. Ya da dili ağır olan edebi yönü güçlü eserler okutulmak isteniyorsa da sadeleştirme çalışması yapılması gerekmektedir.
- ✓ Çocukların dikkat süreleri yetişkinlere göre daha az olduğu için gereksiz ayrıntılardan arındırılmış, uzun tasvirlerin kullanılmadığı eserler okutulmalıdır.
- ✓ Yazılan olayların okuyucu tarafından yanlış anlaşılması için verilen tarihlerin doğru olmasına dikkat edilmeli ve yapılan gözlemlerin eksiksiz aktarılmasına özen gösterilmelidir (Kıbrıs, 2002, s. 209).

2. 5. Ana Dilin Önemi ve Türkçe Dersi

Kişinin doğup büyüdüğü çevreden duyduğu dili öğrenmesiyle oluşan ana dil, etrafında olup bitenleri anladığı ve anlamlandırdığı dildir. Bu tanım içerisindeki “doğup

büyüdüğü ve yaşadığı yer” kavramları dilin gelişimiyle yakından ilgilidir. Bundan dolayı, dil bilimi ana dil kavramını tanımlarken “doğup büyünülen yer” ve “yaşanan çevre” kavramlarından yola çıkarak açıklamaktadır (Vardar, 1998, s. 20). Kişinin konuştuğu ana dil, bireye ait düşünme şeklini, olayları değerlendirme biçimini ve kendini ifade edişini ortaya koymaktadır. Ana dilde bulunan bu özelliklerden dolayı tanımlama yapılırken anneden edinilen ve aile içinde şekillenen, gelişen, bilinçaltına inerek sosyolojik yönü ortaya çıkaran bir araç görevi üstlenmesine dikkat çekilmektedir

Ana dille edinilen dil beceri alanlarına yönelik kazanımlar kişinin çevresiyle girdiği etkileşim yoluyla gelişmektedir. Okul çağına kadar aile ve çevre ana dille edinilecek kazanımlar açısından oldukça önem taşımaktadır. Birey, birincil ve ikincil ihtiyaçlarını karşılamak için ana dilini etkili bir şekilde kullanır. Çevresindeki insanlarla konuşur, kurmuş olduğu iletişim sürecini yönetir, yaşamsal ihtiyaçlarını yerine getirir (Ergenç, 1994, s.12). Bu bağlamda kişi toplum içindeki yerini kullandığı dil vasıtasıyla oluşturmaktadır. Başlangıçta kazanım olarak bireye edindirilen dil becerileri, olması gereken seviyede geliştirilirse paralel bir şekilde düşünme yetileri de gelişmiş olur. Dolayısıyla düşünme yetisi güçlü olan birey, kendini ifade etmekte zorluk yaşamamaktadır. Bu kazanımlara sahip olan birey, çevresinde kendini ifade edebildiği gibi sosyal yaşantısında, okuldaki akademik başarısında, iş yaşamında da birçok kazanımı elde etmektedir. Bu durumun tersinin olması durumunda, ilk alıcı dil becerilerini gerektiği şekilde edinemeyen bireyin yaşadığı sorun ya da sorunlar beraberinde birçok sorunu da getirecektir.

Dil becerisi yönüyle kendini geliştirmiş bireylerin sosyal yaşamları içerisinde kendini etkili bir şekilde ifade edebildiği, akademik anlamda ve iş yaşamında yüksek başarılar elde ettiği belirtilmektedir (Topbaş, 2005, s.34). Dolayısıyla okul çağı geldiğinde Türkçe derslerinde hedeflenen kazanımlar yalnızca bu dersin başarısını artırmaya yönelik değil diğer dersler için de önemli bir kazanımlar olarak düşünülmektedir. Ancak bu alan üzerine yeterince çalışma yapılmaması ve yapılan hataların tespit edilememesi, eksikliklerin ya da gerçek problemin ana dili becerilerinin yetersizliğinden kaynaklandığını fark etmeyenler, bu alandaki problemi göremedikleri için başka yerlerde çözüm aramakta ve soruna yönelik çözüm geliştirilemediği için de problemi çözememektedirler. Aslında olması gereken, dil gelişimindeki ilerlemenin diğer gelişim alanlarıyla paralel olarak sürdürülmesidir.

Kişide, aile ve çevresinin etkisiyle oluşan birtakım rahatsızlıklar, kendisinden kaynaklanan gelişim bozuklukları, geçirdiği hastalıklar dolayısıyla dil gelişimi seyrinin istenilenin dışında devam etmesi önemli sorunları ortaya çıkarmaktadır. Çocuğun ilk dönemlerinden itibaren dil bilimsel yaklaşımla desteklenen ana dili bir yönüyle sağlıklı düşünebilme yetisi kazandırırken, diğer taraftan kişinin kendisini doğru ifade etmesini sağlamaktadır. Bu süreç içerisinde dil bilimin yöntem ve tekniklerinden faydalanılması sistemli bir ilerleme sağlanması açısından önemlidir.

Dil eğitimi üzerine planlanan süreç, kişiler için dört ayrı dil becerisinde yeterlilik kazandırmayı hedeflemektedir. İlk olarak bu süreçte sesin anlaşılması ve anlamlandırılması becerileri üzerine yoğunlaşmaktadır, ardından takip eden aşamada yazı veya konuşma becerilerine yönelik anlatma becerilerine geçilmektedir. Dil eğitimiyle “kişiliğin gerektirdiği bağımsız düşünme, doğru anlama, nesnel davranma, iyi anlatma yetenekleri ana diline bağlı olarak geliştiğinden, bireyin öncelikle ana dilinin kendisine sunduğu geniş anlatım olanaklarını kavraması gerekmektedir. Bu da ancak köklü bir ana dili öğretimiyle sağlanabilir.” (Ergenç, 1994, s. 12). Toplumda yaşanan birtakım gelişmelerin dil gelişimi üzerinde etkili olduğu gerçeği, ana dil alanına yönelik öğretimin kapsamında ve yönteminde belirleyici olmaktadır. Nitekim çocuktaki kavramsal algı, toplumdaki pragmatik dil tecrübesi üzerinde gelişmektedir. Dolayısıyla alıcı dil becerilerinin temeldeki beslenme kaynakları toplumsal kültür ve iletişim yollarıdır. Toplumsal kültürün ve iletişim yollarının öğrenilmesi beslenme kaynaklarının yeterli olması açısından önem taşımaktadır (Şahbaz ve Çekici, 2012). Bu sebeple bilhassa okul öncesi dönemde ve ilköğretim birinci kademe eğitiminde toplumsal kültür aktarımını sağlayan dersler, derslerin içeriğinde yer verilen örnekler, okuma ve dinleme metinleri oldukça önemli hâle gelmektedir. Metinlerin içerikleri, anlama ve anlamlandırmayı daha da etkili hâle getiren kültürel unsurlarla, topluma ait duygu, düşünce ve tutumlarla zenginleştirilmektedir. İletişim sürecinde en çok üzerinde durulan husus, iletinin yazılı ya da sözlü bir şekilde iletildiğinde, iletmek istediği anlam ve maksadı aynen almak, anlamlandırmak ve anlam bütünlüğünü bozmadan karşı tepkide bulunmaktır. Yazılı metinler aracılığıyla öğrencilere toplumsal öğeleri aktarırken bu metinlerin süreci daha da kuvvetlendirecek veya anlamayı kolay hâle getirecek olması, dil ediniminde metinlerin rolünün ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaktadır (Günay, 2007).

2. 5. 1. Türkçe Öğretiminin Genel Amaçları

Türkçe öğretiminin başta dil becerileri alanlarının gelişimi olmak üzere düşünme ve anlama becerilerini de geliştirmeye yönelik etkisinin olması, bu dersin eğitim programı içerisindeki yerini daha da önemli hâle getirmektedir. Türkçe dersinin genel amaçları şu şekildedir (MEB, 2000, s. 7):

“Türkçe öğretiminin amacı, millî eğitimin genel amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak;

1. Öğrencilere görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını tam ve doğru olarak anlama gücü kazandırmak,
2. Onlara, görüp izlediklerini, dinlediklerini, okuduklarını, incelediklerini ve düşündüklerini, tasarladıklarını söz ya da yazı ile doğru amaca uygun olarak anlatma beceri ve alışkanlığını kazandırmak,
3. Öğrencilere Türk dilini sevdirmek, kurallarını sezdirmek, onları, Türkçeyi gelişim süreci içinde bilinçli, özenle ve güvenle kullanmaya yöneltmek,
4. Onlara dinleme, okuma alışkanlık ve zevkini kazandırmak; estetik duygularının gelişmesinde yardımcı olmak,
5. Türlü etkinliklerle öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek,
6. Onların ulusal duygusunu ve ulusal coşkusunu güçlendirmede kendi payına düşeni yapmak,
7. Sözlü ve yazılı Türk ve dünya kültür ürünleri yoluyla, Türk kültürünü tanıma ve kazanmalarında; Türk yurdunu ve ulusunu, doğayı, hayatı, insanlığı sevmelerinde yardımcı olmak,
8. Onlara, bilimsel, eleştirici, doğru, yapıcı ve yaratıcı düşünme yollarını kazandırmada Türkçe dersinin payına düşeni gerçekleştirmektir. ”

Sıralanan amaçlara göre bir değerlendirme yapıldığında, Türkçe dersinin genel amaçları arasında yalnızca okuma yoluyla kazanılan bilgilerin değil, konuşma veya dinleme yoluyla da elde edilen bilgilerin yer alması gerektiği görülmektedir.

2. 5. 2. Türkçe Dersinde Kullanılan Metin Türleri

İnsanlar, edebi metinlerle iletişim kurarak duygu ve düşünce dünyasını eğitmektedir. Bu eğitim süreci, kişinin duygularını biçimlendirmesini, kültürel zenginlik ve duyarlılık

kazanmasını sağlamaktadır. Edebi metinlerin edindirdiği bu kazanımlara, edebiyatın kültür dokusu yaşatılarak, sezdirilerek verilmesi sonucu ulaşılmaktadır. Edebi eseri ortaya koyan yazarın dünyasına girmeyi alışkanlığa dönüştürebilen birey, kişilere ait çok farklı düşünme, duyma ve hareket etme örneklerini görme fırsatı yakalar, empati kurabilmeyi öğrenir, özdeşim kurarak kendine yön verir, farklı kişilere saygı duyar, hoşgörülü olmayı öğrenir, her insanın farklı özellikte olabileceği gerçeğini görür. Tüm bu kazanımlara bakıldığında insanın içinde olduğu bu süreç, yeni yaşantılara kapı aralama, kişiliğini değiştirme ve geliştirme sürecidir (Sever, 1998, s. 4-5). Çocukların farklı edebi türlerde eser okumaları, bu eserlerde hayatlara konuk olmaları, yeni insanlarla tanışmaları, hayal dünyalarında onları yaşatmaları, özdeşim kurmaları gerçek hayatlarını daha verimli geçirmelerini sağlamaktadır.

Her metin bir iletişim aracı olarak kendine ait bazı özellikler taşımaktadır. Belli bir düşünceyi ya da duyguyu anlamlı bir bütünsellik içinde tutarlı ve bağdaşıklık ölçütleriyle anlatan metinler, okur açısından kazanım sağlayacak metinlerdir (Onursal, 2003, s. 121-132). Metnin ifade edilen özelliklere sahip olması yapı ve içerik açısından anlamlı olduğunu göstermektedir. Yazılan her eser metin olarak değerlendirilse de aslında yapı ve içerik yönüyle istenilen amaca hizmet etmiyorsa nitelikli bir eser olarak değerlendirilememektedir. Yapı ve içerik açısından nitelikli eserlerin özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür (Erkul, 2007, s. 80):

1. Okur için yazılmış bir eseri oluşturan ses, kelime, cümle ve birbirini takip eden cümleler topluluğuyla alakalı dil düzenlemeleridir.
2. Zengin içeriğe sahip anlamlı, bir dil birliğidir.
3. Anlamsal bir bütünlük taşıyan metin parçacıklarının bütünüdür.
4. İçerik olarak yoğun bir anlam özelliğine sahip sıradan olmayan yazılardır.
5. Yazarın bilinçli olarak şekillendirdiği bir dil düzenlemesidir.

Metinler, oluşturdukları edebi niteliklere göre türlere ayrılmaktadırlar. Makale, tiyatro, hikâye, şiir, roman, anı ve fıkra birer metin türü olarak zamanla gelişme gösteren türlerdir. Taşıdıkları yapısal özellikler ve içeriklere doğrultusunda bu edebi türler, belirli başlıklar altında gruplandırılabilirler. Bakış açılarının farklı olması sebebiyle gruplandırmalar da değişmektedir.

2. 5. 3. Türkçe Dersinde Yararlanılacak Metinlerin Sahip Olması Gereken Özellikler

Türkçe ders kitapları için metinleri yalnızca tür bakımından belirlemek önemli sorunları da beraberinde getirmektedir. Tercih edilecek metinlerin pedagojik bir bakışla değerlendirilmesi, içinde barındırdığı sözcük dağarcığı, eserdeki cümle yapıları, ele alınan konular, hangi hedef kitleye hitap ettiği ve okutulacağı coğrafya ciddi şekilde önem taşımaktadır. Öğrencilerin bulunduğu yaş, zihinsel gelişim özelliği, duyu ve düşünce biçimi bakımından belli sınıflarda okutulmaktadır. Tüm bu özelliklerin her yaş grubu için farklılık gösterdiği ifade edilmektedir (Topbaş, 2005, s.36). Dolayısıyla sınıfları farklı olan öğrencilerin gelişimsel özellikleri, dikkat toplama yetileri, hayal güçleri veya bilgi dağarcıklarının genişliği farklı olabilmektedir. Bu yüzden metin türlerinin ve metin uzunluklarının bu özellikler dikkate alınarak tercih edilmesi gerekmektedir (Tekşan ve Güneş, 2010, s. 458-465).

Öğretimde materyal olarak kullanılan metinler vasıtasıyla öğretim sürecine yönelik hedeflenen kazanımların gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır. Ancak (İşeri, 2002) yapmış olduğu çalışmada metinlerin bazılarının öğretimden beklenen davranışları indirmekten uzak olduğunu, sınıf düzeyinde olmadığı ve programda tavsiye edilen türlerle uyumlu olmadıklarını belirlemiştir. Oysaki program içeriğinde ders kitaplarında yer verilecek metinlerin ne tür özelliklere sahip olması gerektiği açıkça belirtilmiştir (MEB, 2018, s. 19):

1. Ders kitaplarına alanda yaygın olarak kabul görmüş yazar ve eserlerden, edebî ve kültürel değer taşıyan metinler alınmalıdır. Türk cumhuriyetleri ve Balkan Türkleri edebiyatlarından eserlere yer verilmelidir.
2. Seçilen metinler ikincil aktarımlar yerine yazarın eserinden alınmalıdır.
3. Ders kitaplarında "Bu kitap için yazılmıştır." ifadesini içeren metinler kullanılmamalıdır. Yalnızca 1.sınıf ders kitaplarında ders kitabının yazarı/yazarları tarafından yazılan en fazla iki metne yer verilebilir.
4. Aynı yayınevine ait kitaplarda bir sınıf düzeyi için seçilen metin, başka bir sınıf düzeyinde kullanılmamalıdır.
5. Öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirmek amacıyla aynı yazar ve/veya şairlerden (serbest okuma metinleri hariç, ders kitabı yazarı/yazarları tarafından yazılan metinler dâhil) en fazla iki metin seçilmelidir.
6. Dünya edebiyatından seçilen metinler, doğru ve nitelikli çevirilerden alınmalıdır.
7. Ders kitabında temaları destekler nitelikte edebî ve estetik değer taşıyan serbest okuma metinlerine yer verilmelidir.
8. Tamamı ders kitabına alınamayacak uzunluktaki roman, hikâye, tiyatro, destan gibi türlerdeki eserlerden yapılan alıntılarda eserdeki bağlamın yakalanabilmesi için metnin başında eserin seçilen bölümüne kadar olan kısmın kısa özeti verilmelidir. Seçilen metnin eserin hangi bölümünden alındığına dair kısa bir açıklama yapılmalıdır.
9. Metinlerdeki eğitsel yönden uygun olmayan ifadeler (argo ve küfür, olumsuz örnek oluşturabilecek davranışlar, cinsellik, şiddet vb. içeren unsurlar) metnin bütünlüğünü bozmamak kaydıyla çıkarılmalıdır.
10. Yazarın söyleyişinden ya da Türkçenin dönemselleşen söyleyiş özelliklerinden kaynaklı yazım farklılıkları hata olarak nitelendirilip düzeltilmez. Metin içerisinde yer alan dönemselleşen farklılıklara (yazım ve noktalama) yönelik açıklamalar dipnot şeklinde verilmelidir. Ayrıca bu hususlardan öğretim amaçlı olarak yararlanılabilir.
11. Ders kitabında gazete haberi, reklam, dilekçe, tutanak, öz geçmiş, ağ günlüğü (blog), sosyal medya uygulamalarında yer alan yazı türlerinde ders kitabının yazarı/yazarları tarafından üretilen metinler de kullanılabilir. Bu türler 3 ve 5. maddelerdeki açıklamalar kapsamında değerlendirilmez.
12. Metinlerde tema ve kazanımlara uygun olarak metnin bütünlüğü ve tutarlılığı korunmak kaydıyla bazı bölümler çıkarılarak kısaltmaya gidilebilir. Çıkarılan bölümler parantez içinde üç nokta ile gösterilmelidir.
13. Çeşitli metinler içinde yer alan kimi bağımsız ve kendi iç bütünlüğüne sahip anı, fıkra, anekdot vb. bölümler metin olarak seçilebilir.
14. Yazar ve şairlerin biyografilerinde yalnızca edebî yönleri ön plana çıkarılmalıdır.

Şekil 2.1. Ders kitaplarında yer alacak metinlerin özellikleri

(MEB, 2018, s. 19)

Edebi metinlerin içerikleri, öğrencilerde edebiyata yönelik estetik zevkinin oluşmasını, kişiliğinin şekillenmesi ve gelişmesini, toplumsal ve kültürel içerikli değerlerin öğrenilmesini sağlayan bir etki yaratmaktadır. Toplumun kurallarının öğrenilmesi, örnek birey davranışlarının somut örnekleri, ülkenin geçmişinde neler olduğu, insan ilişkilerinin kişi için önemi, iletişim, empati gibi davranış şekillerinin kişinin hayatına etkisinin ne olduğu gibi birçok konunun öğrenilmesine fırsat sunan edebi metinlerin istenilen davranış değişikliğini sağlayabilmesi için nitelikli eserlerin seçilmesi gerekmektedir.

2. 6. İleti ve Eğitsel İleti Kavramı

Yazarın belli bir amaç üzerine şekillendirdiği düşüncelerini, duygularını okurlara kazandırmak için ortaya koymuş olduğu ana düşünce, ileti olarak tanımlanmaktadır.

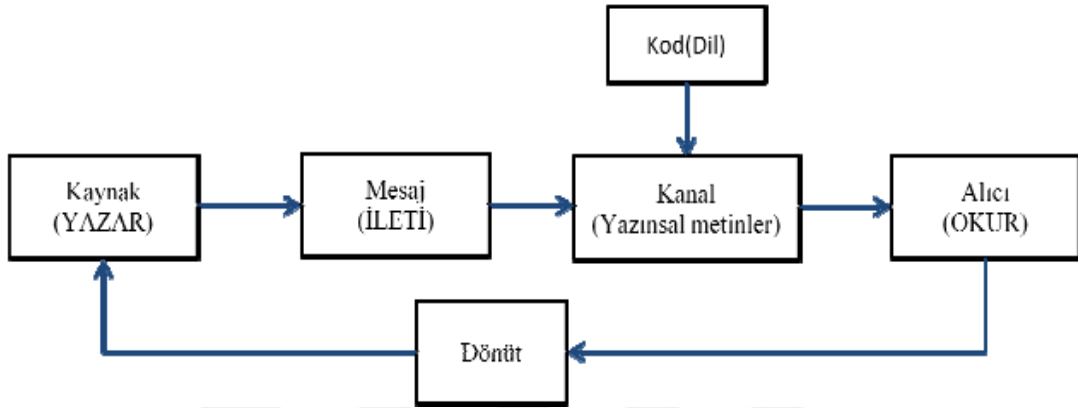
Amacın yoğun bir şekilde bir yargıyı ifade etmesi, farklı bir deyişle önerme olarak yazıda belirmesi, ileti kavramını açıklamaktadır (Özdemir, 2002, s. 71-73). Edebi eserlerde ileti kavramı, Sever'e göre, sanatçının okuyucu üzerinde yaratmak istediği duygu ve düşünce ortaklığı olarak belirtilmektedir (Sever, 2013, s. 140).

“İletilerin gönderilmesi ya da alınması iletişim için oldukça önemli bir özelliktir. İleti, gönderen kişinin amaçladığı ya da görmek istediği sonuçtur. İleti, “Bir ya da birden fazla kişinin bilişsel, duyuşsal ya da psiko-motor davranışlarda değişiklik yapmak amacıyla düzenlenen işaretler örüntüsüdür. Başka bir söyleyişle kaynağın alıcısıyla paylaşmak istediği düşünce, duygu ve davranışları temsil eden sembollerdir. ” (Erdi, 2002, s. 15).

Püsküllüoğlu, ileti kavramıyla ilgili beş değişik tanım yapmıştır: “1. Söz ya da yazıyla gönderilen ve belli bir anlamı olan haber, es. mesaj. 2. Bir devlet büyüğünün ya da sorumlunun ilgililere ya da kamuoyuna gönderdiği haber, es. mesaj. 3. Dil. Dilsel bildirişimde konusunun dinleyiciye yönelttiği göstergesel bütün, bildiri. es. mesaj. 4. Yaz. Bir yapıtın, bir yaratının dokusunda bulunan, sanatçının, yapıtın iletmek istediği temel düşünce, bildiri. es. mesaj. 5. ruhb. Bildirişimde, vericinin belli bir anlam yükleyerek alıcıya gönderdiği ve onun da anlamını çözdüğü herhangi bir simge, mesaj. ” (Püsküllüoğlu, 2000, s. 487).

İletilerin okuyucuya aktarılması iletişim süreci olarak değerlendirilmektedir. Bu iletişim sürecinin ortaya çıkması için bazı ögelere ihtiyaç vardır. İletişimdeki en önemli öge kaynaktır. Kaynak; bir duygu ya da düşüncenin belli bir gruba ya da kişiye iletilmesinde birincil öneme sahip olan kişi ya da topluluk olarak açıklanmaktadır. Edebi eserlerdeki iletileri aktaran kaynak yazardır. Okurlarla paylaşmak istediklerini, onlara kazandırmak istediklerini eseri üzerinden iletmektedir. Dolayısıyla iletilerin aktarılmasında edebi eser aracı konumundadır. Kaynak tarafından gönderilen iletilerin ulaştığı hedef kitle, alıcı olarak belirtilmektedir. Alıcı; aldığı iletiyi anlamlandıran, yaşantıya dönüştüren kişi ya da topluluktur. İletişimdeki bir diğer öge kanaldır. Kanal; iletişim oluşabilmesi için yararlanılan yoldur. Yazar ile okuyucu arasındaki kanal, edebi eser olarak belirtilmektedir. Son öge olarak geri bildirim unsuru ise; alıcı(okur) tarafından iletiye verilen her türlü dönüt geri bildirimdir. İletişimim tam anlamıyla başarılı bir sonuca ulaşması için geri bildirim ögesinin olması gerekmektedir. Geri bildirim, eseri okuyan kişinin almış olduğu iletiyi, yaşantı hâline getirip getirmemesi, özümseyip

özümsememesidir. İletişimin sağlıklı gerçekleşebilmesi için çevre faktörü de önem taşımaktadır. Yazılanların doğru hedef kitle tarafından okunması çevre faktörü içinde ele alınmaktadır. Edebi eserin hitap ettiği hedef kitleye eser uygun değilse sağlıklı bir ileti aktarımı söz konusu olmayacaktır. İletiyi oluşturan unsurlar aşağıda şekil olarak gösterilmektedir (Kıran ve Kıran, 2006, s. 82):

Şekil 2.2. Yazınsal İletişim Süreci

Eğitsel ileti, bireylerin belli yaşantılar edinmesi için olumlu davranış değişiklikleri oluşturacak iletilerin hedef kitleye ulaşmasıdır. Eğitsel iletiler çoğunlukla çocuk kitaplarının genelinde bulunmaktadır. Çocuklara yönelik yazılan kitaplarla doğru davranış kalıpları ve sosyal hayatın içerisinde uyması gereken kuralların verilmesi hedeflenmektedir (Arseven, 2005, s. 46-51). Her çocuğun topluma uygun bir birey olarak yetişmesi, duyarlılık kazanması, duygularının güzel olana yönlendirilmesi, edebi eserlerin yazılış amacı olarak ifade edilmektedir (Sever, 2013, s. 142). Yazılı eserlerle kazandırılmak istenen eğitsel iletiler, nitelikli metinlerin sezdirilmesi yoluyla okura aktarılmaktadır (Sever, 2008, s. 52).

Hayata dair her şeyi öğrenme aşamasında olan çocukların hayata daha kolay uyum sağlaması ve güzel duygular geliştirmesi adına edebi eserlerde eğitsel iletiler verilmektedir. Ancak bu eğitsel iletilerin, edebi eserlerde sezdirilerek verilmesi, dikte edilmemesi gerekmektedir. Çocuğun metinden hareketle birçok iletiye kendisinin ulaşması sağlanmalıdır. Başka bir deyişle bu amaca hizmet edecek şekilde eserler oluşturulmalıdır.

Edebi eserlerin çocukların dünyasında duygu ve düşünce yönlerini geliştirici etkiyi yaratabilmesi için kitabın estetik bir eğitim aracı olduğu gerçeğinden yola çıkarak yazarların oluşturdukları kurguda, çocuklara aktarmak istedikleri eğitsel iletileri sıg bir anlatımla değil de anlam zenginliğini kazandıracak şekilde vermeleri önemlidir (Sever, 2013, s. 138). Bu bağlamda eğitsel iletilerin nasıl verilmesi gerektiği konusuna açıklık getirilmesi gerekmektedir. Çocuklara aktarılmak istenen eğitsel iletilerde şu hususlara dikkat etmek oldukça önem taşımaktadır (Kaya, 2007, s. 117-122):

- İletiler, çocuklarda duygusal, ahlaki, bilişsel, psikomotor gelişimlerine katkı sağlayacak şekilde verilmelidir.
- Çocukların içinde bulunduğu gelişim dönemine uygun olarak iletilerin verilmesi gerekmektedir. Dilsel gelişmişlik düzeyi, anlam evreniyle uyumlu bir kurgu içinde aktarım sağlanmalıdır.
- İletişim kurmanın önemi üzerinde durularak empati ve etkili iletişim, demokratik çözüm yollarının kullanılması gerektiği sezdirilmelidir.
- Çocuklarda güzel düşünmeye ve duyguya yönlendirilen iletiler verilmeli düşmanlık aşılaman iletiler aktarılmamalıdır.
- Çocuklarda duygusal çöküntü oluşturabilecek iletiler vermemeye dikkat etmek gerekmektedir.
- Okuduklarını sorgulayan, irdeleyen, anlam ilişkisi kurabilen, çıkarımlarda bulunabilen bireylerin yetişmesine yönelik ileti aktarımı yapılmalıdır.
- Kitapla ilgili eleştirel bakabilmesi sağlanmalıdır.
- Yazar tarafından verilmek istenen ana düşünce öğüt olarak aktarılmamalı sezdirilerek verilmelidir.

Eğitsel iletilerin çocukta istendik davranış biçimleri oluşturması için nelere dikkat edilmesi gerektiği yukarıda ifade edilmektedir. Bu bağlamda eserin birtakım iletileri çocuğa dikte ederek değil de sezdirerek vermesi gerektiği üzerinde durulan ve iletinin

tanımı yapılırken sık sık vurgulanan bir husustur. Yazar kendi ideolojik fikirlerini dayatmaktan uzaklaşarak doğru iletileri doğru yöntemlerle vermesi gerekmektedir.

2. 7. İletilerin Sınıflandırılması

2. 7. 1. Sunuluş Biçimlerine Göre İletiler

İletilerin nasıl aktarılması gerektiği de önemli bir husustur. Bazı kitaplar öğreticilik yönü güçlü olan ve öğretme amacıyla yazılan yazılardır. Öğretici kitapların temelinde çocuklara bilgi aktarmak bulunmaktadır. Dolayısıyla bu tür kitaplardaki ileti aktarımları doğrudan yapılmaktadır. Bazı kitaplar da yazınsal yönü güçlü olan kitaplardır. Bu tür kitaplarda da düşünme, duyma, sezme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Dolayısıyla bu kitaplardaki iletilerin okura aktarılması dolaylı bir aktarım yoluyla sağlanmaktadır (Sever, 2013, s. 140). Bu bağlamda sunuş biçimlerine göre iletiler iki grupta değerlendirilmektedir.

2. 7. 1. 1. Doğrudan Aktarılan İletiler

Öğretici metinlerin okurlara iletilmesi doğrudan aktarılan eğitsel iletiler olarak belirtilmektedir. Öğreticilik özelliği ön planda olan eserlerdir, yazar iletisini aracı kullanmadan aktarmaktadır. Eğitsel iletilerin taşınması gereken nitelikler belirtilirken doğrudan öğüt veren eserlerin çocuklar için uygun olmadığı belirtilmiştir (Kaya, 2007, s. 117-122). Bu bağlamda yazar nasihat ederek diğer bir ifadeyle iletmek istediğini doğrudan aktararak çocuğa görelilik ilkesine uygun hareket etmemiş olmaktadır.

Özdemir “Adı üzerinde, öğretici nitelikli metinlerin temel amacı okuyucuya birtakım bilgileri, doğruları ve gerçekleri öğretmektir. Bu amaç, yazının dokusu içinde açıkça belli eder kendini.” (2002, s. 71). Bilgi vermek amacıyla yazılan her metin türü iletilerini okurlara doğrudan aktarmaktadır. Bu şekilde bir yöntem uygulandığında çocuk, kendi keşfetmediği bilgiyi özümsemekte zorlanmakta ve edebi anlamda da zevk almamaktadır. Yaptırımcı yargılarla çocuğa eğitsel ileti aktarma yolunu kullanan eserlerde yazar, kural ve kurallar koymaya çalışmaktadır. Oysa eserin kural ve kural koymaktan uzak olması gerektiği bu alan üzerine çalışma yapan uzmanlar tarafından belirtilmektedir (Sever, 2013, s. 22). Dolayısıyla bu aktarım yolunun tercih edildiği metinler, çocukta istendik davranış değişikliği oluşturmamaktadır.

2. 7. 1. 2. Dolaylı Yoldan Aktarılan İletiler

Edebi eserlerin yazınsal nitelikli olanlarında yazar vermek istediği iletiyi yazının bir bölümüne ya da tamamına yayarak vermektedir. Okurun eğitsel iletiyi bulması sezgi gücüyle ortaya çıkmaktadır. Dolaylı aktarım yolunun kullanıldığı eserler, genellikle kurmaca eserlerdir. Eser, okurun ilgisini çekecek, onda merak uyandıracak ve keşfettikleri karşısında zevk aldırarak şekilde kurgulanmaktadır. Bu tür eserlerin didaktiklik yönü güçlü değildir.

Anlatımın üçüncü kişi ağzından yapıldığı, öyküleme tekniğinin kullanıldığı, öykü, roman gibi eserlerde yazar, iletmek istediği iletileri kahramanlar aracılığıyla aktarmaktadır (Demirel ve diğerleri, 2011, s. 57). Yazınsal metinlerin oluşturulma amacı, okur üzerinde etki bırakarak duyarlılık oluşturmaktır. Okur, yazınsal eserdeki ipuçlarından yararlanarak kendi duygu ve düşünce gücüyle iletilere ulaşmaktadır. Sezgileriyle iletileri anlayarak yorumlamaktadır.

2. 7. 2. Amaçlarına Göre İletiler

Yazarlar eserlerini belli duygu ve düşünceler etrafında oluşturmak istemektedirler. Eserin oluşturulma amacı olarak da ifade edilen bu durum, eser boyunca bazen doğrudan verilebildiği gibi bazı durumlarda örtük olarak da verilebilmektedir. Amaçlarına göre iletileri şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

2. 7. 2. 1. Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler

Kişisel gelişime yönelik iletiler, bireyleri diğer bireylerden ayıran sosyal, duygusal, zihinsel her türlü niteliklerin toplamı olarak ifade edilmektedir (Sever, 2013, s. 56). Bireyin çeşitli alanlarda desteklenmesini ve daha iyi bir konuma gelmesini amaçlayan kişisel gelişim, bu bağlamda bireyin hayata karşı olumlu bir bakış açısı kazanabilmesini, karşılaştığı sorunlara karşı uygun çözümler bulabilmesini, başkalarıyla iyi iletişim kurabilmesini ve özellikle kendini tanımasını öngörmektedir. Kişisel gelişim yazarlar tarafından da eserlerde önemli bir yaklaşım olarak ele alınabilmekte, verilen mesajlar çerçevesinde okuyucularının kişisel gelişimlerine katkı da bulunmayı hedeflemektedirler. Buna göre eserlerdeki kişisel gelişimi destekleyen iletiler, toplum veya yazar tarafından doğru olarak kabul edilen ve okuyucularda bireysel anlamda değişiklikler yapmayı konu edinen iletilerdir (Akkaya, 2008, s. 14).

Kişisel gelişim iletileri, özellikle çocuk edebiyatına yönelik eserlerde daha çok kullanılmaktadır. Çünkü çocuklar kolaylıkla kendilerini eserdeki kahramanın yerine koyabilmektedirler. Bu yönüyle yazarlar kahramanlarını çocuğun kişisel gelişimine katkı sağlayacak özelliklerle şekillendirmelidirler (Dilidüzgün 2004, s. 20). Teknolojinin ve buna bağlı olarak iletişim hızla geliştiği günümüzde, çocukların hayata bakışları da bu hızda değişmekte ve gelişmektedir. Dolayısıyla çocukların davranış, duygu ve düşünce açısından olumlu davranışlar sergileyen ideal karakterlerle kendisini özdeşleştirmesi oldukça önemlidir. Yazarların da oluşturdukları kahramanların çocukların gerçekliğine uygun olması, onların kişiliklerini geliştirmelerine yönelik eylemleri çocukların da benzer davranışları sergilemelerinde etkili olacaktır (Sever, 2013, s. 57).

2. 7. 2. 2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler

Birey dünyaya geldiği andan itibaren başkalarıyla etkileşim içerisinde. Aile başlayan birlikte yaşam hayatın farklı kademelerinde farklı insanlarla sosyal birliktelikleri gerektirmektedir. Dolayısıyla bireyin sosyal yönden kendisini geliştirmesi gerekmektedir. Bu bağlamda sosyal veya toplumsal gelişim, bireyin içerisinde bulunduğu kültür veya grupta başkalarıyla sağlıklı geçinebilmesi, birlikte yaşamın zorluklarına ve baskılarına karşı duyarlılıklarını geliştirmesi, kısaca başkaları ile uyum içerisinde yaşayabilmesidir (Yavuzer, 1992, s. 49).

Toplumsallaşma çocuğun gelişimindeki en önemli süreçlerden biridir. Sağlıklı bir sosyal gelişim süreci birlikte çocuk içinde bulunduğu grubun veya toplumun etkin bir üyesi hâline gelmekte, onların inançlarını, davranışlarını ve değerlerini kazanmaktadır (Sever, 2008, s. 63).

Edebi eserler çocukların toplumsallaşmasında önemli bir etkiye sahiptirler. Çünkü eserler içinde bulunulan toplumun ürünlerini, kültürel değerlerini yansıtmaktadır. Dolayısıyla eserlerde kullanılan iletilerin bireyin topluma uyumunu kolaylaştıracak, bu sürece olumlu katkı sağlayacak özellikte olması gerekmektedir.

2. 7. 2. 3. Ahlaki Gelişimi Destekleyen İletiler

Ahlak kavramı, tarihin ilk döneminden itibaren insanların hayatında önemli bir yere sahiptir. İnsanların bir arada yaşamaları çerçevesinde mutlu ve huzurlu bir yaşam sürmeleri, toplumsal hayatın belli bir düzen doğrultusunda sorunsuz devam etmesi için zaman içerisinde ortaya çıkmış ve şekillenmiş kurallar bütünüdür. Bu çerçevede bireyin yapıp yapmaması gerekenleri ve bunlara yönelik değerlendirme ve düzenlemeleri içermektedir (Özer, 1994, s. 76).

Bireyin ahlak gelişiminde çocukluk dönemi ve bu dönemde yapılanların büyük etkisi vardır. Çocuktaki ahlaki yapı, zihinsel, sosyal ve duygusal olmak üzere karmaşık ve çok yönlü bir süreçte gelişmekte ve şekillenmektedir. Bu birbirinden farklı unsurların sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi ile çocuktaki ahlak gelişimi doğru bir şekilde tanımlanabilecektir (Hökelekli, 1998, s. 185).

Ahlaki gelişim, çocuk gelişim uzmanları açısından daha çok içinde bulunulan topluma uyum sağlamaları, yaşamı idame ettirebilmek için uyulması gereken kuralları anlama ve öğrenme süreci olarak değerlendirilmektedir (Özer, 1994, s. 76).

Çocukların ahlaki gelişimlerinde edebi eserlerin de önemli bir katkısı olmaktadır. Yukarıdaki başlıklarda da belirtildiği gibi çocuk kendisini kahramanla özdeşleştirdiğinden rahatlıkla onun gibi davranabilmekte ve davranışlarını ona göre şekillendirebilmektedir. Dolayısıyla iyilik, kötülük, doğru, yanlış gibi bireysel ve toplumsal hayatın temel kuralları bu sayede çocuğun zihnine işleyebilmekte ve zamanla davranışa dönüşebilmektedir. Özellikle yalan söylememe, kibirlenmeme, dürüstlük gibi ahlaki değerler eğitsel iletler aracılığıyla çocuklara verilerek, topluma kolaylıkla uyumu sağlanabilir.

2. 7. 2. 4. Dini Gelişimi Destekleyen İletiler

Din bir toplumun temel dinamiklerinden biridir ve kişiye göre algılanışı farklı olabilmektedir. Püsküllüoğlu (2000)'na göre din, "1. İnsanların anlayamadıkları, karşısında güçsüz kaldıkları doğa ve toplum olaylarını, gizemsel nitelikteki güçlerle açıklamaya yönelmeleri olgusu; 2. Bu nitelikteki tasarımların kurallar, kurumlar, törenler ve simgeler biçiminde örgütlenmesini sağlayan düzen; 3. İnanılıp çok

bağlanılan düşünce, inanç ya da ülkü” (Püsküllüoğlu, 2000, s. 307) anlamlarına gelmektedir.

Yaratıcı, soyut bir kavram olarak çocukların dünyasında farklı anlamlara gelebilmektedir. Çevresinde sürekli duymuş olduğu Allah kavramına yönelik merakı artmakta, ilgi duymakta ve birçok şeyi öğrenmek istemektedir. Bu noktada çocuğun Allah’ı daha yakından tanıma ve algılama arzusu oluşmaktadır. Başlangıçta bu şekilde bir merakla başlayan bu inanç olgusu, yaş ilerledikçe dinle ilgili farklı konulara da merak duymasını sağlamaktadır. Çocukta hikâyeler dini masallara olan aşırı ilgi, sınırsız bir yaşamın olduğu anlatılan ötelere uçup gitme orada mutlu yaşama arzusundan kaynaklanmaktadır (Yavuz, 1994, s. 119).

Dini kavramların çocuğun ahlaki ve vicdani gelişimine katkı sağlayacak ve bu duyguların davranış olarak yerleşmesine imkân sağlayacak ölçüde çocuğu verilmesi gerekmektedir. Bu noktada edebi eserler önemli bir etkiye sahiptir. Diğer olumlu davranışların eserler ve kahramanları aracılığıyla çocuğa verilmesi gibi dini iletiler de eserler aracılığıyla çocuklara verilebilir ve bu duyguların gelişmesine ve davranış hâline gelmesine katkı sağlayabilir.

2. 7. 2. 5. Ekonomik Gelişimi Destekleyen İletiler

Köken itibariyle Yunanca olan ekonomi kelimesi, “ev yönetimi” anlamına gelmektedir. Ekonomi, üretim, dağıtım, ticaret, tüketim, ithalat ve ihracattan oluşan oldukça geniş kapsamlı bir insani eylemdir (Kaplan, 2013, s. 115).

Ekonomi bireylerin hayatını devam ettirmesi için bilmesi gereken kavramların başında gelmektedir. İnsanlar ekonomik durumlarına göre yaşamlarını şekillendirmektedirler. Bilinmesi gereken önemli bir kavram olmakla birlikte çocuklara yönelik eserlerde bu tür iletilerin çok fazla olmaması gerekmektedir. Çünkü bu tür gelişime yönelik fazla ya da hatalı bilgiler çocukları para düşkünü, çıkarıcı, kapitalist yapabilmektedir. Bu konuya titiz bir şekilde yaklaşılmalı ve daha çok tasarrufun öneminden, parayı doğru kullanmadan, kanaat etmeden, az ile yetinebilmeden vb. eğitsel iletilerin verilmesine özen gösterilmelidir.

2. 7. 2. 6. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Türk Milli Eğitimi'nin en önemli amaçlarından biri çocukta ulusal düşüncenin gelişmesidir. Bu yaklaşım Millî Eğitim Temel Kanunu'nda şu şekilde açıklanmaktadır (https://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html. e.t. 18.12.2018):

“Türk Milletinin bütün fertlerini; Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk Milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek”tir.

Bu doğrultuda edebî eserlerde, dil bilinci, vatan sevgisi vb. konularda iletilere sıklıkla yer verilmelidir. Ancak bu tür iletilerin çocukta bir davranış hâline gelmesi için daha çok örtük olarak verilmesine özen gösterilmelidir (Cesur, 2015, s. 16).

2. 7. 2. 7. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletiler

Eserlerde sıklıkla kullanılan iletilerin bir bölümü bir topluluğu, bölgeyi veya özel bir grubu ilgilendirirken, önemli bir bölümü de tüm dünyayı, bütün insanlığı ilgilendirmektedir. Evrensel değer olarak da ifade edilen bu iletiler dünyanın her yerinde geçerli olan ve toplumun temel değerleri arasında yer alan iletilerdir. Dolayısıyla çocuğun yalnızca içinde bulunduğu çevre, bölge ya da ülkeyi değil tüm insanlığı ilgilendiren evrensel değerleri de öğrenmelidir. Buna bağlı olarak çocuklara yönelik yazılmış eserlerde yalnızca milli, kültürel değerleri değil evrensel değerleri de barındıran iletilere yer verilmelidir (Oğuzkan, 2001, s. 210).

Teknolojideki gelişmeler küreselleşmenin etkisiyle global bir köye dönüşen dünyada insanların birlikte, kardeşçe yaşaması adına bütün insanları ilgilendiren anlayışların yaygın bir hâle gelmesi gerekmektedir. Geline süreçte evrensel değerler ile ifade edilen bütün dünya toplumlarının paylaşımları gereken ortak kültürel değerlerdir. Buna bağlı olarak özellikle çocuklara yönelik eserlerde evrensel düşüncüyü geliştirici demokrasi, barış, hayvanlara iyi davranmak, doğruluk, iyilik yapma, yardımlaşma gibi konularda eğitsel iletiler verilebilir (Kaplan, 2013, s. 117).

2. 7. 2. 8. Öteki Eğitsel İletiler

İster çocuklara yönelik olsun ister tüm okuyucu kitlesine yönelik yazılmış olsun edebi eserlerde yazar tarafından birbirinden farklı birçok ileti verilebilmektedir. Yukarıda saymış olduğumuz başlıklar sıklıkla kullanılan iletileri göstermekle birlikte, bunlar dışında verilen yazara, topluma ve hitap edilen kitleye göre değişen birçok ileti daha bulunmaktadır. Yukarıdaki sınıflandırmaya uymayan bu eğitsel iletiler “öteki iletiler” olarak ifade edilmektedir. Öteki eğitsel iletiler, çocuklara yönelik eserlerde pek kullanılmayan iletilerdir. Bunları şu sınıflandırmak mümkündür (Akkaya, 2008, s. 17):

- Hayvanlarla İlgili Eğitsel İletiler
- Askerlikle İlgili Eğitsel İletiler
- Tabiatla - Şehirle İlgili Eğitsel İletiler
- Diğer Eğitsel İletiler

2. 8. Halit Ziya Uşaklıgil'in Hayatı

Ailesi aslen Uşaklı olan yazar, 1867 yılında İstanbul'da doğmuştur. Babası, Halil Efendi bir halı tüccarıdır. Halit Ziya, Fatih Rüştüyesinde ilköğrenimini sürdürür. İzmir'e Fransızca eğitim veren Mechitariste Okulunda orta öğrenimini tamamlamak için gittiğinde sekiz on yaşlarındadır. Küçük yaşlarda okuma alışkanlığı kazanan Halit Ziya roman ve hikâyeye ilgi duyar. Burada Fransız dil ve edebiyatını yakından öğrenerek Fransızcadan tercüme yapmaya başlar. On sekiz yaşlarındayken hem Osmanlı bankasında çalışır hem de İzmir İdadisinde Fransızca öğretmenliği yapar. 1884'te arkadaşları Tevfik Nevzat ve Bıçakçızade Hakkı ile beraber İzmir'in ilk günlük dergisi olan “Nevruz”u çıkarmaya başlar. Bir buçuk yıl aradan sonra da dönemin İzmir valisi Halil Rıfat Paşa'nın katkısıyla Tevfik Nevzat ile “Hizmet” gazetesini yayınlamaya başlar (Önertoy, 1965, s. 3). Halit Ziya Uşaklıgil 1893'te, İstanbul Reji ve Duyun-u Umumiye idarelerinde görev alır. Burada Mehmet Rauf, Hüseyin Suat, Hüseyin Cahit, Ahmet Rasim, Rıza Tevfik, Ahmet Hikmet, Saffeti Ziya, Ahmet İhsan, Tevfik Fikret, Cenap Şehabettin gibi isimlerle arkadaşlık kurar. 1896 yılında Ahmet İhsan tarafından kurulan Servet-i Fünun topluluğuna katılır. Asıl şöhretini bu dergide yayımlanan *Mâî ve Siyah*, *Aşk-ı Memnu* ve *Kırık Hayatlar* romanlarıyla yakalar. Dergide aynı zamanda

bazıları çeviri olan on dokuz hikâyesi ve sekiz edebî makalesi yayımlanır (Huyugüzel, 1995, s. 21). 1901’de derginin kapatılmasıyla yazı hayatına ara veren yazar 1908’de İkinci Meşrutiyet’in ilanıyla yeniden yazmaya başlar. V. Mehmet’in Mabeyn Başkâtipliği görevine alınır. Bu görevden ayrıldıktan sonra İstanbul Üniversitesi’nde Batı Edebiyatı Tarihi ve Estetik profesörlüğü yapmaya başlar. 1922 yılında İkdam ve Peyam-ı Sabah’ta birkaç hikâye ve makalesi yayımlanır. Aynı yıl, tefrikası yarım kalan *Kırık Hayatlar* da “Vakit” gazetesinde yayımlanmaya başlar.

Cumhuriyet döneminde önceki dönemlere göre daha az eser veren yazarın 1923– 1930 yılları arasında çeşitli dergilerde hikâye ve hatıra yazıları yayımlanır. Daha önce yazdığı eserlerinden bazılarını da sadeleştirerek yayımlar. Hatıraları ve hikâyeleri bu dönemde kitap hâline gelmiştir. İzmir Hikâyeleri ise ölümünden sonra oğlu tarafından yayımlanmıştır (Huyugüzel, 2004, s. 13–46). Yazar 27 Mart 1945’te vefat etmiştir.

2. 9. Halit Ziya Uşaklıgil’in Edebi Kişiliği

Halit Ziya Uşaklıgil Türk edebiyatında, Servet-i Fünun edebiyatının en önemli nesircisi kabul edilmektedir. Mensur şiir ve modern roman denilince akla gelen ilk isim olan Halit Ziya, hikâyede de usta isimlerdendir. Halit Ziya, ortaya koyduğu sanatı ve karakteriyle kendinden sonrakiler için önemli bir otorite olarak ifade edilmektedir. Halit Ziya edebiyatın hemen hemen bütün türlerinde eser vermesine rağmen roman ve hikâyeleriyle daha çok tanınan bir yazardır. Türk romanının en önemli öncülerinden olan Halit Ziya edebiyata Fransızca ve İngilizceden çevirdiği küçük hikâyelerle girmiştir. Bu çalışmalarını çeşitli konularda yazdığı sohbet ve makaleleri izlemiştir. Daha sonra nesir niteliğinde şiirler yazan Halit Ziya’nın bu türdeki ürünlerine verdiği “mensur şiir” adı, başlarda birçok yazar tarafından yadırganmış ancak sonraları kabul görmüş hatta bu türde birçok yazar eser vermiştir.

Halit Ziya Uşaklıgil, ilk romanı *Sefile*’yi İzmir’deyken yazmıştır. *Mâî ve Siyah*, *Aşkı Memnu* gibi romanlarını Servet-i Fünun topluluğuna katıldıktan sonra yazmıştır. Yazdığı ilk romanları aşk üzerine romantik konularda oluşturmuştur. Halit Ziya, daha sonra realizme yönelerek Fransız romancılarının, özellikle de Paul Bourget’in etkisinde kalmıştır (Kutlu, 1981, s. 56). Romanlarını eleştirenler, Ziya’nın Türk toplumuna inemeyip alafrangalığı benimsediğini dile getirmişlerdir. Romanlarında insan ruhu

üzerinde güçlü ve canlı gezintiler yapan Halit Ziya, bireyin iç dünyasına da inebilmiştir. Yaşadığı dönemin atmosferini, ustalıklı yansıtan yazar, romanlarının konusunu aydın çevrelerden seçmiştir. Konular genellikle İstanbul’da geçer. Bu nedenlerle, yazar çok kez eleştirilmiştir. Devrin şartları nedeniyle romanlarında sosyal davalar değil; kahramanların yaşadığı sosyal çevrenin realist tasvirleri vardır. Eserlerinde zaman zaman kusurlar olsa da eserlerinin kurgu ve kompozisyonu sağlamdır. Öykü ve roman kişilerini, içinde yaşadığı toplumu gözlemleyerek seçer. Eserlerinin çoğunda gördüğü ya da yaşadığı olayların yansımaları vardır. Gözlemin en belirgin olduğu romanı *Mâî ve Siyah*’ tır. Bu romanda idare memurları ve yazarları ile bir matba’a ve edebî mücadeleleri de belirtilerek devrin basın hayatı verilmiştir. (Kaplan, 2005, s. 40) da belirtildiği üzere, bütün Servet-i Fünun şair ve yazarlarında görülen “hayal kırıklığı” teması da bu romanla ifade edilmiştir. Tasvir ve tahlillerin yanında kişilerin yetişme tarzları, eğitimleri, kültür seviyeleri hakkındaki bilgileri eserlerinde vermiştir. Bunu yaparken gözlemden yararlanmıştı. Eserlerinde konuya uygun tipler seçmiştir. “Halit Ziya’nın bir romancı olarak eskimeyen değeri olay, anlatım ve tahlil gibi romanın temel gereçlerini sıraya koyuş tekniğidir” (Sirac ve Gülay, 1999, s. 34). Romanlarının sonu için genelde ölümü seçmiştir.

Yazarın üslubuna bakıldığında Türk romanında Namık Kemal ile başlayan sanatkârane üsluptur. Yazar, üslup ile fikir arasında ilgi kurmakta başarılıdır. Yazarın eserlerine bakıldığında, kullandığı terkipler ve tasvirlerde yer verdiği benzetmeler üslubunu daha da ağırlaştırmıştır. Yine, Servet-i Fünun nesir ve nazımın karakteristik üslup özelliklerinden olan, içinde dış dünyaya ait bol ayrıntıları toplayan birleşik cümle ilk defa ve gittikçe mükemmelleşmiş olarak, Halit Ziya’da görülür ve ondan başkalarına geçer (Kaplan, 2005, s. 40). Halit Ziya, roman dili ve tekniği konusunda da başarılıdır. Aslında romanlarında kullandığı dil ve anlatım sadelik açısından kusurludur. Yazar, sonraları bu eserlerini belli oranda sadeleştirmiştir. Bunu zoraki olarak değil, ileri bir anlayışla, hatta Türk dilinin sadeleşmesi ve güzelleşmesi karşısında bir hayranlık duyarak yapmıştır. Halit Ziya’nın romanlarında görülen konuşma dili sade olmakla beraber aydın zümrenin dilidir. Romanlarında argo kelimelere pek rastlanmaz. Bunu, roman kahramanlarının hemen hemen hepsinin kültürlü olması ve dolayısıyla konuşmalarında kullandıkları kelimelerin de kültür seviyelerine uygun olmasına bağlayabiliriz.

Halit Ziya, romanda olduğu gibi, hikâye türünün bizdeki ilk ve gerçek temsilcisidir. Küçük hikâye tarzının ilk başarılı örneklerini vermiştir. Çok güçlü bir gözlemci olan sanatçı hikâyelerini kolaylıkla yazar. “Hikâyelerde de romanlarda olduğu gibi tasvir ve tahlillere ağırlık veren sanatkârane bir üslup kullanır” (Huyugüzel, 1995, s. 63). Hikâyelerindeki kahramanlar daha çok halktan tiplerdir. Aşk, fakir insanların hayatı, töre gibi konuları işlemiştir. Halit Ziya’nın hikâyelerinde İstanbul dışına çıkıldığı ve Anadolu’ya ulaşıldığı da görülür.

Yazar, hikâyelerinde de gerçeği birtakım imgeler ve hayallerle anlatmıştır. Halit Ziya, Servet-i Fünun döneminin hikâyeciliğini de temsil etmektedir. Hikâyelerinin derli topluluğu ve tekniğindeki başarısı romanlarındaki kadar iyidir. Kaplan (1997, s. 147), onun roman ve hikâyelerinin en önemli yanının insanı yeni bir görüşle aydınlatmaktan çok basit bir psikolojiye dayanarak, gücünü üsluptan alması, içten çok dışla, anlamdan çok kelimeyle beğenilmek istemesi olduğu görüşündedir. Hikâyelerinde de romanlarındaki dil ve üslubu görülür. Kişi ve yer tasvirlerinde ve psikolojik tahlillerde duruma uygun sıfatlar kullanmakta ustadır. Uzun cümlelerde Fransızca cümle yapısının etkisi vardır (Kudret, 2009, s. 132). Hikâyelerinde gözlemci bakış açısından yana olan yazar, çoğu hikâyesinde kendi hayatından kesitler vermektedir.

Yazarın realist hikâyelerini başarılı, romantik hikâyelerini başarısız olarak değerlendirenler vardır. Ancak, ister realist ister romantik ekole dâhil olsun “İfade ettiği hisleri bir okuyucu zümresine aynı kuvvetle sirayet ettirmeye muktedir olan bir eser, edebî addolunur” (Köprülü, 1999, s. 25). Bu açıdan bakıldığında Halit Ziya’nın başarılı ve gelecek nesillere kalabilecek birçok hikâyesi vardır.

2. 10. Halit Ziya Uşaklıgil’in Eserleri

Roman: *Sefile* (1886–1887, tefrika), *Nemide* (1887–1888, tefrika), *Bir Ölüünün Defteri* (1891), *Ferdi ve Şürekâsı* (1894), *Mâi ve Siyah* (1897), *Aşk-ı Memnu* (1900), *Nesl-i Ahir* (1908–1909), *Kırık Hayatlar* (1924).

Hikâye: *Bir Muhtıranın Son Yaprakları* (1888), *Bir İzdivacın Tarih-i Muaşakası* (1888), *Deli* (1888), *Nakil* (4 cilt, 1892–1894), *Bu Muydu?* (1896), *Heyhat* (1896), *Küçük Fıkralar* (3 cilt, 1896), *Bir Yazın Tarihi* (1898), *Solgun Demet* (1901), *Bir Şi’r-i Hayâl* (1914), *Sepette Bulunmuş* (1920), *Bir Hikâye-i Sevda* (1922), *Hepsinden Acı*

(1934), *Aşka Dair* (1935), *Onu Beklerken* (1935), *İhtiyar Dost* (1937), *Kadın Pençesi* (1939), *İzmir Hikâyeleri* (1950).

Mensur Şiir: *Aşkımın Mezarı* (1883), *Mezardan Sesler* (1891).

Tiyatro: *Fürûzân* (1918), *Kâbus* (1918), *Fare* (1926).

Hatıra: *Kırk Yıl* (5 cilt), C. I-V (1935), *Saray ve Ötesi* (3 cilt) C. I, (1940). C. II, (1941). C. III, (1942). *Bir Acı Hikâye* (1942).

Gezi Yazısı: *Almanya Mektupları* (1915). *Almanya Hayatı* (1916).

İnceleme Yazıları: *Sanata Dair* (4 cilt), C. I, (1938). C. II, (1939). C. III, (1955). C. IV (1963). *Alphonse Daudet, Servet-i Fünun*, c. 14, s. 359–365. *Karilerime Mektuplar, Servet-i Fünun*, c. 17, s. 428. *Yeni Lisan, Servet-i Fünun*, c. 36, s. 914. *Servet-i Lehçe, Servet-i Fünun*, c. 36, s. 916. *Kelimatta Hayâl, Servet-i Fünun*, c. 36, s. 918. *Tevfik Fikret'e Dair, Varlık*, s. 84.

Edebiyat Tarihi: *Garptan Şarka Seyyale-i Edebiye* (1885). *Tarih-i Edebiyat-ı Garbiye* (1913). *Yunan Tarih-i Edebiyatı* (1913). *Latin Tarih-i Edebiyatı* (1913). *İspanyol Edebiyatı* (1913). *Alman Tarih-i Edebiyatı* (1913).

2. 10. 1. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eseri

Kırk Yıl, Halit Ziya'nın hayatının ilk kırk yılını anlattığı bir anı kitabıdır. Eserde silik görüntüler hâlinde verilen 3-4 yaş anılarında tutun da hatırlamamakla birlikte sonradan ailesinden edindiği bilgiler çerçevesinde ifade ettiği ailevi bilgilere de yer verilmektedir. Ailesi ile birlikte Uşak'ta yaşadıkları çocukluk yıllarından 1909 yılına kadar ki anılarına yer vermiştir.

Vefat eden annesini rüyasında görmesi sonrasında bu tarz bir eser kaleme almaya karar verdiğini ifade eden Halit Ziya, eseri 1935-1936 yılları arasında yazmıştır. Yazdığı bölümler sırasıyla dönemin gazetelerinden olan *Vakit*, *Anayurt* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde tefrika edilmiştir. Tefrika nedeniyle beş ciltten oluşan eser, ilk olarak 1969 yılında İnkılap Yayınevi tarafından tek cilt olarak yayımlanmıştır (Saridoğan, 2011, s. 3).

2. 10. 1. 1. Eserin İçeriği

Yukarıda da ifade edildiği gibi bu eserde Halit Ziya Uşak'ta başlayan ve İstanbul'da devam eden yaşantısının ilk kırk yılını anlatmaktadır. Eserde çocukluk yılları, İstanbul'a yerleştikten sonra babası ile akrabaları arasındaki ortaklık, ilk eğitim hayatı, Osmanlı-Rus savaşı ve bu dönemde başlayan istibdad nedeniyle ailenin yaşadığı tedirginlik ve İzmir'e yerleşmeleri, eğitim hayatına burada devam etmesi ve ilk iş tecrübesi, burada başlayan edebi ilk tecrübeleri, hayatı, iş hayatı, çıkarmış olduğu gazete ve buna bağlı olarak yaşadıkları, ikinci kez İstanbul'a gelişi ve burada başından geçenler yer almaktadır. Eser Halit Ziya'nın hayatının ilk kırk yılını anlatmakla birlikte aynı zamanda Osmanlı'nın en uzun yüzyılı'nın (Ortaylı, 2007, s. 11) belli bir döneminin de canlı şahitliğini yapmaktadır.

Yazarın edebiyatçı yönü nedeniyle bir edebiyat tarihi mahiyetindeki bu eser, sadece dönemin edebiyat dünyası ile sınırlı kalmamıştır. Halit Ziya'nın samimi ve objektif anlatımı çerçevesinde dönemim eleştiri, fikir ve matbuat hayatını gerçekçi bir şekilde anlatmaktadır. Bunların yanı sıra yazarın hayatı bağlamında hezeyanlarını, iç çatışmalarını, ilk aşkını, annesini, dadısını ve vefat eden çocuğu ile birlikte yaşadığı hayal kırıklıkları da eserde ustaca verilmektedir. Yazarın tüm bu yaşadıkları çerçevesinde *Mai ve Siyah*, *Aşk-ı Memnû* ve *Kırık Hayatlar* gibi önemli eserlerinin nasıl bir atmosferde ve ruh hâlinde oluşturuldukları daha iyi anlaşılmaktadır. Bu durum bazen doğrudan yazarın bu olay şu eserimin oluşumunda etkili olmuştur gibi ifadelerle bazen de yaşanan olaylar ile eserlerindeki benzerlikler doğrultusunda anlaşılmaktadır.

Genel olarak bunların anlatıldığı eserde, verilen olayları bir tasnife tabi tuttuğumuzda yazarın doğrudan hayatına etki etmiş kişileri ifade ettiği "portreler", dönemin askeri ve siyasi atmosferini ifade ettiği "siyasi anılar", dönemin edebiyat ve sanat hayatını anlattığı "edebiyat ve fikir âlemi" kendi duygu durumunu, acı ve sevinçlerini, düşüncelerini anlattığı "iç dünyası" ve dönemin sosyal ve kültürel atmosferini anlattığı "sosyo-kültürel" şeklinde beş ana başlıkta ele almak mümkündür (Saridoğan, 2011, s. 3).

Portreler; Halit Ziya eserinde yakın dostları Cenap Şahabettin Tefik Fikret, Ali Ekrem, ve Mehmet Rauf'a daha sık yer vermekle birlikte dönemin edebiyatçıları olan

Halil Edib, Rıza Tevfik, Ahmet Rasim, Hüseyin Cahit, Celal Sahir, Ahmet Mithat Efendi, Muallim Naci ve Recaizade Mahmut Ekrem gibi daha birçok isme yer vermiştir.

Siyasi konular; yazarın hayatının ilk kırk yılını anlattığı bu eserde ilgili dönemler aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğunun en çalkantılı yıllarını oluşturmaktadır. Bu dönem Avrupa'dan siyasi fikirlerin, ekonomik ve kültürel birçok değerın topluma yerleşmeye başladığı, yaşanan savaşlar ve buna bağlı toprak kayıplarının yanı sıra hürriyet için önemli bir problem olan istibdadın yoğun yaşandığı günlerdir. Dolayısıyla bu çalkantılı atmosferden etkilenmemek mümkün değildir. Halit Ziya da bu atmosferin dışında kalmamış ve yazarlık yönüyle bu dönemde yaşadıklarını ve şahit olduğu siyasi hadiseleri edebi üslubu ile eserinde anlatmıştır.

Edebiyat ve fikir dünyası; Bu eser, anlatılanlar dikkate alındığında bir anı kitabından öte bir edebiyat tarihi kitabı olarak da değerlendirilebilmektedir. Bunda yazarın edebi kişiliğinin ve doğrudan bu dünya ile olan ilişkilerinin büyük etkisi vardır. Halit Ziya bir edebiyatçı olduğundan doğal olarak çevresinde kendisi gibi insanlar yer almış ve bunlarla birlikte yaşadıkları da anılarını oluşturmuştur. Dolayısıyla eserde ismi geçenlerin büyük çoğunluğu dönemin edebiyatçılarıdır.

Yazarın duygu ve düşünce dünyası; Eser birinci ağızdan doğrudan Halit Ziya'nın yaşadıkları ve bu olaylara bakışı çerçevesinde anlatılmaktadır. Bu bütünüyle yazarın iç dünyasını okuyucuya yansıtmaktadır. İçinde bulunulan çalkantılı ortam yazarın hayata ve olaylara bakışını da doğrudan etkilerken, olayları ele alış tarzı ve bu hadiseler bakışı okuyucuyu dönemin olayları ve kişileri hakkında yazarın perspektifinde değerlendirme yapmaya sevk etmektedir. Halit Ziya'nın diğer eserlerine nasıl yön verdiği, hangi olaylardan etkilenerek eserlerini kalem aldığı veya eserinde belli bölümleri ayırdığı olayların neler olduğu yine bu anılarından anlaşılabilir.

Sosyo-kültürel ortam; yazar doğrudan bu niyetle kaleme almasa da yaşadıklarını anlatırken dönemin sosyal ve kültürel özelliklerinden de bahsetmektedir. Bu yönüyle eser sosyologlar, tarihçiler ve halk ilimciler için de bir kaynak niteliği taşımaktadır. Eserde kırk yıl gibi uzun bir zaman dilimi anlatıldığından toplumdaki birçok unsurda yaşanan değişim de gözlenebilmektedir. Örneğin Halit Ziya'nın çocukluk yıllarındaki tiyatro ile 1900'lü yıllar tiyatrosu aynı değildir. Dolayısıyla eserde aradan geçen yıllar içerisinde bu değerlerdeki değişimler de yazarın bakış açısıyla yer almaktadır.

2. 10. 1. 2. Eserin Dil ve Üslup Özellikleri

Halit Ziya'nın usta bir edebiyatçı olmasının da etkisiyle eserin dil ve üslubu oldukça başarılıdır. Romanlarına nazaran dilindeki sadelik ve olayları anlatışındaki samimiyet bariz bir şekilde belli olmaktadır. Yazar, yaşadığı ve şahit olduğu her olayı yaşandığı ve anlatıldığı zamanın etkisiyle ve abartıya kaçmadan okuyucuya anlatmaktadır. Anılarında gözlem ve betimleme gücünün hikâye ve romanlarına göre daha ileri seviyede olduğu bilinmektedir.

Eser, kırk yıllık bir hayat öyküsünü içermektedir. Bu kırk yıl içerisinde yaşanan olaylar, kronolojik sıraya konulduktan sonra nesnel ve öznel tespitlerle ilerletilir. Eserin dikkat çeken özelliği sürükleyici ve akıcı bir üsluba sahip olmasıdır. Bu özelliğinden dolayı roman tarzında yazılan anı kitabı olarak değerlendirilmektedir. Yazar, küçük yaşlardan itibaren içindeki merak ve ilgi duygusunun tesiriyle çevresindekileri, ülkesindeki ve dünyadaki gelişmeleri öğrenme gayreti içinde olmuştur. Bu duygu, onun olaylara bakış açısını değiştirmiş ve farkındalık kazandırmıştır. Eserde, olaylar arasındaki bağlantılılığın sağlanması ve detayların etkili bir şekilde aktarılmasında yazarın o yıllardan edindiği bu özelliğin payı büyüktür. Çok küçük olduğu dönemlerde gerçekleşen olayları dahi hatırlayıp aktarması, merak ve araştırma duygusunun sonucunda geliştirdiği özelliğinden kaynaklanmaktadır. Yaşadığı her şeyi zihninde canlı tutmayı başarmıştır. Bu canlılığı da okurla paylaşırken roman niteliğinde olayları bütünsel bir akış içinde vermiş ve edebi bir üslup kullanmıştır. Yazar, anılarında yer verdiği olayları değerlendirirken fikirlerini de paylaşır ve bu esnada edebi üsluptan uzaklaşmaz.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma materyali, verilerin toplanması ve analiziyle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

3. 1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, Halit Ziya Uşaklıgil'in anı türünde yazmış olduğu *Kırk Yıl* adlı eserinde eğitsel iletilerin belirlenmesine yönelik bir incelemeyi kapsadığı için eserde yer alan eğitsel iletilerin tek tek tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Verilerin analiz edilmesi için doküman incelemesi yapılacaktır. "Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 217). Doküman inceleme tekniği, kaynakların toplanması, sistematik bir şekilde incelenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinden oluşmaktadır (Ekiz, 2009, s. 74). Betimsel inceleme tekniklerinin kullanılmasıyla yapılan analizler sonucu özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizi yöntemiyle, daha derin ve detaylı bir işleme tabi tutulmakta ve betimsel yaklaşımla belirlenemeyen kavram ve temalar içerik analizi yöntemiyle ortaya konmaktadır. İçerik analizi, araştırmacı tarafından belirlenen araştırma sorusu yönüyle önem arz eden anlam içerikleri üzerinde yoğunlaşan bir tarama yöntemidir (Gökçe, 2006, s. 17). Nitel araştırmalarda içerik analizi, önemli bir veri analiz yöntemi olarak kabul edilmektedir. İçerik analizinde elde edilmek istenen amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramları ve ilişkileri belirlemektir.

3. 2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Halit Ziya Uşaklıgil'in anı türünde yazmış olduğu *Kırk Yıl* adlı eseri, eğitsel iletilerin tespit edilmesi amacıyla yapılan bu araştırmada inceleme nesnesi olarak belirlenmiştir. İncelenen eser: Uşaklıgil, H. Z. (2008). *Kırk Yıl* (haz. Nur Özmel Akın). İstanbul: Özgür Yayınları.

3. 2. Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamındaki *Kırk Yıl* adlı eserdeki eğitsel iletiler tarama tekniğiyle tek tek tespit edilmiştir. Belirlenen eğitsel iletiler, sınıflandırılarak her bir ana ileti altında alt iletiler oluşturulmuştur. Alt iletilerle ilgili literatür taraması yapılarak gerekli açıklamalara yer verilmiştir.

3. 3. Verilerin Analizi

İlk olarak Halit Ziya Uşaklıgil’le ilgili yapılan çalışmalar bir araya getirilerek gerekli tarama yapılmıştır. Eğitsel iletiler konusunda bugüne kadar yapılmış bilimsel eserler, makaleler, tezler ve eğitim yazıları toplanarak taranmıştır. Bir araya getirilen bilimsel çalışmalar, yürütülen araştırmanın kapsamına göre sınıflandırılmıştır.

Araştırmaya konu olan Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Yıl* adlı eseri baştan sona okunarak tespit edilen eğitsel iletiler fişlenmiştir. Her değerlendirme ile ilgili sonuçlar ayrı ayrı başlıklarda sınıflandırılmıştır. Ulaşılan eğitsel iletilerle ilgili bulguların eserlerde nasıl işlendiği belirlendikten sonra alan üzerine araştırma yapan uzmanların çalışmalarından yararlanılarak eğitsel iletiler sınıflandırılarak her bir iletinin altına o iletiyle bağlantılı alt iletiler için başlık oluşturulmuştur. Elde edilen bulgulara yönelik yorumlamalar yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuçlardan anı türünde yazılan *Kırk Yıl* adlı eserde hangi eğitsel iletilerin verildiği tespit edilerek bu eserin Türkçe derslerinde metin olarak verilir verilemeyeceği irdelenmiştir. Bu amaca yönelik yapılan değerlendirme neticesinde eğitsel iletilerin yoğun olarak işlendiği dört metin belirlenerek sadeleştirilmiştir. Sadeleştirilen metinler, üç farklı okulda görev yapan toplam altı Türkçe öğretmeni ile yapılan anket çalışması (Anket için Ek-2’ye bakınız.) sonucunda sınıf seviyelerine göre tasnif edilmiştir. Türkçe Öğretmenlerinin metinlerin seviyeleri ile ilgili görüşleri tablo 3.1. de yer almaktadır. Eğitsel iletilerin yoğun olarak işlendiği sadeleştirilmiş bu metinlerin günümüz eğitiminde kullanılıp kullanılmayacağı değerlendirilmiştir.

Tablo 3.1. Halit Ziya Uşaklıgil'in "Kırk Yıl" Adlı Eserinden Seçilen Dört Farklı Anıdan Oluşturulan Metinlerin Sınıf Seviyelerine Göre Tespitine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Anılar	Uygunluk Seviyesi			
	5.Sınıf için Uygundur	6.Sınıf için Uygundur	7. Sınıf için Uygundur	8. Sınıf için Uygundur
Hicret Acıları	-	-	-	6
Memuriyet Peşinde	-	1	5	-
Umulmadık Bir Nimet-Beşibirarada- Soluk Soluğa Kitapçıya	5	1	-	-
Gedikpaşa Tiyatrosu	-	4	2	-

Tabloda da belirtildiği şekilde; "Umulmadık bir Nimet-Beşibirarada-Soluk Soluğa Kitapçıya" başlıklı anı, 5. sınıflar için uygun görülmüştür. "Gedikpaşa Tiyatrosu" başlıklı anı, 6. sınıflar için uygun görülmüştür. "Memuriyet Peşinde" başlıklı anı, 7. sınıflar için uygun görülmüştür. "Hicret Acıları" başlıklı anı ise 8. sınıflar için uygun görülmüştür. Sadeleştirilmiş bu metinler uzaman görüşü alınarak uygun temalara yerleştirilmiştir. Her metin için dört temel dil becerisine yönelik altışar etkinlik hazırlanmıştır. Metinler ve etkinlikler Ek-1 de verilmiştir.

BÖLÜM IV: BULGULAR VE YORUMLAR

4. 1. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Eğitsel İletiler

4. 1. 1. Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Sevgiye Değer Vermek

Birey, çevresinde bulunan her türlü varlığa karşı takındığı tavır ve davranışlarıyla kendini ortaya koymaktadır. Sergilediği tavırlarında duygularını yansıttığından kişiye ilişkin değerlendirme yapılırken bu noktalar üzerinde durulmaktadır. Hayata bakış açısını belirleyen duygular, eğitilip yönlendirildiğinde başarının ve mutluluğun anahtarı olarak ifade edilmektedir. Kişi sevdiği şeyleri kaybetme korkusu taşıdığı için istem dışı sahiplenme duygusu ortaya çıkmaktadır. Bu sevgi; aile, arkadaş, okul, öğretmen, vatan gibi ögeler olarak sıralanabilir. Bu tür duygular kişiyi hayata bağlamaktadır. Bu bağın kopmaması için de birey, elinden gelen çabayı göstermek durumundadır.

“Sevgi” kavramı Türkçe Sözlük’te, “Kişiyi bir şeye ya da bir varlığa karşı yakınlık gösterme ve bağlılık geliştirmeye yönelten duygu.” şeklinde açıklanmaktadır (TDK, 2011, s. 1742). Kişiler arasında bağlılık duygusunu ortaya çıkaran sevgi, bir arada yaşama becerisini de öğreten önemli bir güç olarak görülmektedir. Sevgiyi ifade ederken Tolstoy, “Mutluluğu kazanmanın yolu, kişinin tıpkı bir örümcek gibi her yöne doğru yapışkan bir sevgi ağı fırlatmasına ve gelen her şeyi kucaklamasına bağlıdır” demektedir (Sharma, 2006, s. 71). Kapsamı geniş olarak belirtilen bu heyecan ve duygu ifadesi, öğrenilen duygusal bir tepki geliştirme biçiminde de tarif edilebilir.

Öğrenilen bu duygusal tepkinin ilk kaynağı olan annelere duyulan sevgi, bireylerin çevresindeki kişilere, doğaya, hayvanlara geliştireceği sevginin temelini oluşturmaktadır. Anne sevgisiyle ilgili iletiler eserde şu şekilde geçmektedir:

“... Bir gece derin bir acı ile uyandım: Rüyamda annemi arıyordum. İşte, ona iltihak etmek için önümde kat olunacak [aşılacak] pek az mesafe kalan ben, kırk seneyi çoktan geçmiş bir zaman oluyor ki hep böyle dertlerle dolu uykularımın içinde onun arkasından koşar, onu ararım...” (2014, s. 51).

“... Hayatın öyle dakikaları var ki uzun senelerin mihnetleri [sıkıntıları] arasından insanın çocuk ruhunu ihya eder [canlandırır] ve ona yegâne [tek] bir tesliyet

[teselli] kabesi gibi annesinin hayalini tavaf ettirir [çevresinde döndürür]...”(2014, s. 53).

“... Bankadan ilk alınacak maaşı anneme bir hediye almaya tahsis etmiş ve bu tasavvuru [düşünceyi] kendisine de söylemişim...” (2014, s. 331).

“... Bu hakikat yavaş yavaş, burula burula sokulan bir kızgın şiş acısı ile ruhumun içine girdikçe, ben daha onu yatağında serilmiş görürken, mateminin ıstırabıyla kıvraniyor...” (2014, s. 358).

“... Başıma temas eden o el, bana şefkat hissi veren o söz o zamana kadar birikmiş acılarımın coşmasına sebep oldu; sedirin üzerine kapandım ve uluya uluya ağladım. Annemin asıl matemini işte bu gece burada tutuyordum...” (2014, s. 359).

Yazar dayısına duyduğu sevgiyi şu şekilde ifade etmiştir:

“... O beni çok severdi elbette, ben de onu severdim, ihtiyarlığa yaklaşmış bu adamla daha üç beş karış boyunda olan bu çocuk arasında başlayan sevgi neye mübteni idi [dayanıyordu]...” (2014, s. 108).

Yazar amcasına duyduğu derin saygı ve sevgiyi eserde şu ifadelerle vermiştir:

“... Etrafta böyle bulanık bir hava hasıl olurken [belirirken] onun içinden saf ve berrak, yalnız Süleyman Bey’in muhabbeti [sevgisi] sıyrılır, çıkardı. Muhabbet! Öyle bir muhabbet ki onu keşfetmek lazımdı...” (2014, s. 122).

“... İşte bugün şu dakikada yine onları düşünürken içimde kaynayan bir muhabbet duyuyorum. Kinsiz, lekesiz, arızasız bir muhabbet...” (2014, s. 141).

Toplumun yolunu aydınlatan öğretmenlerin öğrencilerine karşı duyduğu sevginin ifadesi eserde şu şekilde verilmektedir:

“... Yalnız şüphe edilmeyen bir hakikat vardı: Şakirtlerimin [öğrencilerimin] gözlerinde okunan sakit [sessiz] fakat belîğ [açık], muhabbet [sevgi] hissi...” (2014, s. 314).

“... İşte gençlik ve eğlence refikleri [dostları], sonra akraba ve takım takım talebe, İdadinin [lisenin] sevgili çocukları... Onları ben nasıl severdim ve onlar beni nasıl severlerdi!.. ” (2014, s. 501).

Dünyadaki her şeye özellikle de kadına duyulan sevgiyi yazar şu ifadelerle belirtmiştir:

“... Bu diğerk iptila sevmek, hayatı, beşeriyeti, sanatı, bütün dünyayı, dünyada ne varsa onların hepsini, fakat hepsinden ziyade kadını sevmek, daha doğrusu sevmek iptilasını sevmek, onda bütün havassını [duyularını] kaplayan, idrakini selbeden [yok eden], hali ve istikbali [bugünü ve geleceği] silen, hayatiyetinde yegâne muharrik olan [eylemsel] bir cinnetti...” (2014, s. 783).

Türk edebiyat ve fikriyatına tamamıyla yeni bir ufuk açan Edebiyat-ı Cedide topluluğuna duyulan sevgiyi yazar şu cümlelerle iletmiştir:

“... Sarahaten zümreye [açıkça gruba] dahil olmamakla beraber ona muhip [sevgi] ve müteveccih [eğilimi] olanlar da az değildi...” (2014, s. 796).

“... Onun içindir ki Edebiyat-ı Cedide azası [mensupları], üstatları olan Recaizade’ye ve Abdülhak Hamit’e ne kadar perestiş ederlerse [severlerse] onlar da bu genç unsurlara aynı muhabbet ve teveccühü [ilgiyi] gösterirlerdi...” (2014, s. 799).

Yazar Hamdullah Suphi’den bahsederken şu ifadelere yer vermiştir:

“... Zannediyorum ki onda en ziyade bariz [belirgin] olan vasıf bu sevmek kabiliyetidir ve sevmek kabiliyeti demek sevilmeye liyakat [layık] demek olduğundan onun sevdikleri tarafından da sevildiğine şüphe etmemek icap eder...” (2014, s. 884).

İncelenen eserde yer verilen sevgi değeri içinde arkadaşlık sevgisine de değinilmiştir. Arkadaşlık sevgisiyle ilgili tespitler şu şekildedir:

“... Onu bu vesile ile tanıyacaktım, bana yeni bir arkadaş, vakıa [gerçi] bir amca fakat nihayet akran bir amca geliyordu...” (2014, s. 107).

“... Ben de susuyordum, kalbimde bir ukde [düğüm] ile... Mektepsizlikten, derssizlikten burkulan bir ukde ki bana Fatih Askeri Rüştüyesi’nin geniş sınıflarını, sevilmiş hocalarını, hele o her biri için ayrı ayrı bir hasret acısı duyulan arkadaşları... onlardan cüda [ayrı] düşmüş olmak matemine biraz daha zehir ilave ediyordu...” (2014, s. 146).

“... Ve elbette benden kendisine mebzulen [bolca] akan terahhüm [merhamet] ve muhabbet [sevgi] hislerine lakayt [kayıtsız] kalmadı...” (2014, s. 174).

“... Kendisinden büyük bir muhibbi [sevdiği], Hüseyin Bey, kendi hemcinsleri [akranları] arasından bir refiki [arkadaşı], Şevket Bey vardı...” (2014, s. 539).

“... Ben kışı Ada’ da geçireceğim için oraya temelli yerleşmek niyetiyle gelmiş olan Rauf bana pekiyi bir arkadaşına malik [sahip] olmak fırsatını veriyordu...” (2014, s. 854).

“... Hamdullah Suphi ile Ahmet Haşim iki arkadaşlıklar, ta mektepte küçük yaşlarında başlayarak, saatleri günlere ve günleri yıllara bağlayan uzun zincirin arasında hep bağlanarak arkadaş oldukları gibi iş hayatına atıldıkları zamandan itibaren de gene arkadaş oldular...” (2014, s. 883).

Okumaya, Eğitime ve Bilime Önem Vermek

Boş vakitlerin değerlendirilmesi, ekonomik, kültürel ve teknolojik gelişmeleri takip edilmesi, yeni şeylerin öğrenilmesi için gerçekleştirilen bir etkinlik veya ilgi olarak açıklanan okumak, (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007, s. 3-28) bireylerin hayatında önemli bir yer tutması gereken bir faaliyettir. Okuma alışkanlığı kazanarak birey, bu etkinliği bir zevk kaynağı ve ihtiyaç olarak algılamalı ve buna bağlı olarak da okuma eylemini hayat boyu devamlı, düzenli ve eleştirel bir nitelikte sürdürmelidir.

Yazar kendisindeki okuma merakını anlatırken bulduğu her fırsatı değerlendirdiğini, aradığı bir kitabı bulduğunda define bulmuş kadar çok sevindiğini belirterek aktarmaktadır:

“... Burada ne kadar kaldım; belki bir sene, belki biraz daha az, her halde burada okuyup yazmak öğrendim...” (2014, s. 69).

“... Fakat buna mukabil pek iyi okurdum...” (2014, s. 82).

“... Bunlardan birincisi okumak iptilası [düşkünlüğü]...” (2014, s. 87).

“... Fırsat buldukça, artık kurşun askerlere feda edilemeyerek biriktirilen gündeliklerimden mühim denebilecek bir sermaye topladıkça ya Sahafklar içine kadar sokulur, yahut o vakitler Beyazıt Cami’nin dışında sergilerini yayan seygar kitapçılarının önünden geçerken, henüz elde edilmemiş bir tiyatro kitabı bulursam bir define keşfetmiş olmak sevinciyle eve koşardım...” (2014, s. 91).

“... Etrafin bu hâlimden müteesir olmamaya [etkilenmemeye] çalışan beyhude [boş] bir gayretle ben gazeteleri okurken gece misafirleri beni dinlemeyerek yavaş yavaş yükselen, fakat evvela bir ihtiraz[çekinme] ile işitilmemeye çalışan seslerle konuşuyorlardı...” (2014, s. 96).

“... Gece misafirlerinin içtimai biraz daha sıklaşmıştı; haftada iki belki üç gece bizde toplanılıyordu ve bir köşede ben boş kaldıkça derslerime çalışarak, onlar talip

oldukça gazeteleri okuyarak, arada muhavere kızıttıkça pek anlaşılmayan bu sözleri dinlemekten yorgun, uyuklayarak celselerde hazır bulunuyordum...” (2014, s. 102).

“... Ben de susuyordum, kalbimde bir ukde [düğüm] ile... Mektepsizlikten, derssizlikten burkulan bir ukde ki bana Fatih Askeri Rüştüyesi'nin geniş sınıflarını, sevilmiş hocalarını, hele o her biri için ayrı ayrı bir hasret acısı duyulan arkadaşları... onlardan cüda [ayrı] düşmüş olmak matemine biraz daha zehir ilave ediyordu...” (2014, s. 146).

“... Dedemle aramızda kendiliğinden bir ittifak [ortaklık] hasıl olmuş bulundu, Esmânî [bedeli] onun tarafından tevsiye edilmek [ödenmek] üzere İstanbul'dan kitap getirtmek...” (2014, s. 152).

“... Yalnız ‘Yeryüzünde Bir Melek’ yarı kalmış diye ne kadar üzülmüştüm...” (2014, s. 152).

“... Bende gittikçe taşan ve dairesini tevsi eden [genişleten] mütalaa [okuma] hevesi [arzusu] artık yalnız romanlarla iktifa edemez [yetinemez] oldu: İsmine tesadüf ettiğim her kitabı getirtir oldum ve bu meyanda [arada] üç beş nüsha [kısım] devam ettikten sonra kapanan resail-i mevkute [dergiler]...” (2014, s. 153).

“... Ancak ben bu işin içinden iki mühim karla çıkmıştım: Yaşıma göre zengin bir kütüphane, sonra bütün hayatıma hâkim olacak bir edebiyat düşkünlüğü...” (2014, s. 153).

“... Jaba'nın dünyada en büyük zevki roman okumaktı. Hemen her gün kitapçılardan, postalardan paket paket roman gelirdi. Bunları ne zaman okurdu? Cepleri bütün romanla dolu idi...” (2014, s. 175).

“... Her halde evde kütüphaneme ve Türkçe mütalaa [okuma] vasi [geniş] bir serbestiyle avdet etmiş bulundum...” (2014, s. 182).

“... Bir yandan Türkçe kütüphanemi zenginleştirirken eserler tedarik ederken bir yandan da Fransızca kitaplar tedarikine başladım...” (2014, s. 183, 184).

“... Yegâne noksan [eksik] henüz bir türlü itmam edilemeyen [tamamlanmayan] ve yeniden yeniye ilave olunan şeylerle hiçbir zaman itmam edilemeyecek olan kütüphanemdi...” (2014, s. 237, 238).

“... Evvelden alınmış bir kütüphanem vardı, bunun bir eşini daha ısmarlamış ve bedelini taksite bağlamıştım... Zihnimin içinde hep alınacak kitaplarla bunları

tedarik edebilmek için yegâne çare olan gayr-i memul [beklenmedik] bir esinti fikri vardı...” (2014, s. 239).

“... Derhal, bilatereddüt [duraksamadan], fehrisi çıkardım. Beş altınla o vakit otuz otuz beş cilt Fransızca kitap alınırdı...” (2014, s. 240).

“... Bir gün ben küçük masamın başında ekseriyet üzere pek geniş olarak geçen boş saatlerimi bermutat kitap okumakla geçiriyordum...” (2014, s. 250).

“... Cebimde bir demet tavsiye mektubu ile sandığımda bir yığın kitaplarla İstanbul’a doğru yol alan Lloyd vapurlarından birinde idim...” (2014, s. 253).

“... Babiali caddesini ben nasıl farz ederdim, orasını ne muhteşem kütüphanelerle ne muazzam matbaalarla süslemiştim. Hayalimde burası sonu gelmeyen bir galeyan [çoşma] içinde alay alay şairleri, edipleri, muharrirleri çalkalayan bir mahşer idi...” (2014, s. 256, 257).

“... Azim [büyük] bir bina tahmin ederdim ki geniş salonları leb a leb [ağız ağıza] kitaplarla dolu idi. Bir mütalaa [okuma] yeri vardı ki yüzlerce tetebbü [çalışma] ve mütalaa erbabını [ustalarını] uzun masaların başında kitap yığınları karşısında cem’ ederdi [toplardı]...” (2014, s. 263).

“... Hiçbir edebi kitap intişar etmezdi [yayınlanmazdı] ki en evvel onu okumamış olsun; mütalaaları [okumaları] yalnız edebiyat sahasına inhisar etmez [ile sınırlı kalmaz]; içtimai [sosyal], felsefi, iktisadi ne bulursa okurdu...” (2014, s. 453, 454).

“... Kütüphanemin içinde bütün haricin [dış âlemin] dertleri susar, beni sabahın ilk ışıklarından akşamın son ihtizar [günbatımı] dakikalarına kadar takip eden üzüntülerin, yorgunlukların, bazen her şeyi bırakıp kaçmak kararlarına yaklaştıran füturların [çekinmelerin] burada, eşikten atlamaya kuvvet bulamayarak irkilip durduklarını görürdüm...” (2014, s. 456).

“... Yine bir gün İstanbul postası bana Abdullah Cevdet Bey’in “Türbe-i Masumiyet” şiir kitabını getirdi. Bunu bir hamlede, sıcak bir günün bunaltıcı havasında serin bir menbadan [kaynaktan] su içer gibi, okudum...” (2014, s. 478).

“... Mehmet Rauf’u da ona medyunuz [borçluyuz]. Bahriye Mektebi’nde İngilizce öğrenen bu çocuk Fransızca’yı nasıl öğrenmişti, anlaşılamaz. Bunu izah edebilecek bir cevap: Okumak suretiyle... demekten ibaret olur. Ben böyle birçok misaller gördüm ki bana en iyi lisan mualliminin [öğreticisinin] okumaktan ibaret olduğuna kanaat vermiştir...” (2014, s. 540).

“... Onun bu kitap hazinesi üzerine, uzun müddet aç kalmış bir adam gibi savlet ederken [saldırırken] sevincinden birini bırakıp onu açmaya vakit bulmadan diğerini yakalayışı görülecek bir temaşa idi. Bu günden itibaren Mehmet Rauf bende on dokuzuncu asrın ne kadar temaşaya, hikâyeye, tenkide ait kitapları varsa onları takım takım alır, götürür, bir hafta on beş gün sonra, okunmuş olarak iade ederdi...” (2014, s. 541, 542).

“... Her eğlenceden mahrum geçen bu kış geceleri yalnız okuyor ve ne kadar mümkünse kendi kendime cahil diye hitap ve itap etmek [azarlamak] hakkını tahfif etmek [hafifletmek] istiyordum...” (2014, s. 559).

“... __ Çok okurum, dedi.

__ Ne okursun? Diye sordum. Derhal: “Roman, hikâye...” dedi. Bu da bir şeydi, hiç okumamaktansa...” (2014, s. 594).

“... Bunları öyle seve seve okur ve beğenilecek noktaları teyit ederek dinleyenlerin dikkatini o noktalar üzerinde mıhlıyacak surette sesinin öyle inhinaları [kıvrılmaları] olurdu ki onu sade bir inşat sanatkârı kalmaktan çıkararak eser sahibinin müfrit [koyu] bir taraftarı yapardı...” (2014, s. 683).

“... Daima onu kitap karıştırır, ayaküzeri şuradan buradan çevirdiği sayfalara göz atar bulurdum yahut yürümekten ziyade koşmaya benzeyen bir gidişle, koltuğunun altında kitap ve mecmua yüküyle, hep önüne bakarak, sanki hayatta ileriye görmekten başka iki tarafta kaybedilecek zaman bulamıyormuşçasına, bir şimşek gibi akar görürdüm...” (2014, s. 829-830).

“... Bu memlekete koca bir kütüphane bahşederek yurdun irfan hayatına en büyük hizmeti yapmış olan Şemsettin Sami'nin oğluydu...” (2014, s. 835).

“... Onun elinde her vakit bir kitap bulunurdu; daha ziyade her çeşitten eser okuyan, hususu ile en çetin mevzulara girişmekten yılmayan bu yorulmaz, üşenmez adam Bibliotheque de Philosophie Scientifique neşriyatının kırmızı ciltlerini taşırdı...” (2014, s. 855).

“... Boş saatlerimi bunları kurcalamakla, bir de Rıza Tevfik'in bana aşladığı merak saik olarak [nedeniyle] Bibliotheque de Philosophie Contemporaine ve bilhassa Herbert Spencer'den anlayabileceğim mikyasta okumakla geçiriyordum...” (2014, s. 899).

Eğitimin çocuğun ve yetiştiren kişiler açısından ne kadar büyük bir öneme sahip olduğunu dile getirirken bu sürecin ömür boyu devam etmesi gerektiğini de ifade etmektedir. Çocukları yetiştiren hocaların ya da belli bir yere kadar ilerlemiş kişilerin dahi sürekli olarak kendini doldurmaya, birikim edinmeye çabalamasından örnek vererek eğitimin ömür boyu devam etmesi gereken bir süreç olduğunu şu ifadelerle vurgulamaktadır:

“... Aile çocuklarının tahsil ve terbiyesine pek itinakar [özenli] olan dedemin fitratındaki semahat [cömertlik] zeminlerinden [alanlarından] birini onlara hususi muallimler tayini [özel hocalar tutmak] teşkil ederdi [oluştururdu]...” (2014, s. 145).

“... Müphem [belirsiz] vaziyetime [durumuma] hatime [son] veren ve nihayet ailede tahsili [eğitimi] düşünülecek bir çocuk daha olduğuna dikkat eden yine dedem oldu...”

O nedir? Dedi.

Kitap efendim! Dedim.

Kitap olduğunu gördüm, fakat ne kitabı?

Biraz tereddütle cevap verdim,

Hikâye...

Sen ne zaman mektebe gideceksin? ...” (2014, s. 148).

“... Rahiplerin arasında kimyada, fizikte, heyette [astronomide], riyaziyatta [matematikte] vasi [geniş] iktidar [yetki] sahipleri vardı ki mektebin mükemmel tatbikhanelerinde [laboratuvarlarında] ve mümkün mertebe [olabildiğince] ihtiyaca kâfi [yeterli] gelecek rasathanesinde [gözlemevinde] bir yandan şakirtlerine [öğrencilerine] fennin feyzini [bilimin ışığını] verirken, bir yandan kendileri tettebbularında [araştırmalarında] devam ederlerdi...” (2014, s. 159).

“... Etrafımda bulunan çocuklardan bana da sirayet eden [bulaşan] bir humma [ateş] vardı, tahsil hayatıma bu kadar ceht [çaba] sarf edilmiş bir zaman tahattur etmiyorum [hatırlamıyorum]...” (2014, s. 180).

“... Bu çocuk sınıfın birincisi idi... Serbest derslerin hepsine müdavimdi [katılırdı]: Latince, Rumca, Almanca, İngilizce... Teneffüs zamanlarında da ona kemani koltuğunda mektebin yukarı katına koşarken tesadüf olunurdu. Sabahleyin defterler dolusu vazife ile mektebe en erken gelen o idi...” (2014: 181).

“... Beni hâlâ cezbetmekten hali kalmayan [çeken] fenni [bilimsel] kitaplardan ikisini o kadar merak ile okumuştum ki belki sonra bunlara dair birer risale [kitapçık] yazmak ümidiyle icmal bile etmiştim [toplamıştım bile]...” (2014, s. 266).

“... Mahmut Esat Efendi... Hayatımda bu derece tahsile meftun [öğrenmeye tutkun], adeta marizane [hasta], mecnunane [çılgınca] bir iptila ile merbut [tutku ile bağlı] bir şahsiyete müsadif olmadım [rastlamadım]...” (2014, s. 394).

“... Onun bir tabip [doktor] olduğuna, burada tahsilini ikmal ettikten sonra uzun müddet Paris’te kaldığına, orada pekiyi yetmişmiş bir tabip sıfatında da nefsinin hapsedilmeyerek ilmin her köşesine uğramış mükemmel ve her suretle mücehhez [donanımlı] bir fen adamı gibi tekâmül ettiğine [geliştiğine] ve bu ciddi iştigallerinin [uğraşalarının] arasında Quartier Latin’de fikir ve sanat havasını ciğerlerinin olanca kuvvetiyle teneffüs ettiğine vâkıftım...” (2014, s. 579).

Bilimlerin öğrenilmesi için mümkün olan son noktaya kadar ilerlenmesi gerektiğini belirten yazar, kişilerin yaşam boyu öğrenmelerinin onlara çok fazla birikim katacağını şu sözleriyle vurgulamıştır:

“... Arabi ve Farisi hocalarını Fransızca lisan ve Fen dersleri veren muallimler takip ederlerdi...”(2014, s. 145).

“... Rahiplerin arasında kimyada, fizikte, heyette [astronomide], riyaziyatta [matematikte] vasi [geniş] iktidar [yetki] sahipleri vardı ki mektebin mükemmel tabikhanelerinde [laboratuvarlarında] ve mümkün mertebe [olabildiğince] ihtiyaca kâfi [yeterli] gelecek rasathanesinde [gözlemevinde] bir yandan şakirtlerine [öğrencilerine] fennin feyzini [bilimin ışığını] verirken, bir yandan kendileri tettebbularında [araştırmalarında] devam ederlerdi...” (2014, s. 159).

“... Burada neler vardı: Cebir, hendese [geometri], tarih-i umumi [genel tarih], rüştiyenin harita üzerinde şehir, nehir, deniz saymaktan ibaret olan coğrafyasından büsbütün başka bir coğrafya ve o zaman bende en derin tesir yapan fizik, kimya, tarih-i tabii [biyoloji]...” (2014, s. 179).

“... Medreseden sadece geçmiş değildi, o âlemde irfan [bilim] namına ne toplanabilirse onu aldıktan sonra kendisine göre, fakat ancak şarka müteveccih bir idrak [algı] ufkunu, imkânın hadd-i gayesi nispetinde [mümkün olan son noktaya kadar] genişletmişti...” (2014, s. 218).

“... Beni hâlâ cezbetmekten hali kalmayan [çeken] fenni [bilimsel] kitaplardan ikisini o kadar merak ile okumuştum ki belki sonra bunlara dair birer risale [kitapçık] yazmak ümidiyle icmal bile etmiştim [toplamıştım bile]...” (2014, s. 266).

“... Mübalağa etmeksizin denilebilir ki bu küçük idarehane İzmir’in bir nevi irfan [ilim], edep [edebiyat] ve –o zaman büyük bir cüret [yüreklilik]- siyaset mahfeli [ortamı] olmuştu...” (2014, s. 300).

“... İzmir’de bir an boş durmadı. Bir yandan mektepte hikmet [fizik], kimya, tarih-i tabii [biyoloji], cebir, müsellesat [trigonometri], hendese-i resmiye [geometri] okutur...” (2014, s. 395).

“... Onun bir tabip [doktor] olduğuna, burada tahsilini ikmal ettikten sonra uzun müddet Paris’te kaldığına, orada pekiyi yetmiş bir tabip sıfatında da nefsinin hapsedmeyerek ilmin her köşesine uğramış mükemmel ve her suretle mücehhez [donanımlı] bir fen adamı gibi tekâmül ettiğine [geliştiğine] ve bu ciddi iştigallerinin [uğraşalarının] arasında Quartier Latin’de fikir ve sanat havasını ciğerlerinin olanca kuvvetiyle teneffüs ettiğine vâkıfım...” (2014, s. 579).

“... Sonraları kudret-i ilmiye ve edebiyesini [bilim ve edebiyat kuvvetini], mantık ve muhakemesinin salabet [doğruluk] ve metanetini [kuvvetini] Şeyh Muhsin-i Fani imzası ile edebiyat âlemine tanıtmış olan bu dost hepimizin nazarında ciddiyetiyle vakarıyla sevilen bir şahsiyetti...” (2014, s. 794).

“... Edebiyat-ı Cedide müntesipleri garbın fikir hareketlerini takipten hiç hali [geri] değillerdir ve içlerinde –mesela Ahmet Reşit- bir yandan gayet ince işlenmiş şiirler yazarken bir yandan içtimaiyatla [sosyoloji ile], felsefiyatla [felsefe ile] iştigal edenler [uğraşanlar] vardır...” (2014, s. 796).

Vefalı Olmak

“Sevgiyi sürdürme, sevgi, dostluk bağlılığı” şeklinde en basit tanımıyla vefa kavramı açıklanmaktadır (TDK, 2011, s. 2476). Bu kavram dostluk, güven ve sadakat kavramlarıyla iç içedir. Karşısındaki insana verdiği sözü unutmaması, bağlılığını ortaya koyması yönüyle sadakat kavramının kapsamına girmektedir. Zor günlerinde yanında olan ve içinde bulunduğu güç durumdan kurtulmasını sağlayan kişiye zamanı geldiğinde aynı şekilde karşılık vermesi de dostluğun kapsamında değerlendirilmektedir. Toplumsal refah ortamının kurulması, dostlar arasında sadakat

duygusunun azalmaması, sosyal güvenin olması ve dayanışmanın ortaya çıkması vefa duygusuna bağlı gelişmelerdir.

Yazar, etrafındaki insanlara duyduğu bağlılığı dile getirerek vefa duygusunun kendisi için büyük bir öneme sahip olduğunu şu sözlerle vurgulamaktadır:

“... Onun için hayat telakkilerimde, hassasiyetimin ve zihniyetimin inkişaf [gelişim] safhalarında büyük tesirlerini gördüğüm bu küçük amcaı, diğer birçok aile erkânını [kişilerini] ihmal ederken, sık sık yâd edeceğim [anacağım]...” (2014, s. 116).

“... Ben bu kalabalığın içinde erkândan en büyüğü ile en küçüğüne kalben ve cidden [içten] merbut [bağlı] idim...” (2014, s. 141).

“... Ne zaman beni üzölmüş yahut bir istihzaya [alay etmeye], bir tarize [dokundurmaya] uğramış görse derhal himaye [koruma] yahut bir kelime ile tesliye eden [avutan] o küçük amcaya da o kadar meftunum [bağlıyım]...” (2014, s. 141).

“... Herkes onu severdi ve herkesten ziyade onu ben severdim. O da benim için daima mürşit [yol gösterici] ve münebbih [uyaran] bir baba kabilinden vefakâr bir dosttu...” (2014, s. 344).

“... Bu meyanda [arada] Menemenlizade Tahir Bey merhumu en başta zikretmekle [anmakla] onun muazzez [yüce] hatırasına bir ihtiram [saygı] borcunu ifa etmiş [yerine getirmiş] olacağım...” (2014, s. 387).

“... Halil Rıfat Paşa’yı... İzmir’de derin bir minnettarlık ve şükürgüzarlık hissiyatı ile [iyi duygularla] yâd etmeyen [hatırlamayan] yoktur, şehrin ve havalisinin [çevresinin] taşı ve toprağı bile hayırkâr [iyiliksever] icraatının [uygulamalarının] hatırasını saklar...” (2014, s. 399).

“... Asıl dost diye tanınmış büyük bir ekseriyet bilakis uzak kalmak için kendilerince sebepler buldukları halde, böyle nadir vefakârlar da olurdu ki bunların başında bugün tekrar mebusluğa avdet eden [dönen] ve İttihat ve Terakki hükümetinin muhtelif nazırlıkları [bakanlıkları] ile Meclis-i Mebusan reisliğini senelerce işgal etmiş olan Halil [Menteşe] vardı...” (2014, s. 573).

“...Nezaretten [bakanlıktan] ayrılan vezirlerin [bakanların] kapıları nadir vefakârlara [tek tük vefalılara], yahut ne olur ne olmaz mülâhazasına tabi [görüşüne uyarak] ihtiyatperverlere [tedbirililere] kaynaşık [aralık] dururlarken...” (2014, s. 748).

“... Sarayda namus ve vefa sahibi bir arkadaşın bulunması ile başlayan tali’ [şansı] o sırada Adliye Nazırlığı’nda Abdurrahman Paşa’nın bulunmasıyla tamamıyet [bütünlük] kesbetmiş [kazanmış] oluyordu...” (2014, s. 818).

“... Bana karşı uzun seneler en sadık vefanın burhanlarını veren bu genç, Reşit Safvet daha sadık bir vefa ile sinirlerine bağlıydı...” (2014, s. 837).

“... Pek zavallı ve zavallığından dolayı pek sevimli olan dost, seni burada tekrar yâd ederken şu satırların arasına damlamak isteyen yaşları zor zapt ediyorum [tutuyorum]...” (2014, s. 882).

Araştırmacı Kişiliğe Sahip Olmak

Bireyde bulunması gereken en önemli özelliklerden birisi de araştırmacı bir kişiliğe sahip olmasıdır. Ruhundaki merak ve keşfetme duygularını, öğrenme isteğini doyumak için her fırsatı değerlendirdiğini belirten yazar, bireydeki araştırmacı kişiliğin ömrün sonuna kadar sürmesinin önemine de dikkat çekmektedir.

“... Dünyanın dört ucunu dolaşmaya fırsat bulan, merak ve tecessüs [öğrenme] arzularını diyar diyar dolaştıran ben, henüz kanımın membaina [kaynağına], ta şuracıkta Uşak’a kadar gitmeye vakit bulamadım...” (2014, s. 56).

“... Bütün hayatı nefis ve nezih şeylerin taharrisıyla [araştırmasıyla] geçmişti...” (2014, s. 803).

Dostluğa Değer Vermek-Dost Olmak

Birey, etrafında bulunan insanlarla bir bağ kurarken o anı yaşamaktan mutlu olduğu kişileri seçmeye özen göstermektedir. Ayrıca sadece mutlu olduğu anları paylaşmak için değil, kendini kötü hissettiğinde de üzüntüsünü paylaşabileceği kişilerle bağ kurar. İşte bu noktada duyguların ifadesi olarak ortaya çıkan dost kavramı, bireyin yaşamında kalp ve beyin enerjisi şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, birey çevresiyle geliştirdiği ilişkilerinde güven, mutluluk, paylaşım gibi duyguları yaşamak istediği veya yaşadığı kişiyi dost olarak ifade etmektedir. Evrensel nitelik taşıyan dost kavramıyla ilgili duygularını tarif ederken Montaigne, “Böyle bir şans insana üç yılda bir rastlar. ” demektedir. Balzac ise, “Felaketin bir iyiliği varsa, hakiki dostlarını tanımasıdır. ” şeklinde bir bakış açısıyla yansıtmaktadır duygularını. Oscar Wilde, bir dostun üzüntüsünde yanında olup onu teselli edebilmenin önemli sayıldığını ancak onun başarılarına yürekten, samimi bir biçimde sevinebilmenin iyi bir ruh özelliği

gerektirdiğini dile getirirken dostluğun farklı bir yönüne vurgu yapmaktadır. Cicero'ya göre de dostluk, kişiler arasında doğal bir şekilde meydana gelen karşılıklı çekim ve sevgiye bağlı gelişen ve kişilik benzerliğine dayalı ilişki olarak belirtilmektedir.

Dostun, dostluğun bireylerin hayatında olumlu duyguları geliştirdiği, yazarın cümleleriyle şu şekilde ifade edilmektedir:

“... Babamın Eyüp'te eski bir muhibbi [dostu] vardı ki Mehmet Bey namında vakur [ağırbaşlı], asil, kibar, her suretle muhterem [saygıdeğer] bir zat [kişi] idi. İşte Eyüp'te ikamete [oturmaya] bais olan [sebepl] bu olacak...” (2014, s. 59).

“... Bazen o bazen ben mağlup olmak suretiyle [yenilerek] bu muharebelerden pek dostane [dostça] çıkardık, mademki [zaten] nöbet nöbet [sırayla] her iki tarafın haysiyeti [şerefi] muhafaza edilirdi. . .” (2014, s. 79).

“... O gittikten sonra kendimi denizin ortasında تنها bir adada yapıalnız kalmış hissettim. Sekiz on yaş arasında teessüs eden [yapılanan] bu muhabbetin [sevginin] hâlâ tesiri altında onu ararım ve hep o hâliyle, gülen sarışın simasıyla, sanki büyümemiş, öyle kalmış hâliyle görürüm...” (2014, s. 79).

“... Burada bu ilk İzmir misafiretinde [misafirliğinde] bana en yakın gelen dost Süleyman Bey'di, bu muhakkak...” (2014, s. 120).

“... Resmi Efendi de benden ayrılmış oluyordu, ancak ben şimdi selamlıkta da haremde de dostlar bulmaya başlamıştım...” (2014, s. 142).

“... Bu gençlerden sonraları dostlarım, rakiplerim, aşınalarım [tanıdıklarım] oldu...” (2014, s. 160).

“... Mübahaseler Ethem'le beni daima darılmaya ve nihayet bir yarım gün devam eden somurtkanlıktan sonra barışıp evvelkinden ziyade dost olmaya sebep teşkil ederdi...” (2014, s. 165, 166).

“... Pere Diodato ders olarak yalnız İtalyanca sınıflarını deruhte etmişti ve bu suretle haftada iki kere onunla buluşabiliyordum. Yavaş yavaş aramızda bir nevi dostluk peyda oldu, öyle ki; bu zat bana felsefeden, hilkatten bahsederdi...” (2014, s. 182).

“... Bugünden sonra onunla daha iyi dost olmuş bulunduk. Mektepte böyle edinilmiş dostlarım oldu ki onlarla sonraları da dost kaldık...” (2014, s. 199).

“... Bıçakçızade Hakkı ve Tevfik Nevzat... Daima ikisinin ismi bir arada zikrolunan [anılan] ve o zaman İzmir’in edebiyat ve müştegil [uğraşan] yegâne gençleri olan bu iki dostu nasıl ve nerede tanıdım...” (2014, s. 211).

“... David Benezra’nın yine bu sahada çalışan yine onun gibi Alliance İsrailite’den her türlü muvaffakiyet cihazı [başarı unsuru] ile müsellağ [donanımlı] olarak çıkmış dostları vardı ki bu Musevi gençleri hemen benim de dostlarım olmuşlardı...” (2014, s. 244).

“... Şemi Bey üzerimde en hayırkar [olumlu] tesirler bırakmış olan benden sinnen [yaşça] çok büyük ve fitraten [yaratılış olarak] tam manasıyla pek büyük dost idi ki Nafia Nezareti’nin [Bayındırlık Bakanlığının] İzmir demiryolları nezdinde [katında] komiseri idi...” (2014, s. 251).

“... Bir aile vardı ki bunun çocuklarıyla hem komşu hem dost münasebetlerini en iyi şeraitle [koşullarla] idare ederdim; bilhassa bir tanesiyle... Sevişirdik, ben onu severdim bu muhakkak fakat o da beni severdi...” (2014, s. 310).

“... Bunların herkesçe tarz-ı telakkisine [algılama biçimine] tercüman olan bir dostta da maliktim [sahiptim] ki mektebi idadide [lisede] refiklerimizden [arkadaşlarımızdan] biri idi...” (2014, s. 315).

“... Öyle şeyler yazmıştım ki eğer nazar-ı dikkate çarpsaydı [dikkat çekseydi] muhakkak Trablusgarb’a kadar giderdim. Bir müstesna talihin lütfu [şansın yardımı] ile bu satırlar bir dost gözünden başka gözlere tesadüf etmemişti...” (2014, s. 326).

“... Dostlarına hizmet etmek vesilesine her şeyi feda eden Mehmet Şevket Efendi onları alıp bana getirmek taahhüdüne girdi [sözünü verdi]...” (2014, s. 345).

“... İlk günden itibaren bu adamla dost olduk...” (2014, s. 368).

“... Yine bu âlemlerde bazen bana sade kalben değil ismen de pek yakın olan bir çocukluk dostu bulunurdu: Halid Eyüp... Hayatımın en temiz ve müstesna merbutiyetlerinden [bağlılıklarından] birini teşkil eden bu dostlukta hatıratımın tevakkuf [anılarımın duraklama] anları oldukça adeta yorgun bir yolcunun bir lütufkâr [cömert] ağaç serinliğinde inşirahına [ferahlığına] benzer bir lezzet duyarım...” (2014, s. 377, 378).

“... Ali Galip rüştiye arkadaşlarımdan ve en sevgili dostlarımdandı...” (2014, s. 378).

“... İzmir’de maarif müdürü sıfatıyla iş başında yüksek bir memur ve ahbap arasında da sohbetine doyulamayan bir dost sıfatıyla tanıyınca tamamen meftun [tutkun] olmuş idik...” (2014, s. 387).

“... O diye işaret ettiğim adam bizden daha büyük bir zat idi ki ismiyle yâd etmeyeceğim [anmayacağım], hepimizin dostu idi, bilhassa bana dost idi ve senelerden beri bana en merbut [bağlı], en sadık bir muhip [dost] berahinini [kanıtlarını] verirdi...” (2014, s. 409).

“... Hepsi de bana dost olan ve bu vahim tecrübede beni bir refik [dost] sıfatı ile telakki eden [algılayan] bu sekiz tabibin [doktorun] her birine ayrı ayrı minnettarım...” (2014, s. 426).

“... Bütün bunlar ve bu hatıraların arasında ne kadar sevilmiş dostlar varsa onlar burada bırakılacaktı... Hele ancak senelerle devam eden münasebetlerin tesis ettiği dostlukların yerine kaim olacak [geçecek] rabitalar [bağlar] hasıl olacak [doğacak] mıydı?..” (2014, s. 498).

“... Evliyazade Refik’in kehaneti –ki pek halisane [içten] ve pek dostane idi-tahakkuk eden [gerçekleşen] yegâne [tek] keşf-i istikbal [geleceği bilmiş] oldu...” (2014, s. 499).

“... Peyda edilen [oluşturulan] dostluklardan nedamet etmemek [pişman olmamak] için yegâne çare iki tarafın birbirine mütekabil [karşılıklı] müsaadatta [izinlerde] bulunmasıdır...” (2014, s. 510).

“... Onunla hemen dost olduk ve bir aralık o zaman pek moda olan bezik başında adeta eski ahbap gibi şakalaştık...” (2014, s. 553).

“... İzmir İdadisi’nde [lisesinde] birçok talebemin akranı addedilecek bir yaşta iken geçen muallimlik [öğretmenlik] senelerimin, bana kazandırdığı dostlar vardı ki ya tahsillerini ikmal için, yahut başka bir sebeple İstanbul’a geldikçe beni ararlardı...” (2014, s. 573).

“... Bu tecrübelerin yanlış olacağına kanaat etmekte pek gecikmedi, öyle ki pek az bir zaman içinde dünyanın en iyi dostları olduk ve son devre-i hayatına [yaşamının son dönemlerine] kadar hep öyle devam ettik...” (2014, s. 576).

“... Bir gün geldi ki o zümreyi teşkil eden anasır anlaşmadan, dinleşmeden, yalnız birbirlerine pek yakın fikir ve vicdan bağları ile merbut [bağlı] dostlar

oluvacaklarına ve daima öyle kalacaklarına pişin [önceden] bir emniyetle birleşivermiş oldular...” (2014, s. 578).

“... Nihayet, artık birbirini mutlaka sevmeleri, hayatın herkesi ayırdığı bir devirde birbirine sokulup ısınmaları lazım gelen iki dost sıfatı ile...” (2014, s. 587).

“... Artık, kim bilir hayatın hangi dönemeç yerinde birbirimizi görmek fırsatı düşeceğini düşünerek ayrılırken, Tevfik Nevzat, Halit Ziya, senelerce beraber yaşadık; senelerce birbirimizin dertlerine ve sevinçlerine ortak olduk, birbirimize en hususi, en şahsi hislerimizi döktük, fakat...” (2014, s. 589).

“... Mektep refiklerine karşı vefakâr himayesini esirgemeyen ve mabeynin iffet ve haysiyet dairesinde kalmış [namuslu ve onurlu] mümtaz erkânından [seçkinlerinden] sayılan Arif Bey dostu Ahmet İhsan’ı vikâye ve himaye ederdi [korur ve kollardı]...” (2014, s. 624).

“... Buna hemen müteakiben Cenap Şehabettin’in iştiraki de inzimam edince [katılımı da eklenince] adeta beğenilen, sevilen, beraber bulunmaktan vicdani bir saadet duyulan dostlarla bir tenezzüh seyranına [eğlence gezisine] çıkıyormuşçasına ruhuma kanatlar takılmış zannettim...” (2014, s. 624, 625).

“... Hepimizle dost olan bu şair her şeyden ziyade bütün manasıyla iyi bir adam idi...” (2014, s. 644).

“... Hıfzı Bey pek aleni [açık] itiraf etmezdi amma her haliyle, hatta bazen matbaaya geldikçe ihtiyat dairesinde sarf edilmekle beraber mütemayil olduğu saklanamayan hissiyatıyla bizlere bir dosttu...” (2014, s. 664).

“... O, bu sıralarda babasının evinde ikamet ederdi ve burada haftanın muayyen [belirli] gecelerinde üç beş, hatta bazen beş on dost toplanırlardı...” (2014, s. 674).

“... Yazıcılık âleminde yeni zümrenin karşısında iken kalbi ve fikri dostlukta onun yanı başında idi...” (2014, s. 714-715).

“... Tevfik Fikret dostlarının muvaffakiyetlerine [başarılarına] zemin ihzarını [hazırlamayı] kendisine öyle bir zevk etmişti ki Hüseyin Cahit’in romanı için bu kıraat işini adeta mükellef [enikonu] bir rasimeye çevirdi...” (2014, s. 720).

“... Lakin içtimanın en ziyade sevinç gösteren, her parçayı en samimi hissiyatın hamleleriyle alkışlayan Tevfik Fikret’i, bu Hüseyin Cahit’in değil sanki kendisinin bir muzafferiyeti [zaferi] idi. O daima böyle idi, onu daima dostlarının yazılarına karşı adeta kendisini kaybeder görürdüm...” (2014, s. 721-722).

“... Her ikisi de bana pek dostane muamelede bulunurlardı [dostça davranırlardı] ve hiçbir zaman o cazibenin tesirinden kurtularak onları muhatap tutabilecek rivayetlere [onlarla ilgili söylentilere] inanmak istemedim...” (2014, s. 754).

“... Belki kendisine yaşça akran olan dostlarına, mesela pek seviştiği Hüseyin Cahit’e karşı o kadar saklanmaz, gizlenmezdi...” (2014, s. 784).

“... Günden güne artan asabiyeti [sinirliliği] bazen füturlara [bezginliklere], bazen tehevürlere [kırgınlıklara] sebep olarak onu yakından görüp tetkik eden dostlar için adeta endişeyi tevlit edecek bir mahiyet alıyordu [endişelendiriyordu]. Bu dostlarda biri de bendim...” (2014, s. 789).

“... Dostlarının eserleri için bayram eden bu adam, kendi yazdıkları için adeta matem tutardı. Onu iyi tanımayan bunu bir riyaya [ikiyüzlülüğe], bir sahte tevazua [alçakgönüllülüğe] hamledebilirdi [bağlayabilirdi]; fakat biz emindik ki o vicdanının tam bir saffetıyla dostlarının hayranı ve eserini daima hayalinin dununda [aşığısında] bulan bir sanatkâr hoşnutsuzluğu ile kendi kendisinin insaftan mahrum [insafsız] bir muhalifiydi...” (2014, s. 791).

“... Nihayet müşfik [şefkatli] bir dostluk demek olan bu işfali [aldatmayı] mazur [zararsız], hatta makbul bulurdum...” (2014, s. 794).

“... Bizlere gösterdiği muhabbetle ispat etmişti ki Edebiyat-ı Cedide’nin düşmanlarından ziyade dostları ve bu dostların elbette düşmanlardan çok daha ziyade kıymetleri vardır...” (2014, s. 797).

“... Bugün ekseriyet üzere bir daha avdet etmek imkânı olmaksızın ortadan silinmiş olan dost simalar için derin bir acı duyuyorum ve hemen bir kabristan ziyaretinden kalan hazin intiba [üzüntü] ile buralardan çıkmakta acele ediyorum...” (2014, s. 808).

“... Fikret’in hiddete, hücumu, tenkit ve muahazeye [eleştiri ve kınamaya] meyyal mizacından [yatkinliğinden] şikâyet eder, muhibbane [dostça] olmaktan hali [geri] kalmayan bir lisanla bunlardan tazallüm ederdi [yakınırdı]...” (2014, s. 811).

“... Böyle şehrin birbirine uzak iki tarafına ayrılmış olmakla beraber bu dört dost- aralarına arızan [geçici olarak] girip karışan başka dostlarla beraber- hemen daima, hususıyla [özellikle] yazın boş günleri buluşmak vesileleri icat ederdik...” (2014, s. 821-822).

“... Reşit Safvet uzun süren arkadaşlık ve dostluk yıllarında beni şaşırtmaktan hiçbir vakit hali [geri] kalmamıştır...” (2014, s. 831).

“... Sonra Büyükada benim için ne kadar sevilmiş bir yer idiyse o kadar sevilen dostlarla da doluydu...” (2014, s. 842).

“... Bütün bu dostlarla ara sıra buluşmak, hele Salah Cimcoz’un arabasıyla dolaşmak beni öyle oyalayan, uyuşturan şeylerdi ki bunların her birinden kalan hatıralar en tatlı izler açarak uzun senelerden sonra hâlâ ruhumda yaşıyor...” (2014, s. 843).

“... Herkesten çekinen, hemen hiçbir yerde görünmeyerek uzletinin [yalnızlığının] içinde kapanan bu adamın bir dostu vardı: Oğlum Vedat...” (2014, s. 845).

“... Büyükada’yı terk etmiş olmak acısını bana ancak Yeşilköy unutturabilirdi ve orada kalan dostların uzaklığına da ancak burada bulunanlarla katlanılabilirdi...” (2014, s. 862).

“... Onlar uzun bir refakat [arkadaşlık] neticesiyle birbirine ne kadar mümkünse o kadar alışmışlar ve birbirini ne kadar takdir etmek mümkünse o kadar beğenmişlerdi. Bu, dost olmak için pek kâfidir [yeterlidir]...” (2014, s. 884).

“... Nazır [bakan] sıfatıyla resmen tebrik fakat bir dost samimiyetiyle teşci ve irşat etti [gayretlendirdi ve aydınlattı]...” (2014, s. 931).

Affetmek

Bir arada yaşayabilmeyi başarabilmek ve hayatın ne kadar kısa olduğunun farkında olarak yapılan hataların görülebilmesinden sonra o hatayı affederek erdem kazanmanın önemi incelenen eserde şu şekilde verilmiştir:

“... Hayatta pek çok şeyleri affetmek felsefesiyle me’luf [yetişmiş] olan ben...” (2014, s. 81).

“... Bu maraz hadisesi, refiklerimin affedeceklerine hatta benimle beraber itiraf eyleyeceklerine kanaatle [inanarak] söyleyeceğim, ziynet [süs] ve sanat iptilası [düşkünüğü] idi...” (2014, s. 706).

Öz Güven Sahibi Olmak

Kişilik gelişiminin ilk basmağı olan kendine güven duygusu, bebeklik dönemiyle başlayıp ölüme kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. İlk bebeklik döneminde

sergilenen ebeveyn davranışları, çocuğun ileriki yaşantısını etkileyebilecek gelişmelerin temellerinin atılması anlamına gelmektedir.

Yazar, yaptıklarını idrak ederken kendinde gururdan ziyade öz güven duygusunun olduğunu ifade etmektedir. Zaman içerisinde kendine daha çok itimat ettiğini belirten yazarın özgüven konusuna yaklaşımı şu şekildedir:

“... Kavala’dan sonra katır üstünde meçhul diyarlar keşfine çıkmış bir kahraman gururu ile daima kafilenin önüne düşen, daha doğrusu, altında söz dinlemeyen mahlukun keyfine kendi iradesini de uydurmaktan başka çare bulamayarak ikide bir de arkadan yetişenlerin müdahalesiyle geri çevrilen kendimi görüyorum...” (2014, s. 83).

“... Bende galiba günden güne kuvvet bulan bir emniyet [güven], her takdire mazhar oldukça [beğenme ile karşılaştıkça] artan bir nefse itimat [özgüven] hasıl oluyordu [oluşuyordu]...” (2014, s. 151).

“... Galiba bu gurur kelimesini kullanırken nefsim [kendime] iftira ediyorum. Bu bir gurur hissinden ziyade nefse bir itimat [özgüven] mahiyetinde idi...” (2014, s. 190).

“... Kendi görüşüne ve bilişine fazla bir itimat [güven] ve dükkânında musahhih [düzeltmen] sıfatıyla çalışan ihtiyar Ermeni kâtibin mütalaa ve muhakemesine [görüş ve yaklaşımına] müfrit [aşırı] bir emniyet göstererek...” (2014, s. 270).

“... Ahmet Mithat Efendi’nin hikâyelerinde garp edebiyatının roman nevine has olan [türüne özgü] tarz ve üslup yoktu. *Sefile* de bunlar var mıydı? Bunu söyleyecek kadar daiyeperver [iddialı] değilim, fakat sahte bir mahviyete tebaiyet ederek [tevazu ile] bunun lisan, tahkiye [anlatım] ve mişvar [konu] itibarıyla bugünün romancılığına bir mukaddime [başlangıç] teşkil edecek mahiyette olduğunu da inkâr etmeyeceğim...” (2014, s. 307).

“... Artık daha cesur idim. İlk tecrübeye maruz kaldığım hücumlarla adalatımda [kaslarımda] darbelere alışkın bir mukavemet peyda olmuş [dayanıklılık oluşmuş] gibiydi...” (2014, s. 324).

“... __ Benden istediğiniz tercüme...”

__ Nasıl? Tercüme mi? . Bitti mi, birkaç gün içinde? .

Hepsinin çehresinde okunan mana bir genç çocuğun nefsine [kendine] pek fazla itimadından mütevellit [güveninden doğan] müfrit [aşırı] bir iddiasına karşı hayret belki biraz da istihza [küçümseme] manası idi...” (2014, s. 349).

“... Bütün hayat-ı edebiyemde [yazın hayatımda] beni en derin damarlarımda itminan [özgüven] ihtizazları [titreşimleri] ile titreten bir bu oldu, bir de senelerden sonra Tevfik Fikret’in bir heyecanı ki bunu sırasında anlatacağım...” (2014, s. 407).

“... Bunları yazdıkça onda kendi nefsinden emin olmaya başlayan bir sanatkârın itminanı [rahatlamış hali] görülmeye başladı. Bunda da tamamen hakkı vardı...” (2014, s. 791).

“... Pek mütevazı [alçak gönüllü], hatta pek mahcup, pek muhteriz [çekingen] görünürdü; fakat bu evsafın [özelliklerin] altında daha ziyade kendi kendinden emin olan, nefsine pek ziyade itimat eden [kendine çok güvenen] ve bunda inkâr edilemeyecek bir hak bulunan bir adamın vakarı [ağırbaşlılığı] saklıydı...” (2014, s. 835).

Kararlı Olmak

Karşısına çıkan zorluklar karşısında yılmadan hedefine ulaşabilmeyi, bu hususta en küçük bir geri dönme fikrine kapı aralamadan hedefe odaklanarak ilerleyebilmeyi amaç edinmek gerektiği incelenen eserde şu şekilde geçmektedir:

“... Saraçhaneden kalkar, o uzun yollardan geçer, ne kardan ne yağmurdan yılmayarak – o zaman araba pek nadir bulunan ziynetlerdendi- yürümekten yorulmayarak Gedikpaşa’ ya kadar giderdi. Asıl yılmayan, yorulmayan, ertesi sabah erkenden Fatih yokuşundan tırmanacağını düşünmeyen bendim...” (2014, s. 90, 91).

“... Etrafımda her şeyin bana telkin ettiği [aşılacağı] bir zaruret [zorunluluk] vardı: Biran evvel bir meslek sahibi olmak ve hayatı kazanmak...” (2014, s. 201).

“... Sonra; asla itidalinden [ılımlığından] bir nebze kaybetmeyen, fakat en evvel söylenmiş fikri ne ise en sonra yine ona sadık kalan, muhatabının [karşısındakinin] en galeyana [taşkınlık] ile dolu hücumlarına en güzel bir istihza tebessümüyle [alaycı gülümsemesiyle] mukabele eden Hakkı Efendi...” (2014, s. 217).

“... Ben mesut idim, artık kendi mevcudiyetime [varlığımda] mutasarrıf [hak sahibi] olmuştum, bir uzun zaman geçmeden bir üçüncü vaka istiklaliyetimi tahkim

etti [güçlendirdi]: ‘Hizmet’ ceridesini tesis ettik [gazetesini kurduk]...” (2014, s. 292).

“... __ Bilirsin ki bu bence mümkün değildir. Benim burada bir hayatım var, yalnız kendi emeğimle kazanılan müstakil bir hayat. Ve ben bundan memnunum, bunu terk edip başkalarının mahkûmu olacak bir hayata giremem...” (2014, s. 374).

“... Hiçbir müşkülden fütür getirmeyen bir tab’ı [zorluktan bıkmayan bir huyu], eline geçen parayı semihane [cömertçe] sarf eden bir cenabı [yüceliği], daima gülen ve güldüren bir neşesi vardı...” (2014, s. 401).

“... Edebiyat-ı Cedide zümresi ufak tefek hatalarını bilmekle beraber, yaptıkları işin daha yüksek olduğuna inanarak, mesela bir kelime yanlışlığından, bir terkip sakatından [tamlama kusurundan], bir ifade bozukluğundan sıkılıp utanmaya ve bir köşeye çekilip sinmeye lüzum görmezlerdi...” (2014, s. 659).

Merak Etmek

Hayatın içinde öğrenmeye dair ne varsa keşfetmek için ihtiyaç duyulan bir duygu olan merak duygusu, bireylere ufuk açan bir duygudur. Yazar, birçok alanın kendinde merak duygusu uyandırdığını şu şekilde aktarmaktadır:

“...Gedikpaşa Tiyatrosu sade bende değil, herkeste bir tiyatro merakı uyandırmıştı...” (2014, s. 92).

“... Nihayet Alexandre Dumas’da tevakkuf ettim [durdum]. Onun meftunu [tutkunu] idim ve onun tarihi hikâyelerinden aşılana bir zevk iledir ki tarihe merak ettim...” (2014, s. 187).

“... Bu sırada bende hasıl olan musiki [müzik] merakı beni daha ziyade operalarla operetlere sevk ederdi; muhakkak haftada üç beş geceyi buralarda geçirmek için Yokuş Başından rıhtıma kadar yürüyordum...” (2014, s. 209).

“... Beni hâlâ cezbetmekten hali kalmayan [çeken] fenni [bilimsel] kitaplardan ikisini o kadar merak ile okumuştum ki belki sonra bunlara dair birer risale [kitapçık] yazmak ümidiyle icmal bile etmişim [toplamışım bile]...” (2014, s. 266).

“... Oradan sonra bana gelirsin, pek merak ettim, sebebini bana anlattırısın, diyordu...” (2014, s. 289).

“... Tekrar uyumak niyetiyle öte tarafıma döndüm, fakat bir dakika sonra merakıma tahammül edemeyerek [dayanamayarak] fırladım...” (2014, s. 290).

“... Bunlar kısmen bana arız olan [benim rastladığım] muvakkat [geçici] merakların, kısmen de mündericatin tenevvüü [içerikte zenginlik] ihtiyacının mahsulü idiler...” (2014, s. 303, 304).

“... Biraz daha ülfet [ahbaplık] hasıl olup da benim okumak ve yazmak merakında olduğuma vâkıf olunca bu kalp temayülünü [yakınlaşmasını] adeta samimi bir merbutiyet [bağlılık] derecesine çıkardı...” (2014, s. 453).

“... Fakat ilk satırlardan itibaren derin bir hayrete ve daha derin bir tecessüse [meraka] kapıldım. Bu dolaşık yazının arasında daha dolaşık fakat garip yenilikleriyle cazip bir Türkçe gördüm; adeta benim tercüme tecrübelerimin Türkçesine benzeyen bir lisan...” (2014, s. 480).

“... Bunu herkesin bana hayretle, bu yirmi beş yaşında gencin kim olabileceğine karar veremeyen bir merak ile bakışında okuyordum...” (2014, s. 501).

“... Bir nevi merak, İzmir gencinin ne çeşit bir vücut olabileceğinden mütevellit [doğan] bir tecessüs [merak] hissi...” (2014, s. 510).

“... Ne bizim ne garbın geçmiş asırları ile meşgul olmayan Mehmet Rauf Türkçe ve Fransızca roman okumak merakını tiyatro merakına ilave etmekte gecikmedi...” (2014, s. 541).

“... Büyük bir merak ile bana birinci defa olarak Türk edebiyatındaki küçük hikâye tarzının en güzel numunelerini [örneklerini] veren bu genç hakkında tafsilat [ayrıntı] istedim...” (2014, s. 568).

“... Bunun çaresi?.. Merak, vukuf [bilgi] ve himmet sahibi [çalışkan] biri çıkarsa da, diyorum, bizde şimdiye kadar belli başlı romanları tercüme edilmişse –yanlarına ufak birer şerh [açıklama] koyarak- bir umumi fehriş [genel liste] yapsa...” (2014, s. 604).

“... __ Acaba nedir? Suali kalbinizi tırmalayan bir eza [eziyet] olurdu...” (2014, s. 610).

“... Ondan evvel ve sonra beni takip eden bu merakın sevkiyle Sanskrit Edebiyatından bahsederken bizzarure [mecburen] Hint felsefesinden ve bu felsefeden bahsederken vahdet-i vücut telakkiyatına temas edecek bahislerden uzak kalmamazdı...” (2014, s. 619).

“... Sonra içimde diğeri bir merak vardı: Mademki şehir ateş ve kan içinde idi, bunların asıl merkezinde, idarede neler olmuştu? Kimler kurtulmuş, kimler kurban gitmişti?...” (2014, s. 689).

“... Bu hikâyeyi ‘Servet-i Fünun’ için yazmıştı, hep merakla görmek istiyorduk: Onun küçük muvaffakiyetlerinden sonra, büyük hikâyede ne yapmış olmasını merak etmek pek tabiiydi...” (2014, s. 719).

“... Mehmet Rauf da orada idi. O mecmuaya ilk hikâyelerini verdikten sonra şimdi yakında boş kalacak olan tefrika sayfasını işgal edecek olan bu romana merakla muntazardı [bekliyordu] ve bu merakı, her vakit olduğu gibi onu kıpırdanmaya, oradan oraya yer değiştirmeye sevk ediyordu...” (2014, s. 721).

“... Babıali yokuşunu kitapçı, işkembeci, sobacı dükkânlarından, civar kahvelerden, dairelerden çıkmış mütecessis [meraklı] başlar doldururdu...” (2014, s. 767).

“... Beyoğlu’nda bir fesin ve onun altında bir tanınmış Türk simasının mevcudiyeti derhal tecessüsü davet ederdi [merak uyandırır] ve o zaman tecessüs kelimesi türlü tehlikeleri muhtevi idi [barındırır]...” (2014, s. 773).

“... Fransızca ve Türkçe edebiyat muallimliğiyle başlayan tedaris [ders verme] hayatımın ve öteden beri merakımı tahrik eden [uyandıran] edebiyat tarihi zemininde tevaggullerimin [uğraşmalarımın] tabii bir zeyli makamında [eklentisi gibi] telakki ettim [kabul ettim]...” (2014, s. 892).

Üşengeç Olmamak

Yapılacak işler ne kadar çok olursa olsun ertelemeyen yapılması gerektiğini yazar, şu sözleriyle ifade etmektedir:

“... Bu kitaplar bende yığın teşkil etmişti, dedim; fakat perişan manzarasına en müsamahakar gözlerin bile tahammül edemeyeceği bir yığın... Şeklen zevki taltif edemeyen şeylere karşı isyan ederdim, hâlâ da öyle... Bunları teclit ettirmeye [ciltletmeye] karar verdim. Saklandıkları yerden çıkardım, birer birer ayırdım, sıraladım, dağınık olanları ipliklerle bağlıyordum...” (2014, s. 93).

Düzenli Olmak

Düzenli; düzeni olan, yerli yerinde, kararlı, tertipli, muntazam (TDK, 2011, s. 747) anlamlarında kullanılan kavram, her işin aksamadan yapılması için gereksinim duyulan

ve kazandırılması gereken bir özellik olduğu, yazarın incelenen eserinde şu şekilde verilmektedir:

“... Bu kitaplar bende yığın teşkil etmişti, dedim; fakat perişan manzarasına en müsamahakar gözlerin bile tahammül edemeyeceği bir yığın... Şeklen zevki taltif edemeyen şeylere karşı isyan ederdim, hâlâ da öyle... Bunları teclit ettirmeye [ciltletmeye] karar verdim. Saklandıkları yerden çıkardım, birer birer ayırdım, sıraladım, dağınık olanları ipliklerle bağlıyordum...” (2014, s. 93).

Sanata Önem Vermek

Opera, musiki, tiyatro, şiir, edebiyat gibi sanatın her türüsüne ilgi duyan yazar, edebiyat alanına hayranlığını anlatırken kendi yazmış olduğu yazıyı, büyük bir yorgunluk sonrası bir bardak buzlu şerbet içmenin verdiği ferahlığa benzetmektedir. Yazarın bu ifadelerinden edebiyatla uğraşmanın verdiği lezzeti yudumlamanın kişiyi iyi hissettirdiği anlaşılmaktadır. Yazarın sanata dair tespit edilen düşünceleri şunlardır:

“... İşte bende edebiyata meftuniyet [tutkunluk] tevlit eden [doğuran] amillerden [etkenlerden] en müessiri [etkilisi] olan Gedikpaşa Tiyatrosunu işaret ettim...” (2014, s. 95).

“... Yusuf Bey, henüz yirmi yaşlarında iken naat ve münacaat ile başlayan ve huruf-u hecanın sırasıyla her birinden kafiyedar [uyaklı] gazeller silsilesiyle [zinciriyle] devam eden bir küçük divan bile vücuda getirmiş ve tabettirmişti [bastırmıştı]...” (2014, s. 145).

“... Rıhtımda mutlaka bir İtalyan operası yahut bir Fransız operette kumpanyası, vakit vakit her iki lisanda [dilde] facia [dram] ve mudhike [komedi] trupları [oyuncu toplulukları] bulunurdu ve biz üç beş dost bunların müptela müdavimleri [bağımlı takipçileri] idik...” (2014, s. 208, 209).

“... Bu beş sene içinde gördüğüm piyesleri, dinlediğim opera ve operette’leri tadad etmek [saymak] mümkün değildir; hele bu sonunculardan bütün İtalyan ve Fransız –repertoire-i- bana meşkuf oldu [tarafımdan keşfedildi]...” (2014, s. 209).

“... Hakkı Efendi’nin sesi pek güzel olduğu gibi musikiye de intisabı [ilgisi] vardı ve haftada birkaç kere bu odalardan birinde İzmir’in meşhur hanenesi [şarkıcısı] Salamon’dan ders alırdı...” (2014, s. 210).

“... Ta ta kaç sene evvel beni gülünç yapan hadiselerden sonra zihnimi işgal etmekten hali [geri] kalmayan bir emel vardı: Mutlaka dans öğrenmek...” (2014, s. 210).

“... Beni o zaman en ziyade müncezip eden [çeken] şeylerden biri nazma [şiire] olan iptilasıydı [düşkünlüğüydü]...” (2014, s. 220).

“... Bilhassa tiyatrolar, o kadar sevdiğim, İzmir’de hep kendi kendime İstanbul’a bir kere gidince kana kana gidip görmek vadinde bulunduğum tiyatrolar...” (2014, s. 255).

“... Gazelin bir beyti daha doğmuş oldu. Onu okudu. Hep beğendik. O güldü, hakikaten bu o tarzın güzel bir beyti idi ki beğenmekte ben de samimi idim...” (2014, s. 258).

“... Gidip o matbaayı ve bu zatı ziyaret etmekte ne kadar isabet etmişim. Galata’nın eski bir taş hanında hiçlerden mükerrep [oluşmuş] –fakat güzel- bir sanat yuvası yapmıştı...” (2014, s. 265).

“... Mübalağa etmeksizin denilebilir ki bu küçük idarehane İzmir’in bir nevi irfan [ilim], edep [edebiyat] ve –o zaman büyük bir cüret [yüreklilik]- siyaset mahfeli [ortamı] olmuştu...” (2014, s. 300).

“... Bana her zahmeti müt’ib [yorucu] bir yolculuktan sonra buzlu bir bardak şerbet inşirahıyla [ferahlığıyla] unutturan bir yazım vardı ki bu hiç kimse için değil yalnız kendi nefsim, kendi itminanım [hoşnutluğum], kendi saadetim için yazılırdı... Bitirdikten sonra kendi kendisine bir ziyafet keşide etmiş [çekmiş] bir insan memnuniyetiyle yatağıma girer; mesut ve müsterih [rahat] uyurdum...” (2014, s. 305, 306).

“... İzmir’de bütün yaz mevsimini işgal eden bir tiyatro hayatı vardı; şehrin az çok müsait olan iki sahnesinde ya bir Fransız veya Rum operet kumpanyası yahut –daha sık olarak- bir İtalyan opera heyeti oyunlar verirdi...” (2014, s. 336).

“... Yalnız bir şeyde bu ‘biraz’ kaydı hafif gelirdi: Musiki. Onun şark musikisi hakkında cidden şayan-ı hayret vukufu [şaşırtıcı bilgisi] ve musannaf [düzenlenmiş] asar-ı kudemadan [eski eserlerden] zengin bir mecmua-i mahfuzatı [hafıza kaydı] vardı...” (2014, s. 342).

“... Bazen tahayyülümün fevkinde [hayallerimin üzerinde] müşahedeler [gözlemler] oluyordu: Bu daha ziyade tiyatrolarda vakiydi [gerçekleşiyordu]...” (2014, s. 420).

“... Yalnız pekiyi tahattur ediyorum [hatırlıyorum] ki üçer dörder kişilik zümrelerle [gruplarla] masaların etrafını arası sökülmecek bir izdiham ile dolduran bu musiki meraklıları kalabalığı kesif [yoğun] bir tütün dumanı altında yavaş sesle konuşarak bekleyordu...” (2014, s. 524, 525).

“... O bir denizci olmak için değil bir edebiyatçı olmak için titriyordu. . . .” (2014, s. 538).

“... Bu tarihlerde İstanbul’un mesut bir mazhariyeti [kazanımı]vardı: Tiyatro... Abdülaziz zamanında başlayan sahne hayatı bir anane [gelenek] halini almış ve Haliç’in iki taraf şehri halkına bir sanat gıdası ehemmiyetini kesbetmişti [önemini kazanmıştı]... Fransa’dan, daha ziyade İtalya’dan muhtelif kumpanyalar gelir ve nöbet nöbet şehrin temaşa ve ekseriyet üzere opera ve operetlerle musiki zevklerini tenmiye ederlerdi [arttırırlardı]...” (2014, s. 563).

“... Bu suretle İzmir’de başlayan temaşa zevkimi gittikçe terbiye eden, hele musiki iptilama [düşkünlüğüme] gündün güne mütezayit [artan] bir şiddet veren vesailenail olmuş [fırsatlara ulaşmış] bulundum...” (2014, s. 564).

“... Bu ciddi iştigallerinin [uğraşalarının] arasında Quartier Latin’de fikir ve sanat havasını ciğerlerinin olanca kuvvetiyle teneffüs ettiğine vâkıftım...” (2014, s. 579).

“... O pembe kaplı risale destesini bir hamlede okudum ve bilhassa Cenab’ın manzumelerini [şiiirlerini] mükerreren [tekrar tekrar] okudum. Bunlar beni mest etmekle kalmadı derin bir hayrete attı...” (2014, s. 579).

“... Bunun yanında, belki daha derine onun sanata, şiire, fikir ve hayale öyle bir iptilası [düşkünlüğü] vardı ki...” (2014, s. 631).

“... Hatta bunların arasında bir sanat karabeti [yakınlığı] bile yoktu, fakat buna mukabil [karşın] sanatta zevk ittifakı [birliği] vardı...” (2014, s. 632).

“... Kalemlerini bir daha ele alınamayacak gibi kırıp bir tarafa atmaktan onları vikâye eden [koruyan] bir mukavemet sermayesi vardı ki ancak sanata çılgınca aşklarının kaynağından geliyordu...” (2014, s. 649).

“... Bu muhterem üstat Acem ve Arap edebiyatının mütebahhir bir müntesibi [derin bilgini], her manasıyla şarkın sadık bir üftadesi [bağlısı] olmakla beraber

öyle zarafetle, zevk-i nefasetle [güzellik zevkiyle] yoğurulmuş bir fitrat sahibi idi ki ta ilk tecelliyatından [ortaya çıkışından] başlayarak yeni edebi hareketin meclubu [tutkunu] olmuştu...” (2014, s. 665).

“... Zevk... Münhasıran [özellikle] sanattan alınan zevkte müttetikler [aynı fikirdeydiler], aynı şeyleri beğenirler, aynı şeylerden uzak kalırlardı. Birleşmek için bu kâfi idi...” (2014, s. 677).

“... Mektepte pek haşarı, pek yaramaz, fakat herkesten ziyade zeki ve muvaffak bir çocukken, bir yandan sanata, bir yandan vücut mümareselerine inhimaki [becerilerine düşkünlüğü]...” (2014, s. 680).

“... Şehirden uzaklaşmak ihtiyacıyla İstanbul evini bırakarak Hisar yalısında kendine göre ufak tefek şeylerle süslediği, hiçlerden mürekkep [oluşan] bir sanat ve zevk yuvası yaptığı köşeciğe çekildi...” (2014, s. 681).

“... Küskünlüklerinin arasından fişkıran şetaretleri [neşeleri] vardı, sık sık elini uzatır, hayatı siyah bir perde gibi yırtar ve onun arkasından şiirin, sanatın gözleri kamaştırır, leziz bir şarap gibi hissiyatı uyuşturan ufuklarını açardı...” (2014, s. 681, 682).

“... Bu esasın ilk büyük kısmından tabiatıyla vazgeçilince ortada ancak sanat ve aşk hülyaları kalıyordu...” (2014, s. 700).

“... Ara sıra küçük zarfına sığmakta zorluk çekiyor zannedilen heyecanını odanın içinde dolaşarak gezdirmeye mecbur olan Mehmet Rauf elbette dinleyicilerin en ziyade sanat dekâyikine [dakikalarına] vâkıf olanlarından ve zevkini tatmin edecek yerler geldikçe kendisini zapt edemeyerek takdir sayhalarıyla [haykırılarıyla] kıraati [okumayı] kesenlerden biri idi...” (2014, s. 721).

“... Burada muhtelif oyunlar arasında bilhassa bizi cezbeden, o zaman yeni çıkmış bir rakstı [danstı]: ‘La Danse Serpentine’ [Fr. Yılan Dansı]. Bugün zannederim, tamamıyla metruk olan [unutulmuş], belki yeni nesillerce tanınmayan bu raks bizi hayran etti...” (2014, s. 724).

“... Eğer bütün o zahmetleri, külfetleri incinmiş izzet-i nefis [onur] hislerini unutturacak şu iki saatlik sanat zevki sizi memnun bırakabilmişse gene bahtiyardınız...” (2014, s. 738).

“... Sade oyalamakla kalmadı, artık bir daha sarsılmayacak bir imanla inandım ki hayatta insana ihanet etmeyen ve her şeyin fevkinde [üstünde] bir tesliyet [teselli] ve itila [ferahlık] veren tek bir nimet vardır: Musiki!..” (2014, s. 769).

“... Şehremini [Belediye Başkanı] Rıdvan Paşa'nın oğlu Reşat Bey ki tiyatronun adeta cinnete yakın bir iptila ile meftunu [çılğınca tutkunu] idi...” (2014, s. 771).

“... Fakat belki benden daha ziyade bir müdavemetle [takiple] ve daima nefais taharrisiyle [güzellikleri araştırmakla] meşgul olan zevk-i sanatla [sanat zevkiyle] orada Kadri Raşit Paşa görülürdü...” (2014, s. 773).

“... Mehmet Rauf'un bu ülfet-i musikiyesi [müzik sevgisi] bir netice vermekte gecikmedi ve bir gün pek tuhaf bir şekilde görüldü ki o garp musikisiyle sade bir istinas peyda etmemiş [alışkanlık kazanmamış], belki bir musiki müptelası olmuştur...” (2014, s. 777).

“... İşte bu cevap geldikten sonradır ki Mehmet Rauf'un garp musikisine karşı başlayan meftuniyeti bir filiyet iktisap etmiş [eylem kazanmış] oldu. ” (2014, s. 780).

“... Hayretler içinde beni bir ikinci hayret kaplıyordu: Mehmet Rauf'un hali. O körükleri işitirken öyle bir vecd ve istiğrak [kendinden geçme] içindeydi ki kendi mevcudiyetiyle [varlığıyla] beraber bütün dünyayı unutmuş görünüyordu...” (2014, s. 783).

“... Sanat iptilası [tutkunluğu] ile yapılmış öyle tasvir ağırlıkları var ki...” (2014, s. 806).

“... Bu gencin pek temiz bir Türkçe'si, pek iyi bir Fransızca'sı, hele bütün emellerini toplayan derin bir edebiyat aşkı vardı...” (2014, s. 836).

“... Burada türlü türlü, çeşit çeşit eğlencelerinin arasında başlıca musiki merakı vardı ve bu merak piyano, gitar, mandolin, daha bilinemez nelerle, fakat asıl bir gramofonla temsil olunurdu [kendini gösterirdi]...” (2014, s. 844).

“... Bir fırsat daha vermiş oluyordu, musiki iptilamı [düşkünlüğümü] doyuracak bir şeyi de beraber getirmişti: Piyanola...” (2014, s. 854).

“... Celal Esat pek genç yaşından beri me'luf [alışkın] olduğu güzel sanatlar inhimaki [düşkünlüğü] ile Büyükkada'da Madenyolu' na bakan sırtta bir köşk yaptırmıştı...” (2014, s. 881).

“... Edebiyata, sanata, hayatta ne kadar güzel, iyi ve yüksek şeyler varsa onların hepsine aşkı; bu aşk onu her şeyden evvel şiire sevk etmişti...” (2014, s. 885-886).

“... Yalnız bir şeye sadık kaldı, yalnız bir noktada sebat etti [durdu]: Şiir. Ve hiç şüphe yok, Türk şiiri onun elinde en yüksek ifadesini buldu...” (2014, s. 887).

“... Öyle bir temaşa [tiyatro] edebiyatı aşkı ile tutuşmuştu ki sahne kabiliyetine bir saha [ortam] bulabilmek ümidine mevkiini [makamını] feda etmeye hazırdı...” (2014, s. 904).

“... Bütün mevcudiyeti sanat duygusu ile yoğurulmuş olan Hamdi Bey yeni bir dünya keşfetmişçesine kendisini zapt edemiyor, kalkıp kalkıp oturuyordu...” (2014, s. 905).

Cesaretli Olmak

Korku; tehlikeli bir durumla karşılaşıldığında kaygı, üzüntü gibi duyguların hissedilmesi anlamına gelmektedir. Bireylerin günlük yaşantılarında yaşadığı pek çok korku bulunmaktadır. Bu korkulara karşı gösterilen tepki önemlidir. Cesaret, korku karşısında takınılan tavırlardandır. Zor bir durum karşısında ya da tehlikeli bir işe girişirken kişinin kendinde hissettiği güven (TDK, 2011, s. 455) cesaret olarak ifade edilmektedir.

İncelenen eserde cesaret konusu şu şekilde tespit edilmiştir:

“... Evvela cesur başlamışken yalnız kalmaktan utanıyorcasına gittikçe sönmeye bir istidat [eğilim] peyda olurdu [ortaya çıkardı]...” (2014, s. 96).

“... Artık delice bir hevesle, birini bırakıp ötekine koşarak, bir oyunca dolu masanın önünde kendisini şaşırmış bir çocuk haliyle tercüme yapmaya başladım. Ve bunlardan, zehi [ne] cesaret! İstanbul’a göndererek neşrettirdim...” (2014, s. 184, 185).

“... Asıl hayrete şayan olan bendeki cüretti [cesaret], öyle bir cüret ki daha ne Fransızca’dan iktidarı ne Türkçe’de gösterilecek bir lisanı olmadan beni İstanbul risalelerine, hatta vilayetin resmi ceridesine yazılar göndermeye sevk etti...” (2014, s. 190).

“... Fakat cesarettime haleb [zarar] vermedi, doğru onun yanına gittim. Mutattan [alışılmıştan] fazla bir resmiyetle elini öptüm ve ihzar edilmiş [hazırlanmış] küçük nutkumu irat ettim [konuşmamı yaptım]...” (2014, s. 202).

“... Muallimin bana musahabe [sohbet] tarzında uzun takrirlerini [ifadelerini] dinlerken bir yandan yine onun tavsiyekerdesi olan [önerdiği] kitapları karıştırdım ve böylelikle, -Zehi [ne] cesaret!- kendimi Türkçede bir Fransız Edebiyat Tarihi yazmak hevesine kaptırdım...” (2014, s. 268).

“... Fakat dünyada her şeyin mebnasını [yapısını] teşkil eden, vukuf [bilgi] ve tecrübeden evvel mantık ve muhakemede sıhhat [düşüncede sağlamlık] olduğundan, amca tarafından verilen bu vazifeyi deruhte etmek [yapmak] cesaretini, nefsim itimadın [bana güvenmenin] zaruri [zorunlu] bir neticesi olarak aldım...” (2014, s. 288).

“... Cesurane sofraya ilerlediğime, elimde boş bir kadeh olarak onu kaldırdığıma, ‘Efendiler! . . .’ diye başladığıma vâkıfım...” (2014, s. 289).

“... Vali bu cesareti nasıl yapabildi? Bir yandan İstanbul’a bir yandan İzmir’in henüz teceddüt efkârıyla istinas peyda ettiği hükmolunamayan [yenilik düşüncelerine açık olmayan] efkâr-ı umumiyesine [kamuoyuna] karşı bu öyle bir teşebbüstü ki ancak sahibinde her türlü mehalike galebe edecek [tehlikeyi yenecek] kadar şedid [kuvvetli] ahrarane [özgürlükçü] bir fikirden doğabilirdi...” (2014, s. 294).

“... Bu o zaman için öyle bir cesaret idi ki buna ancak o kadir olabilirdi [yapabilirdi]...” (2014, s. 389).

“... Fakat hayatta öne atılmak için cüret hamlesi olmasaydı ne vücuda getirilebilirdi?..” (2014, s. 472).

“... Bittabi onunla derhal dost olduk ve onun vasıtası ile öğrendik ki zamanın tazyik [baskı] siyasetine göre cesurane [cesurca] bir serbesti [özgürlük] ile yazan ‘Hizmet’...” (2014, s. 482).

“... İki hafta beklemek istemeyerek o cesareti kendisi buldu ve beni orada görüp göremeyeceğini sordu...” (2014, s. 508).

“... Lakırdı söylemekte o kadar çekingen olan bu çocuk başkalarını buluşturup konuşturmak için pek cesur bir müteşebbis [girişimci] idi...” (2014, s. 509).

“... Hiç fena olmayan bu kumpanya meşhur İtalyan bestekârının ikinci tarzında en güzel operası olan bu eseri baştan başa takdire şayan bir muvaffakiyetle icra ediyordu...” (2014, s. 565, 566).

“... Daha cesur olanlar vardı, bunlar daha gençtiler, bi-perva [çekinmesiz] ve gençliğe mahsus bir atılışla daha yaşlıların etrafını aldılar, ilk harp sırasında yeni mezhebin imanı ile dolu göğüslerini gerdiler...” (2014, s. 627).

“... Sonra birbirinden alınan cesaret numuneleri [örnekleri] tezelzüle uğramak istidadını gösteren [sarsılmaya yatkın] azmine [gayretine] taze bir hayat şarabı sunuyordu...” (2014, s. 649).

“... Hele vazifesinin icrasında adeta mesuliyeti üzerine alabileceğini gösteren cesaretleri oldu...” (2014, s. 664, 665).

“... Bu korumak siyasetinde kaç kere onun omuzlarını çökeltecek ağır yükler altına girdiğine şahit olduk. Kaç kere kendi şahsını tehlikeye koyarak yeni hareketin amillerini [etkenlerini] himaye eden cesaret hamleleriyle bedenini bizlere siper yaptığı görüldü...” (2014, s. 666).

“... Eğer onun teşvik ve fütura [bıkkınlığa] düşmek üzere olan cesaretleri takviye eden takdirleri [destekleri] olmasaydı, belki ileriye yürümekte o derece sebat [sabır] gösteremeyecektik...” (2014, s. 723).

“... Bugün Türklük şehrin her tarafını galeyanyla doldururken, o gün köprüden [Galata Köprüsünden] karşı tarafa geçebilmek için büyük bir cesaret lazımdı...” (2014, s. 737).

“... O mevkide ve şöhrette bulunan bir adamın o zamanda böyle gençleri etrafına toplamak için pek büyük bir cesareti ve tehlikeye karşı derin bir istihkar hissi [hor görme duygusu] olmak lazım gelirdi...” (2014, s. 824-825).

“... - Hiç çekinecek zaman değil. Bu dakika bir cesaret göstermek vazifesini bağırarak bir dakikadır; kırmadan, incitmeden bütün duygularımı söyleyebilirsin...” (2014, s. 827).

“... Aynı zamanda bu muvaffakiyet müjdeleri ayanla mebusana artık daha bariz bir cesaret veriyor...” (2014, s. 924).

Düşünceli Davranmak

Bireyin etrafında olup bitenlere karşı duyarlı olması, yapabilecekleri konusunda kendini harekete geçirmesi gerektiği yazarın anlatımıyla şu şekilde verilmektedir:

“... Bir kazaya kurban gitmiş olmasın da varsın defolsun; diyordu...” (2014, s. 101).

“... Ne zaman beni üzölmüş yahut bir istihzaya [alay etmeye], bir tarize [dokundurmaya] uğramış görse derhal himaye [koruma] yahut bir kelime ile tesliye eden [avutan] o küçük amcaya da o kadar meftunum [bağlıyım]...” (2014, s. 141).

“... Antoine:

— Bilir misiniz, derdi bunlar annemin marifetidir. Ne kadar yerseniz ne kadar beğenirsiniz o kadar sevindirirsiniz...” (2014, s. 175).

“... Zaten dedeme en yakın olan birinin ki hatırasını rencide etmemek [incitmemek] için hakkımdaki hissiyatını en hafif bir tabir olmak üzere tebaüt [uzaklık] diye tavsif edeceğim [tanımlayacağım]...” (2014, s. 201).

“... Nihayet kendime bir iş icat etmiş olmak ve kitaplarımla seyranlarıma para yetiştirmek için babama dedim ki:

—Müsaade ediniz, gelip mağazanızda çalışayım. Bana orada tutulacak defterler, yazılacak mektuplar verin; hatta işe müteallik kurslarınızı yapayım; ta ki sizden belki haddinden fazla para isteyecek olursam bunu hiç olmazsa kısmen de olsa ödemiş olayım...” (2014, s. 209).

“... Ölümün soğuk havasıyla ihata edilmiş [çevrilmiş] gibiydim. Ben sınıfta iken şakirtlerimin [öğrencilerimin] usluluğunda, bankada refiklerimin bana hitap ederken seslerinin birkaç perde inen yavaşlığında, gazete idarehanesinin daima şatır [neşeli] kakhahalarla öten duvarları ben girer girmez siyah tül perde ile örtölüyormuşçasına sükûta [sessizliğe] lüzum görüşünde hep bana matemdide [yasta] olduğuma işaret eden bir ifade vardı...” (2014, s. 367).

“... Onun için mümkün mertebe yalnız kalmamasına dikkat olunurdu ve gündüzden ziyade [çok] geceleri vakit geçirmek için şurada burada uzun uzun kalışlarında ekseriyetle [çoğunlukla] refakatinde [yanında] Kadıhanlızade Hoca Emin Efendi bulunurdu...” (2014, s. 429).

“... __ Muvaffak olabileceğime hiç ihtimal veremiyorum, bir kere görseniz anlarsınız ki bu mühim işi tecrübeden mahrum [tecrübesi olmayan] bir mütercime bırakmak mahzurdan salim olmayabilir [sakıncalı olabilir]...” (2014, s. 440).

“... Fıtratında [huyunda] daima kendisinden ziyade başkalarını düşünen bir haslet [özellik] olduğu için refiklerinin muvaffakiyetiyle [dostlarının başarısıyla] en ziyade sevenen, ne zaman onlardan güzel bir parça gelse onu, önüne geçene bir vecd [kendinden geçmişlik] içinde okuyan bu adam ne zaman gene

etrafındakilerden birine fena bir tarize [saldırıya] tesadüf etse sinir buhranları geçirirdi...” (2014, s. 650).

“... Milli izzet-i nefsimi [onurumu] incitmekten hazer eden [sakınan] bir ihtirazları [çekinmeleri] vardı, ben de bittabi [tabii ki] odacının kurmak üzere sobanın üstünde bıraktığı yün çoraplarını, sahanları boşaldıktan sonra kapının yanında henüz kaldırmaya vakit bulunmamış üzeri yorgana benzeyen kalın siyah örtüyle yarı kapanmış yemek tablasını görmemiş olurdum...” (2014, s. 751).

Çalışmak- Çalışmaya Değer Vermek

Emek ve özveriye dayanarak bir şeyi ortaya çıkarmak için gayret göstermek, çalışkanlık olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 487). Toplumun çalışarak üretmesi toplumdaki huzur açısından oldukça önemli bir konudur. Oysa günümüz toplumunu oluşturan gençlerimize ve ilkokul çağındaki çocuklarımıza baktığımızda çalışarak üretmek isteyen bir anlayış yerine az zaman ve az zahmetle çok kazanmak yaklaşımının daha çok benimsendiğini görmekteyiz. Toplumu ileri seviyeye taşımak ve muasır medeniyetler düzeyine çıkarmak için olması gereken değerlerin başında çalışkanlık gelmektedir (Demirel, 2006, s. 61). Çalışkan insan, başarı kazandıkça kendine olan güvenini artırır. Toplum içinde saygın kazanır ve gittiği her yerde önemsendir. Dolayısıyla bütün bunlar kişiyi mutlu ettiği için hem bedenen hem de ruhen sağlıklı bir birey olur (Urban, 2007, s. 153).

İncelenen eserde çalışmak ve çalışmaya değer vermekle ilgili yazarın hem çalışıp hem de İngilizce dersi aldığı, diğer birçok yerde de boşa vakit geçirmeden çalıştığını, çalışmak istediğini dile getirdiği tespit edilmiştir.

“... Gece misafirlerinin içtimai biraz daha sıklaşmıştı; haftada iki belki üç gece bizde toplanılıyordu ve bir köşede ben boş kaldıkça derslerime çalışarak, onlar talip oldukça gazeteleri okuyarak, arada muhavere kızıştıkça pek anlaşılmayan bu sözleri dinlemekten yorgun, uyuklayarak celselerde hazır bulunuyordum...” (2014, s. 102).

“... Hele Alliance İsrailite’in ekser [çoğunluk] muallimleri Paris merkezinde tahsillerini ikmal ettikten [tamamladıktan] sonra gönderilmiş, mesleklerine aşık, zekâlarının ve milletlerine müfit [yararlı] olmak sevdasının kıvılcımlarıyla gözleri ışıldayan gençlerdi...” (2014, s. 159).

“... Nihayet kendime bir iş icat etmiş olmak ve kitaplarımla seyranlarıma para yetiştirmek için babama dedim ki:

—Müsaade ediniz, gelip mağazanızda çalışayım. Bana orada tutulacak defterler, yazılacak mektuplar verin; hatta işe müteallik kurslarınızı yapayım; ta ki sizden belki haddinden fazla para isteyecek olursam bunu hiç olmazsa kısmen de olsa ödemiş olayım...” (2014, s. 209).

“... Bir yandan lütufkâr [cömert] hocamın Gül mahallesinde nişanlısının evinde bir daire-i mahsusada [özel dairede] tesis ettiği [kurduğu] mesai [çalışma] odasına devam ederek ders alırken bir yandan da arkadaşlarımdan birinin muallimi [hocası] olan Missir’den İngilizceye çalışıyordum...” (2014, s. 210).

“... Bunlar da kitap, gazete, matbaa hayatına ırklarına ait çalışkanlık, beceriklilik kabiliyetlerini getirmemiş olsalardı acaba ne olacaktı? Onların gayret ve faaliyetlerinden doğmuş bir hareket vardı ki ne kadar küçük ne kadar zayıf olsa bile yine bir şeydi...” (2014, s. 257).

“... Altı seneden fazla süren yorgun, fakat sönmek bilmeyen bir gayret ateşinin alevleriyle daima taşkın bir hayat beni mektepten bankaya, bankadan matbaaya, matbaadan tekrar mektebe ve bankaya sürüklüyor... Öğle tatillerinde aç kalmaya mecbur olarak vazifeden geri kalmamak mecburiyeti beni soluya soluya koşuşlarla kamçılıyordu...” (2014, s. 297).

“... O rüsumata, ben bankaya, her ikimiz de sabah derslerini vermek için mektebe gitmeden evvel bu işleri yoluna koymadan idarehaneden ayrılmazdık...” (2014, s. 299).

“... Abdurrahman Efendi de daima mücadeleden yorgun fakat daima muzafferiyet [başarı] kazandıran yorgunluklardan sonra memnun bir adamdı...” (2014, s. 394).

“... İzmir’de bir an boş durmadı. Bir yandan mektepte hikmet [fizik], kimya, tarih-i tabii [biyoloji], cebir, müsellesat [trigonometri], hendese-i resmiye [geometri] okutur, bir yandan bu derslerden riyaziyeye müteallik [matematiğe ait] olanları bizim Archimede diye telkip ettiğimiz [adlandırdığımız] vilayet mühendisine devretmek için riyaziyeye hakikaten şayan-ı hayret [şaşırtıcı] bir istidadı [yeteneği] olan bu zatı ihzar eder [hazırlar], mahkeme riyasetinin ağır vazifesi arasında nasıl bulunduğu taaccüp [hayret] edilen saatlerde bunlara yetiştikten başka gecelerini muhtelif lisanlara, ezcümle Fransızca’dan tercümelere hasrederdi [ayırırdı]...” (2014, s. 395).

“... Burada işten yorulmaz, bilakis başka işlerin yorgunluklarından dinlenirdim...” (2014, s. 439).

“... Zaten o, vazifeşinaslıkta [göreve bağlılıkta], ikdam [sabır] ve gayrette, işine en küçük bir serzenişi bile celbetmeyen intizam-ı hareketinde [hareketlerinin düzeninde] öyle bi-misl [benzersiz] idi...” (2014, s. 447).

“... Kopya makinesinde sureti alınacak şeyleri basarak, mektup zarflarını yapıştırarak, hatta bazen kavaslara yardım etmek için odaları bile süpürerek başlayan bu çocuğun üzerinde günler, aylar ve seneler geçerken seri tahavvüller [hızlı değişiklikler yaparak] ona bir irfan sermayesi bırakmış ve nihayet küçük Dimitro müteaddit [birden çok] lisanları söyleyen ve yazan, bu mühim banka şubesinin en mühim bir muhasebe rüknü [temel direği] olan adam mevkiini [yerini] tutmuştu...” (2014, s. 452).

“... Onu sabahleyin gün doğmadan köyünden inmiş, mağazasına koşmuş, banka saatinde işinin başına gelmiş, öğle tatilinde gene mağazasına seğırtmiş [gitmiş], avdet ederek [dönerek] tatil saatine kadar bir dakika söylemeden, işlemeden boş duramaz, akşam gene mağazasına uğradıktan sonra evine gecesini dolduracak kitaplarla, gazetelerle koşarak ertesi sabah bunları tecdit etmek [yenilemek] suretiyle yeni bir hamule [yük] kaldırmış görünce hep mutlaka bunun altında bir garip alev bulunduğu karar verirdim...” (2014, s. 454).

“... Mütercimlerimizin [çevirmenlerimizin] en sahib-i himmet ve kudreti olan [gayretli ve çalışkanı], hangi saha-i mesaide [çalışma alanında] faaliyetini tecrübe etse orada en müsmir mahsulat [verimli ürünleri] veren Ahmet İhsan bir kütüphane dolduracak kadar tercümelerini elbette pek sadıkane fakat pek serbestane yapmıştı...” (2014, s. 477).

“... Onda daima taşmaya amade [hazır] bir faaliyet ateşi vardı, mektepten kurtulur kurtulmaz şehrin dört köşesine koşar; her taraftan, hususu ile edebiyat ve matbuat âleminin köşesinden bucağından toplanmış havadisi alakadar olanlara dağıtır, nihayet dinlenmek fırsatını gelip bende bulurdu...” (2014, s. 564).

“... Bugün bile tercüme ile iştiğal edenlere bir intihap usulü telkin eden [seçim yöntemini aşıl原因] gene bu, hiç senelerin yükünü duymayan, daima genç, çalışkan adam olmuştur...” (2014, s. 705).

Doğru İletişim Kurmak

Kişiler arası ilişkilerde doğru bir iletişim kurabilmek için karşı tarafın ne söylemeye çalıştığının kavranması ve onun sözlerine muhalefet edecek şekilde karşılık verilmemesi gerekmektedir. Diğer türlü çatışma yaşanması kaçınılmazdır. İncelenen eserde bu ileti şu şekilde tespit edilmiştir:

“... O söylerken hep dinlerler ve hemen hiçbir zaman söylediklerini cerhe [çürütmeye] kalkışamazlardı...” (2014, s. 103)

“... Onunla ikimiz el ele tutuşarak şarktan garba, garptan şarka seyranlarda [gezintilerde] o daima biraz daha şarktan uzaklaşmış olarak çıkardı...” (2014, s. 219).

Teşekkür Etmek

Teşekkür etmeyi bilmek insanların sahip olması gereken bir vasıftır. Yapılanların hoşagittiğinin ifadesi olan teşekkür, saygının da en güzel örneğidir. Bireyin saygın bir karaktere sahip olması ve toplumdaki yansımasının bu şekilde olması onun davranışları ve sözleriyle anlaşılmaktadır. İncelenen eserde tespit edilen bu iletiyle ilgili yazarın yaklaşımları şu şekildedir:

“... Bunlardan öyleleri var ki, onlara temas ederken bana o leziz fakat heyhat [ne yazık!] Uzak saatleri yaşattıkları için sadakat [bağlılık] ve şükran [teşekkür] borçlarını ödemiş olmak itminanını [güvenini] duyarım...” (2014, s. 108).

“... Her halde bugün dedeme teşekkür etmek ve artık...” (2014, s. 202).

“... Teşekkür ettim ve bir göz gezdirdim...” (2014, s. 203).

“...—Nubar Efendi, teşekkür ederim, lakin ben mektepte ders veririm...” (2014, s. 291).

“... Üstadın bu hiç beklenmeyen iltifatına karşı, hususıyla beni ihata eden [kuşatan] muhalefet havası içinde ciğerlerime taze bir hayat nesimi [esintisi] getiren lütfuna mukabil [gönül almasına karşılık], bir teşekkür mektubu yazmak gayet tabii idi...” (2014, s. 318).

“... O söylerken bu her şeyden evvel halis-ül- vicdan [temiz yürekli] dostun iki ellerinden tutarak fedakârlığına ifayı teşekkür etmek [şükranlarımı bildirmek] istedim...” (2014, s. 366).

“... __ Bizim oracıkta pek ufak toplantılarımız olur; dedi, korkulacak bir tehlike yok, siz yakınlarda oturuyor olsaydınız, rica ederdim...

Teşekkür ettim...” (2014, s. 587).

“... Sarayda emsalini [örneğini] gördüğüm kandilli temennalardan birini savurarak teşekkür ettim ve oradan seğirtiyor [kaçıyor] gibi görünmek istemeyerek ben de oldukça bir azametle [kibirle] çıktım...” (2014, s. 622).

“... Sade iş alışverişten ibaret kalmıyormuş, efendiden selam getiriyormuş, babamın da bu iltifatlara teşekkürlerini efendisine iblağ ediyormuş [ulaştırıyormuş]...” (2014, s. 670).

“... Ahmet Cevdet bana birkaç kere: ‘Sizi asıl okuyucular kitlesine ben tanıtmış oldum!’ demişti. O kitleye iyi bir kazanç temin edip etmediği bahse değer bir meseledir, fakat muhakkaktır ki bana bir kıymetli delaletin [rehberliğin] teşekkür borcunu tahmil etmiş [yüklemiş] oldu...” (2014, s. 712).

“... Bunda kendisine pek hararetle teşekkür olunduktan sonra...” (2014, s. 780).

“... -... Teşekkür ederiz. İdare-i Merkeziye’ye genç Türk çocuklarından alınabileceğine zahipsiniz [inaniyorsunuz]...” (2014, s. 828).

“... Zat işleri amirinin soğuk müdahalesini bir tarafa attı ve bana tekrar başı ile teşekkür etti...” (2014, s. 829).

“... Zaten ona kadar gitmek ve teşekkür etmek en basit bir zarafet icabıydı...” (2014, s. 929).

Onurlu Yaşamak

Bireyler hayatlarına yön verirken belli kriterler çerçevesinde yaşamayı ve bu şekilde hayatını sürdürmeyi düşünmektedirler. Şahsının göreceği bir zarar olsa dahi belli kriterlerinden ödün vermeyi aklına bile getirmemektedir. Özellikle bu kesin çizgilerin net olarak belirtildiği vasıflardan biri de insanın sahip olduğu onur duygusudur. Birey, elde ettiği onurunu korumak adına hayatını dikkatli yaşamaya özen göstermektedir. İncelenen eserde bu duyguya şu şekilde yer verilmektedir:

“... Bu zat kendisine verilecek sıfatın [görevin] haysiyetini [onurunu] muhafaza etmekle beraber huzurunu [varlığını] çocuklar için sıkıntılı bir refakat [beraberlik] olmaktan kurtarırdı...” (2014, s. 112).

“... Bu cidalin [kavganın] haricinde kalmak, yalnız zamanın siyasi icabatına [gereklerine] göre değil, şahsi istirahat [kişisel rahatlık] ve izzet-i nefis [onur] kaygılarına göre de akilane [akıllıca] bir hareket idi; fakat hayatta her hareketi tevcih [yönlendiren] ve idare eden akıl olsaydı elbette dünyada işler daha salim [doğru] bir yol tutardı...” (2014, s. 571).

Saygı Göstermek

Sosyal bir varlık olarak sosyalleşme ihtiyacıyla yaşarız. Bu sosyalleşme sürecinde bize benzeyemeyen, farklı düşünen, farklı giyinen, farklı bakış açılarına sahip bireylerle karşılaşırız. Saygı erdemi, işte bu noktada başlamaktadır. Bizden farklı olana saygı duymak olarak tarif ettiğimiz bu davranış biçimi; “1. Değeri üstünlüğü, yaşlılığı, yararlığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, önemli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram: 2. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 2047).

Sosyal ortamların gerektirdiklerine uygun davranmaya çalışırken kendi hakkımızı koruduğumuz gibi bir başkasının hakkını gasp etmeden yaşamaya özen gösteririz. Böylelikle insanlarla aramızdaki ilişkileri düzene sokmuş, ölçülü, adaletli ve özverili davranmış oluruz. Saygı erdemi, yaşamı kolaylaştıran ve anlarımızı mutlu geçirmemizi sağlayan bir duygudur. Kişi, öncelikle kendine saygı duymakla başlamalıdır işe. Daha sonra da etrafındaki insanların duygu, düşünce ve yaşam tarzına saygı duymalıdır. Bu bağlamda saygının yerleşik bir duygu olduğu toplumlar, sağlam temeller üzerinde duruyor demektir. Saygı içeren her tavır ve her bir söz, sosyal ilişki geliştirdiğimiz herkesi mutlaka etkileyecektir. Karşımızdakilerle iletişime geçeceğimiz zaman en güzel sözleri seçerek, ifade ederken en güçlü olanını kullanarak, davranışlarımızı sergilerken en sıcak olanını cömertçe göstererek hareket etmek gerekmektedir (Yaman, 2012, s. 98).

Saygının yalnızca yaşça veya makamca üstün olanlara duyulmadığını ifade eden yazar, konuyla ilgili karşılaştığı hadiseleri şu şekilde vermektedir:

“... Hemen elini öptüm ve bir çırpıda, ‘Hoca efendi! Ben bu mektebe geldim. ’ dedim...” (2014, s. 69).

“... Onunla temas edenlerin kaffesinde [hepsinde] , valisinden başlayarak bütün eşrafa [ileri gelenlere] kadar kendisine karşı, yalnız servet ve sin [yaş] ile izah

edilemeyen bir hürmet ve mutavaat [itaat] hiss olunurdu [hiss edilirdi]...” (2014, s. 121).

“... Kemal-i edeple [büyük bir saygıyla] ilerledim, elini öptüm ve çekilerek mutat [her zamanki] yerime, ta kapıya yakın sandalyelerden birine oturdum...” (2014, s. 125).

“... Tek Türk olmak itibarıyla rahiplerden, seyyar muallimlerden başlayarak bütün talebeye sirayet etmiş [geçmiş] bir saygı vardı ki beni vasati [orta] Avrupa’da muhasemelerin [düşmanların] hududuna [sınırına] gelince tevakkuf ettikleri [durdukları] İsviçre’ye benzetirdi...” (2014, s. 194).

“... Benden ancak dört beş yaş kadar büyük olduğu halde onda herkese ihsas-ı hürmet eden [saygı hissettiren] öyle vakur [ağırbaşlı] ve ciddi bir eda vardı ki efendi unvanında mündemiç [saklı] olan ağırbaşlılık manasıyla tam bir ahenk [uyum] teşkil ederdi...” (2014, s. 218).

“... Odasını iskemleleriyle bir küçük teması bile olamayan vücudumun olanca ihtiram vaz’ı [saygılı duruşu] ile selamladım ve çıktım...” (2014, s. 253).

“... Ve asıl şu muvafık cereyan ümidinin doğurduğu bir hareketle bu pür vakar [derin saygı ile] veziri eteklercesine yerden bir temenna ile selamladım...” (2014, s. 275).

“... Büyüklerime karşı hürmet vezzaifine [görevlerine] pek riayetkar olmakla [uymakla] beraber, onlara da hakkımda takdiri celbedecek [beğenilecek] bir vekar [ağırbaşlılık] hissi vermek emelime sadık kalırdım...” (2014, s. 288).

“... Tarafeyn [her ikisi] bu teklifsizliğe rağmen yine onun şahsiyetinden mütereşşih [yayılan] bir hürmet dairesinde kalırdı...” (2014, s. 301).

“... İlk gününden başlayarak gerek müdürler, gerek bütün memurlar –sıfat-ı milliyeme [milli sıfatıma] hürmetten olacak- nana pek hatırşinasane [hürmetli] davranırlardı...” (2014, s. 336).

“... İkinci müdür Lawson, bir İngiliz, kendisine medyun [borçlu] olunan hürmet ve muhabbeti, kendisinin de başkalarına karşı aynı hürmet ve muhabbete müracaat suretiyle [başvurarak] kazanacağına mutekit [inançlı] olduğuna, aramızda dolaşırken daima telattufkâr [nazikçe] tebessümü ile teminat verirdi [inandırırdı]...” (2014, s. 439).

“... Ben onu tanıdığım zaman belki elli yaşlarında idi, amirlerinden başlayarak en küçüklere varıncaya kadar herkese hürmet ihsas eden [hissettiren] haysiyet ve hususuyla liyakat [yetenek] sahibi bir şahsiyet idi...” (2014, s. 452).

“... Fakat yavaş yavaş, onun bana itimadını [güvenini] benim ona ihtiramımı [hürmetimi] teyid edecek [güçlendirecek] vesileler tekerrür ettikçe [sebepler arttıkça] öyle oldu ki...” (2014, s. 520).

“... Saray kapıcıları adab-ı mahsusa [özel bir saygı] ile girerlerdi...” (2014, s. 607).

“... Bir gün odama bu efendilerden biri, odacının haber vermesine intizar etmeksizin, girdi; lakin usule mugayeretin [yönteme aykırılığın] fena tesirini fazla bir ihtiram [saygı] vaziyetiyle silmek istiyormuşçasına pek edibane [saygılı] selam verdi...” (2014, s. 610).

“... Ben girince ufak bir kıyam [ayağa kalkma] ve ihtiram oldu, genç adam da bir sandalyeye oturdu, ayrı ayrı temennalarla beni selamladılar, memur kapıyı çekerek çıktı...” (2014, s. 615).

“... Bu köprünün pek muhteşem, pek muazzam bir şehrah [ana yol] olduğuna da imanları vardı, bunun içindir ki onu bina edenlere samimi bir hürmetleri vardı ve bila-tereddüt [tereddütsüz] üstat payesinde [rütbesinde], hatta mürşit [yol gösterici] sıfatında ihtiram [saygı] gösterirken...” (2014, s. 634).

“... Onu o kadar kavi [güçlü], o kadar muhkem [sağlam] görürlerdi ki biraz korkarlardı. Hatta şahsiyetinden, hayatının tarzından, idarenin seyyiatına [kötülüklerine] karşı sakit vaziyetinden [sessiz durumundan] öyle bir muhteremiyet tesiri [saygınlık etkisi] altında kalırlardı ki onu saygı ile telakki ederler [karşılarlar], hatta belki biraz severlerdi...” (2014, s. 651).

“... Ve onlar kendilerinden sonra gelenlere karşı da hiçbir zaman hürmet ve muhabbet haricinde bir his taşımamışlardır...” (2014, s. 798).

Terbiyeli Olmak

Edepli olmak anlamında kullanılan terbiyeli olmak kavramı, kişinin karakteri gereği bulunduğu ortama ve kişilere karşı saygısını yansıtmaya hâli olarak belirtilebilir. Yazar, bu konuyu şu şekilde ele almıştır:

“... Hep sandalyelerin üzerinde, ayakları biraz içerde, edibane [terbiyeli], gözleri dizlerinde susuyorlardı...” (2014, s. 124).

“... Sade bir ev, Taksim’de Sıraserviler’e giden sokakta, kapıyı açan, her müracaata mülayim [ılımlı] bulunmayacağı yüzünden belli, fakat haşın olmayacak kadar terbiyeli bir uşak...” (2014, s. 272).

Kibar Davranmak

Toplum içerisinde saygın bir yer edinebilmek için sergilediğimiz hâl ve hareketler önem taşımaktadır. İnsanlarla konuşurken kelimeleri özenle seçmeye dikkat etmek, ses tonunu ayarlamak ve vücut dilini söz ve sesimize göre kullanmak gerekmektedir. Bu davranışların örnekleri, incelenen eserde şu şekildedir:

“... Sizin onlara hitap ederken nazik tabirleri [sözleri], mülayim [yumuşak] sesleri ifrat ile [fazlaca] sarfa [kullanmaya] lüzum gören bir ihtiyatınız [dikkatiniz] vardı...” (2014, s. 141).

“... Beni medeni bir adamın kibarane edasıyla [nazikliği ile] kabul etti...” (2014, s. 265).

“... Şahısları, telebbüsleri [giyimleri], bütün tavır ve vazı’ları [duruşları], bilhassa lisanları İstanbul kibarlığının en yüksek numunelerini teşkil eden bu iki genç yalının mahremiyetine [özel hayatına] dahil idiler...” (2014, s. 275).

“... Asalet-i kibarane [kibar soyluluğun], Melahat-i vechiye [güzel yüz] ile imtizacını [birleşmesini] ve mümtaziyet-i edanın [seçkin tavırların] en mükemmel enmuzecini [örneğini] o zamanın Ziya Bey’inde gördüm ve sonra Ziya Paşa ile her temasımda bu tesirin teyyüt ettiğine [kuvvetlendiğine] dikkat ettim...” (2014, s. 276, 277).

“... İzmir ilk teceddüt [yenileşme] hadisesini Naşit Paşa’ya medyundur [borçludur]. Pek az devam eden fakat asilane ve kibarane idaresiyle pek derin intibalar bırakan...” (2014, s. 293).

“... Bir yandan beni daha ziyade anlamak için kibarane ihtiyatların [nazik dikkatlerin] arasına gizlenmiş sualleri olurdu...” (2014, s. 319).

“... Tahir Bey mensup olduğu aile erkânından bütün tanıdıklarımda müşahed olan [görülen] yüksek liyakat [yetenek] ve kudret evsafıyla [güç nitelikleriyle] asilane [soylu] ve kibarane [ince] meziyet [karaktere] ve hasletten [özelliklerden] başka pek güzide, pek müstesna bir kabiliyet-i şairaneyeye [şairlik yeteneğine] malikti...” (2014, s. 387).

“... Germiyanzade Abdurrahman Paşa, ruhunun saffeti [temizliği] nasıyesinde [alnında] parlıyor zannını veren kibar bir başı ile yine kendi gibi temiz unsurlardan mürekkep [oluşan] çevresiyle İzmir ufkunda görünür görünmez anladık ki bütün heyet-i mecmuasından [varlığından] nezahet [temizlik] ve iffet [namus] taşan bu zat hiçbir zaman muzır [zararlı] olamaz...” (2014, s. 481).

“... Abdurrahman Paşa'nın iltifatı, onun bütün asalet ve necabetine [temizliğine] varis olan oğlunun muhabbeti, mektupçunun muhaleseti, hatta müdürün etvar-ı nazikanesi [nazik tavırları]...” (2014, s. 488).

“... Hemen her hafta bir iki kere akşamüzeri evimin önünden bir saray arabası geçerdı ve bu arabanın içinde pek güleç simalı, sevimli, tombul tombul, yaşlıca bir şehzade görülürdü. Onun kibar bir hali, pek temiz bir kıyafeti vardı...” (2014, s. 671).

“... Seni içinde ateşler kaynayan, köpüren bir fırtına halinde görmek isterken pek nazik bir katip bey, bir amedi [kalem] efendisi kadar merasime [protokole] dikkat eder görünce şaşırılmış!..” (2014, s. 716-717).

“... Bugün onun konuşacak günü değildir, ziyaret eden dostlara ancak nazikâne bulunabilecek [nazik olacak] kadar kuvveti zor bulmuştur...” (2014, s. 789).

Zarafet, kişinin giyimiyle hareketleri ve konuşmasıyla sergilediği bir özellik olarak belirtilebilir. İncelenen eserde bu iletiyle ilgili tespitler şu şekildedir:

“... Boğaziçi vapurunda ise kanepede yanına bırakarak bütün vücudunun zarafetiyle ve giyinişinin kibarane tarzıyla, pek itilaf eden ağır ağır, hatta biraz basık basık konuşmasıyla bana edebiyattan bahsederdi...” (2014, s. 581).

“... Saklanmak istenen bir şeyi görmemek, görmemiş olmak en basit zarafet kaidelerinden [görgü kurallarından] olduğu için biraz uzağa oturarak ve kapağın üzerinde kitabın celi hatla [okunaklı yazıyla] yazılmış serlevhasını [başlığını] fark etmemişçesine başka tarafa bakarak bir daha yazı masasına göz atmamak için gayret ettim...” (2014, s. 601, 602).

“... Onun öyle saklanmış işleri olurdu ki bunları eşelemek, en basit zarafet kaidelerine mugayir [görgü kurallarına aykırı] olurdu...” (2014, s. 854).

“... Ne kadar sıkı dost olurlarsa olsun, bir başkasının saklamak istediğine karışmak en basit muaşeret kaidelerine mugayir [görgü kurallarına aykırı] olmakla beraber

bende merak öyle şediti[şiddetliydi] ki bu, içinde türlü gizliliklerle kaynayan kafatasına ara sıra hafif fiskelerle vurmaktan geri durmuyordum...” (2014, s. 878).

Cömert Olmak

Dünyanın her bölgesinde zengin ve fakir olmak üzere birçok insan yaşamaktadır. İnsanların mutlu olması, zenginlik veya fakirliğe bir ölçüt olarak yaklaşmamasına ve maddi- manevi her anlamda çevredekilere karşı daima verici olma davranışı sergilemesine bağlıdır. Cömertlikle eş anlamlı olarak kullanılan “gönlü bol” ifadesi yardım eden kişi, kendisinde mevcut olan gelirin az ya da çok olup olmadığını düşünmeksizin yardım isteyen insanlara cömertçe ihtiyacı kadarını verebilmek, şeklinde açıklanmaktadır. Bu şekilde davranan insanlar toplumda, gönlü zengin olarak tarif edilmektedir.

Yazar, etrafındaki insanların cömertliklerini anlatırken bu davranışın büyük bir lütuf olduğunu belirtmektedir.

“... Aile çocuklarının tahsil ve terbiyesine pek itinakar [özenli] olan dedemin fitratındaki semahat [cömertlik] zeminlerinden [alanlarından] birini onlara hususi muallimler tayini [özel hocalar tutmak] teşkil ederdi [oluştururdu]...” (2014, s. 145).

“... Bir yandan lütufkâr [cömert] hocamın Gül mahallesinde nişanlısının evinde bir daire-i mahsusada [özel dairede] tesis ettiği [kurduğu] mesai [çalışma] odasına devam ederek ders alırken bir yandan da arkadaşlarımdan birinin muallimi [hocası] olan Missir'den İngilizceye çalışıyordum...” (2014, s. 210).

“... O, bizim neslimizin, himmet [gayret] ve muavenet [yardım], irşat [aydınlatma] ve ikaz [yol göstericilik] zeminlerinde [konularında] lütfuna payan olmayan [sonsuz cömertlikte] bir ağabeyi demekti...” (2014, s. 215).

“... Artık ticaret işleri yoluna giren babamın semahatı [cömertliği] ile mağazada bana verilebilen küçük işlere mukabil [karşılık] bir maaş sahibi bile olmuşum...” (2014, s. 238).

“... Hiçbir müşkülден fütur getirmeyen bir tab'ı [zorluktan bıkmayan bir huyu], eline geçen parayı semihane [cömertçe] sarf eden bir cenabı [yüceliği], daima gülen ve güldüren bir neşesi vardı...” (2014, s. 401).

“... Amca Sadık Bey lüzum ve faydanın telkin ettiği [gösterdiği] ihtiyaçlara büyük bir semahatle [eli açıklıkla] mukabele eden her türlü fedakârlığa mütehammil [dayanıklı] bir servete malik olduğundan bu hatt-ı hareket [hareket çizgisi] tam bir sadakatle [bağlılıkla] ve geniş vesaitle [araçlarla] tatbik olundu [uygulandı]...” (2014, s. 419).

“... Tercüman, son senelere kadar kendisine şahsi teveccühlerinin asarını [kişisel onurlandırmalarını] rütbe ve nişan alıvermek suretiyle göstermiş olan hayırhah [iyiliksever] ve lütufkâr [cömert] hamiler delaletiyle [koruyucuların rehberliğiyle]...” (2014, s. 746-747).

Zamanı Etkin Kullanmak

Zamanı verimli kullanmak için neyi ne zaman yapacağımıza karar vererek zamanı yönetmek gerekmektedir. Ancak bu şekilde üretkenlik gerçekleşebilmektedir. Zaman yönetimini doğru yaptığımızda sevdiğimiz birçok şeyi yapmak için boş vakit oluşacaktır. Zaman yönetimiyle vaktimizi nasıl geçirdiğimizi kaydedebilme imkânı elde ederken aynı zamanda izleme ve eksikliklerimizi giderme fırsatı da yakalamaktayız.

Yazar, incelenen eserde zamanın kıymetli olduğunu vurgulamış ve boşa geçirilmemesi gerektiğini şu sözleriyle belirtmiştir:

“... Selamlıkta onların ayrı ayrı odaları ve bu odaların, hususi misafirlerinden boş kalan saatlerinde her biri başka meşrep [tabiat] ve meslekte muallimlerden mükerrep [oluşan] müdavimleri [gelip gidenleri] vardı...” (2014, s. 145).

“... O söylemedi fakat bittabi [doğaldır ki] bana haftada üç gün ders verecek pek meşgul bir muallimin saatleri beyhude israf edilemezdi [boşa harcanamazdı]...” (2014, s. 204).

“... Bu tarihten itibaren mektepte muallim, bankada muhasip, gazetede muharrir demek oldum. Bu üç işi zamana öyle bir tarzda tevzi etmeliydi [dağıtmalıydı] ki hiçbirini düşürmeden taşımak mümkün olsun...” (2014, s. 296).

“... Yalnız beni tazip eden [sıkıntıya düşüren] bir dert vardı: Mektep saatleriyle banka saatlerini telif etmek [bağdaştırmak]... Alaturka ve alafranga saatlerin taarruzundan [çatışmasından] mütevellit [dolayı] öyle sıkıntı günlerimin ezası [eziyeti] zihnimde yer etmişti ki bazen mektebine ders saatini kaçırmak ve bankaya gişelerin kapanmasına müsadif [rast gelen] zamanlarda ancak vasıl olabilmek helecanları ile dolu rüyalarda çırpınırdım...” (2014, s. 393, 394).

“... Bir yandan mektepte hikmet [fizik], kimya, tarih-i tabii [biyoloji], cebir, müsellesat [trigonometri], hendese-i resmiye [geometri] okutur, bir yandan bu derslerden riyaziyye müteallik [matematiğe ait] olanları bizim Archimede diye telkip ettiğimiz [adlandırdığımız] vilayet mühendisine devretmek için riyaziyye hakikaten şayan-ı hayret [şaşırtıcı] bir istidadı [yeteneği] olan bu zatı ihzar eder [hazırlar], mahkeme riyasetinin ağır vazifesi arasında nasıl bulunduğu taaccüp [hayret] edilen saatlerde bunlara yetiştikten başka gecelerini muhtelif lisanlara, ezcümle Fransızca’dan tercümelere hasrederdi [ayırırdı]...” (2014, s. 395).

“... İzmir’in en asil ailelerinden birinin oğlu olan Kantarağasızade Mustafa Bey’di ki başka bir işi olmadığı için zamanını, en hoş vakit geçirilen ‘Hizmet’ idarehanesine vakfetmişti [adamıştı]...” (2014, s. 402).

“... Onu sabahleyin gün doğmadan köyünden inmiş, mağazasına koşmuş, banka saatinde işinin başına gelmiş, öğle tatilinde gene mağazasına seğırtmiş [gitmiş], avdet ederek [dönerek] tatil saatine kadar bir dakika söylemeden, işlemeden boş duramaz, akşam gene mağazasına uğradıktan sonra evine gecesini dolduracak kitaplarla, gazetelerle koşarak ertesi sabah bunları tecdit etmek [yenilemek] suretiyle yeni bir hamule [yük] kaldırmış görünce hep mutlaka bunun altında bir garip alev bulunduğu karar verirdim...” (2014, s. 454).

“... Fakat bu kadarı da adanın hususuyla kış yalnızlıkları arasında, boş saatlerini dolduracak mühim bir sermaye idi...” (2014, s. 854).

“... Vaktinde işimiz başında bulunabilmek için biz adanın ilk seferi yapan vapuruna yetişmeliydik...” (2014, s. 855).

“... Ben işime saatinde yetişebilmek için mutlaka ilk vapurla inmeliydim...” (2014, s. 856).

Kibirli Olmamak

Sosyal bir varlık olan insan, kişiler arası iyi ilişkiler kurmak istiyorsa etrafındaki insanlara tepeden bakmamalıdır. Hep bir tevazu içerisinde olarak hareket etmeli ve kibir davranışına yönelmemelidir. Bu duygu insanları yalnızlaştıran, olumsuzluk yaratan bir duygudur. İncelenen eserde şu şekilde geçmektedir:

“... Nihayet kibrim [kibirleşmem], infialime galebe çalarak [gücenmişliği yenerek], yalnız kalmaktan bizar [bıkılmış], belki de biraz haset [kıskanma] hissiyle, Süleyman Bey’in odasına girerdim...” (2014, s. 146).

Azimli Olmak

Hayatın tüm zorluklarına rağmen başarıyı yakalamak ve elde ettiği yere sahip çıkmak isteyen birinin taşıması gereken vasıf, azimdir. Azim, hayal ettiklerine kavuşma yolunda göstereceği çaba olarak ifade edilmektedir. Okuduğumuz öykü ve romanlarda mücadeleden vazgeçmeyerek sonuna kadar çaba gösteren kahramanların istediklerini aldıklarına şahit oluruz. Gerçek yaşamın içinde de kitaplarda anlatılan başarı öyküleri gibi öyküler dinleriz. Hepsinin sonunda azmi sayesinde başardı ifadesi yer almaktadır. Bu açıklama ve yol gösterme, kişiyi hayatı adına kararlar alırken mücadelecisi olması gerektiği konusunda aydınlatmaktadır. Azim göstermek de sabır erdemiyle mümkündür. İncelenen eserde azimli olmakla ilgili tespitler:

“... Hele Fransızca için mecmuane [çılğınca] bir meftuniyet [tutkunluk] hissederdim. Bende de biraz mukaddemat [başlangıç], birçok da kulak dolgunluğu vardı. Bu nakıs [eksik] sermaye ile derslere taabbüd edecek [tapacak] kadar bir alaka duyuyordum...” (2014, s. 147).

“... İlk önceleri bu eserleri tamamen anlar mıydım? Elbette değil, fakat anlamadığım satırlarda tevakkuf etmeyerek, hatta lügate müracaat etmeyerek [başvurmayarak], koşa koşa, seri [hızlı] bir at seyranında [gezisinde] zapt edilebilen [yakalanabilen] manzaralarla iktifa edercesine [yetinircesine] okurdum...” (2014, s. 188).

“... Asıl hayrete şayan olan bendeki cüretti [cesaret], öyle bir cüret ki daha ne Fransızca’dan iktidarı ne Türkçe’de gösterilecek bir lisanı olmadan beni İstanbul risalelerine, hatta vilayetin resmi ceridesine yazılar göndermeye sevk etti...” (2014, s. 190).

“... Bununla beraber bu yazıların hepsini seve seve, muharrirlik [yazarlık] aşkının unutturduğu yorgunluklardan müteessir olmayarak [etkilenmeyerek] hazırlardım...” (2014, s. 304).

“... Bu zat, mektebi inşa ettirmekten başlayarak heyet-i talimiyeyi [öğretim kurulunu] teşkil etmiş [oluşturmuş], hatve be hatve [adım adım] önünde kat olunacak meraklı [geçilecek aşamaları], her türlü müşkilat [zorluk] ve mezahimi [zahmetleri], sabırla, sebat ile galebe çala çala [yene yene] aşmış nihayet mektebi beş senelikten yedi seneliğe, niharilikten [gündüzlüden] leyliliğe [yatılılığa] çıkarmış idi...” (2014, s. 392).

“... Mana-yi mecazisiyle [mecaz anlamıyla] de çenesi kavi olan bu adamın nasıl müthiş bir azim ile müsella [donanımlı] olduğuna şahadet [şahitlik] ederdi...” (2014, s. 453).

“... Bu adamla sekiz seneye yakın süren bir refakatte [arkadaşlıkta] onu dinlemekten, hususuyla [özellikle] onun hayatına hâkim olan azim [gayret] ve irade, isabet-i muhakeme [mantıkta hedeflilik], faaliyet-i bi-nihaye [sonsuz çaba] tecelliyatına [izlerine] şahit olmaktan daima mütelezziz [hoşnut], daima müstefit [yararlanmış] oldum...” (2014, s. 454).

“... Bir yandan Türkçede hikâye, tiyatro, az çok edebiyat zevkine temas edebilecek her yazıyı okurken bir yandan Calmann Levy kütüphanesinin avam [halk] için büyük kıtada iki sütun üzerine küçük harflerle adi bir gazete kâğıdına basılmış tiyatro koleksiyonunu yavaş yavaş tedarik etmiş [sağlamış], bunları sade muamma halleder [bulmaca çözer] gibi uğraşarak okumaya başlamıştı ve bu uğraşın altında pek az zaman içinde Fransızca'yı incelikleriyle, hatta üsluba taalluk eden [ait] hususiyetleriyle öğrenmiş olarak çıktı...” (2014, s. 540).

“... Bütün bu zorluklara galebe çalarak [aşarak] müşahede [gözlem] ufkunu Türk hududundan ileriye açmaya teşebbüs etmek öyle fütur [bıkkınlık] kabul etmeyen bir azme [gayrete], öyle sönmek bilmeyen bir tenevvür [aydınlanma] ihtiyacına mütevakkıftı [bağlıydı] ki...” (2014, s. 736).

İdealist Olmak

İdealist; ülkücü, seçtiği evrensel insanlık dünyasında yeri olan bir hedefe, bir gayeye erişmek için gerekeni yapan kişi şeklinde tanımlanmaktadır (Demirel, 2006, s. 113). Eğitim ve öğretimin en önemli hedefleri arasında idealist bireyler yetiştirme isteği vardır. Bu hedef anne babaların da çocukları için ulaşmak istedikleri bir noktadır.

İnsanın bir idealinin başka bir ifadeyle mefkûresinin olması ve o ideale ulaşmak için gayret göstermesini yazar şu şekilde belirtmiştir:

“... Oraya, ondan sonra İdadiye [liseye], daha sonra Harbiye'ye... Erkân-ı Harp! Benim için yegâne mefkûre [ülkü] o idi...” (2014, s. 148).

“... Sadece hikâye-nüvis [hikâye yazarı] olmalıydım, birçok şeyler olmak isteyince hiçbir şey olamayanların akıbetine [sonuna] düşmek mukarrerdi [kaçınılmazdı]...” (2014, s. 186).

Planlı Olmak

Zaman içerisinde ileriye dönük düşünme, planlama olarak tanımlanabilmektedir. Planlama yapılırken çok uzun bir sürenin planlanmaması gerektiğini bilmeliyiz. W. Churchill, “İleriye bakmak akıllıcadır, fakat görebildiğinden uzağa bakmak aptallıktır” şeklinde ifade ederken planın kapsadığı sürenin çok uzun olamaması gerektiğinin altını çizmiştir. Nietzsche, “İnsanın içine koyacağı çok şeyi olduğunda, günün yüz tane cebi vardır. ” Bu sözle Nietzsche, sürekli üreten birinin yaptıklarını gün içerisinde rahatlıkla sığdırabileceğini belirtmiştir. Bu ifadelere bakıldığında önemli olanın aslında günün sonunda bir sonraki günün planını yapmak olduğu anlaşılmalıdır. Yazar, işini düzenli yapan kişilerin zamanı yönettiğini şu sözleriyle belirtmiştir:

“... Beni ufak bir imtihana benzeyen hasbıhal [sohbet] ile yarı Türkçe yarı Fransızca yokladıktan sonra kâtibini [sekreterini] çağırdı ve derhal takip olunacak hareket çizgilerini tayin etti [belirledi]...” (2014, s. 173).

Özgür Olmak

Özgür; herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür (TDK, 2011, s. 1869) olarak tanımlanan kavram, duygu ve düşünce dünyasını bağımsız yaşayan insan (Demirel, 2006, s. 167) şeklinde de ifade edilmektedir. Çocukların kendilerini rahatlıkla ifade edebilmeleri için sahip olmaları gereken en önemli duygulardan biri de özgür hissetmektir. Ancak bu şekilde düşüncelerine ve davranışlarına yön verebilir.

Özgürlükle ilgili eserde tespit edilen iletiler şu şekilde aktarılmaktadır:

“... Maksat hâsıl oldu [amaç gerçekleşti], artık hayatımda istiklaliyet [bağımsızlık] kazanmış olmak itminanı [güvenliğini] duydum, fakat...” (2014, s. 202).

“... Bu tarihten itibaren hayatıma tam bir istiklaliyet [bağımsızlık] verebilmek gayesine seri [hızlı] adımlarla koşmaya başladım...” (2014, s. 287).

“... Ben mesut idim, artık kendi mevcudiyetime [varlığında] mutasarrıf [hak sahibi] olmuşum...” (2014, s. 292).

“... Vali bu cesareti nasıl yapabildi? Bir yandan İstanbul’a bir yandan İzmir’in henüz teceddüt efkârıyla istinas peyda ettiğine hükmolunamayan [yenilik düşüncelerine açık olmayan] efkâr-ı umumiyesine [kamuoyuna] karşı bu öyle bir

teşebbüstü ki ancak sahibinde her türlü mehalike galebe edecek [tehlikeyi yenecek] kadar şedid [kuvvetli] ahrarane [özgürlükçü] bir fikirden doğabilirdi...” (2014, s. 294).

“... Bittabi onunla derhal dost olduk ve onun vasıtası ile öğrendik ki zamanın tazyik [baskı] siyasetine göre cesurane [cesurca] bir serbesti [özgürlük] ile yazan ‘Hizmet’...” (2014, s. 482).

Hoşgörülü Olmak

Hoşgörü; her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans (TDK, 2011, s. 1112) olarak tanımlanmaktadır. Başkalarının kişiliğine, davranışlarına, sözlerine karşı müsamaha gösterme şeklinde ifade edilebilmektedir.

Egoizm, kibir, üstünlük taslama gibi duygulardan uzak; saygı kapsamında hoşgörülü, dikkatli, ölçülü, başkalarını rahatsız etmeden davranma, hürmet duyguları içerisinde olaylara ve kişilere yaklaşmak gerekmektedir. “Çocuklara Değer Aktarımı” isimli kitabıyla Gerda Pıghın, insanların kişiliklerine değer vermeyi; karşısındakinin hünelerine, zayıf olduğu taraflara, yaptığı yanlışlara karşı saygı ile karşılık verme olarak belirtmektedir (Pıghın, 2005, s. 59).

Saygı olmayan ikili ilişkilerde insanlar bir arada kalamaz, birbirlerine yakın olmak yerine uzak kalmayı tercih ederler. Bundan dolayı kişilik özelliklerine saygı duyan ve kabullenme davranışı gösteren bir yaşam tarzı belirlemek gerekmektedir (Güngör, 2010, s. 70). Bu duygunun oluşabilmesi de hoşgörülü olmakla ilgilidir.

Yazar, anılarında yer verdiği hoşgörü özelliğini verirken muhatabın taşkınlık dolu hücumlarına bile bir tebessümle karşılık veren Hakkı Efendi’den bahsetmektedir.

Hoşgörü iletisi incelenen eserde şu şekilde tespit edilmiştir:

“... Hakkımda gösterilen müsadecarlığı [hoşgörü] su-i istimal etmeyeceğime [kötüye kullanmayacağıma] büyük bir itimat ihsas etmiş [güven vermiş] olacağım ki bu tiyatro iptilasına [düşkünlüğüne] karşı evden bir muahezeye [azarlamaya] uğramazdık...” (2014, s. 209).

“... Sonra; asla itidalinden [ılımlığından] bir nebze kaybetmeyen, fakat en evvel söylenmiş fikri ne ise en sonra yine ona sadık kalan, muhatabının [karşısındakinin]

en galeyana [taşkınlık] ile dolu hücumlarına en güzel bir istihza tebessümüyle [alaycı gülümsemesiyle] mukabele eden Hakkı Efendi...” (2014, s. 217).

“... O gayet hoş, gayet mülayim [yumuşak], hususıyla [özellikle] gördüklerinin bütün şümuli manasını [kapsayıcı anlamını] ilk nazarda [bakışta] ihata eden [kuşatan] gayet hassas ve müteferris [anlayışlı] bir seyahat refikiydi...” (2014, s. 421).

“... Onun kendi sanatı hududunun dışına çıkıldıkça asıl fitratından kaynakayan sayfalara zarar verdiği kani olmakla [inanmakla] beraber bu küçük inhiraflarını [sapmalarını] hoş görür ve esas hikâyelerinde kendiliğinden fıskıran içtimai [sosyal], mahalli [yerel] oldukları kadar ruhi tahlillere hayran kalırdık...” (2014, s. 715).

“... - Hayatta sevişmek alakadarların birbirine mütekabil müsaadeler yapmasına [karşılıklı hoşgörüyeye], takarrüp [yakınlaşma] noktasını bulabilmek maksadı ile fasılaları [boşlukları] silmesine mütevakıftır [bağlıdır]...” (2014, s. 812).

Güvenmek-Güvenilir Olmak

Şüphelenmeden, kaygı ve endişe duymadan inanma olarak açıklanan kavram, bireylerin yaşamı boyunca geliştireceği ilişkilerde sıkça karşılaşılabilecek bir duygu durumudur. İnsanların hayatında biyolojik olarak sağlıklı olmak ne kadar önemliyse psikolojik anlamda sağlıklı olmak da o kadar ya da daha fazla önemlidir. Nitekim ruhsal sağlığı bozuk olan bireylerin biyolojik sağlıkları da tehdit altındadır. Kişi kuracağı yaşantıda her açıdan sağlıklı olabilmek için olumlu ilişkiler geliştirmek durumundadır. Bu ortamın sağlanmasının koşulu ise çevresinde güvenilir olarak tanımlanmak ve güvenilir kişilerle arkadaşlık bağı kurabilmektir. Uzun bir sürede kazanılan bu duygu, kısa bir sürede yitirilecek kadar hassas bir özelliğe sahiptir. Bireylerin karşılıklı olarak tutarlı davranış sergilemesi bu duygunun kalıcılığını sağlamaktadır. Güven duygusu, bir insanın kişiliğinden edindiğimiz kanıyla gerçekleşir. Kendine güvenmek ise kendini tanımakla mümkündür (Demirel, 2006, 99).

Toplumda bir yer edinmek ya da edinilen yerin muhafazası açısından önem taşıyan güven duygusu, kişiliğin oluşmasında büyük bir rol üstlenmektedir. Yazarın eserinde geçen ifadelerden de anlaşılmaktadır ki oluşturulan güvenin sarsılmaması için gereken hassasiyet gösterilmelidir.

“... Hakkımda gösterilen müsadecarlığı [hoşgörüyü] su-i istimal etmeyeceğime [kötüye kullanmayacağıma] büyük bir itimat ihsas etmiş [güven vermiş] olacağım ki bu tiyatro iptilasına [düşkünlüğüne] karşı evden bir muahezeye [azarlamaya] uğramazdık...” (2014, s. 209).

“... Fakat dünyada her şeyin mebnasını [yapısını] teşkil eden, vukuf [bilgi] ve tecrübeden evvel mantık ve muhakemede sıhhat [düşüncede sağlamlık] olduğundan, amca tarafından verilen bu vazifeyi deruhte etmek [yapmak] cesaretini, nefsimde itimadın [bana güvenmenin] zaruri [zorunlu] bir neticesi olarak aldım...” (2014, s. 288).

“... Derhal atıldım, ‘Onu size ben tercüme edeyim!’ dedim.

__ Sahi, yapabilir misiniz? Dedi, sonra sordu:

__ Biraz nota bilmeli ki...

Bana kifayet edecek kadar nota talim etmiş olan Mehmet Şevket Efendi’nin kefaleti [kefil olması] imdada yetişti...” (2014, s. 344).

“... Onun kim bilir nasıl mahrumiyetlerle [yoksunluklarla], füturlarla [çekinmelerle], hususu ile dünyada yapayalnız olmak acısı ile nihayet rabt-ı kalp edecek [kalbini bağlayabileceği] bir yer bulmak ihtiyacında olduğuna delalet eden bu takarrüpleri bende terahhuma [merhamete] müşabih [benzeyen] bir emniyet ihdas etmekten [güven vermekten] hali [geri] kalmazdı...” (2014, s. 448).

“... Armenak Efendi bana derhal inzicap [yakınlık] ve itimat ihsas etti [güven verdi]...” (2014, s. 490).

“... Fakat yavaş yavaş, onun bana itimadını [güvenini] benim ona ihtiramımı [hürmetimi] teyid edecek [güçlendirecek] vesileler tekerrür ettikçe [sebepler arttıkça] öyle oldu ki...” (2014, s. 520).

“... Bana merdivenden inip çıkmak suretiyle daha büyük bir cevelan [dolaşma] sahası ve aynı zamanda temiz bir yerde bulunmak itminanı [güveni] veriyordu...” (2014, s. 575).

“... Bu Mahmut Bey Reşat Efendi’nin kilercibaşısı ve bendeganı arasında pek mutemedi [güvendiği biri] imiş...” (2014, s. 670).

“... Tahassusat feveranları [duygu taşmaları] esnasında onun tarafından tevdiata mazhar olacak [bilgilendirilecek] kadar itimadını ve mahremiyetini [güvenini]

kazanmış bulunanlar, bu müstesna fitrat sahibi şahsiyetin [seçkin yaratılışlı insanın] mutlaka meclubu [tutkunu olarak] kalmışlardır...” (2014, s. 801).

“... Beni bu karara sevk eden onun namusuna, iffetine olan itimadımdı [güvenimdi]...” (2014, s. 842).

“... Biri size derhal emniyet, huzur ve istirahat, itimat ve itminan [güven duygusu] getirir...” (2014, s. 885).

“... Bu mühim ve azim [büyük] tarihi hadiselerin arasında yaşamak, onlara kıyısından olsun sürünmek zihinde bir nevi itminan [güven] doğurmuş oluyordu...” (2014, s. 924).

İyi İnsan Olmak

Çevresi tarafından temizliğiyle ve saflığıyla bilinen insanların zaafı olsa dahi kalbinin iyiliğine bağışlanması ve bu özellikteki insanların başkalarını ferahlattığı, serinlettiği yazarın anılarında tespit edilen bir durumdur. İyi insan olmakla ilgili eserde şu tespitler yapılmıştır:

“... Hakkı efendi ile iki mübahisin [bahse tutuşan kişinin] arasında kalbinin safvet [saflık] ve halisiyetinden [temizliğinden] örülmüş bir muvasala [ulaşım] köprüsü kurmak için terleyen Tefvik Nevzat...” (2014, s. 217).

“... Kerim Sabit. Zannedirim, Hariciye memurlarındandı. Haluk [iyi huylu], besim [güler yüzlü] bir gençti ve elbette şairdi...” (2014, s. 278).

“... Fakat herkes onun bu zaafını zarafet-i atvarına [tavrının inceliğine], nezahet-i hissiyatına [duygularının temizliğine], safvet-i kalbine [kalbinin saflığına], halisiyet-i vicdanına [dürüstlüğüne] bağışlardı. .” (2014, s. 344).

“... Annemin vefat etmiş bir dayısından İzmir’de kalan akrabası vardı ki zarafet-i edaları [zarif tutumları] ile halisiyet-i vicdanları [temiz vicdanları] ile bilhassa eski taşra asilzadeganında [soylularında] anane [gelenek] olarak muhafaza edilen kibarane hayatları ile her ikimizde pek munis [yumuşak], pek müferrih [ferahlatıcı] tesirler yapardı...” (2014, s. 357).

“... O söylerken bu her şeyden evvel halis-ül- vicdan [temiz yürekli] dostun iki ellerinden tutarak fedakârlığına ifayı teşekkür etmek [şükranlarımı bildirmek] istedim...” (2014, s. 366).

“... Halil Rıfat Paşa’yı... İzmir’de derin bir minnettarlık ve şükürgüzarlık hissiyatı ile [iyi duygularla] yâd etmeyen [hatırlamayan] yoktur, şehrin ve havalisinin [çevresinin] taşı ve toprağı bile hayırkâr [iyiliksever] icraatının [uygulamalarının] hatırasını saklar...” (2014, s. 399).

“... Germiyanzade Abdurrahman Paşa, ruhunun saffeti [temizliği] nasıyesinde [alnında] parlıyor zannını veren kibar bir başı ile yine kendi gibi temiz unsurlardan mürekkep [oluşan] çevresiyle İzmir ufkunda görünür görünmez anladık ki bütün heyet-i mecmuasından [varlığından] nezahet [temizlik] ve iffet [namus] taşan bu zat hiçbir zaman muzır [zararlı] olamaz...” (2014, s. 481).

“... Köse Raif Paşa’nın küçük kardeşi olan Sait Bey zevk ve sefaya son derece meclup [düşkün], hayatı en iyi taraflarından alan ve pekiyi yaşayan, pek mükrim [ikramlı] ve pek huluspervar [temiz yürekli] bir zat idi...” (2014, s. 503).

“... O, derhal gördüm ki iyi adam ahlakının taşıyabileceği bütün evsafi haizdir [niteliklere sahiptir]...” (2014, s. 520).

“... İyi lisan bilmek, doğru düşünmek, güzel söylemek ve her şeyden ziyade saf ve halis bir ruh sahibi olmak kabilinden muhtelif meziyetlere malik olan bu iki dost onun hayatının ilk nısfında [yarısında] pek müfit amiller [yararlı etkenler] olmuşlardır...” (2014, s. 539).

“... Hepimizle dost olan bu şair her şeyden ziyade bütün manasıyla iyi bir adam idi...” (2014, s. 644).

“... İşte diğerleriyle onun arasında fark burada idi: Bir tarafta haset [kıskançlık] ve garaz [kin], taassup ve tecellüt [inat] zahirlerini kusarken o saffetinin, samimiyetinin, her şeyden evvel iyiliğe ve güzelliğe olan meftuniyetinin şevk veren gülüşlerini getirir...” (2014, s. 644, 645).

“... Tercüman, son senelere kadar kendisine şahsi teveccühlerinin asarını [kişisel onurlandırmalarını] rütbe ve nişan alıvermek suretiyle göstermiş olan hayırhah [iyiliksever] ve lütufkâr [cömert] hamiler delaletiyle [koruyucuların rehberliğiyle]...” (2014, s. 746-747).

“... Aldıkları terbiyeye ait öyle bir resmiyetten çıkmayışları vardı ki bana yaşamın farklarını unutturan samimiyet ve muhalasattan [iyi niyetten] bir nebze kaybettirmemekle beraber laubalilikten de her iki tarafı vikâye etmiş [korumuş] olurdu...” (2014, s. 837).

Eleştiriye Açık Olmak

Sabit fikirli olmadan başkalarının düşüncelerinin de doğru olabileceği yaklaşımıyla meseleleri ele almak önem taşımaktadır. Bu davranışımızla hem kendi düşüncelerimize yeni bir boyut kazandırmak adına bir adım atmış oluruz hem de iletişim kurduğumuz insanlara düşüncelerini açıkça ifade edebilme serbestliği sağlamış oluruz. Yazarın bu iletiyi destekleyen ifadeleri şu şekildedir:

“... Aramızda tek bir nokta-i müsademe [çatışma noktası] vardı: Ben müfrit [koyu] bir garpçı o müfrit bir şarkçı idik... Ne kadar isterdim ki onun garba da müsadekarane [olumlu] bakan bir nazar-ı iltifatı [iltifatlı bakışı] olsun, nitekim ben şarka bakarken öyle yapardım...” (2014, s. 219).

Başkalarının İşine Karışmamak

Kişinin kendisini ilgilendirmeyen işlere karışmaması ilişki kurduğu insanların hayatına saygısından ileri gelmektedir. Bu iletiyi örneklendiren ifadeler şunlardır:

“... Ben zannediyorum ki hayatı umumi [genel] hayata karışmış olanlarda bile, ne başkalarının içine girmeye salahiyeti [yetkisi] ne de kendilerinin başkalarını mahremiyeti dairesine almaya hakkı olmayan bir hafi [gizli] halkası vardır...” (2014, s. 223).

“...— Bakınız, Halid Bey, bu fikri bende ileri sürecektim, fakat hususi işlere pek karışmak âdetinde değilim, onun için susuyordum...” (2014, s. 252).

Sorumluluk Almak

Bireyin üstlenmiş olduğu veya yapmak mecburiyetinde bulunduğu bir işi belirlenen zamanda ve yeterlilikte yerine getirmesi ve ortaya çıkabilecek her türlü sonucu kabullenmesi olarak açıklanabilir. Diğer bir deyişle bireyin yaptığı işin farkında olması, işi nasıl yapabileceğine yönelik plan yapması, karşılaşılabileceği tehditleri düşünerek tedbir geliştirmesi, takip etmesi ve tüm bunlara rağmen iş, başarısızlıkla sonuçlanmışsa bu durumu üstlenebilmesidir diyebiliriz. Bu bakış açısına göre kendilerine bir yön belirleyen bireyler almış oldukları sorumlulukları başarıyla yerine getirirler.

Sorumluluk değeri ile ilgili eserde geçen iletiler şu şekilde tespit edilmiştir:

“...— Yazık değil mi, başkalarına bırakıyorsunuz? Eğer Türk müstahsilleri aciz ise ne için şunun bunun tarlasını satmak mecburiyetine vasıl olacağına [zorunda kalacağına] Ziraat Bankaları bir kooperatif vazifesini görecektir teşkilat yapmıyor?..” (2014, s. 245).

“... __ Bilirsin ki bu bence mümkün değildir. Benim burada bir hayatım var, yalnız kendi emeğimle kazanılan müstakil bir hayat. Ve ben bundan memnunum, bunu terk edip başkalarının mahkûmu olacak bir hayata giremem...” (2014, s. 374).

“... Karşısında bütün eski tarza taraftar olanlarla hemen bütün şehrin efkâr-ı umumiyesini [kamuoyunu] arkalarına takan eski hocalar türlü mevani ihdas ederken [engeller koyarken] o bir an fütur getirmemiş [bezmemiş] ve mektebi hakikaten emsali [benzerleri] arasında zamanın en yüksek tahsil müessesesi [eğitim kurumu] derecesine çıkarmış idi...” (2014, s. 392).

“... Yirmi yaşlarında bir gençsin, fakat bugüne kadar hala çocuksun. Bundan sonradır ki çocukluklardan, taşkınlıklardan, kanının, hissiyatının, amalinin [emellerinin] tuğyanları [taşkınlıkları] ile oradan oraya sarkan çırpınmalardan feragat edeceksin [vazgeçeceksin]...” (2014, s. 414).

Güler Yüzlü Olmak

Güler yüzlü insanların neşesinin etraflarındaki insanları da etkilediğini belirten yazar, neşeli tabiata sahip kişileri sevimli bulmaktadır. Bu iletiyle ilgili incelenen eserde şu tespitler yapılmıştır:

“... Zekâsının taşkınlıkları sinirlice evzanında [tutumlarında], tabının [karakterinin] neşveye meyelanı [neşeye yatkınlığı] daima gülen çehresinden pek aşikâr görünen Muallim...” (2014, s. 258).

“... Kerim Sabit. Zannederim, Hariciye memurlarındandı. Haluk [iyi huylu], besim [güler yüzlü] bir gençti ve elbette şairdi...” (2014, s. 278).

“... Birikmiş şiirleriyle uzun mektuplarını, laübali, bi-fütur [çekinmeden], daima handenak [gülümseyen], daima şetaretperver [neşe veren] edasıyla okuyor görüyorum...” (2014, s. 301).

“... __ Hava ne güzel!.. derdim. Sonra gülerek ona bakardım. O da gülerdi. Ve muhalefet huyuna karşı oynanan bu hileye karşı o da bir latife ile mukabele ederek:

___ Evet, amma biraz sonra şakır şakır yağmur yağacak diye gülerdi...” (2014, s. 330).

“... Hiçbir müşkülden fütür getirmeyen bir tab’ı [zorluktan bıkmayan bir huyu], eline geçen parayı semihane [cömertçe] sarf eden bir cenabı [yüceliği], daima gülen ve güldüren bir neşesi vardı ki ona cidden müstesna [seçkin] bir şahsiyet mevkii verirdi...” (2014, s. 401).

“... Onun kendine mahsus bir gülüşü vardı ki hiçbir zaman sıyrılmadığı çocuk haline pek yakıştırdı! Birden bire zapt olunamamış bir hamle ile dudaklarının arasından, en düşünceye müstağrak [gömülmüş] olanlara bile serpintileri dökülerek neşe veren, bir kahkaha makarası çözüldü...” (2014, s. 536).

“... Bize geldikçe aramızda cereyan eden bahisleri dinlerken, yazılan şeyleri okurken onda öyle bir ibtihac [sevinme] görülürdü ki tabir-i mahsusuyla [özel deyimiyile] öyle ez can-ü dil [can ve gönülden] gülüşleri olurdu ki onu hiçbir zaman bizden gayri addetmemiştik...” (2014, s. 644).

“... Uzun seneler, onun ne gençliğinden ne neşvesinden [çoşkusundan] ne şakrak gülüşünden bir şeyler alıp götürmemiş denebilirdi...” (2014, s. 650).

“... En şedit [şiddetli] hücumlarından sonra derhal meclise şataret [neşe] veren bir latifesi, herkesi birden zapt olunamamış bir kahkaha ile yerinden oynatan bir şakraklığı olurdu...” (2014, s. 676).

“... Bütün ömründe en kavi rabitası [sağlam bağlılığı] iyi giyinmek, iyi yemek, bol para harcederek [harcayarak] en geniş mikyasta [ölçüde] yaşayıp eğlenmek ve eğer bu ihtiyaçları tatmin etmişse hatta belki buna da pek lüzum görmeyerek, daima gülmek noktalarına aitti...” (2014, s. 808).

“... Yalnız bir iş vardı: Gülmek ve onun yanında daha mühim başka bir iş daha vardı: Yemek...” (2014, s. 822).

“... Gülmek bir ihtiyaçtı ve her gülüşte sanki ruhlarımızda yıkanmış, temizlenmiş bir yenilik, bir parlaklık olurdu...” (2014, s. 823).

“... Başmüdür başladığı ilk hitabın bir devamı kabilinden hep o tatlı gülümsemesiyle ve gene öyle tatlı bir sesle...” (2014, s. 827).

İşini Severek Yapmak

Yazar edebiyat derslerini işlerken zamanını ne kadar özel geçirdiğini hissetmektedir. Mesleğini severek yaptığı için de o sevgiyi karşı tarafa aktarabilmekte ve dinleyenlerde de edebiyat zevki oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle dinleyenlere tesir edebilmiştir. Yorgunluğunun bile kendisini memnun ettiğini belirtmektedir.

“... Salih Efendi isminde, müşterilerine isimleriyle hitap ede ede hepsinin gönlünü kazanan, müteferris [anlayışlı] bir zatın idaresi altında bulunmak itibarıyla hemen bütün o taraf halkına bir mev'id-i mülakat teşkil ederdi [buluşma yeri oluştururdu]...” (2014, s. 262).

“... Mekteb-i İdadi'de artık yalnız yüksek sınıflar bende kalmıştı. Sonraları Fransızca dersime inzimam eden [eklenen] Türk Edebiyatı dersleriyle kalbi alakalarımın günden güne arttığına dikkat ederdim. Ve burada geçen saatlerime hayatımın en güzel zamanı nazarıyla bakardım...” (2014, s. 393).

“... Alaturka ve alafranga saatlerin taarruzundan [çatışmasından] mütevellit [dolayı] öyle sıkıntı günlerimin ezası [eziyeti] zihnimde yer etmişti ki bazen mektebine ders saatini kaçırmak ve bankaya gişelerin kapanmasına müsadif [rast gelen] zamanlarda ancak vasıl olabilmek helecanları ile dolu rüyalarda çırpınırdım. Yorgun fakat memnun bir hayat...” (2014, s. 393, 394).

“... Buna hemen müteakiben Cenap Şehabettin'in iştiraki de inzimam edince [katılımı da eklenince] adeta beğenilen, sevilen, beraber bulunmaktan vicdani bir saadet duyulan dostlarla bir tenezzüh seyranına [eğlence gezisine] çıkıyormuşçasına ruhuma kanatlar takılmış zannettim. İstanbul muhitinin, resmi iş azabının boğucu havasından daha yüksek nezih [temiz], saf bir nesim [esintili] tabakasında emellerle dolu ciğerlerime taze bir hayat doluyor hazzını duydum...” (2014, s. 624, 625).

“... Ertesi gün şafakla beraber yalısından çıkarak hüsn-i hat [güzel yazı] dersini vermek için Ticaret Mektebi'nin yolunu, şetaretle [sevinçle], şevkle [aşkla] tutmuş olacaktı...” (2014, s. 823).

“... Vazifesine ikdam [bağlılık] göstermekte, kendisine mevdu olan [düşen] işleri her şeyin üstüne geçirmekte öyle sebat [direniş] sahibi oldu ki, idareyi bırakmayan ve bugüne kadar iş hayatında sabit kalan yalnız o oldu. İş bakımından ne o, ne de onun ellerine geçen işler ziyan [zarar] etmemiş oldu, bilakis, hele harp senelerinde...” (2014, s. 836).

Açık Sözlü Olmak

Açık ve anlaşılır olma, iletilmek istenen duygular ve düşünceler ifade edilirken herhangi bir ek yoruma, tekrar bir açıklamaya ihtiyaç duymadan belirtilmesi anlamına gelmektedir (<https://www.edebiyatbilgileri.com/10/edebiyat-terimleri-sozlugu>. e.t. 15.02.2019 Açıklık olarak da kullanılan kavram, Osmanlıcada vuzuh şeklinde kullanılmaktadır. “Vuzuh” kelimesi, açık ve belli olma, aydınlık, ifadede açık olma biçiminde tanımlanmaktadır (<https://www.turkcesozlukler.com/vuzuha-nedir-ne-demek>. e.t. 15.02. 2019).

Bireyin düşündüğünü ve hissettiğini açıkça yansıtmayı anlamına gelen bu ileti eserde şu şekilde tespit edilmiştir:

“... Onda, kendisine temiz ve iyi görünen şeylere derhal teslim olan bir kalp ihtiyacı vardı. Fakat pis ve kötü görünen şeylere de affetmeyen, aman vermeyen bir husumeti [düşmanlığı] vardı ki keskin taaruzlarla [saldırılarıyla] bir şamar gibi yapışan yahut bir kamçı gibi yaran noktelerle [anlamlı şakalarla], cinaslarla taşardı...” (2014, s. 262).

“... Esasen şu müracaat için lazım gelen nüfuza [güce] da malik değilim, eğer malik olsaydım bile o nüfuzu istimal etmezdim [kullanmazdım], zira vicdanımın kanaati hilafında [aykırı] bir harekette bulunmaya kadir değilim...” (2014, s. 274).

“... __ Demek oluyor ki bir yazı manzum ve mukaffa olmazsa şiir değildir.

Buna gülerek cevap vermiştim:

__ Ben öyle manzum ve mukaffa yazılar bilirim ki hiç şiir değildir...” (2014, s. 315).

“... Fakat bu hücumun mazereti de işte asıl çocuklukta ve makbul bir ciheti [kabul edilecek bir yönü] varsa o da bu çocuğun hakka mugayir [aykırı] gördüğüne karşı isyan etmek fitratında mündemiçti [yaratılışında vardı]...” (2014, s. 382).

“... İstanbul’da küçük bir muhasebe memuriyetinden bir mühim şube müdürlüğüne irtika edince [yükselince] kendisini kaybeden, senelerce İstanbul’un rakik nesiminde [hassas rüzgârında] teneffüs etmiş [solumuş] iken hâlâ huşunet-i fitratına [huyundaki kabalığı] tadil etmek [düzeltmek] lüzumuna kail olmayan [gereğini görmeyen] bu adama bir Türk’ün damarlarına lüzumundan fazla basılamayacağına ders vermek dakikası çalmıştı...” (2014, s. 441).

“... Kendisini bana pek ziyade sevdiren hasletlerinden biri doğru bulduğu şeyleri dilini zaptedemeyerek, adeta aksırmak nevinden bir hareketle söyleyiveren o dost dedi ki: “Azizim, ben sana bir şey söyleyeyim mi? Sen tercümeden vazgeç...” (2014, s. 476).

“... Ara sıra da hiç hatır ve gönüle bakmayarak, karşısındakinin incineceğine katiyen [kesinlikle] ehemmiyet [önem] vermeyerek pervasız bir doğrulukla suratına hakikatler çarpardı, bana dair hakikatler...” (2014, s. 531).

“... - Lakin bize böyle göze girebilecek gençlerden hiç müracaat eden olmuyor ki, dedi.

Ben de birinci defa olarak epeye yüksek sesle:

-Kapıyı kapalı gördüklerinden olacak, diye karşılık verdim...” (2014, s. 828).

“... Onun ruhu gayet açıktı, sanki varlığının bütün içindikileri sarahatle [açıklıkla], vuzuhla [netlikle] gösteren bir cam mahfaza [korunak] içinde gibiydi...” (2014, s. 884).

Temiz Olmak

Temiz olma özelliği yazarın dikkatini çeken bir konudur. Gördüğü bir arabayı ve arabanın içindeki kişiyi betimlerken temiz kavramını kullanmıştır. Girdiği ortamların da temizliğine dikkat ettiği ifadelerinden anlamaktayız. Temizlik iletişiyle ilgili şu tespitler yapılmıştır:

“... Heyet-i umumiyesiyle [genel olarak] bende pek muvafık bir tesir hasıl eden bu zat belliydi ki hulus [temizlik] ve hususuyla [özellekle] zeka sahibiydi...” (2014, s. 274).

“... Burada giyindi, kuşandı, daima saçlarını taramak ilimlerini öğrendi...” (2014, s. 446).

“... O gün ve ertesi günler hep yarımşar saat gecikmeye çalışarak oda tamamen temizlenmiş ve maiyet memurları gelmiş bir saatte gelmeye dikkat etmekle beraber buna muvaffak olamadım...” (2014, s. 488).

“... Temiz ve zarif yemek odam, yorgun günlerden sonra derin uykuların beni dinlendirdiği ve ertesi sabaha yeniden uğraşacak kuvvetlerle iade ettiği mebzul [bol] güneşli bir yatak odam vardı...” (2014, s. 497).

“... Hemen her hafta bir iki kere akşamüzeri evimin önünden bir saray arabası geçirdi ve bu arabanın içinde pek güleç simalı, sevimli, tombul tombul, yaşlıca bir

şehzade görülürdü. Onun kibar bir hali, pek temiz bir kıyafeti vardı...” (2014, s. 671).

“... Her köşesinde fena döşenmiş, iyi temizlenmemiş, ihmal ve teseyyüp [ilgisizlik] içinde bunalmış bir daire hissi uyandıran müzic [kasvetli] halinden başka burada insanı can sıkıntısından kudurtan bir azap vardı...” (2014, s. 757).

“... Burada da her manasıyla, fakat güzel ve temiz olmak şartıyla, bir Türk ziyafeti verilecekti ve elbette bu pekiyi bir tesir yapacaktı...” (2014, s. 761).

Sorunlara Çözüm Bulmak

Anlatılan olayda kişinin hayatını nasıl devam ettireceği, hangi mesleği yapması gerektiğiyle ilgili çözüm önerileri ortaya konmaktadır. Aktarılan olaydan sorunun belirlenmesinin ardından hangi çözümün kişi için daha iyi olacağı değerlendirilmektedir.

“... Devletin elbette iyi memur olarak yetiştirilecek gençlere ihtiyacı var, fakat bu ihtiyacı başka zeminlerden temin etmeli. Siz ticaretle meluf [yakınlığı olan] bir ailedensiniz. Memleketin her şeyden evvel bu zeminde yetişecek adamlara ihtiyacı vardır. Onun için ben sizin aile mesleğinden ayrılmanıza taraftar değilim...” (2014, s. 274).

Aklını Kullanmak

Kendisini zararlı işlerin gerisinde tuttuğunu ifade eden yazar, aklını kullanarak bunu yaptığını belirtmiştir. Her şey de mantık ve muhakeme gücünün kullanılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu düşüncelerini şu sözleriyle anlamaktayız:

“... Fakat dünyada her şeyin mebnasını [yapısını] teşkil eden, vukuf [bilgi] ve tecrübeden evvel mantık ve muhakemede sıhhat [düşüncede sağlamlık] olduğundan, amca tarafından verilen bu vazifeyi deruhte etmek [yapmak] cesaretini, nefsimi itimadın [bana güvenmenin] zaruri [zorunlu] bir neticesi olarak aldım...” (2014, s. 288).

“... Bu cidalin [kavganın] haricinde kalmak, yalnız zamanın siyasi icabatına [gereklerine] göre değil, şahsi istirahat [kişisel rahatlık] ve izzet-i nefis [onur] kaygılarına göre de akilane [akıllıca] bir hareket idi; fakat hayatta her hareketi

tevcih [yönlendiren] ve idare eden akıl olsaydı elbette dünyada işler daha salim [doğru] bir yol tutardı...” (2014, s. 571).

Ön Yargılı Olmamak

Ön yargı, bir kişiyle ya da durumla ilgili zihinde beliren bir ön düşünce olarak tanımlanabilir. Bu düşüncelere yer veren bireyler, etraflarındaki güzellikleri çok geç fark edip birçok iyilikten iyi olandan mahrum yaşayabilmektedir. Başka bir deyişle öğrenmenin önündeki engel olarak da ifade edilebilir. İncelenen eserde bu iletiyle ilgili yazarın şu sözlerine rastlanmıştır:

“... Fakat her fena şeyin bir tesliyet [teselli] veren ciheti vardır: Yazımın çirkinliğini derhal unutturan bir hesap meselesiyle Nubar Efendi'nin endişesini bertaraf ettim [kuşkusunu giderdim]...” (2014, s. 291).

Yeniliklere Açık Olmak

Geleneklerin dışına çıkmak, alışılmıştan farklı şeyler denemek insanların ufkunu açan gelişmelerdir. Yazar, incelenen eserde yeniliklere açık olmayı, her şeyi göze alan, tehlikeli durumlara karşı galip çıkacak kadar kuvvetli ve özgürlükçü fikirlere sahip olma şeklinde vermiştir.

“... Vali bu cesareti nasıl yapabildi? Bir yandan İstanbul'a bir yandan İzmir'in henüz teceddüt efkârıyla istinas peyda ettiğine hükmolunamayan [yenilik düşüncelerine açık olmayan] efkâr-ı umumiyesine [kamuoyuna] karşı bu öyle bir teşebbüstü ki ancak sahibinde her türlü mehalike galebe edecek [tehlikeyi yenecek] kadar şedid [kuvvetli] ahrarane [özgürlükçü] bir fikirden doğabilirdi...” (2014, s. 294).

“... Ömürlerinin ilk kısmına sahne olan muhitin ananatına [çevrenin geleneklerine] ictihaden ve filen [düşünce ve eylem bakımından] sadakat-ı tammeyi [tam bağlılığı] muhafaza etmekle beraber, teceddüt-perverlikte [yenilikçilikte] yegâne çare-i felah [tek kurtuluş çaresi] bulan öyle kavi [güçlü] bir akideleri [inanışları] vardı ki, yekdiğerine [birbirine] muarız [karşıt] zannedilebilecek olan iki tarz-ı telakkinin [algılama biçiminin] nasıl hatt-ı vasl [kavuşma çizgisi] ile birleşebileceğine mevcudiyetleri [varlıkları] ile birer bürhan [delil] göstermiş olurlardı...” (2014, s. 391, 392).

“... Ne kadar yenilikler görülmüştür ki üzerinden beş on sene geçince eskimiş, yerleşmiş, hatta nasıl olup da daha evvelden husule gelmemiş olduklarına şaşılacak pek tabii bir mahiyet [biçim] almıştır...” (2014, s. 465).

“... Nahvin doğrudan doğruya temellerini ve ana hatlarını teşkil eden kaideleri etrafında furu’ nevinden [dal budak gibi] ecza [kısım] ve eşkali [şekilleri] daima tebeddüle [değişime] meyyaldir [eğilimlidir] ve bu da her şeyde cari [geçerli] olan tekamül kavaidinin [gelişme kurallarının] zaruri [zorunlu] bir icabıdır [gereğidir]...” (2014, s. 466).

“... — Bu daima böyledir azizim, diyor; nesiller kendilerine mukadder [belirlenmiş] olan yolları takip ederken etrafı teşkil eden bütün menazır [manzaralar] yeniliklerini getirerek değişecektir... Tabiatın bu kanununu kabul etmek, hatta bundan memnun olmak lazımdır...” (2014, s. 574, 575).

“... Fakat onların haricinde bu yeni hareketin deveranı cazibesine [çekimine] kapılanlar, bitaraflar [tarafsızlar], günden güne çoğalıyor, etrafı ihata eden dost halkası her hafta bir yeni nüsha yeni yeni manzumelerini, nesirlerini getirdikçe, sanki muhalefetin nefesiyle şişerek genişliyordu...” (2014, s. 657).

“... Nahiv nihayet bir mantık meselesiydi ve mantık ihtiyaçlardan doğan yenilikleri kabul eden bir miyar [ayarlama] idi; her zamanın, her inkılabın kendisine mahsus bir mantığı olmak tabiiydi [doğaldı]...” (2014, s. 658).

“... Lisanda da dünün zaaf-ı telif [cümle kusuru] dediğine bugün, bir sanat eseri, şiveye mugayeret [aykırılık] dediği bugün, bir meziyet [üstünlük] nazarıyla bakmaktadır...” (2014, s. 658).

Kıskanç Olmamak

Haset kavramıyla eş anlamlı olarak kullanılan kıskançlık kavramı, kendisinde olmayan bir şeyin başkasında da olmamasını isteme ya da çekememe durumu olarak ifade edilebilir. Yazar, bu iletiyi örneklendiren ifadesinde, haset kavramını sakatlık kelimesiyle açıklamış. Başkasının başarısını kendine dert edinme, bu şekilde düşünerek kendini zehirleme, içinde taşıyamayacak hâle geldiğinde de dışa taşan bu görüntünün kendisini iğrendirdiğini belirtmiştir.

“...Haset! . Bir şeylere kadir olmayıp da başkalarının muvaffakiyetini kendisi için dert yapan, bu derdin zehriyle daima tesemmüm ederek [zehirlenerek] nihayet havsalasına [bünyesine] sığdıramayacak kadar şişince bila-ihtiyar [istemeden]

harice taşan bu mülevves hissin [pis duygunun] ne kadar tezahürlerine [yansımalarına] şahit oldum ve onu her görüşümde ne kadar iğrendim...” (2014, s. 302).

“... Zaten haset de bir maluliyetten [sakatlıktan] ibaret değil midir?...” (2014, s. 312).

“... İnşat ve kitabet dersleri veren bu refik bir hasud [kıskanç] değildi. Fakat edinilmiş fikirlerin, yerleşmiş kanaatlerin sadık bir müridi [takipçisi] idi...” (2014, s. 315).

“... Matbuat âleminde [basın dünyasında] en ziyade dikkati celbeden [çeken] iğrenç bir his hüküm sürüyordu: Haset [kıskançlık]...” (2014, s. 571).

“... Fakat başkalarının muvaffakiyetine tahammül edemeyen ve onların vasıl oldukları mertebeye çıkamayarak bu aczi [acizliği] hazma [içine sindirmeye] imkân bulamayan bir sürü vardı ki meşhur kara kurbağa ve ateşböceği efsanesini tanzir ederek [öyküsüne benzeyerek], biraz parlamaya istidat [eğilim] gösteren kabiliyetlere kıskançlıkların zehrini tükürecek kadar kendi hırslarının ayıbını ortaya atmaktan hayâ etmezlerdi [utanmazlardı]...” (2014, s. 572).

“... Her hafta kimin olursa olsun risale yeni bir muvaffakiyetle çıkınca bu, sade asıl sahibinin değil bütün zümrenin bir muvaffakiyeti olurdu...” (2014, s. 683).

“... O zamana kadar geceleri, annesinin yanında geçirirken o akşam bir türlü orada kalmak istemeyerek: ‘Anneciğim, dedi. Artık kardeşim geldi; ben sizi rahatsız etmeyeyim; babamla beraber öteki odada yatacağım...’ (2014, s. 862).

Öz Eleştiri Yapmak

Birey, kendisini eleştirdiği ölçüde daha özgün ve etkili ürünler ortaya koyabilmektedir. İlerleme sağlayabilmenin yolu eksiklerin farkına vararak o eksikliği gidermekle yapılabilmektedir. Yazar, yazdıklarına dönüp baktığında kendisini eleştirebildiğini belirtmektedir. Bu yönünün olduğunu yazarın şu sözlerinden anlamaktayız:

“... Hele baş makale yazmak zarureti bana teveccüh edince [yönelince] kendimi gülmekten men edemezdim... O satırları yazarken kendi kendim: ‘Acaba bunları okuyan ve okuduktan sonra benimle beraber gülmeyen var mıdır?’ diye sormaktan hali [uzak] değildim...” (2014, s. 304).

“... Mademki ‘Mai ve Siyah’ ile bu bahse başlamış oldum, gene bu bahsi onunla kapamak için kaydedeyim ki bu esere kendimce atfolunan [yöneltilen] en büyük nakısa [eksiklik] işte bu belagat oyuncakçılığının başlıca numunelerinden birini teşkil etmiş olmasıdır...” (2014, s. 710).

“... Herhalde bunları hiç beğenmez, ifratla tenkit eder [fazlaca eleştirir], belki de kendi tenkit ederken başkalarının aksini iddia etmesine intizar eylerdi [beklerdi]...” (2014, s. 790).

“... Dostlarının eserleri için bayram eden bu adam, kendi yazdıkları için adeta matem tutardı. Onu iyi tanımayan bunu bir riyaya [ikiyüzlülüğe], bir sahte tevazua [alçakgönüllülüğe] hamledebilirdi [bağlayabilirdi]; fakat biz emindik ki o vicdanının tam bir saffetıyla dostlarının hayranı ve eserini daima hayalinin dununda [aşağısında] bulan bir sanatkâr hoşnutsuzluğu ile kendi kendisinin insaftan mahrum [insafsız] bir muhalifiydi...” (2014, s. 791).

“... Sanat iptilası [tutkunluğu] ile yapılmış öyle tasvir ağırlıkları var ki kendi kendime her münakkitten [eleştirmenden] ziyade sinirleniyordum...” (2014, s. 806).

“... Yoksa o eseri kendisinden ziyade asıl sahibi gülünç buluyordu...” (2014, s. 889).

Karamsar Olmamak

Yapılan hatalar olsa dahi ortaya konan işin yüceliğini, büyüklüğünü bilen edebiyatçıların küçük kelime yanlışlarıyla karamsarlığa düşmediklerini belirten yazar, eserinde bu iletiyi şu şekilde örneklendirmektedir:

“... Sanat hayatında insanın ne kadar işkenceye benzeyen safahattan [aşamalardan] geçtiğine ve nadiren temin edilebilen muvaffakiyet [başarı] lezzetlerine mukabil [karşılık] ne kadar füturlara [sakinmalara] ve inkisarlara [kırgınlıklara] müntehi olduğuna [vardığına] o hayatın müntesipleri vâkıfturlar [içinde olanlar bilirler]...” (2014, s. 308).

“... Karşısında bütün eski tarza taraftar olanlarla hemen bütün şehrin efkâr-ı umumiyesini [kamuoyunu] arkalarına takan eski hocalar türlü mevani ihdas ederken [engeller koyarken] o bir an fütür getirmemiş [bezmemiş] ve mektebi hakikaten emsali [benzerleri] arasında zamanın en yüksek tahsil müessesesi [eğitim kurumu] derecesine çıkarmış idi...” (2014, s. 392).

“... Edebiyat-ı Cedide zümresi ufak tefek hatalarını bilmekle beraber, yaptıkları işin daha yüksek olduğuna inanarak, mesela bir kelime yanlışlığından, bir terkip sakatından [tamlama kusurundan], bir ifade bozukluğundan sıkılıp utanmaya ve bir köşeye çekilip sinmeye lüzum görmezlerdi...” (2014, s. 659).

Alçak Gönüllü Olmak

Alçak gönüllü; kendi değerini olduğundan aşağı gösteren, başkalarını küçük görmeyen, büyülenmeyen (kimse), engin gönüllü, mütevazı, tevazulu (TDK, 2011, s. 86) anlamlarında açıklanmaktadır.

Kendi gönlünü, tüm insan gönülleriyle pay eden, yaşayan, yaşatan, hiçbir çıkarın söz konusu olmadığı bir dünyası olan; ilişkilerinde ün, unvan ve servetin söz konusu olmadığı, onların etkisinde kalmayan, kendisi bunları taşıyorsa onlarla kimseyi etkilemeyen gönül insanı (Demirel, 2006, s. 19) olarak ifade edilen alçak gönüllü olmak değeri, bireylerin çevrelerindeki insanlar tarafından takdir edilmesini, örnek bir birey olarak gösterilmesini, sağlayan bir erdemdir.

Eserde tespit edilen alçak gönüllü olmak iletişiyle ilgili verilen bölümlerde bu özelliğe sahip kişilerin övgüden hoşlanmadıkları ve övüldüklerinde çok utandıkları, işlerini yaparken kendilerini bu işte en iyi olarak görmedikleri belirtilmiştir.

“... Bütün diğer mündericattan tefrik ederek [ayırarak] üstat bunlar hakkında öyle sitayışkarane [övücü] bir lisan kullanıyordu ki bunu burada tekrar etmeye cüret edemeyeceğim...” (2014, s. 317)

“... Ben sükût ederken [susarken] diğer dostlar hep birden ilk çıkacak nüshanın başına bu mektubu derç etmek [eklemek] kararını verdiler...” (2014, s. 317).

“... Bir uzun zaman bu işte devam ettim. Muvaffak olduğuma kail [emin] olmamak en basit mahviyet [alçak gönüllülük] kavaidindendir [kurallarındandır] elbette...” (2014, s. 474).

“... Pek mütevazı [alçak gönüllü], hatta pek mahcup, pek muhteriz [çekingen] görünürdü; fakat bu evsafın [özelliklerin] altında daha ziyade kendi kendinden emin olan, nefsine pek ziyade itimat eden [kendine çok güvenen] ve bunda inkâr edilemeyecek bir hak bulunan bir adamın vakarı [ağırbaşlılığı] saklıydı...” (2014, s. 835).

“... Bana benden öyle mübalağa [abartı] ile bahsederdi ki bu dakikalarda bir genç kız utangaçlığı ile kızarırdım...” (2014, s. 888).

Fikirlere Saygı Göstermek

Bir arada huzurlu bir şekilde yaşayabilmenin en temel yolu başkalarının düşüncelerine saygılı olmaktır. Başka bir ifadeyle o insanın kendi düşüncesini ifade edebilmesine fırsat tanımak, ona ve düşüncelerine yaşam hakkı tanımaktır. Toplumun huzuru ve birliği açısından çok önemli olan bu değer, aynı zamanda gelişmişliğin de işaretidir. Bilginin hâkim olduğu günümüz koşullarında bu değer ihmal edilmesi, toplumun gerilemesine neden olurken gelecekte toplumun varlığını devam ettirememesine de yol açmaktadır.

Düşünce yönüyle farklı bir bakış açısına sahip olursa da aynı ortamda bulunabilmenin hatta yakın bir arkadaşlık kurmanın mümkün olacağını yazarın eserinde şu şekilde görmekteyiz:

“... O zaman için pek yeniliklerle dolu olan üslup bile bende taze bir şevk, istikbal için daha kavi [güçlü] bir ümit uyandıracak tabirlerle kabul olunuyor, kaide-perestlikte [kuralcılıkla], anane-perverlikte [gelenekçilikte] mutaassıp [tutucu] olanlarda bile bir isyan emaresi [belirtisi] görülmüyordu...” (2014, s. 324).

“... Hakikaten, şimdi gene görüyorum, ayrı ayrı köşelerdeydiler, hâlbuki biz pek iyi bilirdik ve anlardık ki onlar birbirine pek yakındılar...” (2014, s. 800).

Pişmanlık Duymak

Pişmanlık; söylediği bir sözde ya da yaptığı bir işte yanlış ve eksiklik gören insanın rahatsızlık belirten duygu ve düşüncesi (Demirel, 2006, s. 173) şeklinde tanımlanan bu değer, yapılan hataların farkına varılarak düzeltilmesi adına içten gelen önemli bir çabadır.

İncelenen eserde tespit edilen pişmanlık, şu şekilde geçmektedir:

“... O zaman şimdi beni nedamete [pişmanlığa] sevk eden pek ağır, pek acı bir mukabele yazdım. Umarım ki o mukabelenin muhatabı ‘el- badi azlam’ kaidelerini düşünerek beni mahzur görmüştür...” (2014, s. 325).

“... Gazetenin ilk çıkan nüshasında bundan bahisle, isim tasrih etmeyerek [açıklamayarak] fakat şahsı gösterecek bir ifade kullanarak, alaylı bir fıkra yazdım. Sonraları elimde mevcut bir vasıtası böyle tatmin-i hiddet [kızgınlığımı gidermek] için kullandığıma nedamet [pişmanlık] hisleri duydukça...” (2014, s. 363).

“... Memurların selamet ve istirahat ümniyesine [arzularına] ataletle vasıl oldukları [tembellikle ulaştıkları] bir devir ve diyarda bu felsefeye tebaiyet edememiş [uyamamış] olduğuna elbette nedamet duymuştur [pişman olmuştur]...” (2014, s. 435).

“... Her sabah buraya geldikçe müthiş bir nedamet [pişmanlığın] sızıları arasında, karaciğer sancısı, yeni bir buhran geçiren bir hasta ıstırapı ile kıvranıyordum...” (2014, s. 488).

“... Her yazdığımından nedamet [pişmanlık], inkisar [kırıklık], fütur [çekinme] ve keselan [tembellik] duymak tekrar başlamaya mani mi olmuştur?..” (2014, s. 507).

“... Her köpürüşünden sonra Fikret’in nedamet etmiş [pişman] olacağına kailim [inanırım]...” (2014, s. 812).

“... Galiba bu buhranlardan sonra ikimizde de bir nedamet aksülameli [karşılıklı pişmanlık] peyda olmuş bulunurdu ki o bizi sürükleyen kasırganın geçmesini müteakip daha ziyade yaklaşmış bulunurduk...” (2014, s. 837).

“... Bütün eski sergüzeştlerinden [maceralarından] nedamet etmiş [pişman olmuş] bir günahkar sükunu [sessizliği] ile yaşarken gördükçe kendi kendime: ‘İnanmalı mı, yoksa ihtiyat üzere [tedbir olarak] beklemeli mi?’ derdim...” (2014, s. 877).

“... Nasılsa sonra bu yazdığından nedamet etmeye [pişmanlık duymaya] lüzum görerek ta Yeşilköy’e kadar gelip benden kusurunun affını diledi...” (2014, s. 888-889).

İspyonculuk Yapmamak

Başkalarının eksik olan yanları görülse dahi bunun bir ortamda dile getirilmemesi o kişinin terbiyesiyle alakalı bir durumdur. Bu iletiyle ilgili incelenen eserde yazarın şu sözleri tespit edilmiştir:

“... Ben böyle ne kadar intihal vakalarına şahit oldum, hele bizde edebiyat âleminin pek meşhur bir eserini bilirim ki... Fakat eğer ceza tertip etmek

[düzenlemek] bir adalet vazifesi değilse, sükût etmek [susmak], insanın kendisine karşı bir zarafet vazifesidir...” (2014, s. 328).

“... Metnin lisanına hakkı ile vâkıf olmadan tercüme cesaretine kalkışanlara her gün tesadüf olunur. İsim zikretmek misal iradına [örnek vermeye] kalkışmak meşrebimle tearuz edecek [yaradılışıma karşı] bir hareket olur...” (2014, s. 470).

Dürüst Olmak

Devletin yürütmüş olduğu iş ve işlemlerde görevli kişilerin sorumluluklarını yerine getirirken belli kurallara göre hareket etmeleri ve bu kuralların dışına çıktıklarında bazı ceza uygulamalarına maruz kalmaları bir yönüyle devletin kamu ve özel kurumlarda çalışanları dürüst olmaları yönünde kontrol altında tutması olarak da ifade edilebilir. Böylelikle her vatandaş, güven içerisinde işlemlerini gerçekleştirebilir ve hakkını arayarak kendine yönelik yapılan yanlışları düzeltebilir. Hakkını ararken yanlış yapan kişiye de dürüstlüğü önemiyle ilgili mesaj vermiş olmaktadır. Her vatandaşın kendisi hakkında bu kadar duyarlı olması aslında halkın genişletilerek toplumun da duyarlılığının oluşmasını sağlayacaktır. Bu şekilde kişiler, birbirlerini kontrol altında tutarak toplumun aksayan yanlarını düzeltmiş olurlar. Vergi kaçırılmalarının önüne geçilmesi, rüşvetin engellenmesi, kanuni olmayan işlere bulaşılmaması gibi toplumun refahını bozacak eylemler ortadan kaldırılmış olur.

Bireylerde dürüstlük davranışı gelişmediğinde ise bir güvensizlik ortamı oluşmaktadır. Dürüstlüğü, sahip çıkılması gereken bir değer olarak benimseyen insanlar, kendilerinde olmayan bu vasfın kendi dışındakilerde de olmadığını düşünürler. Hayatını şekillendirirken attığı her adımda ruhsal açıdan sürekli saldırıya uğrayacakmış gibi kendini tehdit altında hisseder. Bu durum da hayatı yaşanmaz ve çekilmez hâle getirir. Her zaman etrafındaki insanlara karşı şüpheyle yaklaşma, bireyin sosyalleşme sürecini sekteye uğratar. Bu davranışın toplumun genelinde görüldüğünü düşündüğümüzde bu durum telafisi zor hadiseler yol açar. Tüm bu olumsuzluklarla toplumun yıpranmaması için öncelikle kişi kendinden başlayarak dürüst olma davranışını alışkanlık hâline getirmeli ve devletin de toplumsal yapıyı korumak adına koymuş olduğu kurullarla bu durumu güvence altına alması gerekmektedir (Urban, 2007, s. 116). Bu doğrultuda her açıdan hassaslık içeren bu değer, küçük yaşlarda öğrencilere kazandırılarak kişilikli bireyler ve sağlıklı bir toplumsal yapı oluşturulabilir.

Dürüstlük değerinin toplum içindeki karşılığı eserde yansıtılmaktadır.

“... Fakat herkes onun bu zaafını zarafet-i etvarına [tavrının inceliğine], nezahet-i hissiyatına [duygularının temizliğine], safvet-i kalbine [kalbinin saflığına], halisiyet-i vicdanına [dürüstlüğüne] bağışlardı. .” (2014, s. 344).

“... Öyle sadrazamlar, öyle nazırlar, mevkileri menfaat celbine [kazanmaya] pek müsait öyle nüfuz [etki] sahipleri gördüm ki melekâne bir nezahetle [melekçe bir dürüstlikle] hayatlarının saffetini muhafaza etmekte muannit [inatçı] bir sebat göstermişlerdir...” (2014, s. 730).

“... Abdülhamit idaresinin, Aydın vilayeti defterdarlığında, sonraları Trabzon vilayetinde emsaliyle [benzerleriyle] kıyas kabul edemeyen faal, zeki, dürüst bir idare recülü [adamı] olan babası Kadri Bey, Hüseyin Kazım’ın her şeyden evvel bir adam olmasına itina etmiş...” (2014, s. 794-795).

“... Kastamonu valiliğine gönderilmiş ve orada uzun müddet kalarak nihayet iffeti [namus], istikameti [dürüstlüğü], azim ve rezmi [gayreti] sayesinde İzmir ve Edirne valiliklerine getirildikten sonra en son İstanbul’a alınarak Adliye Nazırlığı’na geçirilmişti...” (2014, s. 818).

Fedakâr Olmak

Başkalarının mutlu olması için kişi, kendi mutluluğundan vazgeçer. Özlemlerini ve isteklerini erteleyerek başkalarının beklentilerini gerçekleştirmeye gayret ederler. Bu açıklamalar doğrultusunda kendilerini toplumun iyiliğine adayan ve bencillik yapmayan insanlar, fedakâr olarak ifade edilmektedir.

İncelenen eserde tespit edilen fedakâr olmakla ilgili iletiler şu şekilde aktarılmıştır:

“... Dostlarına hizmet etmek vesilesine her şeyi feda eden Mehmet Şevket Efendi onları alıp bana getirmek taahhüdüne girdi [sözünü verdi]...” (2014, s. 345).

“... O söylerken bu her şeyden evvel halis-ül- vicdan [temiz yürekli] dostun iki ellerinden tutarak fedakârlığına ifayı teşekkür etmek [şükranlarımı bildirmek] istedim...” (2014, s. 366).

“... Amca Sadık Bey lüzum ve faydanın telkin ettiği [gösterdiği] ihtiyaçlara büyük bir semahatle [eli açıklıkla] mukabele eden her türlü fedakârlığa mütehammil [dayanıklı] bir servete malik olduğundan bu hatt-ı hareket [hareket çizgisi] tam bir

sadakatle [bağlılıkla] ve geniş vesaitle [araçlarla] tatbik olundu [uygulandı]...”
(2014, s. 419)

“... Hüseyin Suat, kardeşinin eserini dinlemek için uykusundan azami bir fedakârlığa karar vermişe benziyordu...” (2014, s. 721).

Verdiği Sözü Tutmak

Kendisine ve başkalarına karşı verilen sözü yerine getirmek, olarak ifade edebiliriz. Söz vermek ve verilen sözü yerine getirmek sosyal çevrede geliştirdiğimiz ikili ilişkilerimizde en önemli yapı taşlarındandır. Profesör Doktor Kemal Arıkan’a göre iyi ve kötü insan olma ölçütünü kültürel ve bireysel farklılıklar belirlemektedir. Uzman psikiyatrist Arıkan, verilen sözlerin tutulduğu toplumlarda “İnsanlar iyidir.” neticesine ulaşıldığını vurgulamaktadır. Ayrıca çocuğun kişilik gelişiminde rol model olarak seçtiği ailesinin çocuğa karşı sergiledikleri tutumun doğru olarak algılanması ve değerlendirilmesi, verdikleri sözleri yerine getirme sıklığıyla ölçülmesi gerektiği üzerinde de durmaktadır (<https://www.kemalarikan.com/soz-vermek-ve-sozunde-durmak.html>, e.t. 12. 04. 2019).

Ailede başlayan ilk eğitim, çocuğun okula başlaması ve sosyal ortamlara katılmasıyla devam etmektedir. Bu ortamlarda edindiği izlenimlere ve davranışların kabulüne göre kendine yön tayin etmektedir. Çevresindeki insanların davranışları, okulda edindikleri kazanımlar, okuduğu eserlerde sezdiği iletiler, aile terbiyesi çocuğun davranışlarını pekiştirmektedir.

“... Dostlarına hizmet etmek vesilesine her şeyi feda eden Mehmet Şevket Efendi onları alıp bana getirmek taahhüdüne girdi [sözünü verdi]... O akşam Mehmet Şevket Efendi’nin bir kartı ile kitabı ve mecmuayı evde buldum...” (2014, s. 345).

“... __ Erkek çocuklarım olursa ben de onları bankadan geçireceğim.

Talih bana bu vadimi [sözümü] tutmak imkânını verdi, bundan daha fazlasını verdi...” (2014, s. 444).

Hayal Gücünü Kullanmak

Hayal gücü insanın elindeki görünmeyen bir sihirli değnek gibidir. İnsanın istediğini zaman ve mekândan bağımsız yapabilmesini sağlayan bir güçtür. İnsan hayalleriyle

kendini geleceğe taşımaktadır ya da eşsiz sanat eserleri hayal gücüyle yaratılmaktadır. Dolayısıyla bu değerın çocuklara kazandırılması belki de onları gelecekte çok daha iyi yerlere getirmeye vesile olacaktır.

İncelenen eserde tespit edilen bu ileti, şu şekilde verilmiştir:

“... Ben deniz hamamının ön iskelesinde bir seccadenin üstüne uzanmış, elimde kurşun kalemiyle bir demet kâğıt, hayalimin ufuklardan ilham arayan serseriliklerini dalgın gözlerle takip ederken, o terennüme başlayınca, kanadı bir çalının dikenlerine takılmış bir kuş gibi, sanihatımın [yaratıcılığımın] ani bir meksi [duraklaması] olurdu...” (2014, s. 369).

Sadık Olmak

Sadık; dostluğu sağlam olan, içten bağlı olan insan (Demirel, 2006, s. 178) olarak tanımlanmaktadır. Sadakat, içten ve sağlam dostluklar oluşturabilmek için doğruluk ve dürüstlük temeline dayanarak gelişen bağlılık duygusudur. Kişinin ahlaki gelişimi açısından oldukça önemli olan bu duygu, iyi bir toplum yapısının oluşması için de gereklidir.

Ziya, anılarına yer verdiği eserinde Çavuş’un sadakatının mutlaka kayıt altına alınması gerektiğini şu sözleriyle belirtmektedir:

“... Karataş evinden başlayarak İzmir’den müfarekatime [ayrılmama] kadar bana beşeriyette sadakatin en büyük numunesini gösteren Çavuş da hutut-u zapta şayan [kaydedilmesi gereken] bir simadır...” (2014, s. 379).

Minnettar Olmak

Minnettar; birinden gördüğü iyiliğe karşı kendini borçlu sayan, gönül borcu olan kimse, gönül borçlusu (TDK, 2011, s. 1687) olarak tanımlanan bu değer incelenen eserde şu şekilde verilmektedir:

“... Bu sekiz tabibin [doktorun] her birine ayrı ayrı minnettarım; fakat içlerinde Gureba Hastanesi baştabibi Mustafa Bey’e öyle bir şükran borcum vardır ki bunu ödemek mümkün değildir...” (2014, s. 462).

“... Bugün onun hakkında şu satırları yazarken bu vahşi ruhun bana sadakat ve merbutiyetine [bağlılığına] karşı bir nevi şükran borcumu ödemek zannındayım ve

onu düşünürken hâlâ şu itikatten [düşünceden] ayrılamadım ki beni İzmir'den ayrılıyor görmekten en büyük acıyı duyan o olmuştur..." (2014, s. 449).

"... Onun, bizde roman zevkinin en güzel numunelerle teessüsüne [kurulmasına] hizmet eden kalemine şükran borcu ödemek lazımdır..." (2014, s. 705).

"... En büyük şevki de Tevfik Fikret gösterdi. Hepimizin ona bu neviden vesilelerle bir şükran borcu vardır..." (2014, s. 723).

"... Ve yere kapanarak istavroz çıkara çıkara canını kurtaran Meryem Ana'ya şükranlarını gönderiyordu..." (2014, s. 857).

Adaletli Olmak

Adalet kavramı Türkçe sözlükte, kanunların insanlara tanımış olduğu hakları kullanması, yasalara göre davranmak, kişi hakkı gözetmek, herkese kendi payına düşeni verme ve doğruluk ifadeleriyle tanımlanmıştır (TDK, 2011, s. 24). Anayasada yer alan ikinci maddeyle adalet kavramının Türkiye Cumhuriyeti'nin temel bir özelliği olduğu ortaya konulmaktadır. "Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir." Anayasamızda belirtilen bu ifadelerden, adalet kavramının bir devletin gelecekte de var olabilmesinin ön şartı olduğunu ve toplumun düzen ve hukuk içinde ilerleyebilmesinin adaletle mümkün olacağını anlamaktayız.

Hayatın her alanında birey davranışları üzerinde etkili olan adalet kavramıyla ilgili şu tanımlamalar yapılmaktadır:

"Bütün aşırılıkların ortası ve genel olarak aşırılıklardan kurtulmayı sağlayan bir erdem olduğu için bütün erdemlerin en tam olanı ve adeta ortak olanı." (Çınar, 2013, s. 16)

"Bütün insan ilişkilerinde karşılıklı saygı ve sevginin gözetilmesi, hak dağıtımı ve paylaşımında insafli bir yolun izlenmesi" şeklinde adalet kelimesi açıklanarak eşitlik kavramıyla benzerliği vurgulanmaktadır. Her iki kavramın birbirinden ayrılan yönü ise Hökelekli'nin adalet kavramını tanımladığı "Değerler Psikolojisi ve Eğitimi" adlı kitabında şu şekilde belirtilmektedir (Hökelekli, 2013, s. 50): "Adalet, güç değil hak eşitliğine, kuvvetlerin değil bireylerin eşitliğine saygıdır. Herkesin her konuda eşit olması değil, ehliyet ve işe liyakati ölçüsünde hak sahibinin hakkını elde etmesidir."

Evrensel değerler arasında önemli bir yer teşkil eden adalet kavramı, bireyin ait olduğu toplumdaki, teminatı olarak da tanımlanmaktadır. Bireylerin arasındaki ilişkileri düzenleyen onları iyiye ve doğru yönlendiren hukuk kurallarının ifadesi şeklinde de belirtilebilir (Demirel, 2006, s. 12).

Adalet üzerine yazmış olduğu makalesinde Hayati Hökelekli şu ifadelere yer vermektedir (Hökelekli, 2008, s. 132), “Adalet, bir şeyi yerli yerine koymak, her hakkı hak sahibine vermektir. Hüküm ve davranışlarında tarafsız ve ilkeli olmak, eşitliği gözetmektir. Menfaat, yakınlık, düşmanlık, önyargı ve benzeri nedenlerin etkisinden uzak doğru ve dürüstçe iş yapmaktır. ”

Yapılan tanımlardan hareketle toplumdaki huzur ve düzenin kaynağı olan adaletin sağlanabilmesi için hukuk kurallarıyla birlikte ahlak kurallarının da toplumda işlevsellik kazanması gerekmektedir. Ahlak ve hukuk arasındaki ilişkinin oluşturulmasında adalet, bir zorunluluktur. Toplumun ayakta kalabilmesi ve huzur, düzen, barış, güven gibi dinamiklerinin zarar görmemesi için adalet, olmazsa olmaz bir özelliktir. Bu bağlamda devleti yönetenlerin vatandaşına, okul müdürünün sorumlu olduğu öğretmene, personeline ve öğrencilerine, öğretmenin öğrencilerine, gereken sevgi ve saygıyı göstererek hak ölçüsünde hakkını vermesi adaletin açıklaması olup bu değerın uygulanmaması ise zulüm olarak belirtilebilir.

Aktarılan bölümde inandırıcılığı güçlü olanın sözüne inanacağını ancak bunun gerçek adalet olmadığını, kişiye savunma hakkı verilmesi gerektiği konularından bahsedilirken aynı zamanda toplumdaki rüşvet, hırsızlık ve yolsuzluk konuları üzerinde de durulmaktadır.

“... Ben hiçbir zaman hâkim olabilmek için selamet-i içtihadı [yöntem doğruluğuna] malik [sahip] olamayacak bir adamım; kimi dinlersem, kimde bir telakat-i müteessirane [etkili bir konuşma] bulursam, kimin samimiyet-i hissiyatına [duygularının içtenliğine] kani olursam [inanırsam] o tarafa temayül eden [eğilen] bir adaletim var. Elbette asıl adalet bu olmayacaktı...” (2014, s. 436).

“... İcap ederse hakkı müdafaa [doğruyu savunma], zulme mukavemet [direnme] için müthiş yumruklarını saklayan büyük elleri, içinde birikmiş infial [kırgınlık] ve iğbirarları [gücenmeleri] taşmaktan alıkoymak azmiyle sıkışmış duygusunu veren kavi [güçlü] bir çenesi...” (2014, s. 584).

“... İlk ikisi Zaptiye Nezareti marifetiyle yapılan tahkikatta daima adli [adaletli] ve insafî kendilerine rehber ittihaz etmiş [edinmiş] olmakla tanınmış memurlardı...” (2014, s. 615).

“... O vakit idarenin her sahada bozuk, çatlak taraflarını bulur; bilhassa irtikâp [rüşvet] ve sirkat [hırsızlık] işlerine taalluk eden [ait] bahislerde kendisini kaybeder, sanki bütün temiz fitratının [yaratılışının] mayası birdenbire alevli bir nefesle kabarak taşardı...” (2014, s. 675).

“... Tevfik Fikret’in hakka [doğruluğa], iffete [temizliğe], namusa sade muğayereti [yalnız aykırılığı] olduğuna değil, bunlarla kati bir mutabakatı [kesin uyumu] olmadığına hükmettiği en ufak bir emareye [belirtiye] karşı tuğyanlarını [taşkınlıklarını] gördükçe, bu ruhi haletin [ruhsal durumun] sebeplerini araştırırdım...” (2014, s. 679).

“... Nitekim onlar da bunu bilirler ve kendilerinin arkalarından gelenlerde gördükleri yeniliklere kendi zamanlarının değil, bunların zamanının telakki ve tahassüsü [algı ve duygusu] ile bakarlardı...” (2014, s. 799).

Soğukkanlı Olmak

Birey yaşadığı olaylar karşısında soğukkanlılığını koruyabildiği takdirde doğru değerlendirmeler yaparak sorunun çözümüne odaklanabilmektedir. Soğukkanlı olmak, ılımlı yaklaşmak, sakin kalmak olarak ifade edilebilir. Birey kendisine bu duyguyu kazandırabildiği takdirde karmaşık ve yıkıcı özellikteki olayları dahi akılcı çözümlerle savuşturabilir. İncelenen eserde bu duygu şu şekilde verilmektedir:

“... Aldım, ses çıkarmıyordum ama çıkacak sesin pek fena olacağına hükmederek mümkün olduğu kadar dudaklarımı sıkıyordum...” (2014, s. 441).

“... Ben müstantik [sorgucu] beyin hilelerine kapılmamaya karar vermişim, pek büyük bir asap sükunu [sakinlik] ile cevap veriyordum...” (2014, s. 620).

“... Onu o kadar kavi [güçlü], o kadar muhkem [sağlam] görürlerdi ki biraz korkarlardı. Hatta şahsiyetinden, hayatının tarzından, idarenin seyyiatına [kötülüklerine] karşı sakit vaziyetinden [sessiz durumundan] öyle bir muhteremiyet tesiri [saygınlık etkisi] altında kalırlardı ki onu saygı ile telakki ederler [karşılarlar], hatta belki biraz severlerdi...” (2014, s. 651).

“... O günün tafsilatını [ayrıntısını] okuduktan, aynıyle [tıpkı] bomba günü gibi soğukkanlılığını muhafaza eden Abdülhamit’in arabasına tırmananlara karşı sükûnunu kaybetmediğine vâkıf olduktan sonra...” (2014, s. 873).

“... Bu metin [güçlü] ve daima soğukkanlılığına sadık adamı hiçbir zaman böyle görmemiştim...” (2014, s. 879).

Bencil Olmamak

Comte’a göre özgecilik, insanlığın ahlak ve kültür anlamında gelişmesinin şartı olarak açıklanmaktadır. Felsefî temelli terim, Comte ile Spencer’in ahlak görüşü kapsamında geliştirilmiş ve bireylerin her birinin gerçek sorumluluğunun, kendisini başkalarına, topluma adanmış olduğu görüşü vurgulanmıştır (BSTS/Eğitim Terimleri Sözlüğü, 1981).

Toplumun ayakta tutan dinamiklerden biri de kendinden çok başkalarının iyiliği için davranışlar içinde bulunmaktır. Bu ileti, yazarın şu ifadeleriyle aktarılmaktadır:

“... Hiç mağdur değildiler ve kendi yapabilecekleriyle artık yapılacak işin bitmiş olacağını farz edecek kadar kısa görüşlü, dar görüşlü olmadılar...” (2014, s. 634).

“... Fıtratında [huyunda] daima kendisinden ziyade başkalarını düşünen bir haslet [özellik] olduğu için refiklerinin muvaffakiyetiyle [dostlarının başarısıyla] en ziyade sevinen, ne zaman onlardan güzel bir parça gelse onu, önüne geçene bir vecd [kendinden geçmişlik] içinde okuyan bu adam ne zaman gene etrafındakilerden birine fena bir tarize [saldırıya] tesadüf etse sinir buhranları geçirirdi...” (2014, s. 650).

Yaşama Sevinci Duymak

Yaşama sevincimizi yitirmememiz gerektiğiyle ilgili yazar, incelenen eserde şu ifadelerle yer vermektedir:

“... Uzun seneler, onun ne gençliğinden ne neşvesinden [çoşkusundan] ne şakrak gülüşünden bir şeyler alıp götürmemiş denebilirdi...” (2014, s. 650).

“... Küskünlüklerinin arasından fıskıran şetaretleri [neşeleri] vardı, sık sık elini uzatır, hayatı siyah bir perde gibi yırtar ve onun arkasından şiirin, sanatın gözleri

kamaştırır, leziz bir şarap gibi hissiyatı uyuşturan ufuklarını açardı...” (2014, s. 681, 682).

“... Bütün ömründe en kavi rabıtası [sağlam bağılılığı] iyi giyinmek, iyi yemek, bol para harcederek [harcayarak] en geniş mikyasta [ölçüde] yaşayıp eğlenmek ve eğer bu ihtiyaçları tatmin etmişse hatta belki buna da pek lüzum görmeyerek, daima gülmek noktalarına aitti...” (2014, s. 808).

Yaratıcı Olmak

Özgün eserler ortaya koyarak üretkenliğin dışı vurumu şeklinde tanımladığımız yaratıcı olmak iletişi incelenen eserde şu şekilde geçmektedir:

“... O şiirlerinin sanihalarını [yaratıcılıklarını] o zamana kadar açılmamış perdelerin arkasında buluyor, dolaşılmamış sahalarda topluyor, eskilerin ve muasırının [çağdaşların] mevcudiyetinden bihaber [varlığından habersiz] göründükleri hiçleri biraz eşerek altından inciler çıkarıyordu... Bu sanatkâr her şeyden ziyade sanihalarının o zamana kadar işitilmemiş, görülmemiş kaynaklardan akmasıyla şaşırtıyordu...” (2014, s. 651).

“... Kalender’de, Göksu’da, Kanlıca koyunda sandal seyranı yapar ve bu zamanlarda mutlaka sanihatına [yaratıcılığına] hâkim olacak bir perinin teshir [büyü] kuvveti altında bulunurdu...” (2014, s. 803).

“... Edebiyat-ı Cedide’nin lüzumundan fazla ziynete [süse], tasvir iptilasına [betimleme hastalığına], lafızda [sözde] ve fikirde tasannua [yaratıcılığa] kapıldığına, bu ifratlardan [aşırılıklardan] geri dönmek lazım geldiğine hüküm veren bir kanaat peyda oluverdi [görüş oluşuverdi]...” (2014, s. 806).

İlkeli Olmak

Sahip olduğumuz ilkeler; kim olduğumuzu, nasıl bir karaktere sahip olduğumuzu ve olaylar karşısında takındığımız tavırları gösterir. İlkeli olan bireyler, doğru bildiklerinden taviz vermezler ve bu şekilde karşısındaki insana güven duygusu verirler. Bu iletiyle ilgili incelenen eserde şu ifadeye rastlanmıştır:

“... Onlar lisanlarına herkesten ziyade sahip, belağat ve fesahat [güzel ve açık seçik söz] diye sanki sanat meydanının ortasına dikilmiş aşınmaz ve yıpranmaz

tunçtan bir sütun mehabetiyle [heybetiyle] dikilmiş düstur abidesine [prensipler anıtına] herkesten ziyade sadıktılar...” (2014, s. 652).

Hatalardan Ders Almak

Kişinin zarar gördüğü olayların bilincinde hareket ederek yapılan hataları tekrar etmemesi hayatını daha sorunsuz geçirmesini sağlamaktadır. Dolayısıyla hatayı fark ettikten sonra onu oluşturan sebeplere odaklanarak bu sebeplerin ortaya çıkmasına engel olmak gerekmektedir. İncelenen eserde bu ileti şu şekilde aktarılmaktadır:

“... O halde meydana çıkarılmış bir yanlıştan alınacak netice bir daha o yolda yanlışlar yapmamaya çalışmaktan ibaretti...” (2014, s. 659).

Tedbirli Olmak

Kötü bir durumun içinde kalmamak için olayın sonuçlarını düşünerek önceden çözüm geliştirmek olarak ifade edilebilen tedbirli olmak davranışı muhtemel tehlikelerin oluşmasını engellemek şeklinde düşünülmektedir. İncelenen eserde bu davranış şu şekilde verilmektedir:

“... Bu halde sokağa çıkmak hatıra getirilemeyecek bir cinnet [çılgınlık] olurdu; kıvranarak yatak odasına götürüldüm ve...” (2014, s. 686).

“... Esas sayılan müstebit [baskıcı] padişahın vücudu kalkınca ne yapmak lazım geleceğine dair tedbirleri düşünürdük...” (2014, s. 869).

Tecrübeli Olmak

Yaşantımızın içerisinde karşılaştığımız olay ya da kişiler bizde olan birikime katkı sağlamaktadır. Her geçen günün ayrı bir birikim olduğu bilinerek gün yaşandığında öğrenme gerçekleştirerek günü tamamlamış oluruz. Bu öğrendiklerimiz zamanı geldiğinde bir işi yaparken o işin kolay bir şekilde yapılmasını sağlamaktadır. İncelenen eserde bu iletiyi örneklendiren ifadeler şunlardır:

“... Bu hikâyelerden ne kadar yazdım, hatırımda yok, epeyce olmalıydı. Beni küçük hikâyeye yazmaya sevk eden de bu tecrübeler oldu...” (2014, s. 712).

“... Bunların arasında dolaşmak ve aranıp kendisine medyun olan [borçlu olunan] hürmet borcu ödenecek zatı bulmak için bu hartanın [haritanın] dolaşık yollarını yavaş yavaş biriken tecrübelerle öğrenmiş olmak lazımdı...” (2014, s. 750).

Tablo 4. 1. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Kişisel Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Sevgiye Değer Vermek	20
Okumaya, Eğitime ve Bilime Önem Vermek	51
Vefalı Olmak	11
Araştırmacı Kişiliğe Sahip Olmak	2
Dostluğa Değer Vermek/Dost Olmak	55
Affetmek	2
Öz Güven Sahibi Olmak	10
Kararlı Olmak	7
Merak Etmek	22
Üşengeç Olmamak	1
Düzenli Olmak	1
Sanata Önem Vermek	48
Cesaretli Olmak	23
Düşünceli Davranmak	10
Çalışmak- Çalışmaya Değer Vermek	16
Doğru İletişim Kurmak	2
Teşekkür Etmek	14
Onurlu Yaşamak	2
Saygı Göstermek	19
Terbiyeli Olmak	2
Kibar Davranmak	16
Cömert Olmak	7
Zamanı Etkin Kullanmak	10
Kibirli Olmamak	1
Azimli Olmak	9
İdealist Olmak	2
Planlı Olmak	1
Özgür Olmak	4
Hoşgörülü Olmak	5
Güvenmek -Güvenilir Olmak	12
İyi İnsan Olmak	14
Eleştiriye Açık Olmak	1
Başkalarının İşine Karışmamak	2

Tablo 4. 1'in Devamı

Sorumluluk Almak	4
Güler yüzlü Olmak	13
İşini Severek Yapmak	6
Açık Sözlü Olmak	9
Temiz Olmak	7
Sorunlara Çözüm Bulmak	1
Aklını Kullanmak	2
Ön Yargılı Olmamak	1
Yeniliklere Açık Olmak	8
Kıskanç Olmamak	7
Öz Eleştiri Yapmak	6
Karamsar Olmamak	3
Alçak Gönüllü Olmak	5
Fikirlere Saygı Göstermek	2
Pişmanlık Duymak	8
İspiyonculuk Yapmamak	2
Dürüst Olmak	3
Fedakâr Olmak	4
Verdiği Sözü Tutmak	2
Hayal Gücünü Kullanmak	1
Sadık Olmak	1
Minnettar Olmak	5
Adaletli Olmak	6
Soğukkanlı Olmak	4
Bencil Olmamak	2
Yaşama Sevinci Duymak	3
Yaratıcı Olmak	3
İlkeli Olmak	1
Hatalardan Ders Almak	1
Tedbirli Olmak	2
Tecrübeli Olmak	2
Toplam	526

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* adlı anı türünde yazılan eserinde kişisel gelişimi destekleyen iletilere oldukça sık yer verildiği görülmektedir. Anı türünde yazılan bu eserde yazar, hatıralarını okurla paylaşırken hem kendi kişiliğiyle ilgili bilgi edinmemizi

sağlamakta hem de ideal bir kişiliğin oluşabilmesi için okurun kişiliğini nasıl geliştirmesi gerektiğiyle ilgili bilgileri sezdirmektedir. İncelenen eser üzerinde yapılan tespitler doğrultusunda kişisel gelişimle ilgili ortaya konan iletilerin okurun yaşam çizgisini oluştururken nasıl bir yön tayin edeceği konusunda katkı sağlayacak zenginlikte olduğu anlaşılmıştır.

İncelenen eserde kişisel gelişimi destekleyen iletilerden dostluğa değer vermek-dost olmak iletilerinin diğer iletilere göre daha sık işlendiği belirlenmiştir. Yaşamını belli değerlere sahip çıkararak sürdürme prensibi içinde olan yazarın, dostlukla ilgili düşüncelerini elli beş yerde yansıttığı tespit edilmiştir. İkinci olarak en sık işlenen ileti ise okumaya, eğitime ve bilime önem vermek iletileridir. Yazarın bu iletiden anıları içerisinde elli bir yerde bahsettiği tespit edilmiştir. Yazar aktarılan anılardan birinde, en küçük fırsatları bile değerlendirerek okumaya vakit ayırdığını belirtirken bu konunun kendisi için çok büyük bir öneme sahip olduğunu vurgulamaktadır. Yazarın sanatı, hayatında nasıl algıladığını ve yaşantısına nasıl aktardığını belirten örneklerle, eserin içerisinde kırk sekiz yerde rastlanmıştır. Bu iletilerin dışında yoğun olarak işlenen diğer iletiler sırasıyla cesaretli olmak, merak etmek, sevgiye değer vermek, saygı göstermek, kibar davranmak, çalışmak-çalışmaya değer vermek, teşekkür etmek, iyi insan olmak, güler yüzlü olmak, güvenmek, güvenilir olmak, vefalı olmaktır. Eserde tespit edilen kişisel gelişimi destekleyen diğer iletilere anı örnekleri içerisinde on ve onun altında rastlanmıştır. Kişisel gelişimi destekleyen iletiler bu eserde toplam, beş yüz yirmi altı yerde geçmektedir.

4. 1. 2. Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Selamlaşmak

İyi dileklerle muhatap olunan kişiye gösterilen saygı ifadesi olarak belirtilen selamlaşmak kavramı, içinde birçok değeri barındırmaktadır. Bir ortama girildiğinde verilen bir selam ile ortamın havasını değiştirme, bir iş yapılacağı zaman o işin yapılmasını rica eden kişinin selamının iletilmesinin yeterli olması ve kişiler arası ilişkilerde sevgi ve dostluk duygularını artıran bir etki oluşturması bu kavramın sosyalleşme açısından öneminin büyük olduğunu göstermektedir. Kavramla ilgili incelenen eserde şu tespitler yapılmıştır:

“... Doğru müdürün yanına, bir temenna, “Efendim, ” diye başladım...” (2014, s. 70).

“... Onu kaydederken kadınlığın bu ulvi timsalini [yüce örneğini] takdis ile [kutsayarak] selamladım...” (2014, s. 111).

“... Bir elini kısa bir bonjour [Fr. Merhaba] ile bana uzatırken ötekini çekmecemin kapağına uzatırdı...” (2014, s. 196).

“... Odasını iskemleleriyle bir küçük teması bile olamayan vücudumun olanca ihtiram vaz’ı [saygılı duruşu] ile selamladım ve çıktım...” (2014, s. 253).

“... Ve asıl şu muvafık cereyan ümidinin doğurduğu bir hareketle bu pür vakar [derin saygı ile] veziri eteklercesine yerden bir temenna ile selamladım...” (2014, s. 275).

“... Ben dükkâna girerken nargilesinin marpucunu ağzından çekerek:

__ Bonjur, mösyö... Dedi...” (2014, s. 362).

“... Tüfekçi girer girmez masanın karşısında bir iskemle çekerek size yaklaşır, teklif beklemeden oturur, havadan bir selam sarkıttıktan sonra... ‘Tahir Paşa selam ediyor...’ der...” (2014, s. 606).

“... Bayram ziyaretlerinde bütün müessesattan [kuruluşlardan] bu meyanda [arada] idareden bahşiş alan bu adamlar benim odama da saraya mahsus adap ve erkân girerler, döşemeden düşmüş bir mendil topluyormuşçasına yerden gayet alayışli [gösterişli] kandilli bir temenna ile selamlarlardı...” (2014, s. 607).

“... Çarpık bir vaziyetle ve ne ihtirama [saygıya], ne de istihfafa [küçümsemeye] delalet etmeyecek müphem [belirsiz] bir selamla yazıhaneme yaklaşırlar...” (2014, s. 610).

“... Bir gün odama bu efendilerden biri, odacının haber vermesine intizar etmeksizin, girdi; lakin usule mugayeretin [yönteme aykırılığın] fena tesirini fazla bir ihtiram [saygı] vaziyetiyle silmek istiyormuşçasına pek edibane [saygılı] selam verdi...” (2014, s. 610).

“... Ben girince ufak bir kıyam [ayağa kalkma] ve ihtiram oldu, genç adam da bir sandalyeye oturdu, ayrı ayrı temennalarla beni selamladılar, memur kapıyı çekerek çıktı...” (2014, s. 615).

“... Sarayda emsalini [örneğini] gördüğüm kandilli temennalardan birini savurarak teşekkür ettim ve oradan seğirtiyor [kaçıyor] gibi görünmek istemeyerek ben de oldukça bir azametle [kibirle] çıktım...” (2014, s. 622).

“... Sade iş alışverişten ibaret kalmıyormuş, efendiden selam getiriyormuş, babamın da bu iltifatlara teşekkürlerini efendisine iblağ ediyormuş [ulaştırıyormuş]...” (2014, s. 670).

“... Sabahleyin muayede resmine [bayramlaşma törenine] yetişmek için uykusunu feda etmiş ve saatlerle merasime [törene] ayaküzeri iştirak eylemiş büyük adam... temennalara mukabele ederek [karşılık vererek] ziyaret edenleri kabul ederdi. . .” (2014, s. 748).

“... Kapıdan, biz de kuvvetinden emin adımlara mahsus cesur adımlarla ve lüzumundan fazla ümit vermek istemeyen kısa bir selamla geçerdik...” (2014, s. 750).

“... Babasının dostlarına bir temenna [selam] bahşederek geçip gidermiş...” (2014, s. 846).

Vedalaşmak

Selamlaşmak gibi vedalaşmak da insanlar arası ilişkileri düzenleyen ve ikili ilişkilerde sevgi, muhabbet ve dostluk gibi duyguların kuvvetlenmesine katkı sağlayan bir davranış şeklidir. Kişi, veda ederken aslında ayrılık anının kısa geçmesini ve döndüğünde ayrıldığı kişiyi sağlık ve esenlik içinde bulma arzusunu dile getirmektedir. Aynı zamanda vedalaşmak davranışı nezaket kuralları gereği yerine getirilmesi gereken bir davranıştır. Bu davranışa önem veren kişiler, bulunduğu çevrede sevilen ve özlenen kişiler olarak yer edinirler. İncelenen eserde bu iletiyle ilgili şu tespitler yapılmıştır:

“... Ben onları teşyi ederken [uğurlarken], kapıya kadar teveccüh eden [giden] adımlarla onların refakat-i lezzetini [beraberlik tadını] mümkün mertebe temdide [uzatmaya] çalışırken, veda nöbetinin benden sonra ailenin en yaşlısına geldiğini fark ederek...” (2014, s. 355).

“... Sabahları ona veda ederken, akşam avdetimde onu daha iyi bulmak ümidiyle avunmaya çalışarak, çıkardım...” (2014, s. 358).

“... Muhtelif muhitler içinde, muhtelif muhitler arasında ne kadar muhabbet toplayabilmişsem bunlar bana son temennilerini [dileklerini] getiriyorlar, ‘Uğurlar olsun!’ diyorlardı...” (2014, s. 501).

“... Bu örtünün arkasında şuradan buradan İzmir’in tutuşmaya başlayan gözleri, bana her köşesinden bir hatıranın manalarla dolu selamını yollayarak gülümsemeye çalışıyordu, işte Karşıyaka’da sağımdan, işte Karataş’tan Göztepe’ye kadar bütün sahil solumdan, onlar da son selamlarını gönderiyorlar, ‘Sana uğurlar olsun!.. . Fakat bizi unutmayacaksın değil mi?’ diyorlardı...” (2014, s. 502).

“... Bu veda yalnız İzmir’le İstanbul arasına değil, yaşamakla ölüm arasına giren bir veda idi...” (2014, s. 589).

“... O gün ben içeri girerken kendisiyle veda ederek dışarı çıkmak üzere bulunan birisine tesadüf ettim...” (2014, s. 670).

“... Sustuk, bir dakika sonra, daha ziyade itiraflara girmek tehlikesinden kaçarak veda etti ve gitti...” (2014, s. 785).

“... Orada kalacak olanlar bizi deniz kenarına kadar indirdiler, bir sandala bindirdiler ve ‘Uğurlar olsun!.. .’ dediler. Bu uğur temennisine ihtiyaç vardı. ” (2014, s. 823-824).

Yardımsever Olmak

Sosyal hayatın içerisinde kendine yetemeyen insan, yaşamını devam ettirebilmek için başka insanların yanında olmasına ihtiyaç duymaktadır. Sosyal yaşantıda insanlar, birbirlerine gerektiği durumlarda destek olmak ve birbirlerinin yaşantısını kolaylaştırmak durumundadır. Bu bağlamda yardım kelimesi şu şekilde tanımlanmaktadır: “Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma. ” (TDK, 2011, s. 2535). Bu duygunun toplumda yaygınlık kazanması huzurlu bir ortamın da oluşması anlamına gelmektedir.

Akşama eve yorgun gelen babasının yardıma muhtaç kişilere küfelerde ekmek dağıttığını, kendisinin yüzü asık olduğunda yanına yaklaşarak onu gülümsetecek küçük çabalar içine girmesini anlatan yazar, yardımseverliği şu ifadelerle örneklendirmektedir:

“... O bu gayr-i memul [beklenmeyen] müddetten münşerihti [rahattı], ben de babama muavenet [yardım] etmiş olmak itimadından mütevellit [güveninden dolayı] bir böbürlenme vardı...” (2014, s. 127).

“... Babamın hiç neşesi yoktu. Akşamüstleri mağazadan avdet edince [dönünce] evde hazırlanmış küfeleri, çuvalları kapının önünde hazır bulurdu ve burada muntazır [bekleyen] kadın, çocuk muhacir kütlesine, hep beraber ekmek dağıtırdı. İstanbul’un böyle son kudretlerini merhamet icabatına [gereklerine] sarf eden [harcayan] evleri vardı...” (2014, s. 134).

“... Ne zaman beni üzölmüş yahut bir istihzaya [alay etmeye], bir tarize [dokundurmaya] uğramış görse derhal himaye [koruma] yahut bir kelime ile tesliye eden [avutan] o küçük amcaya da o kadar meftunum [bağlıyım]...” (2014, s. 141).

“... O, bizim neslimizin, himmet [gayret] ve muavenet [yardım], irşat [aydınlatma] ve ikaz [yol göstericilik] zeminlerinde [konularında] lütfuna payan olmayan [sonsuz cömertlikte] bir ağabeyi demektir...” (2014, s. 215).

“... Tahir Bey Adana’dan İzmir’e gelirken orada zekâsının müstesna keskinliğiyle teveccüh-ü himayetkaranesini [koruyuculuğunu] kazanan talebeden Behram Efendi’yi beraberinde getirerek, İzmir Mekteb-i İdadisi’ne yerleştirmişti...” (2014, s. 387).

“... Yalnız beni tazip eden [sıkıntıya düşüren] bir dert vardı: Mektep saatleriyle banka saatlerini telif etmek [bağdaştırmak]. Mektepte refiklerimin [arkadaşlarımın] sabah ve öğle saatlerini bana bırakmak suretiyle gösterdikleri lütfu [iyiliğe] ve banka erkânının müsamahasına...” (2014, s. 393).

“... Biz onu daima orada bulurduk ve muavenete [yardıma] ihtiyaç zamanlarında da tatlıca bir bakışla onu gazetenin her işine teşrik [ortak] ederdik...” (2014, s. 402).

“... Bana bu hususta yardım eden Abdurrahman Şeref Bey olmuştu... Eğer onun yardımı olmasaydı bilmem müdürler meclisinde bana geniş salâhiyetle havale edilen [yetkiyle verilen] vazifeyi nasıl başaracaktım...” (2014, s. 832).

Birlik ve Beraberliği Sağlamak

Sosyalleşme ihtiyacını her zaman hisseden insan, yaşamını devam ettirebilmek için başkalarının yardımını dolaylı olarak ister. Kişiler arasında kendiliğinden gelişen bu yardımlaşma duygusu, birlik beraberlik anlamında önemlidir. Birlik ve beraberliğin diğere bir ifade şekli de dayanışmadır. Dayanışma değeri, kapsamında ahlak, adalet, sevgi benzeri birçok değeri barındırdığı için toplumun ayakta kalabilmesi adına temel

bir değer olarak işlev göstermektedir (Doğan, 2005, s. 15). Dayanışma yoluyla bir iş hem daha kolay hem de kaliteli olarak yapılmış olur. Bununla birlikte her dayanışma aslında iletişim için bir süreç demektir. Kurulan iletişimle güçlü ve sağlam dostluklar ortaya çıkmaktadır (Dökmen, 2008, s. 145). Birlik ve beraberlik değeri, toplumun birbirine kenetlenmesi için ihtiyaç duyulan en önemli değerlerdendir. Bu ileti incelenen eserde şu şekilde verilmiştir:

“... Birbirimize sokularak fakat hislerimizi ifade edecek kelimeleri bulamayarak, ancak beraber bulunmakla sanki ağır bir yükü birlikte taşıyormuşçasına bir kuvvet ve tesliyet [teselli] bularak tesadüfün önümüze çizdiği mecraya [yola] dalar ve tesadüfün her adımda karşımıza koyduğu elem manzarasında irkilerek dururduk...” (2014, s. 128).

“... Bunlar bazen birbirinden kuvvet bekleyen yaslanışlarla hep bir arada, yekdiğerine sokulmuş, sanki yekpare [bütün] bir kütle halinde, birçok başlı tek bir cenaze şeklinde, sallana sallana, iki tarafa hemen yıkılıverecekmişçesine yalpalayarak, ağır ağır yürürlerdi...” (2014, s. 129).

“... Bu konakta ve etrafında bütün baba tarafının erkânı [ileri gelenleri], şehrin ta öte tarafında da ana kolunun azası [üyeleri] vardı; herkesi evi, işi, kendine göre bir refahı, bir mevki [statüsü], velhasıl [özetle] muntazam bir silsile [zincir] ile yekdiğerine [birbirine] bağlanan mesut günleri vardı...” (2014, s. 138).

“... Mektebin en mesut evsafından [özelliklerinden] biri belki birincisi talebenin hocalar ile hissene ve fikren mukareneti [duygu ve düşünce yakınlığı], hocaların talebeye karşı bir büyük birader sıfatıyla merbutiyeti [bağlılığı] idi...” (2014, s. 392).

“... Fakat bir mektep –ki bir cemiyetin, bir milletin küçük bir numunesi [örneği] demektir- ahenk-i muaşerete [toplu uyuma] mazhar olabilmek [kavuşabilmek] için bütün terkiyatına [içeriğine] dahil olan anasırın [unsurların] talebenin, muallimin bir nokta-i imtizacta [uygunlukta] birleşmesine ihtiyaç vardır...” (2014, s. 434, 435).

“... Gençler mektebe dönmeyeceklerini, vazifelerini bırakacaklarını, bir nevi tatil-i eşgal [grev] yapacaklarını söylüyorlardı ve beni bir hakem sıfatı ile görmeye gelmişlerdi. Hakem demek telif-i beyne [tarafı uzlaştırmaya] ve izale-i nizaa [kavgayı gidermeye] vasıta demek değil miydi? O halde her şeyin önüne geçmek imkânı zail [yok] olmamış demektir...” (2014, s. 436).

“... Mektepte hüküm süren bu nifak [ara bozukluğu] o zamana kadar alışılan vifak [barış] ve ittifak [işbirliği] havasından sonra beni boğacak kadar fena bir tesir yapıyor, artık derslere asıla asıla gidiyordum...” (2014, s. 437).

“... Burada bana istifade temin eden müşahedelerden [gözlemlerden] başka Konya'nın en temiz Türk kanından gelen havaslardan başlayarak müdürlere kadar bütün memurin [memurlar] ve müstahdemini [hizmetlileri] vazife zemininde birleştiren bir ahenk gördüm...” (2014, s. 438).

“... Yazıya birlik başlamak belki büyük bir iş değildi; fakat hayatı, insanları, dünyayı, hele bedbaht memleketi birlik gördük, tanıdık, sevdik; iğrenilecek şeylerden ve adamlardan birlik tiksindik, onlara birlik kin bağladık ve bedbaht yurt için bir arada, iki göğüs içinde tek bir yürekle birlik sızlayıp ağladık, onun saadeti, istikbali için gene hep iki baş içinde aynı düşüncelerle yaşayan hülyaları birlik yaptık...” (2014, s. 588).

“... Nitekim on sene sonra Meşrutiyet ilan edilince yirmi dört saat zarfında bütün kalplerin bu noktada ittifakı görüldü, yalnız yirmi dört saat... Ne ise bu da bir ittifak ve ittihat [birleşme] saatiydi...” (2014, s. 632, 633).

“... Ona karşı en iyi mukabelenin, bütün duyulan yeis [umutsuzluk] ve kesel [bıkkınlık] duygularını bir istihfaf tebessümünün altında gömerek tutulan yolda devam etmek olacağında zımnî [örtülü] bir ittifakla [anlaşmayla] birleş [il] mişti...” (2014, s. 649, 650).

“... Bu acıda Cenap, Cahit ve ben müşterektik [birleşiyorduk]; arada öyle bir sanat tekâfülü [dayanışması] vardı ki onun hezimetini [yenilgisi] her birimize ayrı ayrı inikas ediyor [yansıyor] gibiydi; nitekim muvaffakiyetlerde de öyle olurdu...” (2014, s. 719).

“... Yeni keşfedilmiş bir adaya hicret edip [göçüp] orayı istimar [imar] eden ve dünyadan bağlarını kesmiş bir âlemde kendi hayallerine göre bir cennet tesisine koşan hayal hicranzedeleri [kederlileri] gibi, çiftlikte safiyet, uhuvvet [kardeşlik], samimiyet mayaları ile yoğrulmuş bir cemiyet kuracaklardı...” (2014, s. 795).

Yol Gösterici Olmak

İlim ve irfan sahibi olan kişilerin birikimlerini çevrelerinde bulunan kişilere aktarmaları ve hayat boyu edinmiş oldukları tecrübelerden hareketle bireyleri doğru olana

yönlendirmeleri önemlidir. Yazarın incelenen eserinde bu iletiyle ilgili şu tespitlere rastlanmıştır:

“... Vatanın bugünkü çocuklarına ve gençlerine tavsiye etmek isterim: Cumhuriyet senelerinin mahsullerinden [ürünlerinden] başlayarak geriye doğru giden bir mukayese [karşılaştırma] gözü ile yarım asırlık zamanı geçsinler ve milletin hayatında pek kısa olan bu müddet [süre] zarfında, hususıyla [özellikle] her türlü engellere ve zorluklara rağmen son senelerde aşılan mesafeyi ölçsünler; o zaman sabit olacaktır ki yaşamak hakkını kazanabilecek olan vesait [araçlara] biz henüz nail olmaktayız [kavuşmaktayız]...” (2014, s. 153).

“... Lisan öğrenmek isteyenlere bu usulü tavsiye ederim. Lügat kitaplarının vesatetine [aracılığına] müracaat etmeyerek, tabir caizse [söz yerindeyse] her kelimeyi bizzat kendi şahsiyetinde ve kendi mevkilerinde [konumlarında], kendi havalarda tanımak için en iyi çare bu olduğuna kaniim [inaniyorum]...” (2014, s. 188).

“... O, bizim neslimizin, himmet [gayret] ve muavenet [yardım], irşat [aydınlatma] ve ikaz [yol göstericilik] zeminlerinde [konularında] lütfuna payan olmayan [sonsuz cömertlikte] bir ağabeyi demektir...” (2014, s. 215).

“... Bu nutkun mevaddını [maddelerini] teşkil eden sözleri öyle mukni [inandırıcı] ve muhip [dostça] bir tarzda söyledi ki esas itibarıyla hakikat olduğundan şüphe etmediğim bu irşadattan [yol göstermelerden] münfail [kırgın] değil, bilakis mütehasis oldum [duygulandım]...” (2014, s. 274).

“... Teşebbüsün mukaddemesinde [başlangıcında] hiç hayalata [hayallere] kapılmadık, büyük başlayarak küçülmektense küçük başlayarak imkânın müsaadesi nispetinde [oranında] büyümeye çalışmak kabilinden bir ameli felsefeyi [pratik düşünceyi] yaşımızdan almasak bile bize müzahir olan [bizi gözetten] tecrübedide [tecrübeli] büyüklerimizden almıştık...” (2014, s. 298).

“... Rezaizade'nin bir vilayet köşesinde kekelemekle meşgul bir gence in'itaf eden [yöneltmiş] bu gayr-i memul [beklenmedik] nazar-ı iltifatı [övgü bakışı], artık onun için her tehlikeyi, her maniyayı istihfaf ederek [hafifseyerek] şaşasına doğru yürüyecek bir yıldız oldu...” (2014, s. 317).

“... Böyle kaç mektup yazdım ve ondan ne kadar maneviyatıma kuvvet veren, bir tarz [kınama] veya istihza [küçümseme] tazammun etmeksizin [eklenmeksizin] irşat eden [yol gösteren] cevaplar aldım...” (2014, s. 319).

“... Ve ben sıkılmadan, çekinmeden sanki kendisine bütün kalbin esrarı tevdi olunabilecek [sırları verilebilecek] bir ruhani mürşit [ilahi rehber] sinesi [göğsü] bulmuşçasına hissiyatıma, serbest bir cereyan [akış] verirdim...” (2014, s. 319).

“... Bana bir büyük birader sıfatıyla ne güzel irşatları [önderlikleri] ne iyi nasihatleri oldu...” (2014, s. 330).

“... __ Size bir nasihat, dedi; katiyen kumar oynamayınız. Bana bakmayın, bende bu bir hastalıktır. Eğer hayatta kazalara uğramak ihtimallerinden sakınmak isterseniz biliniz ki kumar o kazaları davet eden şeylerin başlıcalarındandır...” (2014, s. 331).

“... Herkes onu severdi ve herkesten ziyade onu ben severdim. O da benim için daima mürşit [yol gösterici] ve münebbih [uyaran] bir baba kabilinden vefakâr bir dosttu...” (2014, s. 344).

“... Başkalarına da bir istirahat nefesi aldırılmayan bu marazın [hastalığın] sirayet [bulaşıcı] tohumlarını aşıldı...” (2014, s. 395).

“... Hatta beni de aşıladı. Meşgalimin başımdan aşkın olmasına merhamet etmeyerek: ‘ Benden ibret al! . . ’ diye muazakar [kınayıcı] nazarlarının hücumuyla, beraber Almanca ders almak için mağlup etti [yendi]...” (2014, s. 395).

“... Bana yeni yeni müşahade mıntıkaları [gözlem bölgeleri] açtı, bunlar kadar mühim olarak kütüphanesinde muayyen [belirli] bir hadde [sınıra] tabi olmayan ve itibara müstenit [dayanan] bir hesap açtı...” (2014, s. 454).

“... Armenak Efendi bana derhal inzicap [yakınlık] ve itimat ihsas etti [güven verdi], bu hissin delaletiyle [yol göstermesiyle] işlerin mesuliyetini onun şahsından tecrit ederek [soyutlayarak] gerilere, geçmiş zamanların vaktiyle tedbir alamayan ihmallerine sevk ettim [yöneltiltim]...” (2014, s. 490).

“... Vali bile şahsıma karşı insaf ile davranarak istifama muhik [haklı] bir karar nazarı ile bakıyor, hatta saatlerce beni yanında alıkoyarak İstanbul’da ittihazı münasip [seçilmesi uygun] hatt-ı harekete [yol ve yöneme] dair vesayada [önerilerde], ezcümle katiyen yazı yazmaktan tahzir [sakınma] mahiyetinde nasayihde [öğütlerde] bulunuyor bütün bu şeyler bir hafta içinde hallolunuyordu...” (2014, s. 495, 496).

“... Ben yazı yazmakta perhizkâr [sakınan] olacağımdan bahsederken biraz düşündü; bu kararı tasvip ederse bir günah işlemiş olacağını düşünmüş gibi sadece:

__ Yazık olur!.. Dedi.

Bu cümle beni teşvik etmek için kâfiydi...” (2014, s. 514).

“... Çocuğun bunda bir kabahati yoktu, elbette. Kabahat kitap işinin bütün bozukluğundan başka pek dağınık, pek karışık olmasında ve bu kargaşalıkta okumak isteyen gençliğe yol gösterecek ellerin eksikliğindedir...” (2014, s. 594).

“... Bu köprünün pek muhteşem, pek muazzam bir şehrah [ana yol] olduğuna da imanları vardı, bunun içindir ki onu bina edenlere samimi bir hürmetleri vardı ve bila-tereddüt [tereddütsüz] üstat payesinde [rütbesinde], hatta mürşit [yol gösterici] sıfatında ihtiram [saygı] gösterirken...” (2014, s. 634).

“... Ahmet Cevdet bana birkaç kere: ‘Sizi asıl okuyucular kitlesine ben tanıtmış oldum!’ demişti. O kitleye iyi bir kazanç temin edip etmediği bahse değer bir meseledir, fakat muhakkaktır ki bana bir kıymetli delaletin [rehberliğin] teşekkür borcunu tahmil etmiş [yüklemiş] oldu...” (2014, s. 712).

“... Meşhur Fransız edip ve hakimi [filozofu] Hyppolite Taine’den o zamana kadar belki ismi bile işitilmemişken, uzun uzun bahisler ediliyordu; onun nazariyatına [teorilerine], bedayi telakkiyatına [sanat anlayışına] dair tafsilat verilerek bizde sanat idrakine yeni ufuklar açılıyordu...” (2014, s. 718).

“... Fakat isterdim ki o zamanın hayatını tasvir edecek, yarının Türklük saadetini kurmaya hazır bugünün gençliğine bir ibret levhası diriliği ile gösterecek bir muharrir [yazar] çıksın da o senelerde çekilen ıstırapları, o tarihin neslini çürüten hicran yüklerini, ateşten yaratılmış bir kalemle, yüreklerde silinmeyecek derinlikler oyararak, yazabilsin...” (2014, s. 764).

“... Bir kere benimle beraber dinlediği bir operada uyuduğunu unutmamış ve bunu, kendisini asla affetmeyerek kendi kendime ne olursa olsun onu garp musikisi ile ülfet ettirmeye [tanıştırmaya] azmetmiştim [karar vermiştim]... O zaman ben de onu yakalayarak tiyatroya götürür, ya bir operet yahut tercihen bir opera dinletirdim...” (2014, s. 776-777).

“... ‘Servet-i Fünun’ nüshalarının bu zamana ait olanlarını çevirmek zahmetini ihtiyar edenler [katlananlar] görürler ki orada toplanan zümrenin sanatta, garp rüyet ve usulünü [batı görüş ve yöntemini] Türk edebiyat ve fikriyatına tatbikte ileriye doğru pek seri bir yürüyüşü olmuştur...” (2014, s. 796).

“... Türklük âlemine tamamıyla yeni bir ufuk açıyorlardı ve anlaşılmıştı ki Türk edebiyat ve fikriyatının istikbal güneşi bu ufuktan doğacaktır...” (2014, s. 796).

“... Bilakis aramızda beni tasvip eden Ahmet Hikmet ve Saffeti Ziya da aynı kanaatle sadeliğe doğru bir meyelan [yönelme] doğmuş oldu...” (2014, s. 806).

“... Fikir ve sanat alanında her yeni, gizli ipliklerle kendisinden evvelkilere bağlanmış bulunduğu için memlekette fikir ve sanat hareketlerinde o zümrenin pek müfit [yararlı] tohumlar bıraktığından şüphe edilemez...” (2014, s. 819).

“... Hayatta hiçbir nokta münteha değildir, daima daha ilerisi vardır; evvelkilerden beklenecek olan, ileri gidenleri memnuniyetle, sevinçle takip etmektir...” (2014, s. 819).

“... Mesela bir Michelet’ye benzer bir kalem sahibi o günlerin ıstırapla, endişe ile geçen korkunç hayatına bir muhteşem destan yazarak son nesillerin gözü önüne koysun...” (2014, s. 874).

“... İsterdim ki bunları bütün söyleyecek bir dil, yazacak bir kalem çıksın da yeni nesiller o zamanlarda ne korkunç bir hayat yaşanıldığını görsün...” (2014, s. 875).

“... Adeta bir nasih [nasihatçi] olmuşum; bana bu son payeyi [rütbeyi] kendisi verirdi. En samimi fikirlerini bana açmaktan çekinmemesi beni ona karşı büyük bir kardeş sıfatını takınmaya sevk etmiş [yönlendirmiş] oldu...” (2014, s. 885).

“... Ahmet Haşim bana karşı sonradan gelen şair nesilleri için bir müfit [yararlı] rehber vazifesini ifa etmiş oldu [yapmış] ve bunu yaparken pek nazikti...” (2014, s. 888).

Misafirperver Olmak

Bir ailenin yaşadığı eve aile üyeleri dışında iyi maksatlarla gelen kişilere “misafir” denilmektedir (Alkan, 1991, s. 741). Gelen misafire iyi davranıp hürmette kusur etmeyen kişilere de “misafirperver” denir. Maddi gücü yetersiz olsa dahi elindekini misafirine ikram edecek kadar duyarlılığa sahip bireyler, Türklerdeki konukseverlik kültürünün gelecek nesillere aktarılmasında örnek olacak bireylerdir (Özdemir, 1991, s. 740). Türklerdeki misafir ağırlama şekli kendi kültürümüze has özelliktedir. Misafir için her zaman evin bir odası temiz bulundurulur hatta misafir odası olarak adlandırılır, temiz kıyafetler giyilir, en güzel yemek takımları onlar için özel çıkarılır, gitmek istediğinde de kalması için ısrar edilir. Kültüre özgü bu tür öğeler, yaşantıyla

aktarılabileceği gibi okullardaki ders programlarına çeşitli etkinliklerle yerleştirilerek de yeni kuşaklara bu öğeler ayrıntılarıyla verilebilir (Alkan, 1991, s. 742).

Bu iletiyle ilgili incelenen eserde şu ifadelerle rastlanmıştır:

“... O da bu ev meselesini konağın selamlık dairesinde uşaklar arasında geçmekte olan misafiretinin [misafirliğinin] memnuniyetle telakki olunacak [kabul edilecek] bir hatimesi addediyordu [sonu sayıyordu]...” (2014: 142).

“... Buralarda misafirlerine bol bol kahve ve çay ikram eden, işlerinin bütün hararet [yoğunluk] ve faaliyet kuvvetlerini müstelzim aksamını [gerekli parçalarını] maiyetlerinde [emirlerinde] çalışan yine mütenevvi [çeşitli] unsurlara mensup gençlere terk eyleyen Efendiler vardı...” (2014: 243).

“... Hizmet, artık kendisine layık bir yuva sahibi oldu, mükellef odaları, geniş bir misafir salonu –daima kalabalık – zengin bir matbaası, kıyafeti düzgün bir müvezzi [dağıtıcısı] –Çavuş- şık bir kâtibi [sekreteri] vardı...” (2014: 401).

“... Orada misafirdim. O gün benden başka kadın misafirleri de gelmiş bulundular, bahçede bir genç kızın dolaştığına pencereden panjurların arasından dikkat ettim, öyle bir zaman ki genç kızlara böyle panjurların müsaadesi nispetinde [imkân verdiği kadar] bakılabiliirdi yahut kapı aralarından...” (2014: 413).

“... Ben bir yaz Yeni Mahalle’de oturuyordum, bize bir gün bir Ermeni hanım misafir geldi, o mektepte yetişmiş bir hanım... Misafiri gezdirmek lazım değil mi? Her yerden evvel Fırıldak Bahçesi hatırıma geldi ve ‘Fırıldak Bahçesi’ne gidelim!’ dedim...” (2014: 534).

“... Bir gün Cihangir evime misafirlerim geldi, bunlar geceyi bende geçireceklerdi...” (2014: 573).

“... Misafirlerini kabul etmekte, onları izaz eylemekte [ağırlamakta] öyle zarif ve zarafeti nispetinde öyle sıcak bir hali vardı ki onun bu hayat-ı harimine [özel yaşamına] girmek bir lezzet teşkil ederdi...” (2014: 674, 675).

“... Tam yatağa girilecek bir zamanda sokak kapısı çalındı ve misafir geldi diye haber verdiler. Misafirleri salona aldılar, giyindim ve hep zihnimin içinde çocuğumun hastalığı burgusuyla odaya gittim...” (2014: 692).

“... Süvari sizin en iyi dostlarınızdan Şevket Bey’dir, kim bilir onu da ne kadar memnun edeceksiniz. Evde misafir barındıracak kadar teşkilat olsaydı...”

Anlaşıyordu ki Mehmet Rauf daha ziyade beni gemide misafir edebilecekti...” (2014: 783).

“... Biz, köylüler, her işten evvel köyün misafirlerini yerleştirmek ve doyurmak tertibatını aldık. Misafir kabul edebilecek evleri, sofralarını açabilecek yerleri tespit ettik...” (2014: 923).

Hakka Saygı Göstermek

Hak edilmiş bir payeyi sahibine vermek gerekmektedir. Diğer türlü davranıldığında hakkı elinden alınan kişi güveni eksikliği yaşar. Hak edene hakkının teslim edilmesi ve buna saygı gösterilmesi, kendilerinden öncekilerin hizmetini, sanatını, eserini takdirle yâd etmek anlamına geldiğini ve bundan sonrakilerin de aynı surette durumu algılayacaklarını belirten yazar, incelenen eserde konuyu şu şekilde ele almıştır:

“... Esasen şu müracaat için lazım gelen nüfuza [güce] de malik değilim, eğer malik olsaydım bile o nüfuzu istimal etmezdim [kullanmazdım], zira vicdanımın kanaati hilafında [aykırı] bir harekette bulunmaya kadir değilim...” (2014, s. 274).

“... Herkese hakkını vermek seleflerin [kendilerinden öncekilerin] hizmetini, sanatını, eserlerini, zamanlarının icabına ve zevkine göre anlayıp takdir etmek, sonradan gelecek olanlar tarafından da aynı suretle telakki edilmeye [algılanmaya] hak kazandıracak yegâne sebep olduğuna kaniydiler [inanırlar]...” (2014, s. 798-799).

“... Böyle dinlenirken hakkı teslim olunan bir gencin cesareti artmak gayet tabii idi...” (2014, s. 827-828).

Emeğe Saygı Göstermek

Bir işin ortaya getirilmesinde gösterilen çaba olarak tanımlanan emek kavramıyla ilgili ileti olarak incelenen eserde şu tespitler yapılmıştır:

“... O, büyük ruhunun kendisine telkin etmiş olacağı bir hareket-i nazikanede [ince tutumda] bulunmak istemiş olacaktı ki bu mektubuyla gazeteyi tebrik [kutlayan], mündericatını mültefit [içeriğini öven], müşevvik [gayretlendirici] bir lisanla takdir ediyordu. . .” (2014, s. 317).

“... Bir eseri doğrudan doğruya aşırmaq demek olan intihal ile tevarüt [yakınlaşma] bile denilemeyecek olan bir müşabeheti vesile-i tariz [saldırı sebebi]

edinmek için pek geniş bir vicdan müsamahasına [savsaklamasına] malik olmalıydı...” (2014, s. 328).

“... Ertesi gün tefrikalarla gelip beni mektepte dershanede buldu. Ve bir köşeye çekerek bir çırpıda söyledi:

__ Ben buranın Maarif Müdürü’yüm. Encümen-i Teftiş ve Muayene burada benim. İşte size bunu İzmir’de tabettirmek için ruhsat veriyorum...” (2014, s. 389).

“... Edebiyata ve sanata mensup olan ve bu itibarla bir kıymet irae eden [kıymeti olan] eserlerin her şeyden ziyade asıllarına noktası noktasına sadık ve mutabık [uygun] olması, hatta ibare ibare [cümle cümle] metninin esası ile tavafuk etmesi [uyması], Türkçeye nakillerinde [aktarıma sırasında] şive [söyleyiş] ve selika [söz güzelliği] denen mevzuat [kurallar] ile mübayanetler [aykırılıklar] hesabına olsa bile, aslının hususi eşkâl [şekil] ve şemailini [üslubunu] hıfz eylemesi [koruması] lazım geleceğinde musırrım [ısrarlıyım]...” (2014, s. 462, 463).

“... Şu halde başlı başına bir hüviyet-i edebiye [yazınsal kimlik] teşkil eden, adeta şahsiyetleri [kişilikleri] üslupları ile kaim olan [bütünleşen] muharrirlerin eserlerini tercüme ederken ibarelerin revişini [gidişini] adım adım takip etmek doğru değil midir?..” (2014, s. 471).

“... Öyle ki tercüme aslının üstüne oyulmuş, yalnız rengi başka bir kâğıt kalıp hükmünde olsun...” (2014, s. 474).

“... Ne zaman bunların tercümesine başlansa hemen terk edilmek mukadderdi. Bilmem ki o zamandan sonra nihayet bunların sadık ve tam bir tercümesi mümkün oldu mu?...” (2014, s. 596).

“... Bence tercümede yanlışlar yapmaktan, aslına ait güzelliklerin yerine türlü bozuk ve çarpık şeyler koymaktan ise, aslının sadık bir sureti olmak şartı ile bu yolu tutanları hoş görmek münasıptir...” (2014, s. 600).

“... Şiir lisanında daha sarıh [açık] bir tabirle bu işin adına sirkat [hırsızlık] demişler...” (2014, s. 601).

“... Bunların hiçbirinde ne asıl eser sahibinin ismi, ne de başka bir dilden çevrildiğine dair bir işaret yoktu...” (2014, s. 602).

“... Bizde şimdiye kadar belli başlı romanları tercüme edilmişse –yanlarına ufak birer şerh [açıklama] koyarak- bir umumi fehris [genel liste] yapsa... Okuyacak

olanlarla beraber bizler de bilsek ki filan ve filan muharrir filan ve filan romanları ile dilimize geçmiştir...” (2014, s. 604).

Gelenek ve Görenekleri Yaşatmak

Kuşaklar arasında geçmişten günümüze kadar taşınan yaşantı örnekleri olarak ifade edilen gelenek ve görenekler içinde yer alan bayram kutlama geleneği incelenen eserde şu şekilde geçmiştir:

“... Kurban Bayramı münasebetiyle küçük hanıma nişanlısından hediye gönderilen boynuzları yaldızlı, telli pullu koçları temaşaya [seyretmeye] koşmuşlardı...” (2014, s. 62).

“... Bayram ziyaretlerinde bütün müessesattan [kuruluşlardan] bu meyanda [arada] idareden bahşiş alan bu adamlar benim odama da saraya mahsus adap ve erkânla girerler, döşemedен düşmüş bir mendil topluyormuşçasına yerden gayet alayışlı [gösterişli] kandilli bir temenna ile selamlarlardı...” (2014, s. 607).

“... Hatta bayramlarda yapılan ziyaretlerde, ramazanda müdür-i umuminin iftara davetlerinde bile bu korkudan kendimi kurtaramamıştım...” (2014, s. 608).

“... Ben ara sıra bayram bahşişlerinin hatırı için nazımın geçeceğine ihtimal verebilen Başağadan sormak üzere odadan çıkar ve hep ‘Huzurda! . . ’ cevabını getirerek avdet ederdim [dönerdim]...” (2014, s. 759).

Toplumsal Eşitlik

Toplum içerisindeki tüm bireylerin, belli özellikler açısından aynı statüde olmaları durumudur. Cumhuriyet yönetiminin toplumsal eşitliği getirdiğini ifade eden yazar, düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

“... Bundan bahsederken kaydetmek lazımdır ki o zaman bu neviden müesseselerde [kurumlarda] Türk gençlerine tesadüf edilemezdi, bugün vaziyet berakistir [tersidir]. Bunu Cumhuriyet idaresinin en büyük lütuflarından biri olarak telakki etmek [algılamak] lazımdır...” (2014, s. 443).

“... Hürriyet demek her unsurun kendi emellerine serbestane [serbestçe] sarılması, müsavat [eşitlik] demek o emellerin tahakkuku [gerçekleşmesi] için aynı kuvvetlerle aynı hakları temin etmek için çalışması...” (2014, s. 915).

“... Hürriyet demek her unsurun kendi emellerine serbestane [serbestçe] sarılması, müsavat [eşitlik] demek o emellerin tahakkuku [gerçekleşmesi] için aynı kuvvetlerle aynı hakları temin etmek için çalışması...” (2014, s. 915).

Tablo 4. 2. Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Toplumsal Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Selamlaşmak	16
Vedalaşmak	8
Yardımsaver Olmak	8
Birlik ve Beraberliği Sağlamak	13
Yol Gösterici Olmak	32
Misafirperver Olmak	10
Hakka Saygı Göstermek	3
Emeğe Saygı Göstermek	11
Gelenek ve Görenekleri Yaşatmak	4
Toplumsal Eşitlik	3
Toplam	108

Toplumsal gelişimi destekleyen iletiler, toplumun daha iyi bir seviyeye gelmesi için bireylerin yapması gerekenlerin neler olduğu konusunda yönlendirici bir etkiye sahiptir.

İncelenen eserde toplumsal gelişimi sağlayan eğitsel iletilere yüz sekiz yerde rastlanmıştır. Toplumsal gelişimi sağlamaya yönelik iletilerden en yoğun olarak işlenen ileti, yol gösterici olmak iletidir. Bu ileti, yazarın anıları içerisinde otuz iki yerde tespit edilmiştir. Selamlaşmak ileti, anılar içerisinde on altı yerde tespit edilmiştir. Birlik ve beraberliği sağlamakla ilgili yer verilen ileti, on üç yerde belirlenmiştir. Emeğe saygı ileti, anılar içerisinde on bir yerde tespit edilmiştir. Toplumsal gelişimi destekleyen diğer iletiler on ve onun altı olarak belirlenmiştir.

Toplumsal gelişimi desteklemeye yönelik belirlenen iletiler arasında yol gösterici olmakla ilgili iletiyi örneklendiren aktarımlar dikkat çekmektedir. Bu ileti de kişinin sahip olduğu bilgi, beceri, donanım ve birikimlerini çevresindeki insanları yönlendirmek, onlara yol göstermek anlamında kullanmasının önemine işaret edilmiştir.

4. 1. 3. Ahlaki Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Maneviyata Önem Vermek

“Maneviyat” Türkçe Sözlük’te; “1. Maddi olmayan, manevi şeyler: 2. Yürek gücü, moral.” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, s. 1620). Maneviyat duygusuna sahip olan insanlar için maddiyat ikinci plandadır. Çünkü onlar için asıl zenginlik huzur dolu bir kalptir. Yazar incelenen eserde, maneviyata önem vermeyi iç huzur olarak belirtmiştir:

“... Matbaanın ağır işine ilaveten sırtına yüklenen bu fazla zahmet ancak bana hizmet için ihtiyar olunan [katlanılan] manevi bir hazdan ibarettir...” (2014, s. 448).

Ahlaki Olmak

Etik davranma, toplum tarafından genel kabul görmüş ahlaki kurallar bütünüdür. Bireyin şahsi kararlarında da belirleyici rolü üstlenen ahlaki kurallar, davranışların iyi ya da kötü olarak değerlendirilmesinde bir ölçü vazifesi görür (<https://www.antoloji.com/nedir/etik-davranmak/>. e.t. 06. 04. 2019).

Ahlaki ölçütler, kişiyi her türlü kötü davranışa karşı frenleyen görünmez bir kontrol mekanizmasıdır. Bu ölçütleri dikkate alarak davranan kişiler, ahlaki yönden toplumun onayladığı ve benimsediği kişilerdir. Bu ileti, eserde şu şekilde geçmektedir:

“... O zaman başkâtip Süreyya Paşa idi. Beni çok bekletmeden –onun âdeti çok bekletmek değildi- kabul etti. Bu pek güzel, vakur [ağırbaşlı], halis Türk şemâliyle [yaratılışıyla] hürmet ihsas eden bir baş idi; yalnız baş! . . Bütün cismaniyetiyle beraber ahlakının da bu başla mütenasip [uyumlu] olduğuna sonra vâkıf oldum...” (2014, s. 561).

Merhamet ve Vicdan Sahibi Olmak

Etrafımızda cereyan eden olaylar karşısında her zaman duyarlı olmamız gerektiğini, insanlara sevgiyle yaklaşıldığında onların yaralarını görüp tedavi edebileceğimizi, sorunları olan ve yokluk yaşayan insanların farkında olarak yardım elimizi uzatmamız gerektiğini yazarın şu sözlerinden anlamaktayız:

“... Bir kazaya kurban gitmiş olmasın da varsın defolsun; diyordu...” (2014, s. 101).

“... Hikâyesini bitirince bütün dinleyenler biraderimin genç zevcesi ve hikâyenin mahiyetini anlamayan fakat fecaatini [feciliğini] hisseden ben de beraber coşarak ağladık...” (2014, s. 112).

“... Dondum! Kalbimde babama merhametten burkulan bir şeyle:

-Neden? Koskocaman adam haşlanır mı? . . .” (2014, s. 123).

“... Evimizin eşiğinden başlayarak, hattab evlerimizin içine bile taşarak bütün şehri baştan başa, her adımda sefalet, mihnet [eziyet], zucret [iç sıkıntısı] manzaralarıyla dolduran öyle azim [büyük] bir musibet [bela] levhasının [resminin] fecaatleri [faciaları] içinde yuvarlanıyorduk ki bunu anlamamak, duymamak ve anlayıp duyduktan sonra gözler dalgın, dudaklar kısıık, dakikadan dakikaya taşmak isteyen yaşların hiçkırıklarıyla boğularak kıvrınmamak mümkün değildi...” (2014, s. 128).

“... O zamana kadar merhamet, insaniyet [insanlık], medeniyet, daha bilir miyim, bütün o süslü isimlerin altında gizlenen efsaneler hakkında edinilebilmiş mühim fikirlerimiz varsa bunlar sallanan bir harap duvardan üçer beşer dökülen taşlar sukutu [düşmesi] ile bir uçurumun karanlıklarına yuvarlanıyordu...” (2014, s. 130).

“... Babamın hiç neşesi yoktu. Akşamüstleri mağazadan avdet edince [dönünce] evde hazırlanmış küfeleri, çuvalları kapının önünde hazır bulurdu ve burada muntazır [bekleyen] kadın, çocuk muhacir kütesine, hep beraber ekmek dağıtılırdı. İstanbul’un böyle son kudretlerini merhamet icabatına [gereklerine] sarf eden [harcayan] evleri vardı...” (2014, s. 134).

“... Ne zaman beni üzölmüş yahut bir istihzaya [alay etmeye], bir tarize [dokundurmaya] uğramış görse derhal himaye [koruma] yahut bir kelime ile tesliye eden [avutan] o küçük amcaya da o kadar meftunum [bağlıyım]...” (2014, s. 141).

“... Ve her defasında bütün ailenin terahhum [merhamet] noktasında toplanan kalbi, derin bir acı ile sızlamakla beraber yine onu mesul [sorumlu] ve müttehim [kabahatli] tutmakta ittifak ederdi...” (2014, s. 144).

“... Ve elbette benden kendisine mebzulen [bolca] akan terahhüm [merhamet] ve muhabbet [sevgi] hislerine lakayt [kayıtsız] kalmadı...” (2014, s. 174).

“... O zaman hanendegan [şarkıcılar], sazendegan [sazcılar], samiin [dinleyiciler] perişan dururlar; belki bir cesur saz, bir keman yahut bir ud onu yalnız başına bırakmamak için merhametten [acıyarak] arkasından takip ederdi...” (2014, s. 343).

“... Onun kim bilir nasıl mahrumiyetlerle [yoksunluklarla], füturlarla [çekinmelerle], hususu ile dünyada yapayalnız olmak acısı ile nihayet rabt-ı kalp edecek [kalbini bağlayabileceği] bir yer bulmak ihtiyacında olduğuna delalet eden bu takarrüpleri bende terahhuma [merhamete] müşabih [benzeyen] bir emniyet ihdas etmekten [güven vermekten] hali [geri] kalmazdı...” (2014, s. 448).

İncelenen eserde vicdanlı olmanın önemiyle ilgili tespitler:

“... Esasen şu müracaat için lazım gelen nüfuza [güce] da malik değilim, eğer malik olsaydım bile o nüfuzu istimal etmezdim [kullanmazdım], zira vicdanımın kanaati hilafında [aykırı] bir harekette bulunmaya kadir değilim...” (2014, s. 274).

“... Yalnız bu istical başkaları için zarara sebep olabilecek bir rakam hatasına düşmeye kadar saik olamazdı [gitmezdi]. Bu bir vicdan meselesiydi, bunu tamamıyla müdriktim [biliyordum]...” (2014, s. 305).

“... Üstadın bu hiç beklenmeyen iltifatına karşı, hususuyla beni ihata eden [kuşatan] muhalefet havası içinde ciğerlerime taze bir hayat nesimi [esintisi] getiren lütfuna mukabil [gönül almasına karşılık], bir teşekkür mektubu yazmak gayet tabii idi...” (2014, s. 318).

“... Bir eseri doğrudan doğruya aşırarak demek olan intihal ile tevarüt [yakınlaşma] bile denilemeyecek olan bir müşabeheti vesile-i tariz [saldırı sebebi] edinmek için pek geniş bir vicdan müsamahasına [savsaklamasına] malik olmalıydı...” (2014, s. 328).

“... Tevfik Nevzat’a gelince bu güne kadar uzaktan yakından tanıdığım binlerce insan enmuzecleri [örnekleri] arasında zekâsının müstesna yüksekliği, vicdanının bir çocuk masumiyeti kadar temizliği...” (2014, s. 591).

“... Gerek sarayla, gerek hükümet daireleri reisleriyle işlerimin hiçbir zaman resmi mahiyetten dışarı çıkmamış olmasından mütevellit [doğan] vicdan istirahatıyla [rahatlığıyla] eğer bu korkuda olmasaydı, vazifemin icrasında hiç üzülmecektim...” (2014, s. 608).

“... İnsafı kendilerine rehber ittihaz etmiş [edinmiş] olmakla tanınmış memurlardı. Pek nazik ve kendileri içinde pek tehlikeli olan vazifelerinde masumları rahimle [suçsuzları bağışlayarak], gençleri namusla himaye etmiş olmak şöhretini haizdiler...” (2014, s. 615).

“... Bu müracaat sadece boşu boşuna bir vazife ifa etmekten [görevi yerine getirmekten], onu ifa etmekle bir vicdan itminanı husule getirmiş olmaktan [gönül rahatlatmaktan] ibarettir...” (2014, s. 758).

Tablo 4. 3. Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Ahlaki Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Maneviyata Önem Vermek	1
Ahlaklı Olmak	1
Merhamet ve Vicdan Sahibi Olmak	19
Toplam	21

Tabloya bakıldığında ahlaki gelişimi destekleyen iletilerin 21 yerde kullanıldığı görülmektedir. Bu iletilerin dağılımında en yoğun olanının merhamet ve vicdan sahibi olmak ileti olduğu ve incelenen eserde on dokuz yerde bu iletiye yer verildiği tespit edilmiştir. Ahlaki gelişimi iyi bir düzeyde olan bireyin kişisel ve toplumsal gelişiminin de iyi düzeyde olacağı bilinmektedir. Ahlaki gelişimi destekleyen iletilere daha çok yer verilmesi bireyler açısından oldukça fazla önem taşımaktadır.

4. 1. 4. Dinî Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Sabır Göstermek

Sabır kavramı; “Sıkıntı, maddi geçimsizlik, hakkının elinden alınması gibi kişiyi zor durumda bırakan üzücü olaylar karşısında kötü davranışlara yönelmeden başındaki sıkıntıların geçmesini bekleme olgunluğunu gösterme” (TDK, 2011, s. 1996), şeklinde açıklanır. Sosyal ortamlara katılan insan için bazen problemlerin çıkması normaldir. Kendisinin iradesi olmadan yaşadığı bu güç durumlar karşısında kişi, probleme bakış açısını iyi ayarlamak ve direnç göstermek durumundadır. Bu şekilde ruhsal sağlığını da koruyarak hareket etmiş olur. Başına gelen büyük veya küçük felaketler, kişiyi hayata hazırlar aslında. Yaşadığı zorluklar karşısında; mücadele yeteneği, sorunları çözme becerisi, hayata tutunma hissi, sevdiklerine ve elindekilere sahip çıkma ve koruma duygusu, bağlılık gibi kazanımlar elde ederek ilerleyen kişi, gösterdiği sabır davranışıyla birçok konuda gelişme kaydedip hayatı fark ederek yaşamaktadır. Bu sonuçların ortaya çıkması, yukarıda da değindiğimiz gibi kişinin olaylara bakış açısını ayarlayarak bakmasıyla gerçekleşmektedir.

Hayatın içerisinde yüzleşmek zorunda kaldığı birçok olay karşısında duruşunu ayarlayamayan yani sabır gösteremeyen insan, kişilik olarak zayıf karakterli ifadesiyle

nitelendirilmektedir. Zayıf karakterli insanlar, hayata tutunamayıp istedikleri olmadığında mücadele etmekten vazgeçerek bıkkınlık, tükenmişlik davranışı sergilerler. Bu durum kendisinin içinde bulunduğu durumu daha da zorlaştırarak olayların karmaşık bir yapıya bürünmesine yol açar. Kendi mutsuzluğunu etrafındaki insanlara da yansıtarak hayatı çekilmez hâle getirir (Eren, 2010). Buna karşılık sabır erdemi, kişiyi akıllıca düşünmeye sevk eder. Panik yapmadan akılcı çözümlerle kimsenin farkında olmadığı durumları ayırt ederek doğru ve olması gereken çözümler koyar ortaya. Ayrıca sabır gösteren insanlar, toplumda ne zaman, ne davranış göstereceği, nasıl tepki vereceği belli olan, doğru sözlü, kinden uzak, dengeli ve karakterli kişiler olarak bilinirler.

Yazar, aktardığı anılarının birinde yarım asırlık bir yazma serüvenini olduğunu belirtirken bu süre içerisinde kendisine yöneltilen ağır taşlamalara hiçbir zaman hiddetle karşılık vermediğini belirtmiştir. Kişi ağır eleştirilere katlanamaz ve belki de aynı sertlikte cevaplar oluşturur ancak yazar, büyük bir erdem göstererek sabretmiş ve kötü sayılabilecek bir karşılık vermemiştir.

“... Ailenin tahsil ile meşgul olan bu gençleri arasında unutulmuş, henüz hakkında bir karar verilmeyen bir ben vardım... Ben de susuyordum, kalbimde bir ukde [düğüm] ile...” (2014, s. 146).

“... Muallimlerden biri, Mustafa Efendi, asabi bir hastalıkla malul idi [engelliydi] ve fakr-ı halini [halindeki zavallılığı] melekane [melek gibi] bir sabırla taşıyan bu biçarenin başı daima sallanırdı...” (2014, s. 167).

“... Bunun birkaç parçasını haftada bir gece odamda toplanan refiklerime okurdum. Onlar ne büyük bir sabır ile dinlerdi!.. ” (2014, s. 189).

“... Ne tuhaftır ki ondan sonra yarım asırdan beri devam eden tahrir [yazma] mesleğimde pek çok haksız hücumlara, manasız tarizlere [taşlamalara] müsadif olmuş [rastlamış] olmak beni asla hiddete sevk etmemiştir...” (2014, s. 192).

“... Yalnız bir şeyde mukavemet için sebat [sabır] gösterirdi: Nikelden zarif bir kutucuk ki babamdan almıştım ve içinde kalem uçlarını muhafaza ederdim [saklardım]. O her gün bunu isterdi, ben her gün onu reddettim...” (2014, s. 196, 197).

“... Onun her şeye tahammül eden [dayanan], arzusunun, fikrinin her hilafında [zıddında] olanı sükût ve sabır ile karşılayan ya gülerek susan yahut pek olmazsa öfkesini gözyaşlarından alan bir hâli vardı...” (2014, s. 219).

“... Geniş içtihadı [fikirleri], imara matuf [bayındırlığa yönelik] sebatkâr faaliyeti [sabırlı çalışmaları] ile vilayette derhal bir uyanıklık ve canlılık uyandıran İzmir’in yeni valisi inkişafa [gelişmeye] müstaid [yatkın] türlü kabiliyetlerin ve irfan unsurlarının da tabii [doğal] bir hamisi [koruyucusu] oldu...” (2014, s. 295).

“... Teşebbüsün mukaddemesinde [başlangıcında] hiç hayalata [hayallere] kapılmadık, büyük başlayarak küçülmektense küçük başlayarak imkânın müsaadesi nispetinde [oranında] büyümeye çalışmak kabilinden bir ameli felsefeyi [pratik düşünceyi] yaşımızdan almasak bile bize müzahir olan [bizi gözeten] tecrübedide [tecrübeli] büyüklerimizden almıştık...” (2014, s. 298).

“... O zaman saburane [sabırla] oturmak ve ne kadar istical [hız] mümkünse bir an evvel bu işten halas olmak [kurtulma] için o kadar koşarak tercüme ederdim...” (2014, s. 305).

“... Sanat hayatında insanın ne kadar işkenceye benzeyen safahattan [aşamalardan] geçtiğine ve nadiren temin edilebilen muvaffakiyet [başarı] lezzetlerine mukabil [karşılık] ne kadar füturlara [sakınmalara] ve inkisarlara [kırgınlıklara] müntehi olduğuna [vardığına] o hayatın müntesipleri vakıfturlar [içinde olanlar bilirler]...” (2014, s. 308).

“... Beni daima bu hasedin taşkınlıklarıyla takip etti ve ben daima tahammül ettim. Onu hasta olarak telakki ettikten sonra tahammül pek kolay bir şeydi...” (2014, s. 312).

“... O pek memnuniyetle tahammül ettiğindendir ki bugün kendisi ortada yok iken bu latifelerden bahsetmeye mübah [sakıncasız] nazarıyla bakıyorum...” (2014, s. 330).

“... Ölümün vakit vakit esen rüzgârı böyle aramızdan birer ikişer yaşlıları alıp götürüyordu. Hükümlerine itiraz mümkün olmayan, onlar tecelli ettikçe saburane [sabırla] baş eğmekten başka mukabele edilemeyen kahhar [kahredici] kanununun bir gün pek sevdiğim dedemi de götürmesine an be an muntazır [hazırlıklı] olmalıydı...” (2014, s. 353).

“... İnsanın hayatında muzır [zararlı] olmaktan başka bir neticesi olmayan bu meylanı ben de yavaş yavaş sabra ve intizara [beklemeye], sükûn ve itidale [ılımlılığa] tebdil ettim [dönüştürdüm]...” (2014, s. 381).

“... Bu zat, mektebi inşa ettirmekten başlayarak heyet-i talimiyeyi [öğretim kurulunu] teşkil etmiş [oluşturmuş], hatve be hatve [adım adım] önünde kat olunacak meraklı [geçilecek aşamaları], her türlü müşkilat [zorluk] ve mezahimi [zahmetleri], sabırla, sebat ile galebe çala çala [yene yene] aşmış nihayet mektebi beş senelikten yedi seneliğe, niharilikten [gündüzlüden] leyliliğe [yatılılığa] çıkarmış idi...” (2014, s. 392).

“... Aldım, ses çıkarmıyordum ama çıkacak sesin pek fena olacağına hükmederek mümkün olduğu kadar dudaklarımı sıkıyordum...” (2014, s. 441).

“... Zaten o, vazifeşinaslıkta [göreve bağlılıkta], ikdam [sabır] ve gayrette, işine küçük bir serzenişi bile celbetmeyen intizam-ı harekâtında [hareketlerinin düzeninde] öyle bi-misl [benzersiz] idi...” (2014, s. 447).

“... Eğer onun teşvik ve fütura [bıkkınlığa] düşmek üzere olan cesaretleri takviye eden takdirleri [destekleri] olmasaydı, belki ileriye yürümekte o derece sebat [sabır] gösteremeyecektik...” (2014, s. 723).

“... Sonra sıra tercümana gelirdi, o parça parça zihnine yerleştirdiği cümleleri Türkçe tekrar ederdi; birincisini de ikincisini de büyük bir sabrın sükûtu [sessizliği] içinde dinlerlerdi...” (2014, s. 744).

“... Ben onun kadar sabır ve tahammül sermayesine malik [sahip] değildim...” (2014, s. 759).

“... Beklemek bir hikmet olduğu gibi beklerken susmak da o hikmetin tabii bir redifidir [tamamlayıcısıdır]...” (2014, s. 780).

“... Çarşıda gündün güne rakip unsurların ileri gidişine karşı silinen ve bunu tevekkülle [sabırla] karşılayan esnaftan bir adamdı...” (2014, s. 838).

Hacca Gitmek

İslam’ın şartlarından biri olan Hac ibadeti, Müslümanların yerine getirdiği bir ibadettir. Dini inancına düşkün bir babanın çocuğunu da o şekilde yetiştirdiğini anlatan yazar, şu sözleriyle bu düşünceyi örneklendirmektedir:

“... Zamanında yegâne [tek] tahsil zeminini [eğitim temelini] teşkil eden [oluşturan] Arap ve Acem [Fars] lisanlarıyla işgal edilmiş, henüz çocuk iken babasının yanında hacca gitmiş, Farisi [Farsça] ile ziyade uğraşmasından mesnevi ile Hafız-ı Şirazi ile fazla ülfeti [yakınlığı] husule [meydana] gelmiş, onların telkinleri [aşılmalari] kendisini tasavvufla iştigale [uğraşmaya] sevk etmiş [yönlendirmiş]idi...” (2014, s. 58, 59).

“... Ya tekrar sordum yahut Dilhoş dadı evvelce verdiği cevabı kâfi bulmayarak tashihe lüzum gördü:

— Hacca gitti! Dedi.

Hacca gitmek ne demek olduğuna vâkıf değildim fakat yavaş yavaş, bana şunun bunun hacca gittiğinden bahsedenlerin ne demek istediklerini öğrendim...” (2014, s. 63).

Helalleşmek

Bireyler kendi aralarında yaptıkları alışverişlerde farkında olmadan eşit olmayan bir paylaşım yapmış olma ihtimaline karşı kendilerine düşen hakkı karşı tarafa başışladıklarını ifade eden söz anlamına gelen helalleşmek, incelenen eserde şu şekilde geçmektedir:

“... Bu söz üzerine hakikate vâkıf olmaları lazım gelen büyüklerimin bana bakarak gülümsemiş olmalarını farz ediyorum. ‘Sizinle Helalleşmek istedi’ ...” (2014, s. 63).

Kur’an-ı Kerim Okumak

Yazar, bulunduğu ortamda yalnızca Kur’an-ı Kerim okunduğunu şu ifadeyle belirtmiştir:

“... Burada Kur’an okurduk, başka bir şeyin okutturulduğuna vâkıf değildim [bilmiyorum]. (2014, s. 68).

Ayet ve Cüzler

Yazar, Kur’an-ı Kerim’i yaşlılarına göre ne kadar hızlı öğrendiğini şu sözleriyle aktarmıştır:

“... Elifbayı [alfabeyi] hemen öğrenmiş olacağım ki Amme ve Tebareke cüzlerine [kısımlarına] atladım, çoktan ‘ferkab’ diye arkamdan bir çocuk fesimi bile kapmıştı...” (2014, s. 68).

“...— Gözlerini aç da bak... Ay doğmuş Allah, Amentü billah...” (2014, s. 126).

“... İsmail Efendi: ‘Selamünkavlen min rabbi’r-rahim’ der gibi gözlerini yarı kapayarak ve başını sallayarak girer...” (2014, s. 605, 606).

“... ‘Günah işlememiş olan kim ise ilk taşı o bana atsin.’ Ayet-i İnciliyesini [İncil sözünü] tekrar ederek bu bahsi burada bırakmak münasıptir...” (2014, s. 660).

Ad Koymak

Geleneksel bir uygulama olan ad koyma merasimleri her çocuk için ailesinin önemseydiği bir durumdur. Gelecekte iyi bir insan olması için toplumca takdir edilen kişilerin isimleri ad olarak seçilmekte ve yine ailenin çok kıymet verdiği kişinin bu işi yapması istenmektedir. Ayrıca kulağa ezan okunması da dini bir uygulama olarak sürdürülmektedir.

Yazar, adının kim tarafından ve nasıl konulduğunu eserinde şu sözleriyle belirtmiştir:

“... Ben doğunca babamın pek derin hislerle ta’ziz ettiği [kutsadığı] muhibbinin [dostunun] kucağına verilmişim, kulağıma o ezan okumuş ve parmağını dudaklarıma bastırarak bana, s. Mehmed Halid Ziyaeddin ismini vermiş...” (2014, s. 59).

Sünnet

İslam dinine ait bir uygulama olan sünnet hem dini bir uygulamanın yerine getirilmesi hem de eğlence yönüyle toplum içerisinde oldukça önemsenen bir husustur. Sünnet olan her erkeğin komik bir hikâyesi vardır.

Yazarın da böyle bir anısının olduğunu şu sözlerinden alıyoruz:

“... İşte sünnet olduktan sonra hokkabazları defetsinler diye kıyametleri koparan ben, canının acısını unutmak için bu bahane ile öfke çıkararak, hiddetinden başını çılgınca sallarken mavi boncuktan örülmüş beş pençesini ta ağabeyinin yanına kadar fırlatan ben...” (2014, s. 64).

Kadere İnanmak

İmanın altı şartından biri olan kader; dünyadaki bütün canlı ve cansız varlıkların başına gelen olumlu veya olumsuz her şeyin Allah tarafından geldiğine inanmak ve ona iman etmektir. Yazar, hayatındaki olayları değerlendirirken, bu durumu kader perspektifinden şu şekilde ele almaktadır:

“... Bu günün fenni [bilimsel] tahlilleriyle halledilebilecek olan bu suallere o zamanın büyükleri bir kelime ile cevap verirlerdi: Kader...” (2014, s. 145).

“... Kim derdi ki bu dakika mukadderatımı [kaderimi] tayin edecek ve temayüllerime [eğilimlerime] bir mecra [akış] çizecek olan dakikadır...” (2014, s. 149).

“... Neticenin kıymetini layığı ile takdir ettirmek [kavratmak] için talih [kader], bir naz cilvesine lüzum görüyormuşçasına bir tevkif [durdurma] işaretiyle parmağını kaldırdı...” (2014, s. 415).

“... Vaktiyle beyaz iken yavaş yavaş kararan, yaz kış giyile giyile mevsimlerin tehalüfüne [zıtlığına] ehemmiyet vermemeye alışkın bezden bir ceketle pantolonu vardı ki bahtının nevine [kaderinin türüne] kâfi [yeterli] delil teşkil ederdi...” (2014, s. 446).

“... Belki o da taliin [kaderin] bir tecrübesini yapmak için İstanbul’a gidiyordu, benim gibi, bütün talihin tecrübelerini yapmak için İstanbul’a koşan gençlerden biri...” (2014, s. 502).

“... Kim derdi ki bu derece sıkı sıkı birbirine bağlanmış iki varlığın, gelecek yılların göğsünde saklanan mukadderat-ı tali’leri [kader yazgıları] o kadar ayrı, o kadar başka olacak?..” (2014, s. 589).

“... Ve maneviyata [yazgıya] itikat edenlere mahsus [inananlara özgü] bir mana-yi hamd [şükür anlamı] ile gözlerini kapayarak dudaklarının arasından bir dua geçti...” (2014, s. 686).

“... Ümidi tahakkuk etmeyince o da kazaya rızadan [kadere katlanmaktan] başka çare bulamadı...” (2014, s. 761).

“... Bu zeki ve muhterem adamın oğlu olmak tali’ in [kaderin] elbette müsait bir tecellisiydi...” (2014, s. 831).

İman Etmek

İman etmek; Allah'a ve onun gönderdiklerine gönülden bağlı olmak ve inanmaktır. İman etmekle ilgili yazar, incelenen eserde şu ifadelere yer vermiştir:

“... Bu muvaffakiyet şu suretle tecelli etti [belirdi] ki onda hiç ama hiçbir kanaat yoktu; yalnız iman ve ondan mütevellit [dolayı] müthiş bir taasup [tutuculuk] vardı...” (2014, s. 198).

“... Vahdet-i vücud telakkiyatına temas edecek bahislerden uzak kalınmazdı. Zaten bu felsefe İslamiyet'te de hemen bütün tarikatlerin felsefesi değil miydi? . . .” (2014, s. 619).

Oruç Tutmak

On iki ay içerisinde önemi ve hikmeti çok olan ramazan ayının birleştiren yönü insanlar açısından oldukça önemlidir. Özellikle iftar vakitlerinin birlikte geçirilmesi, insanlar arası ilişkileri geliştirici etki oluşturmaktadır. Yazar, incelenen eserde, kendisinin katıldığı bir iftardan bahsetmektedir:

“... Bu senenin mart ayında tesadüf eden Ramazanında bir akşam bizi iftara davet etti...” (2014, s. 524).

İlahi Söylemek

Dini duyguların söze dönüşmesi ve yaratıcıya, peygambere duyulan özlemin sözle birlikte ezgiyle seslendirilmesi ilahi olarak tanımlanabilir. Yazar, incelenen eserde ilahi söyleyen çocuklarla kendisini karşılaştırmıştır:

“... İşte Sepetçilerden Mercan'a kadar, başında elmaslarla donanmış fesi, sırmalı eğerler, şallarla süslenmiş bir atın üstünde yanında iki lala ile ilahi söylemek için boğazını yırtan bir küme mektep çocuğu ile mükellef [gösterişli] bir alay ortasında giden ben...” (2014, s. 64).

Esmâ'ül Hüsna

Allah'a yakarış olarak da zikredilen Esmâ'ül Hüsna'nın hikmetini her birey kendince farklı değerlendirmektedir. Bu durum, eserde şu şekilde aktarılmıştır:

“... İki de birde asabi parmaklarının ucunda sallanan tespihini, sanki söylediklerinin doksan dokuz İsm-i Celal’e [Tanrı’nın doksan dokuz adına] kalem [yemin] ederek sıhhatini [doğruluğunu] ispat edecek bir delil şeklinde, muhataplarının [karşısındakilerin] ta yüzlerine doğru uzatıyordu...” (2014, s. 104, 105).

Kutsal Kitaplar

Toplumun kültürü hâline gelen dini yaşantıya ait öğelerin hayatın içerisinde kullanıldığı, yazarın incelenen eserinde şu şekilde verilmiştir:

“... Bu yazıların içinde İbrani ve Sanskrit Edebiyatı tarihleri en ziyade intizam [düzen] altında yazılabilmiş olanlardı. Birincisi için ahd-i atiki teşkil eden kitaplar, ‘Agniyet-ül-Agani’, ‘Mezamir-i Davud’ ve Ernest Renan’ın El sine-i Samiye hakkındaki eseri...” (2014, s. 458).

Namaz Kılmak

Allah’a en yakın olunan an olarak belirtilen namaz, bazı insanların hayatında hassas oldukları bir ibadettir. Hayatını namaz eksenli yaşayan insanların hassasiyetini yazar, incelenen eserde şu sözleriyle aktarmıştır:

“... Şimdi biter, şimdi kesilir ümidiyle ne yatağımı terk edip geniş salonun balkonuna iltica edebildim, ne de şafak söküp de onu namaz için –pek musalli idi [namaza düşkün]- uyandırıcaya kadar gözlerimi yumdum...” (2014, s. 55).

Ahirete İnanmak

Ölümün bir son olmadığını en iyi anlatan kavram olan ahiret, insanlardaki hiçlik duygusunu ortadan kaldırmaktadır. Ahiretin varlığına inanarak eksikliğini bildiğimiz durumların o dünyada yerine getirileceğini bildiğimiz için kendimizi daha huzurlu hissederiz. Yazar, incelenen eserde bu inancı şu şekilde dile getirmiştir:

“... Eğer o itikadı veçhiyle [inancına göre] âlem-i ukbada yaşıyor da benim bugün şu satırlarla yaptığım zevzekliğe vâkıf olacaksa beni affetmesini dilerim...” (2014, s. 556).

Şükretmek

Yarattığı varlıkları kontrol altında tutan ve belli bir düzen içinde kalmalarını sağlayan yaratıcının varlığından dolayı duyulan memnuniyet ifadesi olarak şükür kelimesi kullanılmaktadır.

Yazar, aktardığı ifadelerle şükretmenin verdiği rahatlığı dile getirmiştir.

“... Demek bugün sokağa çıkamadı, idareye gidemedi, öyle mi?.. Allah’a şükretmelisiniz, her şeyde bir hayır vardır... Ve maneviyata [yazgıya] itikat edenlere mahsus [inanana özgü] bir mana-yi hamd [şükür anlamı] ile gözlerini kapayarak dudaklarının arasından bir dua geçti...” (2014, s. 686).

Hadis-i Şerif

Peygamber efendimize ait sözler olarak ifade edilen hadisler, Müslümanların hayatındaki ölçüdür. Yazar, incelenen eserde hadis örneği vererek hayatında hadisleri ölçü olarak seçtiğini sezdirmektedir.

“... Men teşebbehe kavmen fehüve minhüm...” [Bir kavme benzeyenler onlardan olur veya bizden başkasına benzeyen bizden değildir.] (2014, s. 364).

Ezan

Dine ait uygulamaları hayatımızda idrak ettikçe içimizdeki inanma duygusu kuvvetlenmektedir. Okunan bir ezan dahi yapacağımız işi gerçekleştirmek için bize güç verebilir. İncelenen eserde yazar, ezanı duyduğunda yapacağı iş konusunda kendisini daha istekli hissettiğini şu sözleriyle belirtmiştir:

“... Bir sabah müthiş bir tipi fırtınası arasında gene böyle koştum, arkamdan sanki beni teşvik etmek isteyerek sabah ezanını okuyan müezzinin soğuktan titreyen sesi vardı...” (2014, s. 856).

Tablo 4. 4. Halit Ziya'nın *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Dinî Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Sabır	22
Hacca Gitmek	2
Helalleşmek	1
Kur'an-ı Kerim Okumak	1
Ayet ve Cüzler	4
Ad Koymak	1
Sünnet	1
Kadere İnanmak	9
İman Etmek	3
Oruç Tutmak	1
İlahi Söylemek	1
Esmâ'ül Hüsna	1
Kutsal Kitaplar	1
Namaz Kılmak	1
Ahirete İnanmak	1
Şükretmek	1
Hadis	1
Ezan	1
Toplam	53

Dini kuralların doğru bir şekilde öğrenilmesinde etkili bir yol olarak değerlendirilen iletiler, çocukların dini kuralları benimsemesini, yaşadığı çevreyle bütünleşmesini sağlayabilmektedir. İncelenen eserde dini gelişimi destekleyen iletilere anılar içerisinde elli üç yerde rastlanmıştır. Dini gelişimi destekleyen iletiler içerisinde en çok rastlanan ileti, sabırdır. Sabır ileti eserde anılar içerisinde yirmi iki yerde tespit edilmiştir. Bununla birlikte dini gelişimi destekleyen diğer iletilere de yer verilmiştir.

4. 1. 5. Ekonomik Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Tutumlu Olmak

Çevremizdeki kaynakların sınırlı kaynaklar olduğunu bilerek hareket etmek ve bu doğrultuda israfa gitmeden bir yaşam sürmek tutumlu olmak şeklinde açıklanabilir. Bu konu yazar tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“... Size kütüphanenizin esasını teşkil etmek lazım gelen kitapların bir fehrisini [listesini] yapıyorum. Paranızı buna göre sarf edersiniz [harcarsınız] beyhude [boşa] israf etmemiş olacağınıza kaniim [inanıyorum]...” (2014, s. 203).

“... Fakat daha doğru olan bir cihet [yön] var ki o da halkın olmayacak yerlerde para sarf edeceğine elinde kalabilecek olanı kitap almakta kullanmasına yardım edecek kadar rağbetini kazandırmaya çalışılmamasıdır...” (2014, s. 593).

Tablo 4. 5. Halit Ziya Uşaklıgil’in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Ekonomik Gelişimi Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Tutumlu Olmak	2
Toplam	2

İncelenen eserde ekonomik gelişimi destekleyen iletilere fazla rastlanmamıştır. Eserde yalnızca iki yerde tutumlu olma ile ilgili konuya değinilmiştir.

4. 1. 6. Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Dil Bilinci Oluşturmak

Konfüçyüs’e sormuşlar; bir ülkeyi yönetmek için çağrılmış olsaydınız, gerçekleştireceğiniz ilk iş ne olurdu? Diye... Konfüçyüs bu soruya şöyle cevap vermiş: “Hiç şüphesiz, dili gözden geçirmekle işe başladım. Eğer dil kusurlu olursa, kelimeler düşünceyi iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken işler doğru yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. İşte bunun içindir ki hiçbir şey dil kadar önemli değildir.” (Uygur 2001, s. 23). Konfüçyüs, dilin devlet, millet için olduğu kadar birey için de önemine vurgu yapmıştır. Nitekim dil, bireyler tarafından kullanılmaktadır. Dilin kurallarına uygun kullanılmaması dil kusurlarına yol açmaktadır. Dildeki kusur da bireylerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Dilin kurallarını, inceliklerini gerektiği kadar bilen ve uygulayan bireyler, dili daha etkili ve güzel kullanır (Gövsa, 2005, s. 23). Dolayısıyla çocuklarda etkili bir dil bilinci oluşturmak gerekmektedir. Geçmişte edinilen birikimin yok olmaması ve gelecekte de dilin korunması adına dile gereken önemin verilmesi bir zorunluluktur. Türk dilinin kendi yapısal özelliklerine göre konuşulması gerektiğini ifade eden yazar, aksi söz konusu olduğunda kişilerin gülünç duruma düşeceğini belirtmektedir. İncelenen eserde dil bilinci yazarın sözleriyle şu şekilde verilmektedir:

“... Salepçizadeler, İplikçizadeler, Limoncuzadeler ve saire [diğerleri] daha salim [sağlam] bir Türkçe ile Salepçioğulları, İplikçilerinkiler, Limoncularingil diye yad edilmeye [anılmaya] başlayarak nihayet son şekillerini almışlardır...” (2014, s. 57).

“...— Türk değil misiniz? O halde niçin bir Fransız’ın sesini, telaffuzunu taklit etmek istiyorsunuz? Doğru ve temiz telaffuz ediniz, fakat kendi sesinizle, aksi takdirde sadece gülünç olursunuz...” (2014, s. 147).

“... Hesapta coğrafyada kuvvetlisin, hele Türkçen pekiyi, Farisi’de [Farsça’da] de fena değilsin... Amma Arapçan pek zayıf. Bu sınıfta Emsile, Bina ve Avamil’i ezberlersin de gelecek sene Izhar’ı anlarsın...” (2014, s. 155).

“... Türklerin erkek çocuklara mahsus beher [her bir] sınıfı bir hocaya mevdu [verilmiş], aralarında Türkçe için seyyar [gezici] bir muallimle bütün mevcudu ancak yüze baliğ olan [ulaşan] ve son sınıfında senede nihayet sekiz on gence şahadetname [diploma] veren bir Rüştıyesi vardı...” (2014, s. 161).

“... Belki iki sene sonra ancak avoir ve etre fiilleri şöyle bir ezber edilecek ve bu suretle Fransızca öğrenilmiş olacaktı...” (2014, s. 170).

“... Türkçesinin o zamanın şive ve üslubuna göre pek temiz olmasından başka müteaddit [birçok] garp lisanlarına ve hassaten [özellikle] Almancaya vukufu... kendi lisanına tam temellükü [hâkimiyeti] de yazılarını çeşit çeşit lisan sanatlarıyla nükteleriyle süslemeye iktidar ederdi [başarırdı]...” (2014, s. 261).

“... Bu risalede kendi yazıları da Türkçesinin güzelliği ile ayrı bir cazibe teşkil ederdi [çekicilik oluştururdu]...” (2014, s. 264).

“... Yalnız Ahmet Mithat Efendi’nin tavsiyesiyle öğrenmeye başladığı Fransızca’dan kendisine kırık mana vererek tercüme ediverdikleri manzumeleri cidden şayan-ı hayret [gerçekten şaşırtıcı] bir muvaffakiyetle Türkçe nazma tahvil ettikçe [şiire dönüştürdükçe], lisana ve vezne [dile ve ölçüye] hâkimiyet-i mutlakasından mütevellit [mutlak hâkimiyetinden doğan] bir neticeye vasıl olurdu [sonuca ulaşırdı]...” (2014, s. 279, 280).

“... Rüştıyenin son iki sınıfına haftada ikişer saat ders verecektim ve bittabi alfabeden başlayarak...” (2014, s. 287).

“... Yine İzmir’in bütün sanat müntesipleri [mensupları] iddia ettiler ki Çuhacıyan Efendi’nin bu eserleri baştan başa şark ve Türk şivesiyle memlu [dolu] olmakla

beraber garp musikisi tekniğinin operet nevinde [türünde] emsalinden [benzerlerinden] hiç geri kalmayan numunelerdi [örneklerdi]...” (2014, s. 339).

“... Elbette bunların tercümesinde her şeyden ziyade Türkçe metnin Türkçe'nin mevzuat-ı nahviyesine [sözdizimi kurallarına], şive ve selika [güzel konuşma ve yazma] icabatına [gereklerine] muvafakatini [onayını] beklemek herkesin hakkıdır...” (2014, s. 463).

“... Memleketleri, milletleri yekdiğerine takrip eden [birbirine yaklaştıran], bunların arasında hayat telakkiyat [algılama] ve itiyatlarını [alışkanlıklarını] bir met ve cezir kabilinden yekdiğerine mezceden [karıştıran] muvasala [ulaşım] hatları, ticaret ve iktisat münasebetleri gibi fikir temasları da lisanların inşa vesaitini istimal [nesir araçlarını kullanma] hususunda birbirinden istiarelere [ödünç alımlara] sebep olur...” (2014, s. 467).

“... Bu günün Türkçesiyle aynen tercümesi mümkün olmayacak bir eserin mevcudiyetine [varlığına] kail değilim [inanmıyorum]...” (2014, s. 468).

“... Tercümede affolunamayacak yegâne kusur aslına hıyanet teşkil edecek kadar sadakat fıkdanı [eksikliği] ve hususu ile [özellikle] lisan [dil] hatasıdır...” (2014, s. 470).

“... Bu yeni vali bu az çok serbest, hatta Türkçenin imlasını değiştirmeye, her samite [sessiz harfe] bir sait [sesli harf] ilave ederek acayip bir yazı icat etmeye kadar vararak Maarif Nezareti'nin [Eğitim Bakanlığı'nın] tevbihine [azarlamasına] uğrayan bu haşarı gazeteye ne nazarla [gözle] bakacaktı?..” (2014, s. 481).

“... Onun fikri iştigalleri [meşguliyetleri], resmi vazifeleri Türkçesinde ananelere [geleneklere] fazla bir merbutiyet [bağlılık] bırakmış olmakla beraber, arada daha sıkı münasebetler hasıl olup da bazı hatıralarını, hikâyelerini bana okuduğu zaman meydana çıkan, öyle bağlarını çözmeye ve serbest ufuklarda uçmaya amade [hazır] hamleler keşif olundu ki bir eli eski itiyatlarını [alışkanlıklarını] tutmakta gevşerken diğer eli yeni üfletlere [dostluklara] kuvvetle yapışacağında şüphe bırakmadı...” (2014, s. 484, 485).

“... İyi lisan bilmek, doğru düşünmek, güzel söylemek ve her şeyden ziyade saf ve halis bir ruh sahibi olmak kabilinden muhtelif meziyetlere malik olan bu iki dost onun hayatının ilk nısfında [yarısında] pek müfit amiller [yararlı etkenler] olmuşlardır...” (2014, s. 539).

“... Sonra ne güzel bir lisanı vardı! O vakte kadar Türkçe bu derece şuh ve müterennim [şen ve şakiyan], aynı zamanda bu derece pürüzsüz, sakatsız olmamıştı...” (2014, s. 580).

“... Nazma [şiire] hâkimiyetini, nakiseden [noksansız], sakattan arı [eksiksiz] lisanını; kafiye seçiminde, hele istenilen kafiyeyi getirebilmek için intihap edilmiş [seçilmiş] yolu atlamak meharetinde...” (2014, s. 585).

“... Daha sonra aruzun o yüzlerce bahirleri arasında uzun ve geniş kulaçlamalarla yüzüp geçerek bunların arasında Türkçenin edasına, Türk’ün zevkine en ziyade tevafuk edecek [uyacak] musiki faydasını hangisinde buldularsa onlara tesahüp etmişler [sahiplenmişler]...” (2014, s. 697, 698).

“... ‘Şerare’nin lehçesine eğer yirmi otuz kelime ilave etmişlerse yüzlercesini de metruk bırakarak [terk ederek] Türkçeyi ağırlaştırmışlar değil hafifletmişlerdir...” (2014, s. 706).

“... Edebiyat-ı Cedide şairleri ve nasirleri yazılarına yığın yığın istiareler, mecazlar, teşbihler, kelime ve fikir oyunları koydular ve sanki yazı hayal ve lafız marifetleri için bir hüner sahnesi imişçesine sanatta hakiki [gerçek] bir teceddüt cereyanının [yenileşme akımının] aksine, irticai bir yol tutmuş oldular...” (2014, s. 709).

“... Bu gencin pek temiz bir Türkçesi, pek iyi bir Fransızcası, hele bütün emellerini toplayan derin bir edebiyat aşkı vardı...” (2014, s. 836).

“... Türkçe kendisine hiçbir zaman nasip olmayan bir eda ile hitabet ve talakate [güzel konuşmaya] şaşılacak güzel örnekler verirken, yazıda da gene o Türkçe, tekamülünün [olgunluğunun] en yüksek bir mıntikasına [noktasına] çıktı...” (2014, s. 898).

Vatanını Sevmek

Vatan, en basit tanımıyla uğruna mücadele edilmeye değer toprak parçası şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımı genişletmek gerekirse, bir devlet yönetiminin hâkimiyeti altında olan, sınırları belli, yer altı ve yer üstü kaynaklarına sahip, deniz ve hava sahası bulunan toprak parçasını vatan olarak ifade edebiliriz. Toprak olmayınca hâkimiyet söz konusu olamayacağı için hâkimiyetin olabilmesi için toprağın olması gerekmektedir ancak bu şekilde devlet kurulabilmektedir (Doğan, 2005, s. 133).

Devletin sınırları içerisinde olan insan topluluklarının ortak değerler etrafında birleşmesi millet kavramını ortaya çıkarmaktadır. Millet, uğruna gerektiğinde kan dökerek kazandığı toprağını kimseye vermemek ve o topraklar üzerinde huzurla yaşamak için vatanını sevmek ve korumak mecburiyeti hissetmektedir. Vatanseverlik, vatanını sevmek ve bu uğurda çalışmak, mücadele etmek olarak açıklanmaktadır. Tanımlarken kullanılan ifadeler kapsam olarak aslında çok geniştir. Vatan kavramının ne anlama geldiğinin, vatan toraklarının ne demek olduğunun, aynı vatana ait olmanın hangi özelliklere bağlı olduğunun, kimlerin vatana hizmet etmek yükümlülüğünün bulunduğu bilmesi ve bu bilgilerin gelecek kuşaklara aktarılması görüldüğü kadar kolay değildir. Bundan dolayı her millet, kendine ait tüm özellikleri özellikle vatanseverlik değerini henüz okul öncesi dönemde çocuklara hissettirerek, bu değerler sonucunda onlardan beklenen sosyal davranışları öğretmektedirler. Beklenen davranışların kazandırılması için en etkili yollardan biri de gelişim dönemlerine uygun olarak çocuklara okutulacak eserlerle iletilerin aktarılmasıdır.

Vatanı aklına geldiğinde ağıt yakmaya başlayıp yere kapaklanarak ağlayan kişideki vatan hasretini aktaran yazarın vatanı sevmek iletişiyle ilgili eserdeki tespitleri şu şekildedir:

“... Menekşelizade Emin Efendi'nin tespihini, bu defa güya bütün memleketi bir mütekarrip [yaklaşan] musibet [bela] çemberinden kurtarmak istercesine, havaya bir şedit [şiddetli] savuruşu oldu ki ipliğini kopardı ve tanelerini odanın her tarafına fırlattı...” (2014, s. 106).

“... İkisinde de bir sıla [vatan] derdi aşıkardı [apaçıktı]. Birden bire topal sustu, yüzünden bir dalga geçti ve yavaş bir sesle teganniye [şarkı söylemeye] başladı. Bu şikâyetkâr [şikâyet eden] bir nevha [ağıt] idi. Ötekinde de için için bir mırıltı ile iştirak [katılma] dakikaları oluyordu, sonra birden bire topal iki eliyle yüzünü örttü, diğeri yere kapandı, hüngür hüngür ağladılar.

Sonra sordum;

—Bir mersiye [ağıt], dediler; bedbaht [zavallı] Ermeni vatanı için...” (2014, s. 197).

“... Ali Galip'in Haldun, Hasnun, Sadun isminde üç oğlu vardı ki üçü de milletin şayan-ı iftihar [övünülecek] evladındandır. Bunlardan Hasun ki spor âleminde pek meşhur idi, Çanakkale'nin fedakâr şehitlerinden biridir...” (2014, s. 379).

“... Hiçbir zaman taşımaktan hali [geri] kalmadığım nefer [asker] elbisesiyle işlerimle meşgul olmak imkânını bulmuş oluyordum...” (2014, s. 380).

“... O idarenin mesavisinden [kötülüklerinden], ahvalin [işlerin] iğrenç gidişinden bahsederek daima sızlayan vatanperver yüreğini teşviye etmek [ferahlatmak] istedikçe beni arar, ben ne zaman muhtelif sebeplerle tahammül edilemeyecek şiddete vardıkça elemelerimi gidip onun sohbeti havasında teskin ederdim [dindirirdim]...” (2014, s. 520).

“... O zaman hükümetin boş hazinesi yorgun ve bezgin askerini oradan oraya koşturmak, Yemen illerinde, Arnavutluk kayalıklarında, Zeytin dağlarında kemiklerini dağıtmak için çare icat ederken, her şeye rağmen vatanına meftun olan, onun mahrum aşkıyla yanan kalpler de sızlaya sızlaya, Türk’ün her tarafta inkâr edilen davasının matemini [yasını] tutardı...” (2014, s. 639).

“... İdarenin mesavisine [yönetimin kötülüklerine] karşı nefretle yüreği dolu olan bu zat memleketini pek ziyade sever ve bu memleketi musibetten [beladan] kurtaracak olan gençliğe karşı vesile [fırsat] oldukça meydana çıkan bir muhabbet [sevgi] taşırdı...” (2014, s. 818).

Milletini Sevmek

Her birey, ilk olarak ailede daha sonra da okul ortamında millet kavramının ne demek olduğunu öğrenerek büyümelidir. Tarihte olduğu gibi gelecek günlerde de milletin muasır medeniyetler seviyesine yükselmesi için çalışmasının millet sevgisinin gereği olduğunu bilerek yetişen nesillerin ülkesine daha sıkı bağlanacağı muhakkaktır. Yazar, millet sevgisiyle ilgili aktarımlarını şu şekilde vermiştir:

“... Uşakizade. . . Evet, ta Türklüğün göbeğinden, karışksız, bulanıksız halis Türk kanından, ta Uşak’tan geldik...” (2014, s. 56).

“... Hele Alliance İsrailite’in ekser [çoğunluk] muallimleri Paris merkezinde tahsillerini ikmal ettikten [tamamladıktan] sonra gönderilmiş, mesleklerine aşık, zekalarının ve milletlerine müfit [yararlı] olmak sevdasının kıvılcımlarıyla gözleri ışıldayan gençlerdi...” (2014, s. 159).

“... __ Evet, amma esasen ona böyle bir ders vermek ve Türk memurunun şerefini tezyif edilmekten [küçük düşürmekten] kurtarmak lazımdı...” (2014, s. 363).

“... Refakatinde bulunanlar da İzmir’in hep Türklük kaynağının berrak ruhlarla malik saf delikanlıları idi...” (2014, s. 376).

“... Burada bana istifade temin eden müşahedelerden [gözlemlerden] başka Konya’nın en temiz Türk kanından gelen havaslardan başlayarak müdürlere kadar bütün memurun [memurlar] ve müstahdemini [hizmetlileri] vazife zemininde birleştiren bir ahenk gördüm...” (2014, s. 438).

“... Türklüğün en saf, en temiz bir kanından, tarihin en asil, en nezih bir silsilesinden gelen Germiyanzade Abdurrahman Paşa...” (2014, s. 481).

“... - En büyük yapılacak şeylerden biri de İdareyi Türkleştirmeye çalışmaktır. Taşrada, şurada, burada birkaç Türk müdürler var, bunların sayısını arttırmalıdır...” (2014, s. 828).

Askere Gitmek

Her Türk gencinin askerlik çağı geldiğinde vatana olan borcunu ödemek için teslim olduğu ocakta geçirdiği süre askerlik olarak belirtilmektedir. Vatan savunmasının öğrenildiği bu ocakta gerektiğinde vatan için düşünmeden can teslim edileceği öğretilmektedir. Yazarın incelenen eserde askerliğe dair aktarımları şunlardır:

“... Galiba hocalarımızda sevk edilenler [askere gidenler] oldu, hatta eniştemin bir aralık bulunduğu yerden gelerek evinde ancak bir gece kaldıktan sonra başka bir yere gönderildiğine sonradan vakıf olduk [öğrendik]...” (2014, s. 118).

“... Bir gün Resmi Efendi haber verdi:

—Ben de asker oluyorum!. . dedi ve ilave etti:

—Dayın da ... Bütün eli silah tutanlar... Mevkip alayları teşkil ediliyor. Biz Şehzade Camii avlusunda talim edeceğiz...” (2014, s. 119).

Bayrağı Sevmek

Milli duyguların, bağımsızlığın, vatan sevgisinin simgesi olarak kabul edilen bayrağın kutsal olarak görülmesi ve bir ülkünün yaşatılması gibi bayrak sevgisinin de her zaman var olması için çaba gösterilmesi gerekmektedir. Bu duygunun yerleşmesi için eserlerde bu konuya daha çok yer verilerek okura bu duygu hissettirilmelidir. İncelenen eserde bayrağımıza yer verilmemesinin yarattığı hüznün aktarılmıştır:

“... Her yabancı bayrağın temsil olunduğu toplantıda ay yıldızlı kırmızı bayrağa bir küçük yer ayırmak düşünülmemiştir bile...” (2014, s. 826).

Tablo 4. 6. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Ulusal Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Dil Bilinci Oluşturmak	24
Vatanını Sevmek	7
Milletini Sevmek	7
Askere Gitmek	2
Bayrağı Sevmek	1
Toplam	41

Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen iletilerle çocuğa ülkenin kültürü, kutsal saydığı değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir. İncelediğimiz eserde ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen iletilere anılar içerisinde kırk bir yerde rastlanmıştır. Aktarılan anılar içerisinde ulusal bilinci destekleyen iletilerden yoğun olarak işlenen dil bilinci iletileri yirmi dört yerde tespit edilmiştir. Yazar, yaşadığı dönemde kullanılan Almanca, Fransızca ve Doğu dillerini çok iyi biliyor olmasına rağmen Türk dilinin yapısını bozmadan kullanmaya oldukça önem vermiştir. O dönem toplumda yaygın kullanılan Fransız dilini konuşanlar, Türkçe konuştukları sırada dahi kelimelerin telaffuzlarını Fransızca'ya benzetmek için çaba sarf etmektedirler. Yazar, bu şekilde bir kullanıma rastladığında bu durumu kınayan sert bir tavır sergileyerek Türk dilinin kendi telaffuzuna göre söylenmesi gerektiğini vurgulamıştır. Dil konusundaki hassasiyetini aktardığı anılarında yer verdiği ifadelerden anlamaktayız. Vatanını ve milletini sevmek ile ilgili iletilere anılarında yedi yerde değinmiştir. Askere gitmek ve bayrağı sevmek iletileri de ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen diğer iletilerdir. Eserde bu iletilere az da olsa rastlanmıştır.

4. 1. 7. Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Barış İçinde Yaşamak

Sosyal bir varlık olan insan kendindeki güzel duyguları ortaya çıkardığı sürece etrafında sözü dinlenir bir varlığa dönüşmektedir. Farklılıklara saygı duyarak her zaman iyiye, güzel olana yönelerek, hayatın sürdürülmesi daha yaşanılır bir dünya için ön koşuldur.

Dolayısıyla çevremizdeki her insan ile iletişim kurmaya, haklarına saygı duymaya ve onlarla sevgi paylaşımına girmeye özen gösterirsek kavgadan uzak, barışın hâkim olduğu bir ortam yaratırız. Bu duyarlılığın bir ideolojiye dönüşmesi ve hayatı algılamak bu yaklaşımla değerlendirilmesi savaşı ve kavgayı sonlandıracak bir etki ortaya çıkarmaktadır. Savaşın yıkıcı etkiye neden olduğunu yazar şu ifadeleriyle aktarmıştır:

“... Harp bu muydu? Milletlerin hırsı bu faciayı icat etmek mukabilinde [karşılığında] mi tatmin edilmeliydi? Bunun pahasına alınan zafer ve şan hakkında nasıl bir hüküm vermek icap edeceğinde mütehayyir duran gözlerimizin önüne eski çamaşırlarla, yırtık çuvallarla birbirinden ayrılmaya çalışan birer ikişer arşın murabbainda [karelik] yerlere birbirinin üstüne yığılarak barınmış bu musibet [bela] kurbanları seriliyordu...” (2014, s. 130, 131).

“... Ve bu sahanın içinde dünyanın her tarafından akın etmiş muhtelif bayraklara tabi ecnebilerle yine dünyanın neresinden çıktıkları malum olmayan fakat öteden beri İzmir’de müteessıs [kurulu] oldukları bilinen, cephelerinde muhtelif hatta müteaddit [türlü] tabiiyet varakaları [uyrukluk evrakları] ile sanki Frenkler ve bunların arasında Rumlar, Ermeniler, hususıyla Musevilerden mükerrerp [oluşan] bir mahşer [kalabalık] kaynaşmıştı... (2014, s. 242).

“... Hayalinde mevcudiyeti imkânını farz ettiği [varlığını düşündüğü] melekâne [melekçe] bir hayatı bütün memlekete hatta bütün dünyaya şamil [ait] görmek isteyen ve her dakika, her vesile ile bu hayalin tekzip [yalanlayıcı] delilleriyle çarpıştıkça siyah bir küskünlük içine gömülen bu adam...” (2014, s. 679).

Tablo 4. 7. Halit Ziya Uşaklıgı’nın *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Evrensel Düşüncenin Gelişimini Destekleyen Eğitsel İletilerin Dağılımı

Barış İçinde Olmak	3
Toplam	3

İncelenen eserde evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen konulara nadiren rastlanmıştır. Eserde evrensel düşüncenin gelişimiyle ilgili barış içinde olmak konusuna üç yerde değinilmiştir. Evrensel değerlerin çocuklarda gelişmesi için bu amaca yönelik iletilerin eserlerde daha sık vurgulanması gerekmektedir.

4. 1. 8. Öteki Eğitsel İletilere Yönelik Bulgular ve Değerlendirilmesi

Doğayı Sevmek

Doğanın içindeki her bir varlıkta bir hikâyesi olanın o yerlere yeniden gittiğinde doğayı bambaşka seyretmesi ve sevmesini dile getiren yazar, şunları aktarmaktadır:

“... Bu defa İzmir’e seyahat değil, hicret [göç] ediyorduk; kat’i [kesin], sarih [net] bir hicret; bir hicret ki sizi evinizden, her birini muayyen [belirli] bir yerde görmeye alıştığımız ve onları oralarda buldukça sevindiğiniz eşyanızdan, bahçenizden, işte gözünüzü kapayın, ince değneklerle dayak yediğiniz karanfil tarlasını, bir türlü boyunuz yetişmediği için bir iskemle üstüne çıkmadan kadifeli fes rengi çiçeğini koparamadığımız yüksek boylu gül ağacını, göğsünüzü kabartan bir şeyle göreceksiniz... Bir daha vuslat [kavuşma] müyesser [nasip] olmayacak bir uzaklıkla cüda [ayrı] bırakacaktır...” (2014, s. 137).

“... Bu تنها köyde tamamıyla mizacıma uygun, sakin ve temiz bir hayat yaşamak, hususıyla çocukluk hayatımın en alışılmış eğlencesi olan bahçe ile uğraşmak imkânını bulacaktım...” (2014, s. 862).

Hayvanları Sevmek

Hayvan sevgisi, bireyleri daha merhametli ve vicdanlı yapmaktadır. Onların da canlı olduğunu düşünerek yaşam hakkına saygı duymak gerekmektedir. Hatta bazen saygıyla birlikte geliştirilen sevgi sayesinde hayvanlarla kurulan iletişim, dostluk insanlara ayrı bir rahatlama ayrı bir yaşama sevinci kazandırmaktadır. Dolayısıyla böyle bir sevgiyi küçük yaşlardan başlayarak çocuklara kazandırmak, onlarda duyarlılık oluşturmak ileriki dönemlerde de bu duyarlılığın devam etmesini sağlayacaktır. İncelenen eserde bu duygu şu şekilde aktarılmıştır:

“... Sonra tavuklarınızdan, her birini bir tanıdığınız kadına benzeterek onun ismiyle telkip ettiğiniz [adlandırdığınız] o sevgililerinizden –muhakkak, onlar da sizi pek severlerdi- bir daha vuslat [kavuşma] müyesser [nasip] olmayacak bir uzaklıkla cüda [ayrı] bırakacaktır...” (2014, s. 137).

Tablo 4. 8. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Öteki Eğitsel İletilerin Dağılımı

Doğayı Sevmek	2
Hayvanları Sevmek	1
Toplam	3

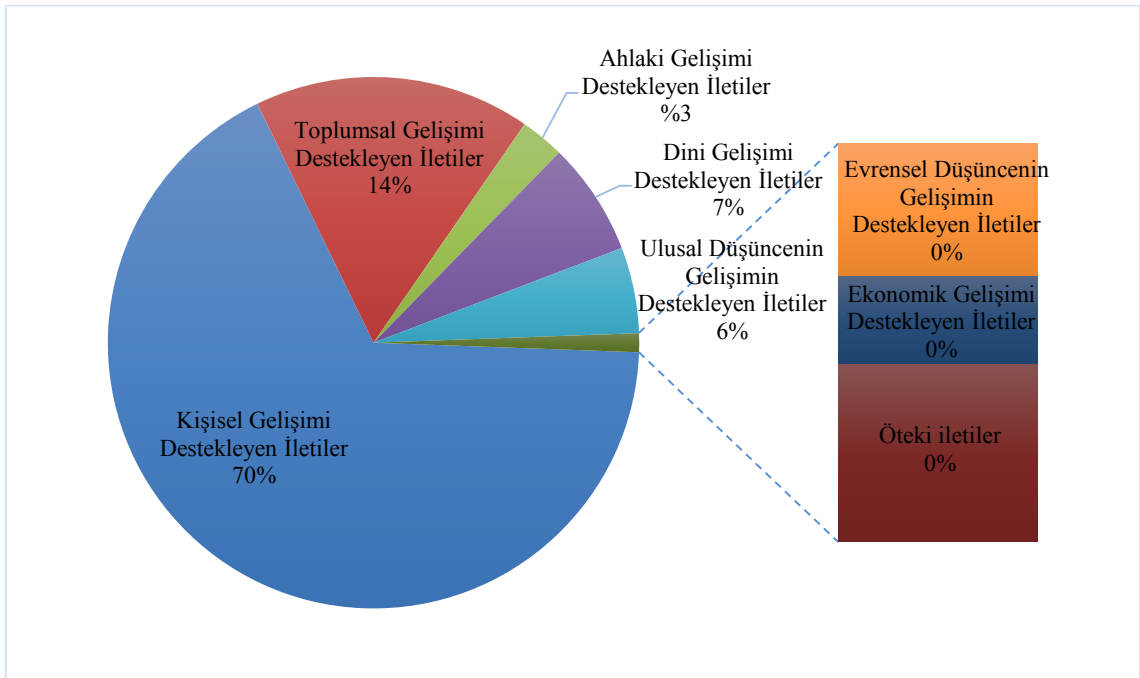
Eserde öteki eğitsel iletilerin toplamı yalnızca dördtür. Doğayı sevmek ve hayvanları sevmek konularına değinildiği ve bu konuyu açıklayan aktarımlarda doğaya ve hayvanlara duyulan sevginin yoğunluğundan bahsedilmesi dikkat çekmektedir. Çocukların doğaya ve hayvanlara karşı duyarlılık kazanması açısından bu iletilerin daha sık işlenmesi önem taşımaktadır.

Tablo 4. 9. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Eğitsel İletilerin Genel Dağılımı

Kişisel Gelişimi Destekleyen İletiler	Toplumsal Gelişimi Destekleyen İletiler	Ahlaki Gelişimi Destekleyen İletiler	Dini Gelişimi Destekleyen İletiler	Ulusal Düşüncenin Gelişiminin Destekleyen İletiler	Evrensel Düşüncenin Gelişiminin Destekleyen İletiler	Ekonomik Gelişimi Destekleyen İletiler	Öteki İletiler	Toplam
526	108	21	53	41	3	2	3	757

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* adlı eserinde tespit edilen iletilerin toplamı tabloda da yansıtıldığı üzere 757'dir. Genel dağılım içerisinde eğitsel iletilerden en yoğun olarak kişisel gelişimi destekleyen iletilere rastlanmıştır. İncelenen eserde 526 yerde kişisel gelişimle ilgili iletiler tespit edilmiştir. Sıklıkla işlenen eğitsel iletilerden bir diğeri de toplumsal gelişimi destekleyen iletilerdir. Bu sınıflandırmada yer alan iletiler 108 yerde tespit edilmiştir. Genel dağılıma bakıldığında toplumsal gelişimi destekleyen iletilerin ikinci sırada fazla sayıda rastlanan ileti grubu olduğu anlaşılmaktadır. Üçüncü sırada yoğun olarak kullanılan iletiler dini gelişimi destekleyen iletilerdir. Bu sınıflandırma içerisinde işlenen iletiler, eserde 53 yerde tespit edilmiştir. İşlenme sıklığı yönüyle dördüncü sırada yer alan ileti, ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletilerdir. Bu sınıflandırma içerisinde yer alan iletilerin eserde 41 yerde geçtiği tespit edilmiştir. İşlenme sıklığı bakımından beşinci sırada ahlaki gelişimi destekleyen eğitsel iletiler yer almaktadır. Bu iletilere eserde 21 yerde rastlanmıştır. Evrensel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler, ekonomik gelişimi destekleyen eğitsel iletiler ve öteki eğitsel iletilerin incelenen eserde işlenme sıklık derecesi oldukça düşüktür.

Genel dağılıma bakıldığında belli eğitsel iletilerin işlenme sıklığının fazla olduğu bazı eğitsel iletilere az rastlandığı görülmektedir. Çocukların birçok olumlu davranışı edinmesi ve ideal düzeyde bir birey olması, eğitimin temel bir hedefi olduğuna göre bu hedefi yakalayabilmek için eserlerin okutulması ve bu yolla verilmek istenen mesajların aktarılması önemlidir. Bu önem kapsamında eserlerdeki eğitsel iletilerin olması gereken çeşitlilikte işlenmesi, kazanımlar açısından büyük kolaylıktır. Dolayısıyla çocuklara yönelik hazırlanan okuma metinlerinde ne kadar çok ileti çeşitliliği olursa hedefler de o doğrultuda gerçekleştirilmiş olur.

Şekil 4. 1. Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Adlı Eserindeki Eğitsel İletilerin Yüzdelik Oranlarının Genel Dağılımı

Grafiğe bakıldığında en yüksek yüzdelik dilimi, kişisel gelişimi destekleyen iletilerin oluşturduğu görülmektedir. %70'lik bir orana sahip olan kişisel gelişimi destekleyen iletiler, eser içerisinde işlenme sıklığı en fazla olanlardır. Toplumsal gelişimi destekleyen iletiler işlenme sıklığı açısından %14'lük bir oranla ikinci sırada yer almaktadır. Toplam 757 ileti içerisinde %7'lik oranla dini gelişimi destekleyen eğitsel iletiler üçüncü sırada en çok işlenen iletilerdir. Ulusal gelişimi destekleyen iletiler ise genel yüzdelik oranlar içerisinde %6'lık bir oranla dördüncü sırada bulunmaktadır. Ahlaki gelişimi destekleyen iletiler %3'lük orana sahiptir. Genel yüzdelik sıralamasında evrensel gelişimi

destekleyen eğitsel iletiler, öteki eğitsel iletiler ve ekonomik gelişimi destekleyen iletiler %0 oranıyla son sırada yer almaktadırlar.

BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER

5. 1. Sonuç

Ulusların geleceği ve teminatı olarak görülen çocuklar, bir ülkenin sahip olduğu en önemli kıymettir. Modern çağın donanımlarına uygun eğitim öğretim faaliyeti içerisinde hayatlarını şekillendirirken çocuklara söz hakkı vermek, keşfetmesine, üretmesine, sorgulamasına, çıkarımlarda bulunmasına ortam hazırlamak, gelecekte ideal bir birey olarak yetişmesine fırsat vermek bir ülkedeki tüm bireylerin çocuklar için gerçekleştirmesi gereken sorumluluklarıdır. Bu sorumluluklar yerine getirildiğinde çocuklar, ülkenin geleceği, teminatı ve sahip olduğu en önemli kıymete dönüşmektedir. Bilinçsiz bir şekilde çocuklara yaklaşmak, onları gelecek olarak görmemek, onlar adına herhangi bir girişimde bulunmamak demektir. Oysaki toplumların devamı için ihtiyaç duyulan yeni nesiller, ideal düzeyde yetiştirildiği zaman ülkesini temsil etmede, tanıtmada, başarılarını duyurmada, ülkesinin bilinirliğini artırmada önemli bir güçtür. Bu gücün aktif hâle gelebilmesi de ancak iyi bir eğitimle mümkündür.

Refah seviyesi yüksek bir toplum için çocuğa, ihtiyaç duyduğu ve duyacağı her türlü bilgi eğitim vasıtasıyla aktarılmalıdır. Toplumun ayakta tutan değerlerin kazandırılması ve çocuğun bir birey olarak toplumda sosyalleşebilmesinin en iyi yolu, çocuğa verilmesi gereken eğitimin onun ilgi duyacağı, okumaktan zevk alacağı, birçok bilgiyi bir arada bulup karşılaştırma yapabileceği, önceki öğrendikleriyle yenilerini pekiştirebileceği, sorgulayacağı, analiz edebileceği en önemlisi de öğrendiklerini hayata aktarabileceği eserler okutmaktan geçmektedir.

Çocuğa göre eğitsel yönü güçlü olan eserlerle temel davranışların edindirilmesini, kişilik gelişiminin desteklemesini, kendinin ve çevresinin farkında olarak yaşadığı toplumu benimsemesini, dini düşünceyi geliştiren yaklaşımları tanımasını, ulusal düşüncenin gelişmesini içeren davranışları öğrenmesini, ahlaki gelişimi destekleyen unsurları görmesini, evrensel düşünceyi geliştiren fikirleri tanımasını amaç edinen çocuk edebiyatı, tüm bu hedefleri çocuk edebiyatı ürünlerinde sunduğu eğitsel iletilerle çocuğa aktarmaktadır. Bu aktarım yalnızca çocuk edebiyatı ürünleriyle yapılmalı diye kesin bir çizgi çizmemek gerekmektedir. Araştırmamızda incelediğimiz eser çocuk

edebiyatına yönelik oluşturulmuş bir eser olamamasına karşın eğitsel ileti yönüyle yoğun bir eserdir.

Çocukların henüz nitelikli eser ayırımına varamaması onların yönlendirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Dolayısıyla çocuk edebiyatı ya da genel edebiyat alanında eser veren yazarların çocuğun gelişimine katkı sağlayacağı eserlerinin okutulması önemlidir. Çocuğun bilişsel, fiziksel, psikolojik ve ahlaki yönden gelişimini tamamlayabilmesini sağlayacak nitelikli eserlerin çevresindeki yetişkinler, aile büyükleri, ebeveynler ve öğretmenleri tarafından belirlenerek çocuğa tavsiye edilmesi gerekmektedir. Çocuğu yanlış davranışlara sevk edecek şiddet içeren eserlerin okutulmaması ve bunun kontrolünün yapılması çevresindeki kişilerin sorumluluğudur.

Çocuğa göre eser belirlemek için yalnızca çocuk edebiyatı yazarlarının değerlendirilmesi çocuğun alabildiklerini sınırlandırmaktadır. Çocuk edebiyatı ürünleri dışında eser veren yazarların yapıtlarındaki zengin içerikten faydalanılması gerekmektedir. Bu doğrultuda dil ve üslup yönüyle ağır olan eserlerin çocuğa uygun hâle getirilerek belirlenen kazanımlara ulaşmak amacıyla etkinlik hazırlanması önemlidir. Sadeleştirilen metinler, okullarda Türkçe derslerinde okutulabilecek seviyeye taşınmalıdır. Böylelikle çocuk edebiyatı ürünlerinin de dışına çıkmış, genel edebiyat alanında eser veren yazarların eğitsel ileti yönüyle zengin olan yapıtlarından yararlanılmış olur.

Eğitsel ileti, çocukların çok yönlü gelişmelerini sağlamak amacıyla eserlerin taşıdığı mesajlardır. Eğitici yönü güçlü olan bu mesajlar, eserlerde çoğu kez doğrudan aktarılmayarak dolaylı bir anlatımla çocuğa sunulmaktadır. Başka bir ifadeyle çocuk, sezgisel öğrenme ile eserin içindeki mesajı görebilmektedir. Halit Ziya Uşaklıgil'in eseri olan *Kırk Yıl* adlı kitap, dil ve anlatım yönüyle çocukların seviyesine uygun bir eser değildir. Ancak çocuk edebiyatı ürünlerinde işlenen bir sıklıkta eğitsel iletilere rastlanması bu eserin çocuklar için uygun bir sadeliğe getirilerek okutulabilecek bir eser olduğunu göstermektedir. Anı türünde yazılan bu eserde aktarılan iletilerin gerçek bir yaşamın somut yansıması olması açısından çocuklar üzerindeki etkisi göz ardı edilmemelidir. Yazarın olaylara bakış açısını gördüğümüz eserde, yaşamını nasıl şekillendirdiğini, disipline önem vererek bir düzen içerisinde hareket ettiğini, birikimi

sayesinde kişileri yönlendiren ifadeler kullandığını yaşamından aktardığı somut örneklerle anlamaktayız.

Anı türünde yazılan eserlerde yazarın içini döktüğünü, düşünsel eleştirilerini, olaylar karşısındaki görüşlerini görmek mümkündür. Çalışmamızda inceleme nesnesi olarak belirlediğimiz *Kırk Yıl* adlı anı kitabıyla edebiyatımızın usta kalemlerinden Halit Ziya Uşaklıgil'in acılarını, hayata bakışını, mesleğini ne kadar çok sevdiğini ve önemseddiğini, sevdiği insanlarla arasındaki iletişimi, sosyal yaşantı içerisinde saygın ve kibar tavırlarını, Türk dilini korumanın önemiyle ilgili yaklaşımını, elde ettiği birikimlerle çevresindeki gençlere yol gösterdiğini, sabır konusunda örnek alınacak insanların yaşadıklarını, titiz ve düzenli, planlı çalışmanın, zamanı yönetmenin kişinin hayatına birçok başarıyı getirdiğini yazarın kendisinden öğrenmiş olduk. Dolayısıyla somut bir örnek olarak okurun bu eserden etkilenmemesi mümkün değildir.

Kırk Yıl adlı eseri diğer hatırat kitaplarından farklı kılan en önemli özellik, anıların konu konu değil de bir hayat hikâyesi içerisinde bir arada sunulmasıdır. Dolayısıyla eser bu özelliğiyle dil, üslup ve içerik bakımından oldukça zengin bir eserdir. Eserde içerik olarak edebiyat, kültür, bilim ve sanat, tarih, sosyal konuların işlendiği tespit edilmiştir. Bu bağlamda eser, içerik zenginliğinden dolayı eğitsel iletilerin de sık işlendiği bir eserdir diyebiliriz.

Halit Ziya Uşaklıgil'in yazdığı *Kırk Yıl* adlı eserde eğitsel iletileri tespit ederek bu eserin çocuklara Türkçe derslerinde okutulabileceğini irdelediğimiz çalışmamızda öncelikle edebiyat ve eğitim konuları üzerinde durulmuştur. Edebiyatın önemli bir eğitim aracı olduğunu ve bu aracın etkili bir şekilde çocuklara yönelik kullanılması gerekliliği konu kapsamında verilmiştir. Edebiyat ve çocuk kavramlarının çocuk edebiyatını ortaya çıkardığından bahsederek çocuk edebiyatı ürünlerinin özellikleri üzerinde durulmuştur. Çocuk edebiyatında tercih edilen edebi türlere değinerek araştırmamıza konu olan anı türü ayrıntılı bir şekilde verilmiştir. Anı türüyle çocuklara aktarılacak olan eğitsel iletileri detaylandırmak için önce ileti kavramı açıklanmış sonrasında iletilerin sınıflandırılmasına gidilmiştir. Araştırmamızda tespit edilecek eğitsel iletilerin 8 grupta inceleneceği belirtildikten sonra kitabın yazarı ve edebi kişiliği, kitabın dil ve üslup özellikleri üzerinde durulmuştur.

Eğitsel iletilerin belirlenmesinin ardından elde edilen verilerin içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmesinden sonra bulgular yorumlanmıştır. *Kırk Yıl* eserinde 757 eğitsel ileti tespit edilmiştir. Tespit edilen eğitsel iletiler içerisinde yoğun olarak kullanılan iletiler kişisel gelişimi destekleyen iletilerdir. 757 genel toplam içerisinde 526 tespitle kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletilerin diğer iletilerden daha sık bir işlenme oranına sahip olduğu saptanmıştır. Eğitsel iletilerin yüzdeler hesaplamalarında da kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler %70'lik bir oranla en yüksek oran olarak belirlenmiştir. Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler içerisinde en sık işlenen üç ileti sırasıyla; dostluk(55), okumaya, eğitime ve bilime önem vermek (51) ve sanata önem vermek (48) iletileridir. Kişisel gelişimi destekleyen eğitsel iletiler içerisinde en az işlenen iletiler ise; üşengeç olmamak, düzenli olmak, kibirli olmamak, planlı olmak, eleştiriye açık olmak, sorunlara çözüm bulmak, önyargılı olmamak, hayal gücünü kullanmak, sadık olmak, ilkeli olmak, hatalardan ders almak iletileridir. Bu iletilere incelenen eserde (1) defa rastlanmıştır. Toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler eserde 108 yerde tespit edilmiştir. Yüzdeler hesaplaması olarak % 14'lük bir oran belirlenmiştir. Toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler içerisinde en yoğun işlenen iletiler; yol gösterici olmak (32), selamlaşmak (16) ve birlik ve beraberliği sağlamak (13) tır. Toplumsal gelişimi destekleyen eğitsel iletiler arasında işlenme sıklığı en az olanlar; hakka saygı göstermek ve toplumsal eşitlik iletileridir. Bu iletiler, eser içerisinde yalnızca üç yerde tespit edilmiştir. Dini gelişimi destekleyen eğitsel iletiler genel dağılım içerisinde üçüncü sırada yer almaktadır. Eser içerisinde dini gelişimi destekleyen eğitsel iletiler 53 yerde tespit edilmiştir. Dini gelişimi destekleyen eğitsel iletilerin, işlenme sıklığı yönüyle yüzdeler hesaplaması yapıldığında % 7 oranında olduğu belirlenmiştir. Dini gelişimi destekleyen eğitsel iletiler içerisinde en sık işlenen iletiler; sabır (22), kadere inanmak (9) olarak tespit edilmiştir. Diğer iletilere az sayıda rastlanmıştır. Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletilerin incelenen eserde 41 yerde geçtiği tespit edilmiştir. Bu ileti işlenme sıklığı olarak bakıldığında genel yüzdeler hesaplamasında %6 olarak bulunmuştur. Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler içerisinde en yoğun işlenen ileti, dil bilinci oluşturmak (24); en az işlenen ileti, bayrağı sevmek (2) olarak belirlenmiştir. Ahlaki gelişimi destekleyen eğitsel iletilerin eser içerisindeki genel dağılım sıralamasında beşinci sırada olduğu görülmektedir. Bu iletinin eser içerisinde 21 yerde geçtiği

belirlenmiştir. İşlenme sıklığı olarak hesaplanan yüzdeler dilimde %3'lük bir paya sahiptir. Ahlaki gelişimi destekleyen eğitsel iletiler içerisinde en yoğun işlenen ileti, merhamet ve vicdan sahibi olmak (19); en az işlenen iletiler, ahlaklı olmak ve maneviyata önem vermek (1) olarak tespit edilmiştir. Evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletiler, ekonomik gelişimi destekleyen iletiler ve öteki iletiler incelenen eser içerisinde çok az yerde tespit edilen iletilerdir. Bu iletilerin yüzdeler dilimlerine bakıldığında öteki eğitsel iletilerin, evrensel düşüncenin gelişimini destekleyen eğitsel iletilerin ve ekonomik gelişimi destekleyen eğitsel iletilerin %0 olduğu görülmektedir.

Kırk Yıl adlı eserde tespit edilen iletilerin sayılarına bakıldığında, bazı iletilere çok sık bazı iletilere de çok az rastlandığını görülmektedir. Ancak 757 eğitsel iletinin tespit edilmesi açısından eser, eğitsel ileti yönüyle zengin bir içeriğe sahiptir.

Araştırma kapsamında incelenen eserden seçilen dört anı sadeleştirilmiştir. Sadeleştirilen dört anının hangi sınıf seviyesine uygun olduğunu belirlemek için üç farklı okulda çalışan 6 Türkçe öğretmenine uygulanan anket sonucunda okuma metinleri sınıf seviyelerine göre tasnif edilmiştir.

Sadeleştirilen bu metinler için hazırlanan etkinlikler dört beceri alanını (okuma, dinleme, konuşma, yazma) ölçmeye yönelik oluşturulmuştur. Etkinliklerin dört beceri alanına yönelik olup olmadığı konusunda da uzman görüşüne başvurulmuştur. Etkinlikler içerisinde değiştirilmesi gereken bölümler uzman görüşleri dikkate alınarak düzeltilmiştir.

Sonuç olarak incelenen eserden seçilerek sadeleştirilip çocukların seviyesine uygun hâle getirilen anı türündeki metinlerin Türkçe derslerinde uygun tema içerisinde verilebileceği görülmüştür.

5. 2. Öneriler

Halit Ziya Uşaklıgil'in araştırma kapsamında incelenen eserinde tespit edilen eğitsel iletilerin sayı ve çeşitlilik açısından oldukça zengin olması bu eserin öğrencilere Türkçe derslerinde okutulabileceğini göstermektedir. Anı türünde yazılan *Kırk Yıl*, yazarın kişiliğinin görünür hâle gelmesi olarak değerlendirilebilir. Bu eserle okur, başarılı bir

edebiyatçının nasıl bir kişiliğe sahip olduğunu, toplum içinde saygın biri olmasının temelindeki tutum ve davranışların neler olduğunu, mesleğindeki başarısının altında yatan düzen ve disiplin anlayışını, hiçbir zaman yapacağı işleri ertelemediğini, planlı hareket ettiğini ve zamanı çok iyi kullandığını görecektir. Dolayısıyla anı türünde yazılan bu eser, okurun birçok davranışı somut olarak yaşantıya yansımış hâliyle fark etmesini sağlayacaktır. Bir ömrü nasıl geçirdiğini okuruyla paylaşan yazar, aslında okura hayatını nasıl şekillendirmesi gerektiğini anlatmaktadır. Okur, tutum ve davranışlarını oluştururken bu anlamda iyi bir örnek olan Halit Ziya Uşaklıgil'i kendisine örnek seçebilir, bakış açısını ve yaklaşımlarını ölçü olarak alabilir.

Eserde özellikle kişisel gelişimi destekleyen iletilere oldukça yoğun olarak rastlanılması, bu eserin anı türü işlenirken örnek metin olarak kullanılabileceğini düşündürmektedir. Ancak eser, yazıldığı dönemin dil özelliklerine uygun olarak kaleme alındığı için dili günümüz Türkçesiyle karşılaştırıldığında ağır bir dil olarak ifade edilebilir. Bundan dolayı anlamakta güçlük yaşanan kelimelerin Türkçe karşılıklarının bulunarak metinlerin sadeleştirilmesi gerekmektedir. Bu şekilde bir yol izlendiğinde seçilen metinlerin, öğrencilere kazandırılmak istenen beceriler açısından faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu bağlamda çalışmadan elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu önerileri sıralayabiliriz:

- İncelenen eserde yoğun olarak tespit edilen kişisel gelişimi destekleyen iletiler ve toplumsal gelişimi destekleyen iletilerin bulunduğu metinler seçilerek Türkçe derslerinde verilebilir.
- Ulusal düşüncenin gelişimini destekleyen iletiler içerisinde yer alan dil bilinci iletilerinde yazarın Türk diliyle ilgili değerlendirmelerine yer verilmiştir. Türk dilinin yapısının korunması gerekliliği işlenirken dil bilincinin işlendiği metinlerden yararlanılabilir.
- Eser, yetişkinlerin okuyup anlayabileceği bir düzeyde yazıldığı için sadeleştirme yapılarak okutulabilir.
- Kişisel gelişimi destekleyen ve toplumsal gelişimi destekleyen iletilerin verilmesiyle ilgili hedefler için metin belirlerken anı türünün bu hedeflerin kazandırılmasına uygun bir tür olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

- Türkçe ya da sosyal bilgiler derslerinde aktarılan eğitsel iletiler için çocuk edebiyatına yönelik eser veren yazarların dışında da Türk edebiyatı yazarlarının eserlerine yer verilmelidir.
- Toplumun ayakta tutan değerlerin yaşatılması için bu eğitimi öğrencilere sağlayan öğretmenlerin değerleri/eğitsel iletileri öğrencinin seviyesine uygun olarak nasıl aktaracağı konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir.
- Eğitsel iletileri öğrencilere aktarması gereken ders öğretmenlerine hizmet içi eğitim seminerleriyle etkili aktarım konusunda eğitim verilmelidir.
- Öğretmen adaylarına lisans programları kapsamında değer aktarımıyla ilgili detaylı bilgi verilmelidir. Değerlerin/eğitsel iletilerin etkili bir şekilde aktarılması için öğretmen adaylarına uygulama yaptırılmalı, drama yöntemi bu amaç doğrultusunda kullanılmalıdır.
- Halit Ziya Uşaklıgil'in *Saray ve Ötesi* ile Halide Edip Adıvar'ın *Türk'ün Ateşle İmtihanı* adlı anı kitapları yazdıkları döneme kaynaklık edebilecek nitelikte eserlerdir. Bu anı kitapları da eğitsel iletiler açısından incelenip, Türkçe öğretiminde kullanılabilirliği hususunda tartışılabilir.

KAYNAKÇA

- Akkaya, A. (2008). *Mustafa Kutlu'nun hikâyelerindeki iletiler ve bu iletilerin çocuğa görelilik ilkesi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ).
- Aksaçlıoğlu, A. ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin televizyon izlemeleri ve bilgisayar kullanmalarının okuma alışkanlıkları üzerine etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(1), 3-28.
- Alkan, A. T. (1991). Misafir, misafirlik. *Türk Aile Ansiklopedisi İçinde*, (c.2, ss.741-742), Ankara: TC. Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Altınova, B. (2003). Kavram kargaşası çerçevesinde edebî bir tür olarak hatıra, <https://turkoloji.cu.edu.tr>. e.t. 21.04.2019.
- Arseven, T. (2005). Mesaj açısından çocuk kitapları, *Hece Dergisi*. Cilt. 104-105, 46-51.
- Aytaş, G. (1999). Çocuk edebiyatı etrafında. *Cemre*, Sayı.11. ss.9-11.
- Cesur, E. (2015). *Mavisel Yeneri'in çocuklara yönelik öykülerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul).
- Çavuşoğlu, A. (2006). *Ana dili çocuk edebiyatı*. Kayseri: Ufuk Kitapçılık.
- Çınar, A. (2013). *Değerler felsefesi ve psikolojisi*. Bursa: Emin Yayınları.
- Demirel, K. (2006). Açıklamalı insanî terimler sözlüğü, İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Demirel, Ş. , Gecen, M. A. , Seven S. , Tozlu, N ve Uludağ, M. A. (2011). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş çocuk yazını: yazın eğitime atılan ilk adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Doğan, İ. (2005). *Modern toplumda vatandaşlık demokrasi ve insan haklarının kültürel temelleri*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dökmen, Ü. (2008). *Evrenle uyumlaşma sürecinde var olmak, gelişmek ve uzlaşmak*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erdi, A. (2002). *İpek Ongun'un bir genç kızın gizli defteri adlı romanında yer alan eğitim amaçlı iletiler* (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, Bursa).
- Eren, İ. (2010). Sabır eğitimi. *İnsan ve Hayat Dergisi*, <https://www.herkonudan.com/egitim/kişisel-gelişim/6874-sabir-egitimi-html>. e.t. 08.04.2019.
- Ergenç, İ. (1994). Türkiye'deki anadili sorunu, *TÖMER Dil Dergisi*, 25.
- Ergin, H. ve Köse, S. (2008). *Zekâ türüne göre çocuk eğitimi*. İstanbul: Hepsi Çocuk Yayınları.

- Erkul, R. (2007). *Cümle ve metin bilgisi*. (2. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Genç, İ. (2011). *Edebiyat bilimi*. İzmir: Kanyılmaz Yayınları.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Gövsa, İ. A. (2005). *Dilimizi sevmeliyiz-Atatürk ve Türk dili*, (Haz.: Kâzım Yetiş), Ankara: TDK Yay.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Günay, V. D. (2007). *Metin bilgisi* (3. Baskı.). İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Gündüz, Ü. (2003). Çocuk edebiyatçıları birliği başkanı, yazar Üzeyir Gündüz ile öykü, masal ve çocuk edebiyatı üzerine. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi Çocuk Özel Sayısı*, Sayı. 50.
- Gündüz, Ü. (2005). Çocuk edebiyatında çeviri etkisi, uyarlamalar ve sorunları, *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, sayı:104-105, s.136-141.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerinde araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Hökelekli, H. (1998). *Çocukta ahlak gelişimi ve eğitimi*. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Hökelekli, H. (2008). Adalet. *Dem Dergisi*, 5, 132-137.
- Hökelekli, H. (2013). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- <https://www.edebiyatbilgileri.com/10/edebiyat-terimleri-sozlugu>. e.t. 15.02.2019.
- https://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html. e.t. 18.12.2018.
- https://www.turkceciler.com/cocuk_edebiyati.html. e.t. 10.02.2019.
- <https://www.antoloji.com/nedir/etik-davranmak/> e.t. 06.04.2019.
- <https://www.turkcesozlukler.com/vuzuha-nedir-ne-demek>. e.t. 15.02.2019.
- <https://www.kemalarikan.com/soz-vermek-ve-sozunde-durmak.html>. e.t. 12.04.2019.
- Huyugüzel, Ö. F. (1995). *Halit Ziya Uşaklıgil (hayatı, eserleri, eserlerinden seçmeler)*. İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Huyugüzel, Ö. F. (2004). *Halit Ziya Uşaklıgil*. İzmir: Akçağ Yayınları.
- İşeri, K. (2002). *Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin ilköğretim programına uygunluğunun incelenmesi: Göstergibilimsel bir betimleme* (Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara).
- Kaplan, K. (2013). *Hidayet Karakuş'un roman ve hikâyelerinde yer alan eğitsel iletiler* (Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Afyon).
- Kaplan, M. (1997). *İslam ansiklopedisi*. 5 (1). İstanbul: MEB Yayınları.
- Kaplan, M. (1998). *Edebiyatımızın içinden* (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). *Tevfik Fikret (devir-şahsiyet-eser)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karaca, Ş. (2013). *Türk edebiyatında çocuk*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Kavcar, C. (1999). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Engin Yayınevi.

- Kaya, M. (2007). *Okuma yazma öğretiminde çocuk edebiyatının öğretim amaçlı kullanımındaki yöntem ve teknikler*. Ankara: AÜ Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kıbrıs, İ. (2002). *Uygulamalı çocuk edebiyatı*. Ankara: Eylül Yayınevi.
- Kılıç, U. (2009) Tanzimat'tan günümüze edebiyat ve işlevi üzerine düşünceler, *Kümbet Altında*, sayı 8.
- Kıran, Z. ve Kıran, A. (2006). *Dilbilimine giriş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Köprülü, F. (1999). *Edebiyat araştırmaları*. (3.baskı). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kudret, C. (2009). *Türk edebiyatında hikâye ve roman 1*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kumbasar, E. (2011). *Muzaffer İzgü'nün romanlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon).
- Kutlu, Ş. (1981). *Servet-i fûnun dönemi Türk edebiyatı antolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuyumcu, N. (2008). *Çocuk ve gençlik edebiyatı ölçütleri için öneriler*. Ankara: Eğitim-Sen.
- MEB (2018). Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1-8. sınıflar). Ankara: MEB. <https://mufredat.meb.gov.tr/>. e.t. 12.04.2019.
- MEB. (2000). *İlköğretim okulu ders programları (Türkçe-yazı programı)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.
- Oğuzkan, A. F. (1981). *BSTS/Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Oğuzkan, A. F. (2001). *Çocuk edebiyatı*. (7. baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Okay, M. O. (1997). Hatırat, *TDV İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 16, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları,
- Onur, B. (2005). *Türkiye'de çocukluğun tarihi*. İstanbul: İmge Kitabevi.
- Onursal, (2003). Türkçe metinlerde bağdaşıklık ve tutarlılık. https://turkoloji.cu.edu.tr/DILBILIM/irem_onursal_turkce_metinler_bagdasiklik_tutarlilik.pdf. e.t. 25.03.2019.
- Ortaylı,İ. (2007). *Osmanlı toplumunda aile*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Önertoy, O. (1965). *Halit Ziya Uşaklıgil (romancılığı ve romanımızdaki yeri)*. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özdemir, H. (1991). Misafir ve misafirperverlik. Ankara: TC Başbakanlık Aile Araştırmaları Kurumu.
- Özer, N. (1994). *Okul öncesi döneminde ahlak gelişimi ve eğitimi* (Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Yayınları).
- Öztan, G. G. (2012). *Türkiye'de çocukluğun politik inşası*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Pıghın, G. (2005). *Çocuklara değer aktarımı*. İzmir: İlya yayınevi.
- Püsküloğlu, A. (2000). *Türkçe sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sarıdoğan, K. (2011). *Halit Ziya Uşaklıgil'in Kırk Yıl adlı eserinin içerik incelemesi bir "hatırat" olarak yazarın eserleri ve anı türü içerisindeki mahiyeti* (Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Sever, S. (1998). Dil ve iletişim (etkili yazılı ve sözlü anlatım). *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 31(21), 51-66.
- Sever, S. (2000). *Çocuk kitaplarında dilsel ve görsel duyarlık*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi ve Tömer Dil Eğitim Merkezi Yayınları.
- Sever, S. (2013). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem Yayıncılık
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem Yayınları
- Sharma, R. (2006). *Sen ölünce kim ağlar* (Çev: Tülin Penso). İstanbul: Goa Basın Yayın ve Tanıtım Hizmetleri.
- Sıraç, A.ve Gülay, M. (1999). *Halit Ziya Uşaklıgil-eserlerinden seçmeler*. İstanbul: Akpınar Yayınları.
- Şahbaz, N. K. ve Çekici, Y. E. (2012). Disiplinler arası bir disiplin olarak Türkçe öğretimi, *Turkish Studies*,7(3), 2367-2382.
- Şimşek, T. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Şimşek, T. (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2006). *Dersimiz çocuk*. İstanbul: İz Yayıncılık.
- Tan, M. (1993). Çocukluk dün ve bugün. *Toplumsal Tarihte Çocuk Sempozyumu: 23-24 Nisan*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TDK. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- TDK. (1974). *Eğitim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları. https://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&view=bilimsanat&kategori1=yenisozluk. e.t. 08.04.2019.
- Tekşan, K. ve Güneş, M. (2010). İlköğretim II. Kademe Türkçe öğretimi kitaplarında yer alan metinlerdeki sözcüklerin nitelik ve nicelik yönünden incelenmesi. C. Yıldız ve L. Beyreli (Ed.), *Dilbilim, Dil Öğretimi ve Çeviribilim Yazıları*, Cilt 1, ss.458-465.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilim Araştırmaları, Türkçe'nin Öğretimi Özel Sayısı*, Sayı. 13. Ss.161-167.
- Topbaş, S. (2005). *Dil ve kavram gelişimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Uçan, H. (2005). Çocuk kadar saf temiz olabilmek, kalabilmek. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı*, 8- 23.
- Uçan, H. (2006). Edebiyat eğitimi, estetik bir hazzın edinimi, okumanın alışkanlığa dönüştürülmesi ve yazınsal kuramlar. *Milli Eğitim Dergisi*, 169.

- Urban, H. (2007). *Hayat dersleri*. (Çev: Gülden Şen). İstanbul: Altın Kitaplar.
- Uşaklıgil, H. Z. (2008). *Kırk yıl* (haz. Nur Özmel Akın). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Uygur, N. (2001). *Dilin gücü*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Üstel, F. (2005). *Makbul vatandaş'ın pesinde: II. Meşrutiyet'ten bugüne vatandaşlık eğitimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vardar, B. (1998). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yayınları.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2003). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yavuz, K. (1994). *Çocuk ve din*. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yavuzer, H. (1992). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yörükoğlu, A. (1997). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. (5. baskı). İstanbul: Özgür Yayınları.
- Zengin, N. ve Zengin, A. (2003). *Eğitim fakülteleri için çocuk edebiyatı*. İstanbul: EFA Yayıncılık.

EKLER

Ek 1: Örnek Etkinlik Çalışması Hazırlanan Okuma Parçaları

5. SINIF SEVİYESİ

Tema: Okuma Kültürü

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Kitap okumayı sever misiniz? Nedenleriyle açıklayınız.
2. Daha çok hangi tür kitaplar okursunuz?

UMULMADIK BİR NİMET - BEŞİBİRARADA- SOLUK SOLUĞA KİTAPÇIYA

Hâlimden memnun, talihimden bana düşen payla mutlu olmalıydım. Yokuş Başı evinin dışarıdan Ermeni Mahallesi'ne inen yokuşa, içerden evin çakıl taşı döşeli ferahlatıcı avlusuna bakan bir dairesi vardı ki tamamı ile bağımsız ve bana aitti. Burada da hayatımda da bağımsızdım, hemen bütün manasıyla...

Yukarıdaki üç odadan biri kütüphanemdi. Gece misafirlerimi kabul ettiğim geniş bir yerdi. Dar bir tünelle ayrılan iki odadan biri yatak odamdı, diğeri de Dilhoş dadiya verilmişti.

Uzun bir taş merdivenle karanlık bir Bodruma inilir ve buradan da uşak odasına girilirdi; daracık, küçük bir demir kapı sokağa açılırdı. Bu kapıyı gece misafirlerim çok iyi bilirler ve uzun taş merdivenleri kolayca aşarlardı.

Burada neyim eksikti? Tek eksikim henüz bir türlü tamamlanamayan ve günden güne ilave edilen şeylerle hiçbir zaman tamamlanamayacak olan kütüphanemdi.(...)

Para durumumda elbette büyük bir kurtuluş vardı: Artık ticaret işleri yoluna giren babamın cömertliği ile mağazada bana verilebilen küçük işlere karşılık bir maaş sahibi bile olmuşum. Babamın çok güzel bir cep cüzdanı vardı ki her sene yeni takvim çıktığında eskisini atar yenisini bunun içine koyardı. Bir tarafında da yine o boyutta kesilmiş bir demet ihtar kâğıtları bulunurdu. Bu kâğıtlardan biri, bazen ikisi üçü bana ait karşılıklı hesaptı ki her aybaşında maaşım azaltılmakla beraber yine her ay borç toplamımın kabardığını bir rakamla gösterirdi. Babamın her defasında bir kelime söylemeyerek yalnız biraz sinirlice gülerek bu kabaran borcu bana bir gösterişi olurdu ki benden de biraz sıkılan biraz da şımarık bir gülümseme ile karşılık görürdü.

Ben bu paralarla Fransızca hocamın, İngilizce öğretmenin ücretlerini öderdim. Sonra ufak tefek şeyler satın alır, çeşitli zümrelerin arasında eğlencelerimin masrafına yetişir ve nihayet artan para ile alınacak kitapları tamamlamaya çalışırdım. Artık Türkçe kitap almaya son vermişim daha doğrusu alınacak bir şeyler bulamıyordum. Kitapçada da adıma açık bir hesap vardı ve bunun da toplamı daima borç hanemde kabaran bir rakamla biterdi fakat kitapçı ile hesap görülürken karşılıklı bir tebessümle geçiştirilemezdi.

Kendi kendime:

- Ne olur bir yerlerden bir esinti olsaydı... Diyordum.

Evvelce alınmış bir kütüphanem vardı bunun bir eşini daha ısmarlamış ve bedelini taksite bağlamıştım. Bir gün bu yeni kütüphaneyi de yerine koyduktan sonra kitaplarımı yerleştirmek ile meşguldüm ve zihnimin içinde alınacak kitaplarla bunları satın alabilmek için tek çare olan beklenmedik bir esinti fikri vardı.

Takım takım kitapları alıp bir kütüphaneden diğer kütüphaneye taşırken bir yandan da bitmez tükenmez tekrarlar bir nakarat mırıldanıyordum:

Bir beşi bir yerde gözler gözlerim.

Bu o zaman ek pek meşhur olan:

Bir melek yüzlüyü gözler gözlerim.

Şarkısının zihnimi meşgul eden fikrin açık bir tercümesiydi. Nakaratın son nağmesini bir türlü netleştiremeyerek yine baştan alıyor ve sanki bunu tekrar ettikçe kütüphanenin yanından duvarı yarararak bana bir beşi bir yerde fırlattırarak büyümlü bir söz okumuş oluyordum.

Birden arkamdan bana çok tanıdık gelen ve çok yumuşak bir ses duydum:

-Ne yapıyorsun, Halid?

Kitaplarımla meşgul bir hâlde, başımı çevirmeden cevap verdim:

- Şarkı söylüyorsun anne?

- O nasıl şarkıymış öyle?

- Bir melek yüzlüyü...

-Hangi melek yüzlüyü?

Yine başımı çevirmedim fakat gülererek cevap verdim:

- Bir beşi bir yerde bir melek yüzlü...

Bastırılmış bir kahkaha ile:

- Bana bak!.. Dedi.

Başımı çevirdim ve baktım. Onun iki parmağı arasında bana doğru gösterilen bir beşibirarada sarı sarı parıldıyordu.

- Yooook! Dedim; böyle şakalara gelemem.

O sadece ilerledi ve ben şaşkın bakarken beşibiraradayı bir kitap dizisinin üzerine koyarak ve başka bir kelime ilave etmeyerek çıktı.

Benim büyümlü sözlerimle duvar yarılmamış fakat bir melek içeri girmiş ve bana istenen şeyi getirmişti. Derhal, duraksamadan listeyi çıkardım. Beş altınla o vakit otuz

otuz beş cilt Fransızca kitap alınırđı. Goncourt, Zola, Stendhal, Balzac, Daudet daha ne bileyim, bunlardan üçer beşer ayırdım; ceket , fes kapıdan fırlarken:

Anne kitapçıya koşuyorum seni gelince öperim... Cümlesini atmak, bütün bu işler iki dakikada bitti ve ben soluk soluğa Frenk Mahallesi'ne düştüm.

Halit Ziya UŞAKLIGİL

(*Kırk Yıl*'dan Sadeleştirilmiş ve Kısaltılmıştır.)

Etkinlik Çalışmaları

1.ETKİNLİK

Metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelimeleri belirleyip aşağıdaki ilgili alanları doldurunuz.

Anlamını bilmediğiniz kelime

Metinde geçtiği cümle

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlede kullanıyorum

Anlamını bilmediğiniz kelime

Metinde geçtiği cümle

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlede kullanıyorum

Anlamını bilmediğiniz kelime

Metinde geçtiği cümle

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlede kullanıyorum

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

- 1) Yazar nasıl bir yerde oturmaktadır?
- 2) Metinde yazarın başından geçen olaylar mı anlatılmış?
- 3) Yazar ihtiyaçlarını karşılamak için gerekli parayı nasıl elde etmektedir?
- 4) Annesinin yazarın kitap alabilmesi için yaptığı davranış nedir? Annesinin yerinde siz olsaydınız yazara kitap alabilmesi için nasıl yardımcı olurdunuz?
- 5) Metinde iletilmek istenen mesaj nedir?

3. **ETKİNLİK** Aşağıdaki hikâye haritasını metinden yola çıkarak doldurunuz.

KİŞİLER

.....

.....

.....

.....

.....

YER

.....

.....

.....

.....

.....

OLAY

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ZAMAN

.....

.....

.....

.....

.....

.....

METNİN KONUSU

.....

.....

.....

.....

METNİN ANA FİKRİ

.....

.....

.....

.....

4. ETKİNLİK

Aşağıdaki sözü açıklamak için bir konuşma hazırlayınız. Konuşmanızı yaparken beden dilinizi etkili bir şekilde kullanınız.

“İnsan ne kadar çok okursa, o kadar çok büyüyeceğini bilmelidir.”

(John Bongs)

5. ETKİNLİK

a) Aşağıdaki kök ve ekleri anlamlı kelimeler oluşturacak şekilde örnekteki gibi eşleştiriniz.

Kitap	-cu
Çanta	-lu
Öğrenci	-m
Tuz	-lık
Sevgi	-ler
Su	-siz

b) Eşleştirdiğiniz kelimeleri yeni anlam kazanan ve anlamları değişmeyen kelimeler olarak belirleyiniz.

Yeni anlam kazanan kelimeler

Anlamı değişmeyen kelimeler

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

6.ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin devamında olayların nasıl gelişmiş olabileceğini tahmin ederek yazınız. Yazınıza başlık koymayı unutmayınız.

6. SINIF SEVİYESİ

Tema: Sanat

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Daha önce hiç tiyatroya gittiniz mi?
2. Daha çok hangi tür kitaplar okursunuz?

GEDİKPAŞA TİYATROSU

Gedikpaşa Tiyatrosu... İşte bende en büyük etkiyi yapan yer. Yarım asırlık bir pencereden hayalimin merceği burasını büyüttükçe büyütür. (...)

On on iki yaşında bir çocuk algısıyla orada görülen oyunların nasıl bir etki yaptığını tahmin etmek zor değildir. Anlar mıydım? Elbette değil. Fakat genel olarak bu tiyatrodaki gecelerin anlama ve merakımın üzerinde bir etkisi olduğundan şüphe yoktur.

Bazı piyesleri isimleriyle, birçok aktör ve aktrisleri o piyeslere ait rolleriyle hâlâ hayalimde görüyorum; Dos Cesar De Bazan, Catherine Howard hâlâ o sanatkarların sesleriyle hareketleriyle zihnimde yaşıyor. Hele operetleri tamamen hatırlıyorum. (...)

Mesnevinin her gece sadık bir okuyucusu Hafız-ı Şirazi'yi baştan başa ezberleyen babamın bu tiyatro merakına sonraları derinlemesine düşününce hiç şaşırmadım. Onun doğu edebiyatına, doğu fikirlerine aşırı bağlılığına rağmen batıya ait medeniyet ve düşünce etkilerine şiddetli düşkünlüğü vardı. Giyinişinde, yaşayışındaki izlerle apaçık görünen bu düşkünlük ona kendisinden daha çok yenilikçi olan dedemden geçmiş olacaktı.

Kış geceleri, önümüzde muşamba fener taşıyan bir uşakla Saraçhaneden kalkar, o uzun yollardan geçer, ne kardan ne yağmurdan yılmayarak, yürümekten yorulmayarak Gedik Paşa'ya kadar giderdi. Asıl yılmayan, yorulmayan, ertesi sabah erkenden Fatih yokuşundan tırmanacağını düşünmeyen bendim; hatta çoğunlukla oraya bir an evvel yetişmek heyecanı ile muşamba fenerin on on beş adım önünden giderek babamın:

-Halid! Yine kendini kaybettin! Uyarısıyla karşılaştım.

Ne gecelerdi o geceler! (...)

Bu tiyatro geceleri beni tiyatro kitaplarına yönlendirdi. Fırsat buldukça, artık kurşun askerlere feda edilemeyerek biriktirilen gündeliklerimden önemli denebilecek bir para topladıkça ya Sahaflar içine kadar sokulur yahut o vakitler Beyazıt Camii' nin dışında sergilerini yayan seyyar kitapçıların önünden geçerken, henüz elde edilmemiş bir tiyatro kitabı bulursam bir define keşfetmiş olmak sevinci ile eve koşardım.

Bu sırada neler aldım? Galiba *Akif Bey*, *Zavallı Çocuk*, Rezaizade Ekrem'den *Vuslat* zamanın bulunanlarındandı. (...) Gedikpaşa Tiyatrosu sonra bende değil herkeste bir tiyatro merakı uyandırmıştı. Dört beş çevrilmiş eser görmekle bir piyes yazmak sevdasına düşenler çoktu. Bunlardan bende küme küme birikiyordu ve itiraf etmek gerekirse bunlardan hiçbirinde Güllü Agop'un tercüme ettirerek oynattığı oyunlardan duyduğum zevke benzeyen bir lezzet alamıyordum. Bu sırada olacak Sahaflar içinde bir dükkânda "Temaşa" dizisini buldum. bu dizi tamamen tercüme edilmiş şeylerden oluşuyordu. (...)

Bu diziyi bulduktan sonra daha önce alınan şeylerin hepsini birden kıymetten düşmüş gördüm. İşte o tarihten itibaren önce belirsizlik gölgesi ile örtülü sonraları günden güne açıklık kazanan gayet kuvvetli bir inanışla hüküm verdim ki bizde seyir sanatı o zaman birkaç insafli ve aydın gayret sahibinin yolunu takip etmekle mümkün olabilirdi.

Bu kitaplar bende bir yığın hâline gelmişti, dedim; fakat perişan, manzarasına en hoşgörülü gözlerin bile katlanamayacağı bir yığın. Şekil olarak zevk vermeyen şeylere karşı isyan ederdim, hâlâ da öyle... Bunları ciltletmeye karar verdim. Saklandıkları yerlerden çıkardım, birer birer ayırdım, sıraladım dağınık olanları ipliklerle bağlıyordum. Bu işi rahatça görmek için sırtımı odanın kapısına dayayarak yere oturmuştum. Bir aralık kapı açıldı ve ben yavaş yavaş itildim. Bu muhakkak beni üzmemek için fırsat kaçırmayan Ziver'di.

- Yine mi geldin? Çekil oradan diyorum sana...

Daha kuvvetli bir yüklenişle kapı açıldı ve kapının önünden kaydırılarak ileriye sürülmüş oldum. Artık Ziver'e karşı koymam gerekti, fırlatarak kalktım ve karşımda babamı gördüm. Onun bir acayip gülüşü vardı. Bu gülüşü ben çok iyi bilirdim. Onun arkasından mutlaka bir ceza gelirdi. Benim de gülüşe karşılık nasıl anlatmalı, donuk bir gülüşüm vardı, öyle bir gülüş ki cezanın önüne geçmek ister sanki: "Ne lüzumu var? Vazgeçseniz daha iyi olur. İşte anlaşıldı, bir daha yapmamamı istiyorsunuz değil mi? Peki bakınız ben derhal razı oluyorum." derdi.

O bir kelime söylemedi, diz çöktü, bunlara birer birer baktı. *Aşk Macerası*, "*Aşk Sırları*", "*Aşk Garipliği*", daha ne bileyim bu aşk kelimesine sığdırılabilecek neler varsa hep orada...

Gülmekte devam ederek:

- Bunlar ne olacak? Diye sordu.

Sesimde bir kuruluk vardı. Biraz sonra cevap verdim

- Ciltleteceğim.

- Evet ama ben bunların içinde "Mektebe Aşk" göremiyorum.

Bereket versin yapıca büyük olan "Temaşa" henüz bunların arasına karışmamıştı. Onları kucakladı, bu şekilde odadan çıktı. Ben yerimde çivilenmiş gibi ağlamaya da karar veremeyerek duruyordum. Bunların nereye gittiğinde şüphe yoktu sonra Dilhoş dadımdan işittim çamaşır kazanının altında öyle bir iş çıkarmışlar ki...

Babama, o tiyatro meraklısına bu şiddetli kararı aldırın neydi? Bunu gerçekten mektep aşkının sönmesi tehlikesine karşı mı yapmıştı? Yoksa ona ağabeyimi on yedi yaşında evlendirmek kararını aldırın şu aşk kelimesine düşmanlığından mı? . . .

(...)

İşte bende edebiyata düşkünlük doğuran etkenlerden en tesirlisi olan Gedikpaşa Tiyatrosu'nu anlattım. (...)

Halit Ziya UŞAKLIGİL

(*Kırk Yıl'dan Sadeleştirilmiş ve Kısaltılmıştır.*)

Etkinlik Çalışmaları

1. ETKİNLİK

Metinde geçen anlamını bilmediğiniz kelimeleri belirleyiniz. Belirlediğiniz kelimelerin anlamını metin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Sözlük anlamını araştırıp yazınız ve bu kelimeleri birer cümlede kullanınız.

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlem

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlem

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlem

Tahminim

Sözlük anlamı

Cümlem

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metinden yola çıkarak cevaplayınız.

1. Halid’de tiyatro merakı nasıl başlamıştır?
2. Halid’in tiyatro kitaplarına yönelmesinin sebebi nedir?
3. Halid’in babasının yaptığı davranışı doğru buluyor musunuz?
4. Sizin de çok sevdiğiniz sanat var mı?
5. Metnin ana fikri nedir?

3. ETKİNLİK

Aşağıda verilen bilgilerden okuduğunuz metinle ilgili olanı “X” ile işaretleyiniz.

Yaşanmış bir konuyu anlatır.	
Olağanüstü olaylar yer almıştır.	
Olaylar birinci kişinin ağzından aktarılmıştır.	
Kahramanları seçkin kişilerden oluşur.	
Yazar unutamadığı bir olayı anlatmıştır.	

Metnin Türü:

4. ETKİNLİK

Kendinizi metindeki kahramanlardan birinin yerine koyarak yaşanan olaylarla ilgili duygu ve düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Sıfat tamlamalarını bulup altlarını örnekteki gibi çiziniz.

Salonda **kocaman bir koltuğu** vardı.

Her gün bir saat kitap okur.

Hangi okulda öğretmenlik yapıyorsun?

Ali o eşyaları nereye götürmüştü?

Bazı öğrenciler sınav olmadı.

Annemle birer gün arayla hasta olduk.

6. ETKİNLİK

Atatürk'ün: “*Sanattan mahrum bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.*” sözünü açıklayan defterinize bilgilendirici bir metin yazınız. Yazınızda yazım ve noktalama kurallarına uyunuz.

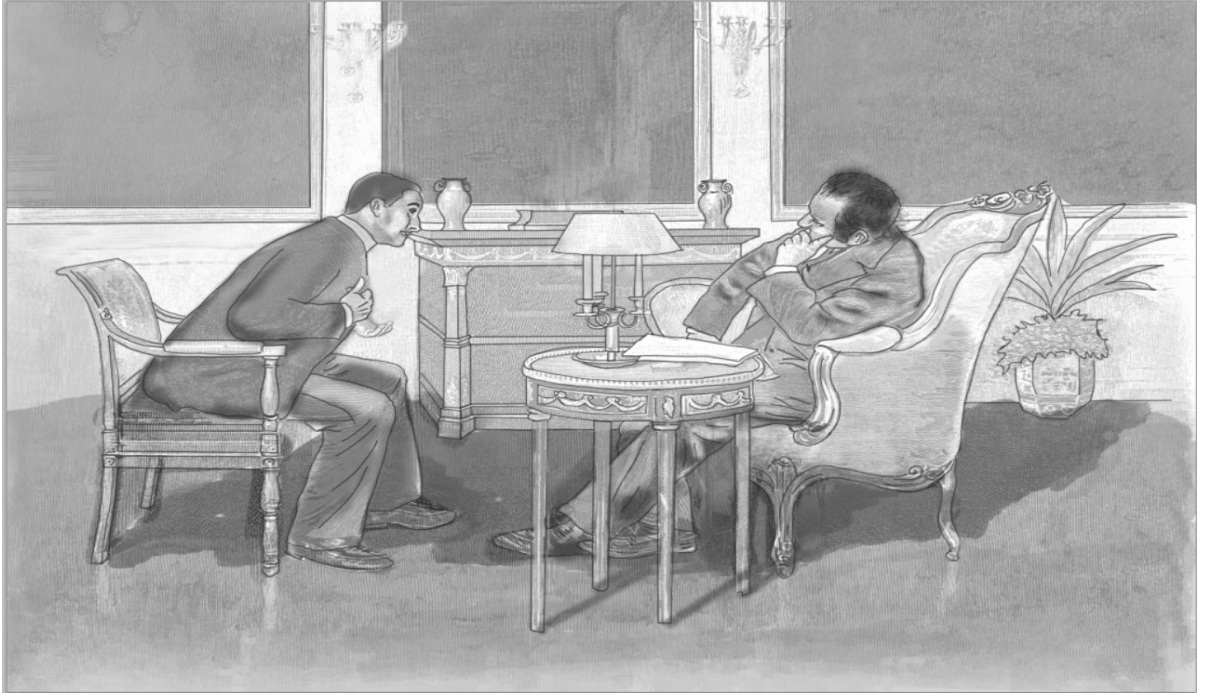

7. SINIF SEVİYESİ

Tema: Erdemler

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Sizce herkes hata yapar mı? Açıklayınız.
2. Hayallerinizi gerçekleştirmek için neler yapıyorsunuz?

MEMURİYET PEŞİNDE

Sade bir ev, Taksim'de Sıraserviler'e giden sokakta kapıyı açan, her müracaatı ılımlı karşılamayacağı yüzünden belli, fakat kırıcı olmayacak kadar terbiyeli bir uşak...

-Paşa Hazretleri'ni görmek isterdim, İzmir'den kendilerine bir mektup getirdim...

Baştan aşağı süzdü ve derhal kararlı bir bakıştan sonra:

- Pek erken teşrif ettiniz, eğer beklemek için vaktiniz varsa...

Teşrif kelimesine güzel bir karşılık vermek isteyerek:

- Müsaade ederseniz... Dedim ve "Buyurun!" davetiyle orta katta kapısının iki tarafında birer ayna konsol olan küçük bir bekleme odasına alındım. Odanın bir baştan bir başa evin duvarını kaplayan şark usulünde bir sediri vardı. Ben doğal olarak bir kenarda

fakat eskilerin saff-ı nial dedikleri tevazu bile sayılamayacak noktada çok uzaktaki bir sandalyeye oturdum.

Galiba o zaman Hazine-i Hassa Bakanı olan Agop Paşa tarafından ne şekilde kabul edileceğimi düşünerek yüreğimde ufak bir çarpıntı ile bekledim. Beklemek... Bunun kısası olamayacağını herkes bilir, fakat o gün ben asıl bunun ne demek olduğunu kavradım.

İstanbul'a gelir gelmez bir yandan edebiyat düşkünlüğüne kendimi bırakırken bir yandan da asıl seyahat maksadımı yerine getirmekten uzaklaşmış değildim. Onun için her şeyden önce birçok tavsiye mektupları arasından ikisini ilk müracaatlar olmak üzere ayırarak ve hemen işe başlamıştım. (...)

Bu iki tavsiyeden birisi işte bu küçük bekleme odasında elden bırakılmaya cesaret edilemeyerek paşanın gelişine kadar henüz çözülmemiş bir bilmece düğümü şeklinde duruyordu.

Birden uşak odanın kapısının iki kanadını birden açtı. Ben yalnız bir kanadından girmiştim, demek paşa geliyordu. Hakikaten o idi, elini uzatarak mektubu istedi, sedirin üzerinde kendi makamı olduğu anlaşılan yere geçti ve büyük bir dikkatle bu oldukça uzun tavsiye mektubunu okumaya başladı. Ben de onun yüzünü, yüzündeki manayı okumakla meşguldüm. Genel olarak ben de çok olumlu bir tesir oluşturan bu kişi belli ki temiz ve özellikle zekâ sahibiydi. (...)

Nihayet yutkunarak şu şekilde özetlenebilen küçük bir konuşma yaptı:

- Mektubu dikkatle okudum, dedikleri gibi sizin hariciye mesleğine lazım olan özelliklerde olduğunuza inanırım, fakat ben buna taraftar değilim. Devletin elbette iyi memur olarak yetiştirilecek gençlere ihtiyacı var. Fakat bu ihtiyacı başka zeminlerden karşılamalı. Siz ticaretle yakınlığı olan bir ailedensiniz. Memleketin her şeyden önce bu zeminde yetiştirecek adamlara ihtiyacı vardır. Onun için ben sizin aile mesleğinden ayrılmınıza taraftar değilim. Aslında şu müracaatı yerine getirecek güce de sahip değilim, eğer sahip olsaydım bile o gücü kullanmazdım. Zira vicdanıma aykırı bir harekette bulunacak durumda değilim.”

Bu konuşmanın içeriğindeki sözleri öyle inandırıcı ve dostça bir tarzda söyledi ki aslında hakikat olduğundan şüphe etmediğim bu düşüncelere kırılmadım tam tersi

duygulandım. Hatta o dakikada ikinci tavsiyeyi gerekli görmeden dönmeyi bile düşündüm, fakat Paris hülyası, sonra palamut tozlarıyla incir çuvallarının ekşi kokusu aklımdan geçti; kendi kendime “Bir de oraya gideyim de... “dedim. (...)

Halit Ziya UŞAKLIGİL

(*Kırk Yıl*'dan Sadeleştirilmiş ve Kısaltılmıştır.)

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metinden hareketle cevaplayınız.

- 1- Metnin konusu nedir?
- 2- Metnin kahramanı Agop Paşa'yı neden ziyaret etmiştir?
- 3- Agop Paşa kahramanın isteğine nasıl cevap vermiştir? Siz olsaydınız ne yapardınız?
- 4- Metnin kahramanı ikinci tavsiye mektubunu neden götürmeyi düşünmüştür?
- 5- Kahramanın hayallerine kavuşmak için izlediği yolu doğru buluyor musunuz? Siz olsaydınız nasıl bir yol izlerdiniz?

3. ETKİNLİK

Metni kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetleyiniz

A large, empty, light orange rectangular box with rounded corners and a blue border, designed for writing a summary. The box has a decorative scroll-like element at the top right corner.

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz metinden ek fiilin kullanıldığı cümleleri bularak, örneklerde olduğu gibi uygun alana yazınız.

İsim ve isim soylu

Basit zamanlı fiilleri

sözcükleri yüklem yapma

birleşik zamanlı yapma

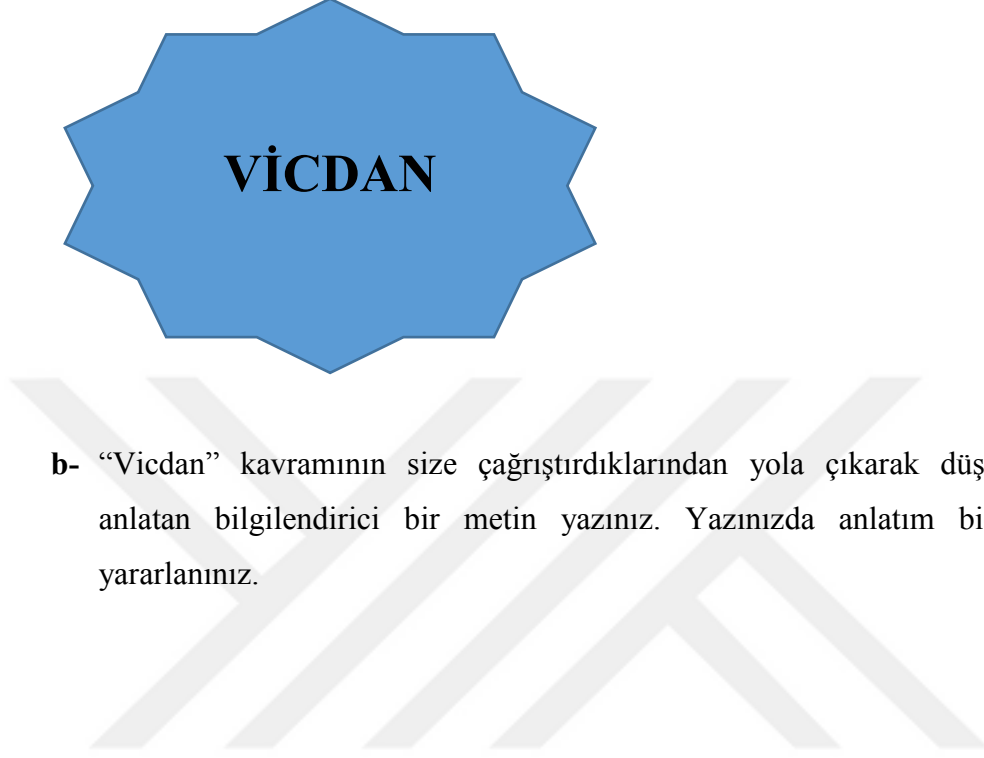
Orası Vaniköyü' nde Eğitim Bakanı Mansurizade Mustafa Paşa'nın köşkü idi.	Ben yalnız bir kanadından girmiştım.

5. ETKİNLİK

Sizi etkileyen, unutamadığınız bir anınızı arkadaşlarınıza anlatınız.

6. ETKİNLİK

a- “Vıcdan” kavramının size çağrıştırdıklarınız yazınız.

b- “Vıcdan” kavramının size çağrıştırdıklarından yola çıkarak düşüncelerinizi anlatan bilgilendirici bir metin yazınız. Yazınızda anlatım biçimlerinden yararlanınız.

8. SINIF SEVİYESİ

Tema: Birey ve Toplum

HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

1. Daha önce hiç sevdiğiniz yerden, kişilerden ayrıldınız mı?
2. Gerçek bir dost nasıl özelliklere sahiptir?

HİCRET ACILARI

Bu defa İzmir'e seyahat değil, göç ediyorduk; kesin bir göç; Bir göç ki sizi evinizden her birine belirli bir yerde görmeye alıştığınız ve onları oralarda buldukça sevindiğiniz eşyanızdan, bahçenizden, işte gözünüzü kapayın, ince değneklerle dayak yediğiniz karanfil tarlasını, bir türlü boyunuz yetişmediği için bir iskemle üstüne çıkmadan kadifeli fes rengi çiçeğini koparamadınız yüksek boylu gül ağacını, sonra tavuklarınızdan; her birini bir tanıdığınız kadına benzeterek onun ismi ile adlandırdığınız o sevgililerinizden –muhakkak onlar da sizi pek severlerdi- bir daha kavuşmak nasip olmayacak bir uzaklıkla ayrı bırakacaktır.

Kendimizi düşman istilasına uğrayan yerlerden üç beş bakırıyla birkaç çul parçasını, dünyaya geldiğine pişman hasta katırına yükleterek bölük bölük İstanbul'a aktıklarını yüreğimde parçalanmış bir şeyle gördüğüm Rumeli göçmenlerine benzetiyordum, içeriğini, kapsamını, gelecekte etkisini, tartamayan, bir şekilde anlıyordum ki bize de bir kaza, bir düşman kaza gelmiş birdenbire her şeyden ayırmış, sanki kuvvetine karşı konamayan bir rüzgâr darbesi bu aile ağacını çatır çatır kökünden kopararak nereye döküleceği belirsiz bir çağlayanın kudurmuş dalgalarına salıvermiş idi.

Bana evvelden pek alışılmış, ısınmış bir yer gelen bu İzmir'in baba yurdu şimdi pek yabancı geliyordu (...) Bu konakta ve etrafında bütün baba tarafının ileri gelenleri şehrin öte tarafında da ana tarafının üyeleri vardı; herkesi evi, işi muntazam bir zincirle birbirine bağlanan mesut günleri vardı. Yalnız biz belirsiz bir vaziyetteydik. Bir vaziyet ki onun belirsizliği benim çocukluk kalbimde acılığını tamamen örtemeyen bir sisle kaplı olmasına rağmen uşaklara kadar herkesin gözlerinde açık bir manası vardı.

Kardeşlerimi İstanbul'da bırakmıştık, biraderim küçük bir evde, Bayındırlık Bakanlığı'nda ufak bir memuriyete girmişti ve yeni açılan hukuk mektebine girmek, bu şekilde bir gelecek hazırlamak için çalışacaktı. Zavallı, kendisine ne kötü ne siyah bir gelecek hazırladı; ta bu son senelerde ölümün geliş saati bir kurtuluş çanı gibi çalınca kadar ne elemelerle, yokluklarla, acılarla zehirlenen bir işkence hayatıydı.

(...) Annemle ben. Biz ne olacaktık?

Annemin ne olduğunu görüyorum. Onun daima gülen, daima şen yüzünde şimdi bir bulutun gölgesi vardı, gözlerinin ışıldayan yeşil çizgileri arasında şimdi bir endişenin herkesten saklanmaya lüzum gören bir elemin koyu dalgaları yuvarlanıyordu.

Yalnız biz ikimizi yapayalnız kalınca ben her şeyi üşüten bu havadan ısınmak için onun dizine başımı koyarken, o parmaklarının hafif rüzgâra benzeyen temasıyla saçlarımı tararken, gözlerimiz birbirine rastlayınca ikimizin de bakışlarında da bir ışık kalıntısı tutuşur o bana: “Halid” der, yalnız o kadar, fakat bunun içine galiba hayatta bir ümit kalmış ise onu koyar, ben ona sadece; “Anne”... Derdim ve bu kelimenin içine sarf edilecek başka yer bulamayan bütün sevgi ihtiyacını, taşkınlıklarını sıkıştırırdım.

Dedemin serveti ve bundan doğan ihtişamı arttıkça konak etrafından bitişik binaları da yutmuş (...) birbirine eklenen bölümlerin her birinde bir aile otururdu. Bize

bahçeye bakan ve asıl büyük binaya uzun bir koridorla bitişik olan yüksek merdivenli bir daireyi ayırmışlardı. Babamın İstanbul'da düzeltilecek dolaşık ve karışık işleri bitip de bize katılınca kadar ne yapılacağına karar verilecekti. Fakat hissediyorduk ki o süreyi beklemek mümkün olmayacak, hatta bir an evvel kendi kendimize küçük de olsa mütevazı fakat ayrı bir ev bulmak ve orada kendi havamızı solumak gibi annemle bende susturulamayan bir arzu vardı (...)

Kalabalık... Kalabalık... Amcalar, halalar, eniştelere, her biri birer yakınlık unvanı ile size hükmetme duygularınızı yönlendiren pençeyi yapıştırmak için kendisinde bir hak bulanlardan oluşan bir kalabalık... Bazen sizde saf bir teslimiyet tebessümü yahut nasılsa fıskıran bir tuhaf çocukluğa yenilerek, gülerken kendisini unutturken, hemen araya yaşın ve seviye ile unvanının oluşturduğu mesafeyi sokan, bir çekinme ağırlığını takındıklarını gördüğünüz kalabalık. Sevişmek daha doğrusu kendilerini sevmekle yükümlü saymayarak, yalnız sizin tarafınızdan sevmek, sayılmak yetkisini kan bağından ve yaş farkından aldıklarını her fırsatta tecrübe ettiğiniz büyüklerinizden oluşan bir kalabalık...

Daha sonra bu kalabalığın uyduları, onlara bağlanmaktan alınmış bir kuvvetle size güçlerini hissettirmeseler bile, sizin onlara hitap ederken ki nazik sözleri, yumuşak sesleri fazlaca kullanmaya lüzum gören bir dikkattiniz vardı.

Ben bu kalabalığın içinde ileri gelenlerden en büyüğü ile en küçüğüne kalben ve içten bağlıydım. Dedemle küçük amca Süleyman Bey... Bütün orada bulunanlara da bir günah işlemiş olmadan nasıl tanımlayayım, kayıtsızdım demek belki doğru olur. Bazen içlerinde bir hamle ile kendilerine atıldıklarım olurdu, bazen kendilerinden bir irkilme ile uzaklaştıklarım vardı; fakat ne o atılışlar tamamen yakın ne o irkilişler tamamen uzaktı.

Dedemle küçük amca... İşte bugün şu dakikada yine onları düşünürken içimde kaynayan bir sevgi duyuyorum. Kinsiz, lekesiz, arızasız bir sevgi. Takım takım aile çocuklarının arasında beni ayıran, bana hatta kızgınlık dakikalarında bile bir sert kelime söylemeyen, etrafında uyandırılacak kıskançlıkları düşünmeyerek açıktan açığa tercih eden dedeme ne kadar teşekkür borçlu isem, ne zaman beni üzölmüş yahut alay edilmiş görse derhal koruyan yahut bir kelime ile avutan o küçük amcaya da o kadar bağlıyım.

Bize verilen dairede babamın dönüşüne kadar oturma imkânı kalmadığına işaret etmiştim. Bunun sebebi diğer bir amcamın Yusuf Bey'in daha fazla ertelenemeyecek olan evliliği idi. Düğün yapılmak üzereydi ve bu yeni çiftte o dairenin ayrılacağıyla ilgili dönen sözleri işitmek mümkün değildi.

Bu anneme uygun bir fırsat vermiş oldu ve biz Yokuş Başı'nda yine aileye ait zarif ve hoş bir eve taşındık. Buraya bizi yerleştirmek ve ev hayatını düzene sokmak vazifesini gördükten sonra Resmi Efendi de İstanbul'a dönecekti. O da bu ev meselesini konağın selamlık dairesinde uşaklar arasında geçmekte olan misafirliğinin memnuniyetle kabul edilecek bir sonu sayıyordu.

Resmi Efendi de benden ayrılmış oluyordu, ancak ben şimdi selamlıkta da haremde de dostlar bulmaya başlamıştım. Haremde Nevber Kalfa ile nöbetle mutfakı idare eden Mecbur ve Şirin dadılar -küçük amca ile beni daima kayırdıkları için- selamlıkta da artık yaratılışındaki kabalığı bana karşı aşırı bir yumuşaklığa dönüştüren Refik Lala ile arabacı Abdullah Ağa...

Bu sonuncusunun dostluğuna da şiddetle ihtiyaç vardı: kimseye sezdirmeden bize araba koşturur, hayvan hazırlar ve bu şekilde küçük amca ile ben, belki büyükler tarafından itiraza uğrayabilecek olan uzun geziler yapardık.

Halit Ziya UŞAKLIGİL

(*Kırk Yıl*'dan Sadeleştirilmiş ve Kısaltılmıştır.)

1. ETKİNLİK

- a) Aşağıda verilen sözcük ve sözcük guruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz. Tahminlerinizi sözlük anlamıyla karşılaştırınız.

	Tahminim	Sözlük Anlamı
İskemle		
nasip etmek		
Göçmen		
Muntazam		
Elem		
Mütevazi		
Unvan		

- b) Anlamını bulduğunuz sözcük ve sözcük guruplarını birer cümlede kullanınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

- 1) Metinde olayları anlatan kimdir?
- 2) Yazar, İzmir'e göç ederken neler hissetmektedir?
- 3) Yazarın dedesi ve küçük amcasına duyduğu derin sevginin sebebi nedir? Sizin de böyle sevdiğiniz yakınlarınız var mı?
- 4) Yazarın konaktan ayrılmasına neden olan olay nedir?
- 5) Yazar ve annesi konaktan ayrıldıktan sonra neler yaşamış olabilirler?

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metinden yararlanarak istenilen bilgileri aşağıdaki baloncuklara yazınız.

KİŞİLER	OLAY
ZAMAN	YER

4. ETKİNLİK

Sevdiğiniz şehirden ve sevdiklerinizden ayrıldığınızı düşünerek bir konuşma yapınız. Konuşmanızı aşağıdaki formda değerlendiriniz.

Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
1. Konuşmama uygun ifadelerle başladım.			
2. Konuşmama uygun geçiş ve bağlantı ifadeleri kullandım.			
3. Konuşma sırasında Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurdum.			
4. Konuşmamda jest ve mimiklerimi etkili kullandım.			
5. Konuşma sonunda arkadaşlarımla sorularını cevapladım.			
6. Konuşmamı belirtilen sürede bitirdim.			

5. ETKİNLİK Okuduğunuz metinde geçen fiilimsileri bularak uygun bölümlere yazınız.

İsim-Fiiller

Sıfat-Fiiller

Zarf-Fiiller

6. ETKİNLİK Okuduğunuz metnin devamını kurgulayarak yazınız. Yazınızda yazım ve noktalama kurallarına uyunuz.

EK 2

ANKET

Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* Eserinden Seçilen Dört Farklı Anının Sınıf Seviyelerine Göre Tespiti

- Bu anket, Halit Ziya Uşaklıgil'in *Kırk Yıl* eserinden seçilen dört farklı anının hangi sınıf seviyelerinde okutulmasının doğru olacağı hususunda Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin alınması amacıyla hazırlanmıştır.
- Öğrencilerin psikolojik gelişimlerinin sağlıklı yönetilmesi, yaş dönemlerinin özellikleri, içinde buldukları kritik zamanın şartları ve eğitsel iletilerin etkili verilmesi gerekliliğini göz önüne alarak okuduğunuz anıların hangi sınıf seviyesinde kullanılabilir olduğunu işaretleyiniz.
- Her bir anı için yalnızca bir tek seviye belirtilmelidir.

Anılar	5. Sınıf İçin Uygundur	6. Sınıf İçin Uygundur	7. Sınıf İçin Uygundur	8. Sınıf İçin Uygundur
Hicret Acıları				
Memuriyet Peşinde				
Umulmadık Bir Nimet- Beşibirarada- Soluk Soluğa Kitapçıya				
Gedikpaşa Tiyatrosu				